

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: “Ο Σύγχρονος γονεϊκός ρόλος στην Κύπρο σε αντιπαραβολή με τον αντίστοιχο παραδοσιακό.

Εξωτερικές επιδράσεις: θετικά και αρνητικά στοιχεία.”

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ: ΤΟ ΦΥΤΩΡΙΟ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Επιβλέπων Καθηγητής
Κ. Αποστολόπουλος

Εισηγήτριες
Γαβριηλίδου Σοφία
Παπαδοπούλου Ανθή
Καθ. Οικ. Οικονομίας

ΑΘΗΝΑΙ
Δεκέμβριος 1998

Περιεχόμενα:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ - ΓΟΝΕΪΚΟΣ ΡΟΛΟΣ.

- 1.1 Ρόλος: Έννοια και Ορισμός.
- 1.2 Οικογένεια: Έννοια και Λειτουργίες.
- 1.3 Πολυδιάστατος ο ρόλος των γονιών.
- 1.4 Ο Ρόλος της Μητέρας.
- 1.5 Ο Ρόλος του Πατέρα.
- 1.6 Ο Ρόλος της Οικογένειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ.

- 2.1 Κοινωνικές Αλλαγές.
- 2.2 Τεχνολογικές Αλλαγές.
 - 2.2.1 Τεχνολογικές Αλλαγές στην Κύπρο.
- 2.3 Οικονομική Ανάπτυξη.
- 2.4 Επέκταση της Εκπαίδευσης.
- 2.5 Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας.
- 2.6 Θρησκεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.

- 3.1 Στάδια Εξέλιξης της Κυπριακής Οικογένειας.
- 3.2 Έρευνα - Σχέσεις στην Οικογένεια μετά το 1974 (Ευδόκα).
- 3.3 Σχέσεις στην Οικογένεια μετά το 1974 - 1981.
- 3.4 Ο Γάμος - Σήμερα.
- 3.5 Έρευνα - Γάμος - Η Εξέλιξη, 1982.
- 3.6 Έρευνα - Η Θέση και ο Ρόλος της Κυπρίας στην Οικογένεια, 1982.
- 3.7 Έρευνα - Πρόσληψη Σχέσεων Νέων με Γονείς - Χάσμα Γενεών - Καινούργιες Αντιλήψεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ:

- 4.1 Η Κυπριακή Οικογένεια Σήμερα - Γενικές Διαπιστώσεις.
- 4.2 Γενικές διαπιστώσεις από συνεντεύξεις γονιών μαθητών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ.

Βιβλιογραφία: Βιβλία
Περιοδικά
Έρευνες

Παραρτήματα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα μελέτη διερευνά το θέμα: “Ο Σύγχρονος γονεϊκός ρόλος στην Κύπρο σε αντιπαραβολή με τον αντίστοιχο παραδοσιακό. Εξωτερικές επιδράσεις, θετικά και αρνητικά στοιχεία”.

Στόχος της εργασίας αυτής είναι η εξέταση του σύγχρονου γονεϊκού ρόλου στην Κύπρο από παιδαγωγική, κοινωνική και ψυχολογική προοπτική καθώς και οι εξωτερικές επιδράσεις που επηρέασαν την αλλαγή αυτού του ρόλου.

Αναφορά γίνεται και στις σχέσεις του παραδοσιακού ρόλου των γονιών σε σύγκριση με το σύγχρονο, όπως εμφανίζεται στην Κυπριακή πραγματικότητα.

Για την επιλογή του θέματος αυτού σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε το γεγονός ότι εδώ και μερικά χρόνια διδάσκω στα Λύκεια το μάθημα της Παιδοκομίας και ένας από τους βασικούς τομείς που εξετάζουμε είναι και ο Γάμος - Οικογένεια - Παιδί.

Επειδή το θέμα αυτό είναι πάντοτε, επίκαιρο αξίζει να τύχει διερεύνησης όχι μόνο σε τοπικό αλλά και σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν για την ανάλυση του θέματος είναι δευτερογενή, βιβλία, ομιλίες από σεμινάρια, έρευνες σε βιβλία ή επιστημονικά περιοδικά.

Ετοιμάστηκε ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο δεν κατόρθωσα να διανέμω και να επεξεργαστώ, αλλά η πρόθεση μου είναι να γίνει αργότερα. Πήρα όμως συνεντεύξεις από γονείς μαθητών μου και από το μαθητόκοσμο σχετικά με το ρόλο των γονιών: ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν οι γονείς σήμερα στην ανατροφή των παιδιών τους, πώς αυτοί μεγάλωσαν και ποιες είναι οι επιδράσεις που επηρέασαν τον ρόλο τους σήμερα.

Παρατίθενται:

Παράρτημα Α' (αντιπροσωπευτικά δείγματα από γονείς μαθητών μου).

Παράρτημα Β' (αντιπροσωπευτικά δείγματα από παιδιά - μαθητές Λυκείου).

Στο Πρώτο Κεφάλαιο γίνεται ανάλυση η έννοια “Ρόλος και η Κοινωνική του θέση”.

1.2 Ακολούθως αναλύεται η έννοια της οικογένειας και οι λειτουργίες της ως θεσμού.

Στο 1.3 πώς θέλει σήμερα τον γονιό η κοινωνία.

1.4 - 1.5 - 1.6 Αναλύεται από παιδαγωγικής, ψυχολογικής και κοινωνικής προοπτικής ο ρόλος των γονιών, της μητέρας, του πατέρα και της οικογένειας.

Στο Δεύτερο Κεφάλαιο αναπτύσσονται οι εξωτερικές επιδράσεις, οι τέσσερις βασικοί παράγοντες που επηρέασαν την αλλαγή αυτού του ρόλου: 2.1 Κοινωνικές Αλλαγές, 2.2 Τεχνολογικές Αλλαγές, 2.3 Οικονομική Ανάπτυξη, 2.4 Επέκταση της Εκπαίδευσης, 2.5 Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και 2.6 Θρησκεία.

Στο Τρίτο Κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην Κυπριακή Οικογένεια:

3.1: Αναφέρονται τα στάδια εξέλιξης της Κυπριακής Οικογένειας τα τελευταία 50 χρόνια.

3.2 - 3.3: Γίνεται αναφορά στις σχέσεις στην οικογένεια μετά το 1974 μέσα από έρευνες.

3.4, 3.5: Εξετάζεται το θέμα "Γάμος" παλαιά και σήμερα - τούτο στηρίζεται σε έρευνα που έγινε το 1982.

3.6: Ποια είναι η θέση και ο ρόλος της Κυπρίας στην οικογένεια - στήριξη σε έρευνα που έγινε το 1982.

3.7: Ακολούθως φαίνεται από έρευνα "Πρόσληψη Σχέσεων Νέων με γονείς, Χάσμα Γενεών - Καινούργιες Αντιλήψεις στη σημερινή Κυπριακή Οικογένεια.

Στο Τέταρτο Κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην Κυπριακή Οικογένεια - Γενικές διαπιστώσεις, συμπεράσματα από τους βασικούς παράγοντες, όπως τεχνολογικές αλλαγές, οικονομική ανάπτυξη, επέκταση της εκπαίδευσης και ανάπτυξη στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας.

Γενικές διαπιστώσεις από συνεντεύξεις γονιών και μαθητών.

Τέλος αναφέρονται τα γενικά συμπεράσματα του γονεϊκού ρόλου σήμερα και εισηγήσεις για τον ρόλο των γονιών.

Παρατίθενται παραρτήματα.

Όπως παρατηρεί ο Ρόλφ Λίντον (1936) ο Αμερικανός ανθρωπολόγος που πρώτος διατύπωσε τη διάκριση ρόλου και θέσης, "δεν υπάρχουν ρόλοι χωρίς θέσεις ή θέσεις χωρίς ρόλους". Σύμφωνα με τον Λίντον, ο ρόλος είναι η κοινωνική όψη της θέσης. Σε γενικότερη διατύπωση ο ρόλος μπορεί να οριστεί ως η συμπεριφορά που αναμένεται από τον κάτοχο μιας θέσης. Στην έννοια συμπεριφορά περιλαμβάνεται και η πράξη και η παρότρυνση. Με άλλα λόγια, και η θετική ενέργεια και η απρέζια.

Στην διατύπωση του Λίντον κυριαρχεί η αντίληψη ότι σε κάθε θέση αντιστοιχεί και ένας ρόλος. Τα άτομα έχουν διάφορους ρόλους, διότι κατέχουν διάφορες θέσεις σε διάφορα συστήματα σχέσεων. Ο σύγχρονος Αμερικανός κοινωνιολόγος Ρόμπερτ Μέρτον (1968) μας πληροφορεί όμως πως η άποψη αυτή δεν είναι πάντα σωστή. Στις περισσότερες, αν όχι σε όλες τις θέσεις, αντιστοιχεί όχι ένας ρόλος αλλά ένα σύνπλεγμο ρόλων.

1. R. Linton, The study of man (Appleton Century - Crofts, N.Y. 1936, σελ. 114).

2. R. Merton, Social Theory and Social structures (Free Press, N.Y. 1968, σελ. 423).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ - ΓΟΝΕΪΚΟΣ ΡΟΛΟΣ.

1.1 Ρόλος: Έννοια και Ορισμός

Ρόλος: μια πολυσήμαντη έννοια, με διάφορα περιεχόμενα, συμβολή του καθενός σε υπόθεση. Ρόλος είναι το πρόσωπο που υποδύεται μια ή ένας ηθοποιός σε κάποιο σκηνικό έργο. Η συμμετοχή κάποιου στη γένεση, εξέλιξη ή διαμόρφωση ενός γεγονότος ή μιας κατάστασης. Ο χαρακτήρας που θέλει να παρουσιάσει κάποιος σε μια κοινωνική δράση (π.χ. παίζει το ρόλο του μεσάζοντα), (Λεξικό Ελληνικό - Εκδόσεις "Σαλομική").

Ρόλος ορίζεται συχνά ως η αναμενόμενη κοινωνική συμπεριφορά. Ένας όμως τέτοιος ορισμός είναι πολύ ευρύς και αόριστος. Δεν μας ενδιαφέρει κάθε συμπεριφορά, αλλά μόνο εκείνη που απευθύνεται προς κάποιο, κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες και έχει συγκεκριμένο περιεχόμενο, που επιδιώκει δηλαδή ένα ορισμένο αποτέλεσμα. Είναι λοιπόν μια συμπεριφορά που συνδέεται με συγκεκριμένες καταστάσεις. Η έκφραση "αναμενόμενη συμπεριφορά" έχει έτσι διπλό περιεχόμενο. Σημαίνει πως αναμένεται ότι κάποιος θα ενεργήσει σε δεδομένη στιγμή. Σημαίνει ακόμη πως αναμένεται ένας συγκεκριμένος τρόπος ενέργειας. Επομένως όταν μιλάμε για ρόλο αναφερόμαστε στη συμπεριφορά που αναμένουμε από κάποιο που πρέπει να προβεί σε ορισμένες ενέργειες με ορισμένο περιεχόμενο, γιατί βρίσκεται σε κάποιο σημείο του κοινωνικού χώρου, όπου δέχεται ορισμένα ερεθίσματα από το περιβάλλον του, προς τα οποία πρέπει να ανταποκριθεί με ένα προκαθορισμένο τρόπο. Κατέχει μια συγκεκριμένη θέση, από την οποία και καθορίζεται η συμπεριφορά του προς τους άλλους. Ρόλος και θέση είναι τόσο στενά συνδεδεμένες έννοιες, ώστε η μια να μην μπορεί να νοηθεί χωρίς την άλλη.

Όπως παρατηρεί ο Ράλφ Λίντον (1936) ο Αμερικανός ανθρωπολόγος που πρώτος διατύπωσε τη διάκριση ρόλου και θέσης, "δεν υπάρχουν ρόλοι χωρίς θέσεις ή θέσεις χωρίς ρόλους". Σύμφωνα με τον Λίντον, ο ρόλος είναι η δυναμική όψη της θέσης. Σε γενικότερη διατύπωση ο ρόλος μπορεί να οριστεί ως η συμπεριφορά που αναμένεται από τον κάτοχο μιας θέσης. Στην έννοια συμπεριφορά περιλαμβάνεται και η πράξη και η παράλειψη. Με άλλα λόγια, και η θετική ενέργεια και η απραξία.

Στην διατύπωση του Λίντον κυριαρχεί η αντίληψη ότι σε κάθε θέση αντιστοιχεί και ένας ρόλος. Τα άτομα έχουν διάφορους ρόλους, διότι κατέχουν διάφορες θέσεις σε διάφορα συστήματα σχέσεων. Ο σύγχρονος Αμερικανός κοινωνιολόγος Ρόμπερτ Μέρτον (1968) μας πληροφορεί όμως πως η άποψη αυτή δεν είναι πάντα σωστή. Στις περισσότερες, αν όχι σε όλες τις θέσεις, αντιστοιχεί όχι ένας ρόλος αλλά ένα σύμπλεγμα ρόλων.

-
1. R. Linton, The study of man (Appleton Century - Crofts, N.Y. 1936, σελ. 114.
 2. R. Merton, Social Theory and Social structures (Free Press, N.Y. 1968, σελ. 423).

Έτσι ο κάτοχος της θέσης π.χ. του δασκάλου, έχει διαφορετικούς ρόλους (διαφορετικές μορφές αναμενόμενης συμπεριφοράς) στις σχέσεις του με τους μαθητές του, με το διευθυντή του σχολείου, με τους γονείς των μαθητών, με τους συναδέλφους κτλ. Όσο πιο σύνθετη είναι μια κοινωνία τόσο πιο πολλοί είναι οι ρόλοι των ατόμων. Σε μια τέτοια κοινωνία το άτομο κατέχει πολλές και ποικίλες θέσεις. Οι διάφοροι ρόλοι μπορεί να εκδηλώνονται ταυτόχρονα ή διαδοχικά όπως π.χ. οι ρόλοι του συζύγου και του πατέρα στην οικογένεια, ο ρόλος του πατέρα στην οικογένεια και του υπαλλήλου στην επιχείρηση. Πολλές φορές οι διάφοροι ρόλοι μεταξύ τους είναι αντιφατικοί. Όταν το άτομο δεν μπορεί να επιλέξει έναν από τους αντιφατικούς αυτούς ρόλους, τότε βρίσκεται στην κατάσταση εκείνη που συχνά χαρακτηρίζουμε ως σύγκρουση καθηκόντων.

Το περιεχόμενο του ρόλου καθορίζεται άλλοτε άτυπα, από τους κανόνες της κοινωνικής πρακτικής (ήθη, έθιμα, συνήθειες), άλλοτε τυπικά, από γραπτούς κανόνες (νόμους), καταστατικά, κανονισμούς. Οι ρόλοι καθορίζονται άλλοτε με λεπτομέρεια και άλλοτε με γενικότητες. Μπορούμε έτσι να διακρίνουμε αυστηρούς και χαλαρούς ρόλους. Ο ρόλος π.χ. του προέδρου ενός συνδέσμου, που προσδιορίζεται από το καταστατικό του, ή ο ρόλος ενός διευθυντή υπουργείου που καθορίζεται από τον νόμο είναι αυστηρός. Αντίθετα ο ρόλος του συζύγου ή του πατέρα, ακόμη και στον βαθμό που ορίζεται από τον νόμο, είναι χαλαρός. Η διάκριση μεταξύ χαλαρού και αυστηρού ρόλου έχει πρακτική σημασία. Ο αυστηρός ρόλος είναι πιο δεσμευτικός. Αντίθετα ο χαλαρός ρόλος αφήνει μεγάλα περιθώρια προσαρμογής στις προσωπικές εκτιμήσεις των καταστάσεων και είναι γι'αυτό πιο εύπλαστος.

- Η βιολογική αναπαραγωγή της κοινωνίας.
- Η ανατροφή των απογόνων.
- Η κοινωνική και αγωγή των απογόνων.
- Η αμοιβαία προστασία των ατόμων που συνδέονται μεταξύ τους με κοινωνικούς δεσμούς (Αποστολόπουλος Κ., 1982).

Η οικογένεια, παρά την κρίση που περνάει, εξακολουθεί και σήμερα ακόμη να εκπληρεί πρωταρχικούς σκοπούς της σύγχρονης κοινωνίας. Οι σκοποί της σύγχρονης οικογένειας είναι:

1. Συνένωση του βίου των συζύγων για κοινή αντιμετώπιση των δυσχεριών του. Αγώνας επιβίωσης με βάση την αμοιβαία αγάπη, κατανόηση, συμπράταση.
2. Διέγερση της κατά το δυνατόν τελειότερης προσωπικότητας των μελών της, με βάση το πνεύμα θυσίας, χρέος που εμπνέει και σε μεγάλο βαθμό επιβάλλει ο οικογενειακός βίος.
3. Δημιουργία κατάλληλων προϋποθέσεων για την ομαλή ψυχική ανάπτυξη, την ηθική και πνευματική διαπαιδαγώγηση των παιδιών.

1.2 Οικογένεια: Έννοια και Λειτουργίες

Οικογένεια, με ευρύτερη νομική έννοια, είναι “το σύνολο των προσώπων που συνδέονται μεταξύ τους με γάμο και συγγένεια”.

Οι έρευνες μας πληροφορούν ότι υπάρχουν διάφορα είδη οικογενειών. Η έννοια οικογένεια χρησιμοποιείται και για τα τρία είδη:

- α) Η πυρηνική οικογένεια: είναι η οικογένεια που αποτελείται μόνο από τους συζύγους και τα ανήλικα παιδιά ή έστω, ακόμη άγαμα, εφόσον όλοι αυτοί ζουν κάτω από την ίδια στέγη.
- β) Η Πατριαρχική οικογένεια: είναι η παραδοσιακή μορφή εκτεταμένης οικογένειας και αποτελείται από πρόσωπα ή συζυγικές οικογένειες εκτός από τους γονείς και παιδιά, το συγγενικό σόι και των δύο γονιών (γιαγιάδες, παππούδες, θείες, θείοι, ξαδέλφια, κτλ.) που κατάγονται από τον ίδιο γενάρχη και ζουν μαζί.
- γ) Οικογένεια με την ευρεία έννοια αποτελείται από το σύνολο των προσώπων που συνδέονται μεταξύ τους με γάμο και με κοινή καταγωγή, άσχετα εάν συμβιούν ή όχι και άσχετα με το βαθμό της συγγένειας τους.

Η οικογένεια αποτελεί το σημαντικότερο κοινωνικό θεσμό.

Βασικές λειτουργίες της οικογένειας είναι:

- Η βιολογική αναπαραγωγή της κοινωνίας.
- Η ανατροφή των απογόνων.
- Η εκπαίδευση και αγωγή των απογόνων.
- Η αμοιβαία προστασία των ατόμων που συνδέονται μεταξύ τους με συγγενικούς δεσμούς (Αποστολόπουλος Κ., 1996).

Η οικογένεια, παρά την κρίση που περνάει, εξακολουθεί και σήμερα ακόμη να εξυπηρετεί πρωταρχικούς σκοπούς της σύγχρονης κοινωνίας. Οι σκοποί της σύγχρονης οικογένειας είναι:

1. Συνένωση του βίου των συζύγων για κοινή αντιμετώπιση των δυσχεριών του. Αγώνας επιβίωσης με βάση την αμοιβαία αγάπη, κατανόηση, συμπαράσταση.
2. Διάπλαση της κατά το δυνατόν τελειότερης προσωπικότητας των μελών της, με βάση το πνεύμα θυσίας, χρέος που εμπνέει και σε μεγάλο βαθμό επιβάλλει ο οικογενειακός βίος.
3. Δημιουργία κατάλληλων προϋποθέσεων για την ομαλή ψυχική ανάπτυξη, την ηθική και πνευματική διαπαιδαγώγηση των παιδιών.

4. Εξασφάλιση για τον άνθρωπο ενός ασύλου (κατοικία) ενάντια σε όλους τους κινδύνους.

Για την εκπλήρωση των σκοπών αυτών επιδρούν πολλοί παράγοντες, άλλοτε θετικά άλλοτε αρνητικά, όπως η αλματώδης εξέλιξη της τεχνολογίας, η μεγάλη επίδραση των μέσων μαζικής επικοινωνίας, η αλλαγή στον τρόπο ζωής, η εύκολη επικοινωνία με ανθρώπους άλλων χωρών, το υλιστικό πνεύμα κάθε εποχής, κ.ά.

Η οικογένεια δίνει στα άτομα προστασία, στοργή, αγάπη, ανάπτυξη, μόρφωση και ασφάλεια και στην κοινωνία δίνει τα μέλη της, που το καθένα συμμετέχοντας ενεργά βοηθάει στην προαγωγή της. Για την εξασφάλιση των πιο πάνω σκοπών είναι αναγκαία η ύπαρξη ενός νομικού πλαισίου, με το οποίο θα διασφαλίζεται η διάρκεια και η εσωτερική συνοχή της οικογένειας.

Άλλοτε τα μέλη της οικογένειας συνέδεε η παραγωγική εργασία, σήμερα τη θέση αυτή κατέλαβε η κοινή χρησιμοποίηση του ελεύθερου χρόνου. Ενώ παλαιότερα υπήρχε η σχέση υποταγής και εξουσίας, σήμερα στη σύγχρονη οικογένεια τείνει να τις αντικαταστήσει η εκούσια φιλική αλληλεπίδραση των μελών της που στο πεδίο των νομικών ρυθμίσεων εκδηλώνεται με την θέσπιση της αρχής της ισοτιμίας των συζύγων, με την μετατροπή της εξουσίας των γονέων σε υπέρτατο λειτούργημα, προοριζόμενο να εξυπηρετήσει αποκλειστικά το καλώς νοούμενο συμφέρον των παιδιών. ✕

Ο γονιός που καλείται να είναι διαπαικτός και παιδαγωγός φίλος και φίλος των παιδιών του, κανόνες και προθυμίες να φρονιστεί τη διατροφή και διαπαικτική τους, να τους μεταδώσει γνώσεις, εμπειρίες, για να αναπτύξουν την αυτοκαύση του εγώ τους ή στη δημιουργία της αλήθειας, να αναπτύξουν αξίες και ηθική για να αποδοθούν αξίες και αρχές, για να δημιουργήσουν ή και να δημιουργήσουν πρόσωπα. Γονιός ο ίδιος, αλλά και συνεργάτης με τους γονείς των φίλων και συμμαθητών των παιδιών του, είναι που συνδέονται γονείς για διδασκαλία των αρετών των παιδιών τους.

Είτε ως διάφορες οργανώσεις. Ο γονιός συμμετέχει σε κοινωνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις στις οποίες είναι βασικός συντελεστής για τη μεγάλωτη δυνατή προσφορά στο κοινωνικό σύνολο στο αντίστοιχο επίπεδο που υπάρχει.

Για αυτό να πρέπει να είναι ο γονιός, για να ανταποκρίνεται ικανοποιητικά στο πολυδιάστατο ρόλο του: Γονιός και παιδαγωγός, διοικητικός και πολιτικός υπεύθυνος, κοινωνιολόγος, οικονομολόγος, ψυχολόγος. Κάθε π. ξεχωριστά και όλα μαζί: Προικισμένος με αρετές, αρχές και ηθικές αξίες, φαρμακός με π. και υπομονή, επιμονή, ανθρωπισμό, κατανόηση και κυρίως πίστη και αφοσίωση στο έργο του και στους ρόλους που είναι υποχρεωμένος να αναλάβει στο σπίτι του και στην κοινωνία.

1.3 Πολυδιάστατος ο ρόλος του γονιού

Ας δούμε σήμερα η κοινωνία πώς θέλει το γονιό. Η οικογένεια ως αντιπροσωπευτικός θεσμός έχει τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα κάθε θεσμού που είναι η σταθερότητα, η επανάληψη, η ομοιομορφία και η υποχρεότητα. Στο επίκεντρο αυτού του θεσμού είναι οι γονείς, η κεφαλή και η ψυχή αυτού του συστήματος. Παρόντες και οι δύο, μητέρα και πατέρας, με κύριο έργο το μέγάλωμα των παιδιών τους, το “ορθό” μέγάλωμα, την εξασφάλιση όλων των προϋποθέσεων για την ομαλή ανάπτυξη των παιδιών τους σε ένα υγιεινό, ευτυχισμένο περιβάλλον, την διαμόρφωση χαρακτήρα και προσωπικότητας, την κοινωνικοποίησή τους, τη μετάδοση ηθικών αξιών και αρχών κατά τρόπο ομοιόμορφο για όλα τα παιδιά τους, χωρίς καμία εξαίρεση και διάκριση, ανεξάρτητα από το φύλο, τις πεποιθήσεις, τις αντιλήψεις και την εκδηλούμενη συμπεριφορά τους, κάνοντας πράξη την πίστη τους, όχι για να μη βρεθούν αντιμέτωποι με παράβαση ή παραβίαση κανόνων και κανονισμών αλλά γιατί διακρίνονται και οι δύο γονιοί από αφοσίωση στο ρόλο τους και στη θέση τους.

Η οικογένεια θέλει το γονιό σήμερα “μορφωμένο”, καλλιεργημένο ψυχικά, υπομονετικό, ανεκτικό, ευγενικό, μειλίχιο, προσιτό, στοργικό, πρόθυμο, ακούραστο, καρτερικό. Αυτά θα ήταν λίγα επίθετα που μπορούμε να αντλήσουμε από τη γλώσσα μας, για να σκιαγραφήσουμε το πορτραίτο του και να περιγράψουμε τους ρόλους που καλείται να υποδυθεί μέσα στην οικογένεια του.

Ο ρόλος του γονιού απαιτεί να είναι δάσκαλος και παιδαγωγός, φίλος και αρωγός των παιδιών του, ικανός και πρόθυμος να φροντίσει τη διατροφή και διαπαιδαγώγηση τους, να τους μεταδώσει γνώσεις, εμπειρίες, για να οδηγηθούν στην ανακάλυψη του εγώ τους ή στη δημιουργία της αλήθειας, να αποκτήσουν ήθος και ηθική για να αποδεχθούν αξίες και αρχές, για να υιοθετήσουν ή και να δημιουργήσουν πρότυπα. Γονιός ο ίδιος, αλλά και συνεργάτης με τους γονείς των φίλων και συμμαθητών των παιδιών του. Μέλη του συνδέσμου γονέων για διεκδίκηση των αιτημάτων των παιδιών τους.

Μέλος σε διάφορες οργανώσεις. Ο γονιός συμμετέχει σε κοινωνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις στις οποίες είναι βασικός συντελεστής για τη μεγαλύτερη δυνατή προσφορά στο κοινωνικό σύνολο στο αντίστοιχο επίπεδο που υπηρετεί.

Στα αλήθεια τι πρέπει να είναι ο γονιός, για να ανταποκρίνεται ικανοποιητικά στο πολυδιάστατο ρόλο του; Γονιός και παιδαγωγός; Διοικητικός και πολιτικός επιστήμονας; Κοινωνιολόγος, οικονομολόγος, ψυχολόγος; Κάθε τι ξεχωριστά και όλα μαζί; Προικισμένος με αρετές, αρχές και ηθικές αξίες, φορτωμένος με γνώσεις, υπομονή, επιμονή, ανθρωπισμό, κατανόηση και κυρίως πίστη και αφοσίωση στο έργο του και στους ρόλους που είναι υποχρεωμένος να υποδύεται στο σπίτι του και στην κοινωνία.

1.4 Ο Ρόλος της Μητέρας

Σήμερα δεν υπάρχει στην εποχή μας πιο δύσκολος ρόλος από εκείνο του γονιού. Ενώ όμως και για τον πιο ασήμαντο ρόλο στο θέατρο χρειάζονται κάποια προσόντα, προσεκτική μελέτη του ρόλου και αρκετές δοκιμές, καλούμαστε εμείς εντελώς ξαφνικά, απροετοίμαστοι, να παίξουμε έναν ρόλο, τόσο δύσκολο, το ρόλο του γονιού. Μοναδική μας πείρα, ο τρόπος με τον οποίο έπαιζαν το δικό τους ρόλο οι δικοί μας γονείς, σε μια εποχή όμως πολύ διαφορετική.

Για να υποδυθούν με επιτυχία το ρόλο των γονιών, όπως τον καθόρισε η πολιτική παράδοση, οι γονείς έχουν ανάγκη ειδικής διαπαιδαγώγησης.

Μολονότι διατηρούνται οι συναισθηματικές σχέσεις μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας, οι στενοί δεσμοί χαλαρώνουν, όταν τα παιδιά αφήνουν την πατρική στέγη, για να δημιουργήσουν δική τους οικογένεια. Αλήθεια ποιος είναι ο ρόλος της μητέρας και ποιος του πατέρα;

Ο ρόλος της μητέρας.

Η βιολογική σύνδεση είναι η περισσότερο καταφανής και η σημασία της ζωτική και αδιαμφισβήτητη. Για ολόκληρους εννέα μήνες η μητέρα προσφέρει τα σπλάχνα της σαν χώρο μέσα στον οποίο το ανθρώπινο έμβρυο θα αναπτυχθεί, μέχρι τη στιγμή που θα είναι σε θέση να ζήσει στις ατμοσφαιρικές συνθήκες του πλανήτη μας. Αλλά και μετά τον τοκετό το βρέφος εξακολουθεί να εξαρτάται από τη μητέρα του, έστω και εάν δεν είναι σωματικά ενωμένο μαζί της, για την ικανοποίηση των βιολογικών του αλλαγών: της διατροφής, της καθαριότητας, της προφύλαξης από το κρύο και τη ζέστη, τους διάφορους κινδύνους που απειλούν την υγεία του και τη σωματική του άνεση.

Για μια εποχή πιστευόταν πως αυτά ήταν δυνατό να τα προσφέρει όχι μόνο η μητέρα, μα και οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, φτάνει να είχε γνώση των βασικών αυτών βιολογικών αναγκών και του τρόπου εφαρμογής των. Είναι αρκετό, έλεγαν, το παιδί να τρέφεται στην ώρα του, να κοιμάται και να είναι καθαρό, να διατηρείται υγιές και δεν έχει σχέση ποιος τα κάνει αυτά. Κατά συνέπεια, θα μπορούσε το βρέφος να απομακρυνθεί από τη μητέρα ευθύς μετά τη γέννηση του, χωρίς αυτό να έχει την παραμικρή επίδραση στην ανάπτυξη του. Θα μπορούσε το παιδί να τοποθετηθεί και σε κάποιο ίδρυμα ή βρεφοκομικό σταθμό που θα ανελάμβαναν την όλη ανατροφή του κατά επιστημονικό τρόπο, χωρίς ελλείψεις και λάθη.

Συνεχείς όμως έρευνες και συστηματικές παρατηρήσεις πάνω στην όλη πορεία της ανάπτυξης των παιδιών αυτών απέδειξαν συγκλονιστικά πράγματα. Το σημαντικότερο ήταν το γεγονός πως ένα παιδί που μεγάλωσε μακριά από τη μητρική φροντίδα, μπορεί να είχε σωματική υγεία, ανάπτυξη κανονική, από την πλευρά όμως του χαρακτήρα, της προσωπικότητάς του

κάτι του έλειπε, κάτι που χρόνια, δεκαετηρίδες, αιώνες δεν μπορούσαν με βεβαιότητα να καθορίσουν τι ακριβώς ήταν, κατά πόσο ήταν απόλυτα συνδεδεμένο με το γεγονός της στέρησης της μητέρας ή αν ήταν αποτέλεσμα άλλης αιτίας.

Χρειάστηκε να ασχοληθούν μ'αυτό ψυχίατροι, για να μας δώσουν μια πειστική απάντηση. Και η απάντηση έγινε πειστικότερη από το γεγονός ότι οι περισσότεροι από τους ερευνητές, που ασχολήθηκαν με το ζήτημα αυτό, εργάστηκαν ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλο και όμως οι διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα, στα οποία κατέληξαν, ήταν εκπληκτικά όμοια. Εκείνο που έφεραν σε φως οι έρευνες ήταν πως εξίσου σημαντικές με τις βιολογικές ανάγκες του παιδιού, ίσως και σημαντικότερες, είναι οι ψυχολογικές ανάγκες του παιδιού.

✕ Η σπουδαιότερη απ'όλες τις ψυχολογικές ανάγκες του παιδιού είναι η ανάγκη για αγάπη, στοργή, ασφάλεια. Κι αυτή την πραγματική αγάπη, στοργή και ασφάλεια μόνο ένα πρόσωπο στον κόσμο μπορεί να χαρίσει στο παιδί: Η ΜΗΤΕΡΑ ΤΟΥ.

Οποιαδήποτε φροντίδα ή περιποίηση, η οσοδήποτε προσποιημένη ξένη επίδειξη αγάπης δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να εξισωθεί στη δύναμη με την γνήσια, ανιδιοτελή, άδολη αγάπη της μητέρας. Τη Μητρική αγάπη. Το μητρικό αγκάλιασμα, το μητρικό χάδι. Το χάδι δεν είναι απλή επαφή του χεριού με το δέρμα του προσώπου, είναι κάτι περισσότερο και μυστηριακό. Είναι επικοινωνία εσωτερική, επικοινωνία ψυχής.

Το βρέφος, το παιδί γενικά, για αρκετά χρόνια της ζωής του μέχρι την απομάκρυνσή του από το σπίτι, έχει απόλυτη ανάγκη της μητρικής παρουσίας. Είναι η αγάπη της μητέρας του που θα του δώσει το συναίσθημα εκείνο της σιγουριάς και της ασφάλειας και τη βεβαίωση της αποδοχής, ανεξάρτητα από ατέλειες ή ελαττώματα που μπορεί να έχει. Το παιδί, για να αναπτυχθεί αρμονικά και να εξελιχθεί σε ολοκληρωμένο και ψυχικά - πνευματικά υγιή άνθρωπο, έχει απόλυτη ανάγκη τη στοργική ατμόσφαιρα που δημιουργεί η μητέρα. Η μητέρα είναι το μόνο πρόσωπο, που, αγνοώντας ελαττώματα του παιδιού της, το δέχεται και το εγκρίνει.

“Σε ποιον να παραδώσω αυτό το φαγητό που μου δίνεις;” ρώτησε την πέρδικα ο κόρακας του παραμυθιού.

“Στο ωραιότερο πουλί που θα συναντήσεις” ήταν η απάντηση της πέρδικας και εννοούσε το δικό της.

Φυσικά ο κόρακας το έδωσε στο ωραιότερο πουλί που ήταν το δικό του πουλί, το κορακόπουλο...

Όταν το παιδί δεν μπορεί για τον ένα ή τον άλλο λόγο να δεχτεί τη στοργή και την αγάπη της μητέρας του, δημιουργείται ένα κενό. Μένει άδεια η ψυχή του, ανικανοποίητη στην επιθυμία της να πάρει και να δώσει αγάπη, πονεί και υποφέρει.

Τα αποτελέσματα αυτής της στέρησης (μητρικής) τα μελέτησαν πολλοί ερευνητές. Αυτά τα αποτελέσματα ποικίλλουν ανάλογα με το βαθμό της αποστέρησης.

Μερική αποστέρηση προκαλεί νευρικότητα και ψυχική ανησυχία, εκδικητικότητα, μελαγχολία, επιθετικότητα. Το νεαρό παιδάκι, ανώριμο και ανίσχυρο ακόμη, σπανίως είναι σε θέση να αντέξει στην ένταση που δημιουργείται στη παιδική ταραγμένη ψυχή του. Το κάνει εξαιρετικά δυστυχισμένο και το οδηγεί σε κατάσταση συνεχούς αμηχανίας.

Όταν μεγαλώσει, γίνεται φιλόνικος, επιθετικός, δύστροπος. Πλήρης αποστέρηση της μητέρας έχει ακόμη σοβαρότερα αποτελέσματα πάνω στην ανάπτυξη του χαρακτήρα και της ψυχικής και πνευματικής του υγείας. Το καθιστά ανίκανο να αναπτύξει οποιεσδήποτε κοινωνικές σχέσεις με άλλα πρόσωπα, απομονώνεται και γίνεται αντικοινωνικό, δυστυχισμένο. Η μερική αποστέρηση επηρεάζει δυσμενώς τη φυσική, διανοητική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού.

Μερικά συγκεκριμένα παραδείγματα θα ήταν ίσως περισσότερο ενδιαφέροντα, αποκαλυπτικά και πειστικά. Τα παραδείγματα αυτά αναφέρει ο John Bowlby στο βιβλίο του "Child Care and the Growth of Love".

Έγινε μέχρι τώρα αναφορά στο ρόλο της μητέρας στην ανάπτυξη του παιδιού από βιολογική και ψυχολογική άποψη. Ο ρόλος της όμως δεν σταματά εδώ, είναι πολύπλευρος.

Μια πτυχή του, η συμβολή της στον εκπαιδευτικό τομέα. Θα είναι ίσως αρκετό να πούμε πως η μητέρα, χάρη στο γεγονός πως μαζί της το παιδί μένει περισσότερες ώρες παρά με οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, και χάρη στην οικειότητα που κατά φυσικό τρόπο αναπτύσσεται μεταξύ τους, αποτελεί τον ιδεωδέστερο παιδαγωγό για το παιδί. Μέχρι την ηλικία των 6 χρόνων, το παιδί μαθαίνει περισσότερα από τη μητέρα παρά από όλους τους άλλους. Το μαθαίνει να μιλά, να επικοινωνεί, να εκφράζεται, να συμπεριφέρεται, να φροντίζει τον εαυτό του, να αυτενεργεί, να κάνει παρέες, να σέβεται το χώρο που ζει, να σέβεται τους άλλους, να συνεργάζεται, να βοηθά τους άλλους και το ίδιο να ζητά βοήθεια όταν χρειάζεται. Να αγαπά, να δίνει και να παίρνει αγάπη. Να υπακούει και να σέβεται τη γνώμη των άλλων, κ.ά.

1.5 Ο Ρόλος του Πατέρα

Είναι αλήθεια πως για πολλά χρόνια διαμορφώθηκε η αντίληψη πως η ανατροφή των παιδιών είναι δουλειά της μητέρας. Αυτή είναι μια στερεότυπη αντίληψη που είναι ακόμη ριζωμένη στην Κυπριακή κοινωνία. Σε παλαιότερες εποχές που η γυναίκα ήταν μόνο για το σπίτι μπορεί να υπήρχε η δικαιολογία για την αποκλειστική ενασχόλησή της με τα παιδιά. Σήμερα όμως οι κοινωνικές συνθήκες έχουν διαφοροποιηθεί.

Η γυναίκα βγήκε στην αγορά εργασίας και απουσιάζει από το σπίτι όσο σχεδόν και ο άνδρας. Επομένως οι ρόλοι των δύο γονιών έχουν διαφοροποιηθεί. Όλο και πιο πολλοί πατεράδες εμπλέκονται στο θέμα της αγωγής. Υπάρχουν όμως και λόγοι ψυχολογικοί που επιβάλλουν την εμπλοκή του πατέρα από πολύ νωρίς. Η σύγχρονη ψυχολογία υποστηρίζει πως όσο το παιδί χρειάζεται τη μητρική στοργή άλλο τόσο χρειάζεται και την πατρική. Μάλιστα, όσο μεγαλώνει το παιδί, τόσο περισσότερο επιζητεί και χρειάζεται τον πατέρα του.

Πρέπει να παραδεχθούμε πως μέχρι ορισμένη ηλικία ο ρόλος του πατέρα είναι μάλλον δευτερεύων, σε σύγκριση μ' εκείνο της μητέρας για διάφορους λόγους, μεταξύ των οποίων και ο σχετικά μικρός χρόνος που διαθέτει στο σπίτι. Όταν όμως έρθει στο σπίτι ο πατέρας, και το δικό του χάδι και ο γλυκός λόγος θα βοηθήσουν στο να ενισχύσουν εκείνο το συναίσθημα της σιγουριάς και της ασφάλειας που αναπτύσσει στο παιδί πρωτίστως η μητρική στοργή.

Η συμβολή του πατέρα, στα πρώτα στάδια της ζωής του παιδιού, είναι έμμεση παρά άμεση. Η μητέρα θα μπορέσει να εκτελέσει τα καθήκοντά της προς το παιδί της πληρέστερα και τελειότερα, όταν η ίδια έχει το αίσθημα της ασφάλειας, που πηγάζει από την έμπρακτη εκδήλωση και αγάπη και κατανόηση από τον πατέρα των παιδιών της. Από την πλευρά αυτή, ο πατέρας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο.

Η άμεση και απ'ευθείας επίδραση του πατέρα πάνω στο παιδί αρχίζει συνήθως μετά τα 2 ½ χρόνια. Ο πατέρας αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά πρότυπα για την όλη ανάπτυξη του παιδιού, τόσο του αγοριού όσο και του κοριτσιού. Το αγόρι θα διαμορφώσει την προσωπικότητά του και τη συμπεριφορά του ως άνδρας, σύζυγος και πατέρας κυρίως με βάση το πρότυπο που προσφέρει ο πατέρας του. Ο πατέρας γίνεται το πρότυπο για μίμηση.

Είναι πολλοί οι πατεράδες που κτυπούν τα παιδιά τους, γιατί και αυτούς τους έδερνε ο πατέρας τους. Παραστατικά κάποιο παιδί 10 ετών ανέφερε ότι θα ήθελε τον πατέρα του να ασχολείται μαζί του έστω και με το ξύλο, παρά να μην του δίνει καθόλου προσοχή.

Γι' αυτό χρειάζεται καθημερινά ο πατέρας να αφιερώνει χρόνο για τα παιδιά

του, να προσέχει τον τρόπο που μιλά, που τρώγει, που συμπεριφέρεται: ό,τι κάνει ο παπάκης θα προσπαθήσει να τον μιμηθεί και ο γιόκας του.

Αλλά και το κορίτσι έχει ανάγκη από το πρότυπο του πατέρα. Συνήθως ο πατέρας είναι για την κόρη του ο αντιπρόσωπος του αντρικού φύλου. Στο πρόσωπό του η κόρη βλέπει όλους τους άνδρες.

Και αν ο πατέρας αποτελεί για την κόρη θετικό πρότυπο, θα αναζητήσει στο σύζυγό της το πρόσωπο του πατέρα. Αν αντίθετα είναι αρνητικό πρότυπο, θα καταπολεμήσει στο σύζυγό της το πρόσωπο του πατέρα.

Ο πατέρας είναι αυτός που θα τονώσει τη θυλυκότητα και την αυτοεκτίμηση στην κόρη του. Πολλά κορίτσια καταφεύγουν στον πατέρα τους, για να τους επιβεβαιώσει το καλό τους ντύσιμο, την ομορφιά τους, την αξία τους. “Αν αρέσει στον πατέρα μου, θα αρέσει και στους φίλους μου” έλεγε μια δεκαεξάχρονη στη φίλη της. Οι ψυχαναλυτές πιστεύουν ότι οι στάσεις της γυναίκας απέναντι στον άνδρα και στον έρωτα επηρεάζονται σ’ένα μεγάλο βαθμό από τη σχέση της με τον πατέρα της. Για παράδειγμα, τη γυναικεία ψυχρότητα στο γάμο την αποδίδουν σε μια αρνητική σχέση που είχε η γυναίκα με τον πατέρα της.

Ο πατέρας δεν πρέπει να διακόψει τη στενή σχέση που είχε με την κόρη του, μόλις αυτή μπει στην εφηβεία, γιατί δεν το θεωρεί σωστό, επειδή την βλέπει σαν γυναίκα. Αυτό κάνει μεγάλη ζημιά στο κορίτσι και πιθανό να αναπτύξει αισθήματα απόρριψης και να μισά τους άνδρες.

Ο πατέρας θα δώσει στο παιδί το αίσθημα ασφάλειας, που είναι μια βασική ανάγκη του κάθε παιδιού και του κάθε ανθρώπου. Θα ικανοποιήσει ακόμη τη βασική ανάγκη του παιδιού για αναγνώριση. Έχει τεράστια σημασία για τη διαμόρφωση μιας θετικής αυτοεικόνας από το παιδί η αναγνώριση από τον πατέρα της επιτυχίας του και ο έπαινος του. Χαρά και ικανοποίηση έχουν τα παιδιά όταν δείχνουν οι γονείς ειλικρινές ενδιαφέρον για τα προβλήματά τους, τα μαθήματά τους και για το παιχνίδι τους. Εδώ πρέπει να τονιστεί η ανάγκη του παιδιού να νιώσει τον πατέρα του να παίζει μαζί του στο σπίτι, στο γήπεδο, να κολυμπήσουν μαζί στη θάλασσα, να πάνε μαζί για ψάρεμα ή κυνήγι, να συζητήσουν μαζί για θέματα σεξουαλικής αγωγής, εκείνο όμως που οφείλει να προσέξει ο πατέρας είναι να μην καταστρέψει εκείνο που κατόρθωσε να πετύχει η μητέρα με την αγάπη και τη σύνεσή της.

Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις που ο πατέρας στην προσπάθειά του να φανεί αρεστός στο παιδί του του επιτρέπει ή και ανέχεται πράξεις ή συμπεριφορά και συνήθειες που η μητέρα προσπάθησε να εμποδίσει να αναπτύξει το παιδί της, γιατί τις θεωρούσε απρεπείς ή κακές. Με τον τρόπο αυτό, εκτός από τον κίνδυνο να χάσει το παιδί την αίσθηση του ορθού, αρχίζει και υποσκάπτεται και το κύρος της μητέρας, σε βαθμό που η δύναμή της, η ενεργητική επίδρασή της πάνω στο παιδί να εξασθενεί ή ακόμη να εξαφανίζεται πλήρως.

Σ' αυτό, ο πατέρας θα ήταν καλό να συμπεριφέρεται συνετά και ώριμα, να επικοινωνεί σωστά με το σύντροφο της ζωής του.

Η σχέση της μητέρας με τα παιδιά επηρεάζεται από τη σχέση που η ίδια έχει με τον πατέρα. Πολλές έρευνες έδειξαν πως η γυναίκα που κακοποιείται σωματικά ή ψυχολογικά από το σύζυγο της εκδηλώνεται με περισσότερη βία απέναντι στα παιδιά της.

Η μητέρα, για να μπορέσει να δώσει αγάπη, πρέπει να παίρνει αγάπη. Αυτός είναι έμμεσος ρόλος που ο πατέρας διαδραματίζει στην ανατροφή των παιδιών του.

Αλοίμονο στην οικογένεια, στο σπίτι που ο πατέρας και η μητέρα δεν επικοινωνούν σωστά στα θέματα αυτά. Χάος και σύγχυση θά'ναι τα αποτελέσματα, προστριβές, φιλονικίες, νεύρα και ένταση θα επικρατεί στο οικογενειακό περιβάλλον. Η οικογενειακή εστία τότε παύει να προσφέρει το ιδεώδες περιβάλλον στο οποίο θα αναπτυχθεί και θα ωριμάσει φυσιολογικά ένα παιδί. Οι συνθήκες γίνονται ακατάλληλες.

Η γαλήνη, η ηρεμία, η αρμονία, η σταθερότητα, η αγάπη είναι οι βασικές προϋποθέσεις για την κανονική ανάπτυξη του παιδιού. Εάν οι γονείς αντιμετωπίζουν προβλήματα μπορούν να συζητήσουν ήρεμα όταν τα παιδιά απουσιάζουν από το σπίτι και να λύσουν τα μεταξύ τους προβλήματα.

Δεν υπάρχει καλύτερη προϋπόθεση για την ανάπτυξη των παιδιών τους από το να είναι οι γονείς αγαπημένοι μεταξύ τους, να θέτουν κοινούς στόχους και πρόγραμμα για την ανατροφή των παιδιών τους με υψηλά ιδεώδη, με αρχές και η γραμμή που ακολουθούν κατά την ανατροφή των παιδιών τους να χαρακτηρίζεται από συνέπεια και σταθερότητα και να διαποτίζεται από στοργή και αγάπη.

Ο παιδαγωγός αυτός δεν περιορίζεται μόνο στο να εξαρτά την επιτυχία της αγωγής από την ορθή συμμετοχή της οικογένειας στο έργο της αγωγής, αλλά θεωρεί και το σχολείο σημαντικό παράγοντα - τότε μόνον μπορεί να επιτύχει το σκοπό του, όταν δεχθεί βοήθεια και μίμησι το πνεύμα της οικογενειακής αγωγής. Μπορεί το σχολείο να παιδαγωγήσει κατά φυσικό τρόπο, όταν ο σχολικός βίος διαμορφωθεί κατά τρόπο ανάλογο προς την οικογενειακό βίον και όταν τα μέσα της αγωγής, τα οποία ασκεί το σχολείο, μοιάζουν με τους τρόπους κατά τους οποίους φυσικά και αβίαστα το παιδί παιδαγωγείται και πορεύεται στο σπίτι του.

Ο γερμανός παιδαγωγός Froebel θεωρεί την οικογένεια ως την μοναδική κατ'εξοχή, η οποία προσπαθούσε στο παιδί και προσπαθεί να διαφυλάξει το παιδαγωγικό του αίτημα - τους παιδικούς κήπους, όπως τους ονόμαζε - ένοιωσε ως πρότυπο την οικογενειακή αγωγή.

1.6 Ο Ρόλος της Οικογένειας

Οι κυριότεροι παράγοντες στην κοινωνικοποίηση του παιδιού είναι η οικογένεια, το σχολείο, η πλειάδα φίλων του, η κοινωνία και η θρησκεία, τα ήθη και τα έθιμα της κοινωνίας στην οποία ζει το παιδί, ο κινηματογράφος, η τηλεόραση, το ραδιόφωνο, ο αθλητισμός, κ.ά.

Δύο σημαντικοί παιδαγωγοί οι οποίοι έζησαν στην Ευρώπη κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 18ου αιώνα και αρχές του 19ου, οι Pestalozzi (Ελβετός) και Froebel (Γερμανός) αποδίδουν στην οικογένεια ύψιστη σημασία, για την ορθήν αγωγή των παιδιών. Χωρίς τη συνδρομή της οικογένειας ο Pestalozzi θεωρεί αδύνατη την κοινωνική διαπαιδαγώγηση του παιδιού, την οποίαν κρίνει απαραίτητη για το παιδί. Σε όλα του τα βιβλία επαναλαμβάνει τη γνώμη ότι η οικογένεια αποτελεί μικρογραφία ανθρωπίνης κοινωνίας και ότι οι οικογενειακές σχέσεις είναι οι πρώτες και οι περισσότερες φυσικές των άλλων ανθρωπίνων σχέσεων. Γι'αυτό γράφει με ενθουσιασμό "Θα μείνει πάντοτε η πατρική οικία η βάση της αγωγής της ανθρωπότητας, ο κατάλληλος προς αγωγήν τόπος".

Κυρίως από τη μητέρα περιμένει ο παιδαγωγός αυτός την ορθή αγωγή των αυριανών πολιτών. Είχε πάντοτε αδιάσειστη την πεποίθηση ότι η μητέρα είναι ο ιδεώδης, ο άφθαστος παιδαγωγός και η αγάπη της μητέρας η βάση της φυσικής αγωγής. "Κάθε λέξη - γράφει στο βιβλίο του "Λέανδρος και Γερτρούδη", το οποίο έχει βοηθήσει στο παιδαγωγικό τους έργο εκατοντάδες χιλιάδες γονείς και δασκάλους επί ενάμιση αιώνα - "κάθε λέξη", λέγει, "της μητέρας προς το παιδί της βρίσκεται σε στενή σχέση με το βίο του παιδιού της και προς το περιβάλλον στο οποίο το παιδί της ζει. Και το παραμικρό, το οποίο δίνει στο παιδί η μητέρα, για τον τρόπο ακριβώς με τον οποίο το δίνει, δηλ. με αγάπη και δύναμη, είναι μεγάλο πράγμα για το παιδί και εξαιρετικά μορφωτικό".

Ο παιδαγωγός αυτός δεν περιορίζεται μόνο στο να εξαρτά την επιτυχία της αγωγής από την ορθή συμμετοχή της οικογένειας στο έργο της αγωγής, αλλά θεωρεί και το σχολείο σημαντικό παράγοντα - τότε μόνον μπορεί να επιτύχει το σκοπό του, όταν δεχθεί βαθύτατα και μιμηθεί το πνεύμα της οικογενειακής αγωγής. Μπορεί το σχολείο να παιδαγωγήσει κατά φυσικό τρόπο, όταν ο σχολικός βίος διαμορφωθεί κατά τρόπο ανάλογο προς τον οικογενειακό βίον και όταν τα μέσα της αγωγής, τα οποία ασκεί το σχολείο, μοιάζουν με τους τρόπους κατά τους οποίους φυσικά και αβίαστα το παιδί παιδαγωγείται και ασκείται στο σπίτι του.

Ο γερμανός παιδαγωγός Froebel θεωρεί την οικογένεια ως την μοναδική εστία, η οποία προσαρμόζεται στο παιδί και προσπαθεί να διαρρυθμίσει το παιδαγωγικό του σύστημα - τους παιδικούς κήπους, όπως τους ονόμαζε - έχοντας ως πρότυπο την οικογενειακή αγωγή.

Γενικά όλοι οι παιδαγωγοί οι οποίοι ασχολήθηκαν με το ρόλο της οικογενειακής αγωγής στο παιδί, εξαίρουν την σημασία της οικογένειας ως παιδαγωγικού παράγοντα και θεωρούν ότι μία οικογένεια η οποία λειτουργεί καλά και είναι ηθικά συγκροτημένη γίνεται μια γόνιμη εστία, όπου καλλιεργούνται στην ψυχή του παιδιού οι μεγαλύτερες αρετές.

Την μεγάλη σημασία την οποία έχει η οικογένεια για την αγωγή του παιδιού την κατανοούμε, γράφει ο καθηγητής Εξαρχόπουλος, όταν έχουμε υπόψη μας τις επιδράσεις τις οποίες η οικογένεια μπορεί να ασκήσει επάνω στο παιδί.

* Μερικές από τις επιδράσεις που ασκεί η οικογένεια είναι και οι πιο κάτω:

1. Η οικογένεια επενεργεί ισχυρότατα στην καλή ή κακή σωματική ανάπτυξη του παιδιού. Όταν γεννιέται το παιδί έχει πολύ λεπτό και ασθενή σωματικό οργανισμό. Χρειάζεται μεγάλη προσοχή και πολλή φροντίδα να δυναμώσει και να αναπτυχθεί. Χρειάζεται κανονική σε ποσότητα και ωφέλιμη διατροφή, ενδυμασία ανάλογη με κάθε εποχή. Καλή ποιότητα ρούχων κατάλληλη για το δερματάκι του, κατοικία υγιεινή, καθαριότητα στο περιβάλλον και του σώματος του, αρκετό ύπνο, και γενικώς υγιεινή ζωή. Όταν γίνονται όλα αυτά, τότε το παιδί διαπλάθεται κανονικά από σωματική άποψη.

Η σωματική του ανάπτυξη έχει μεγάλη επίδραση και στην πνευματική του εξέλιξη. Η επιστήμη απέδειξε ότι όταν το παιδί είναι σωματικά ισχυρό και υγιές, εξελίσσεται γρηγορότερα από πνευματική άποψη και εργάζεται με μεγαλύτερη αντοχή και για περισσότερο χρόνο από το παιδί που έχει ατελή σωματική ανάπτυξη.

2. Σπουδαιότατη επίδραση ασκεί πάνω στο παιδί η οικογένεια και όσον αφορά τη διανοητική διαμόρφωση του παιδιού. Στο σπίτι και με την άμεση επίδραση των μελών της οικογένειας συντελείται η γλωσσική εξέλιξη του παιδιού. Από τους γονείς θα αναπτυχθούν οι διανοητικές δεξιότητές του. Από το σπίτι παίρνει το παιδί πολλές και ποικίλες γνώσεις. "Είναι γνωστό ότι το παιδί κατά τα τρία έτη του βίου του αποκτά γνώσεις πολύ περισσότερες από εκείνες τις οποίες μαθαίνει καθ'όλη τη διάρκεια των σπουδών του στο Πανεπιστήμιο" έλεγε ο γνωστός μεγάλος παιδαγωγός Jean Paul. Αλλά και αργότερα, όσο διαρκεί ο σχολικός του βίος, το παιδί εξακολουθεί να πλουτίζει τις γνώσεις του και από το σπίτι.

3. Ως προς την ηθική διαμόρφωση του παιδιού η συμβολή της οικογένειας είναι ακόμη περισσότερο σημαντική. Ρόλος των γονιών είναι να σφυρηλατήσουν τη βούληση και το χαρακτήρα του αναπτυσσόμενου παιδιού.

4. Πολλοί ονόμασαν την οικογένεια το πρώτο σχολείο του παιδιού. Οι επιδράσεις, θετικές ή αρνητικές, έχουν ένα πλεονέκτημα, ότι επενεργούν σε

αυτό κατά την ηλικία που το παιδί είναι εύπλαστο σωματικά και ψυχικά σε μεγάλο βαθμό. Η ψυχή του παιδιού σε αυτή την περίοδο της ζωής του απορροφά σαν σφουγγάρι τη διαπαιδαγώγηση που του παρέχουν οι γονείς. Έτσι καθήκον των γονέων είναι να είναι πολύ προσεκτικοί, γιατί τα παιδιά έχουν μεγάλη ευαισθησία, ζωηρή μιμητικότητα, ώστε με μεγάλη ευχέρεια να δέχονται ιδέες, κρίσεις, συναισθήματα, πάθη, φόβους, αξίες, ήθη και να μιμούνται ό,τι κάνει το περιβάλλον τους. Όλα αυτά προσδιορίζουν αργότερα την όλη τους προσωπικότητα.

5. Ένα άλλο χαρακτηριστικό των επιδράσεων της οικογένειας πάνω στο παιδί είναι η διάρκειά τους. Το παιδί μέχρι τα έξι του χρόνια δέχεται αποκλειστικά την επίδραση του φυσικού περιβάλλοντός του και της οικογένειάς του. Αργότερα, και όταν φοιτά στο σχολείο, δεν παύει να δέχεται και τις επιδράσεις της οικογένειάς του και να αναζητά την συμπαράσταση των γονιών του.
6. Ένα άλλο πλεονέκτημα της οικογένειας σαν παράγοντα αγωγής των παιδιών είναι ότι οι γονείς επιδρούν πάνω στο παιδί κατά φυσικό και αβίαστο τρόπο μακριά από κάθε εξαναγκασμό. Όταν μόνος του δεν μπορεί να λύσει τις απορίες του που θέτει στον εαυτό, του τότε πηγαίνει στους γονείς ή σε άλλα πρόσωπα του περιβάλλοντος και τους βομβαρδίζει με ερωτήσεις. Στο σημείο αυτό είναι που η οικογένεια πρέπει να είναι προετοιμασμένη να μάθει να απαντά με απλότητα και σαφήνεια στις απορίες των παιδιών και όχι να το αποφεύγει. ✕

Οι Παιδαγωγοί πιστεύουν ότι το παιδί στο σπίτι με τους γονείς πλουτίζει τη συνείδησή του με την άμεση εποπτεία, το παράδειγμα και την εφαρμογή. Επίσης, κάθε μέτρο που λαμβάνει η οικογένεια του για τη μάθηση και την αγωγή του παιδιού πρέπει να προσαρμόζεται πλήρως προς την ατομικότητα του, δηλαδή προς τις έμφυτες προδιαθέσεις του και τις σωματικές και διανοητικές του δυνάμεις. Ευχής έργο θα ήταν αυτό το μέτρο να εφαρμοσθεί και στο σχολείο, όπου τα παιδιά διαπαιδαγωγούνται και διδάσκονται, αλλά δυστυχώς δεν μπορεί να εφαρμοστεί για πολλούς λόγους.

Το πιο μεγάλο όμως πλεονέκτημα των επιδράσεων της οικογένειας πάνω στα παιδιά τους είναι το "δρασικότερον πάντων", όπως το ονομάζει ο Παιδαγωγός και καθηγητής Εξαρχόπουλος, η αγάπη η οποία συνδέει το παιδί με τους γονείς του. Όλοι γνωρίζουμε τη δύναμη της αγάπης σαν παιδαγωγικού μέσου. Την αγάπη δεν μπορούν να την αναπληρώσουν ούτε οι γνώσεις ούτε η μεγαλύτερη διδακτική ικανότητα. Το συναίσθημα της αγάπης το έβαλε η φύση στην καρδιά της μητέρας και του πατέρα σε βαθμό πάρα πολύ μεγάλο, γι'αυτό και μπορούν οι γονείς να κάνουν θαύματα, όταν γνωρίζουν να κάνουν ορθή χρήση της αγάπης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ.

2.1 Κοινωνικές Αλλαγές

Κοινωνικές αλλαγές είναι οι αλλαγές στον τρόπον ζωής μιας κοινωνίας. Δεν πρέπει να επικεντρωθούμε μόνο στις αλλαγές, στη δομή και στη λειτουργία μιας κοινωνίας, αλλά και στις αλλαγές που συμβαίνουν σε ένα ή περισσότερους τομείς του τρόπου ζωής. Δραστικές αλλαγές σε ένα τομέα της ζωής μπορεί να επηρεάσουν ολόκληρο το σύστημα π.χ. η εξεύρεση της τηλεόρασης είναι η αιτία της ανάπτυξης μιας νέας βιομηχανίας, αλλά επίσης επηρέασε πολύ σημαντικά τον ελεύθερο χρόνο και τις συνήθειες εκατομμυρίων ανθρώπων.

Όλες οι κοινωνίες περνούν κάποιο είδος κοινωνικής αλλαγής. Εκεί που δημιουργούνται προβλήματα είναι όταν οι κοινωνικές αλλαγές είναι τόσο ραγδαίες που διαταράσσουν σε μεγάλο βαθμό τους θεσμούς και τις αξίες σε σημείο που η κοινωνία να μην μπορεί να ανταποκριθεί και να δεχθεί αυτές τις απότομες αλλαγές.

Γενικά είναι αποδεκτό ότι η αλλαγή στις αξίες μιας κοινωνίας είναι στενά συνδεδεμένη με ένα άθροισμα κοινωνικο-οικονομικών αλλαγών, στο οποίο συμπεριλαμβάνονται οι τεχνολογικές αλλαγές, οι αλλαγές στην επαγγελματική δομή, η επέκταση της εκπαίδευσης και η ανάπτυξη και συνεχής διάδοση και αποτελεσματικότητα των μέσων μαζικής επικοινωνίας.

Οι ραγδαίες και ευρείας κλίμακας κοινωνικές αλλαγές εξασκούν μεγαλύτερες πιέσεις πάνω στα άτομα παρά οι σταδιακές αλλαγές. Ατομα και οικογένειες, που μετακινούνται, για να ζήσουν σε πιο προηγμένες κοινωνίες ή που μετακινούνται, για να ζήσουν στις αστικές περιοχές, αντιμετωπίζουν προβλήματα προσαρμογής όχι μόνο στο χώρο της εργασίας ή της διαμονής τους αλλά και μέσα στην ίδια τους την οικογένεια. Είναι αναγκασμένοι να μάθουν νέες τεχνικές, νέους ρόλους στο χώρο της εργασίας τους και παράλληλα, όταν επιστρέψουν στο σπίτι τους, είναι αναγκασμένοι να διαδραματίζουν άλλους ρόλους από αυτούς που ήξεραν, που τους δίδαξαν οι γονείς τους στην αγροτική περιοχή που διέμεναν.

Πολλές φορές αισθάνονται ότι είναι ανίκανοι να αντιληφθούν, να κατανοήσουν ή να προσφέρουν βοήθεια στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά τους ή ακόμη να κατανοήσουν και τη συμπεριφορά των παιδιών τους. Τότε αρχίζει το άγχος, η ένταση εξαιτίας του μοντέρνου τρόπου ζωής και οι μεγαλύτεροι σε ηλικία αισθάνονται ότι δεν γνωρίζουν πού βρίσκονται, τι κάνουν, πώς να συμπεριφερθούν. Γι' αυτό ο μόνος γνωστός τρόπος συμπεριφοράς είναι ο παραδοσιακός τρόπος ζωής, οι αξίες που τους δίδαξαν οι γονείς τους, τα ήθη και έθιμα του χωριού τους. Όλα αυτά τώρα αρχίζουν κατά κάποιο τρόπο να απομακρύνονται από τη ζωή τους και πολλές φορές να αμφισβητούνται.

Σε κάθε κοινωνία υπάρχουν κανόνες, οι οποίοι δεν είναι τίποτε άλλο παρά αποδεκτοί τρόποι ζωής σε μια συγκεκριμένη κοινωνία και αυτούς τους κανόνες πρέπει τα μέλη της να τους ακολουθούν. Όμως το τι είναι κοινωνικά αποδεκτό διαφέρει από κοινωνία σε κοινωνία και από καιρού εις καιρόν. Ως επί το πλείστον ο καθημερινός τρόπος ζωής μας διαμορφώνεται ανάλογα με το τι αναμένει η κοινωνία από εμάς, π.χ. δε μας επιτρεπόταν να βρίζουμε ή να μην υπακούουμε στους γονείς μας, ή τους μεγαλύτερους μας ή τους ιερείς. Εάν γινόταν αυτό, έπρεπε να εξομολογηθούμε και να απολογηθούμε ζητώντας συγγνώμη.

Σε διαστήματα σταθερότητας ο καθένας γνωρίζει πού βρίσκεται και τι κάνει. Γνωρίζει πώς πρέπει να συμπεριφερθεί στις διάφορες διαπροσωπικές του σχέσεις. Άτομα που βρίσκονταν ψηλά στην κοινωνική κλίμακα βαθμίδα με καλύτερη μόρφωση ή επάγγελμα, ως δάσκαλοι, ιατροί, δικηγόροι μιλούσαν με ξεχωριστή προφορά και ντύνονταν με πιο κομψά και ακριβά ρούχα. Σε περιόδους ραγδαίων κοινωνικών αλλαγών τα πράγματα δεν είναι τόσο εύκολα και απλά. Εκτός από την σύγχυση των ρόλων, ξεπροβάλλουν και νέοι ρόλοι.

Μια συνηθισμένη αιτία της σύγχυσης είναι οι νέες ερμηνείες που δίνονται σε παλιούς ρόλους. Σε πολλές οικογένειες ο παραδοσιακός τύπος του πατέρα που κυβερνούσε με “σιδερένια βέργα” έχει υποχωρήσει και αντικαταστάθηκε από τον πατέρα που προβληματίζεται απ’όσα έχει μάθει, για τη σημασία του να επιτρέπει στα παιδιά του ν’αναπτύξουν τη δική τους προσωπικότητα, να παίρνουν αποφάσεις για τη ζωή τους. Γνωρίζει και δέχεται την ανάγκη των παιδιών του για κατανόηση, συζήτηση και ανεκτικότητα. Σίγουρα ο ρόλος του πατέρα κυρίως σε κάποιο βαθμό, ανάλογα αν προέρχεται από αστική ή αγροτική περιοχή, αναπροσαρμόστηκε.

Η παραδοσιακή κουλτούρα είναι αυτή που συνδέει τη μια γενεά με την άλλη. Όλες οι κοινωνίες, όπως και η Κυπριακή κοινωνία, περιέχουν στοιχεία σταθερότητας και αλλαγής. Κάθε νέα γενεά σχετίζεται με την προηγούμενη και υπάρχει μεταξύ τους επικοινωνία, όσον αφορά τις αξίες και τον παραδοσιακό τρόπο ζωής.

Στο βιβλίο του “The Silent Revolution”, ο Inglehart (1977) αναφέρεται σε τέσσερις παράγοντες που επηρεάζουν τις κοινωνικές αλλαγές στις αναπτυγμένες κοινωνίες που είναι:

- α) τεχνολογικές αλλαγές
- β) οικονομική ανάπτυξη
- γ) η επέκταση της εκπαίδευσης και
- δ) η επέκταση των μέσων μαζικής επικοινωνίας

Παρόλο που ο Inglehart σχολιάζει καθένα από αυτούς τους παράγοντες ξεχωριστά, εντούτοις τονίζει ιδιαίτερα την αλληλεξάρτησή τους και το γεγονός

ότι είναι απίθανο να έχουμε εξελίξεις στον ένα τομέα χωρίς να υπάρχουν ανάλογες εξελίξεις στους άλλους τομείς.

Υποστηρίζει επίσης ότι οι αξίες των δυτικών χωρών συνεχώς αλλάζουν. Ενώ στο παρελθόν δινόταν μεγάλη έμφαση σε μια άνετη ζωή και στη φυσική ασφάλεια, με την πάροδο του χρόνου η τάση αυτή έχει αλλάξει: δίδεται περισσότερη έμφαση στην ποιότητα ζωής. Ισχυρίζεται επίσης ότι ο άνθρωπος τείνει να ικανοποιεί τις άμεσες ανάγκες του και να προστατεύει τον εαυτό του από τις άμεσες απειλές κατά της ζωής του, παρά να αποβλέπει στην κάλυψη των μελλοντικών αναγκών ή απειλών, π.χ. όλοι επιθυμούμε να είμαστε νέοι και ωραίοι, να αποκτήσουμε ανώτερη μόρφωση, ωραίο και άνετο σπίτι ή αυτοκίνητο, αλλά τείνουμε πάντοτε να ικανοποιήσουμε τις πιο άμεσες μας ανάγκες, όπως είναι η δίψα, το φαγητό, η στέγη, το ντύσιμο, η υγεία μας, κτλ.

Όταν ικανοποιήσουμε αυτές τις άμεσές μας ανάγκες, τότε προχωρούμε στην ικανοποίηση και των άλλων δευτερευουσών αναγκών, όπως είναι η μόρφωση, η ψυχαγωγία.

Τέλος ο Inglehart (1977) αναφέρει ότι, όταν ένα άτομο ικανοποιήσει τις πρωταρχικές και οικονομικές του ανάγκες, τότε προχωρεί στην ικανοποίηση άλλων μη υλικών αναγκών. Δηλαδή, όταν εξασφαλιστεί στο ελάχιστο η οικονομική και φυσική ασφάλεια του ατόμου, τότε αναπτύσσεται η ανάγκη για αγάπη, η ανάγκη για εκτίμηση και η ανάγκη του ανήκειν, ενώ αργότερα φαίνονται πολύ σημαντικοί οι στόχοι που σχετίζονται με τη διανοητική και αισθητική ικανοποίηση και την ανάγκη της αυτο-πραγμάτωσης.

Ο Inglehart (1977) αναφέρει επίσης ότι το κυριότερο επιχείρημά του είναι ότι οι νέες γενικά, οι οποίες κοινωνικοποιήθηκαν κάτω από συνθήκες ειρήνης και σχετικής ευμάρειας τείνουν να υιοθετούν "Post materialist values" (μεταυλιστικές αξίες), ενώ οι υλιστικές αξίες των προηγούμενων γενεών αρχίζουν να υποχωρούν. Τονίζει επίσης ότι οι νέοι άνθρωποι είναι περισσότερο πολιτικοποιημένοι από τους προκατόχους τους και ότι οι νέες γενεές σταδιακά θα αλλάξουν την κοινωνία, ούτως ώστε να συμμορφώνονται με τις ανάγκες των νέων αξιών. Από τις μελέτες και έρευνες του Inglehart σε διάφορες χώρες, φαίνεται καθαρά ότι οι αλλαγές που συμβαίνουν στις βιομηχανικές χώρες είναι περισσότερο ραγδαίες παρά οι αλλαγές που συμβαίνουν σε χώρες που τώρα άρχισαν να αναπτύσσονται βιομηχανικά και ιδιαίτερα σε χώρες του τρίτου κόσμου.

Αυτές οι αλλαγές είναι αποτέλεσμα της ανάπτυξης των τεσσάρων παραγόντων των τεχνικών αλλαγών, της οικονομικής ανάπτυξης, της επέκτασης της εκπαίδευσης και της επέκτασης των μέσων μαζικής επικοινωνίας.

Οι πιο πάνω αλλαγές οι οποίες διαδραματίζονται σε πολλές χώρες και σε δυτικές χώρες, επηρεάζουν και την κοινωνική ζωή στην Κύπρο, η οποία ως

μέρος της ευρύτερης δυτικής κοινωνίας μοιράζεται τις γενικές τάσεις των κοινωνικο-οικονομικών αλλαγών.

Παρόλο τούτο ο ρυθμός των αλλαγών αυτών είναι βραδύτερος, συγκρινόμενος με τις αλλαγές που συμβαίνουν σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Η βραδύτητα αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι η Κυπριακή κοινωνία είναι κατά κάποιο τρόπο κλειστή κοινωνία και η ζωή συνεχίζει ακόμη και σήμερα να διαδραματίζεται γύρω από την ευρύτερη οικογένεια.

Αυτό δικαιολογείται από το γεγονός ότι η Κύπρος είναι ένα μικρό νησί, οι κάτοικοί της ζουν σε μικρές σχετικά πόλεις και χωριά και οι παράγοντες οι οποίοι ασκούν την παραδοσιακή επίδρασή τους στους κατοίκους της είναι κυρίως η οικογένεια, η εκκλησία, το σχολείο και η κοινότητα. Οι παράγοντες αυτοί λειτουργούν με τέτοιο τρόπο, που βοηθούν στη διατήρηση του κατεστημένου και του παραδοσιακού.

Παρόλο τούτο η πίεση για αλλαγή συνεχώς αυξάνεται και η ανάγκη για επαναξιολόγηση των υφισταμένων αξιών αρχίζει να γίνεται πιο εμφανής (Ατταλίδης, 1981).

Υπάρχει ένα αίσθημα κυρίως μεταξύ των ηλικιωμένων και των ενηλίκων Κυπρίων, ότι σήμερα υπάρχει κάποιου είδους σύγχυση, όσον αφορά το θέμα των βασικών αξιών στην Κύπρο. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι στο παρελθόν υπήρχαν ορισμένες αποδεκτές αξίες και ιδανικά, ενώ σήμερα υπάρχουν και εισαγόμενες αξίες κυρίως από τον Τουρισμό, τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, κυρίως την τηλεόραση, από τους νέους και τις νέες της Κύπρου που σπούδασαν ή εργάστηκαν ή ακόμη παντρεύτηκαν αλλοδαπούς, οι οποίες αξίες υποσκάπτουν πολλές φορές ή υπονομεύουν τις παραδοσιακές υφιστάμενες αξίες στον τόπο μας.

Ακολούθως θα αναλυθούν οι τέσσερις βασικοί παράγοντες που επηρέασαν τις κοινωνικές αλλαγές α) τεχνολογική αλλαγή, β) οικονομική ανάπτυξη, γ) επέκταση της εκπαίδευσης και δ) επέκταση των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Ας δούμε πώς επηρέασαν και το ρόλο της οικογένειας σήμερα στην Κύπρο.

2.2 Τεχνολογικές Αλλαγές

Η νέα τεχνολογία έχει ως βασικό αποτέλεσμα την ανάπτυξη της βιομηχανίας σε πολλούς τομείς, την εξειδίκευση στους διάφορους τομείς της εργασίας, νέα μηχανήματα, νέες μεθόδους εργασίας, διαφορετικές επαγγελματικές γνώσεις, δημιουργία νέων κλάδων για επιστημονική κατάρτιση. Το αποτέλεσμα αυτών των τεχνολογικών αλλαγών είναι το επακόλουθο της αστικοποίησης, η αλλαγή του ωραρίου εργασίας, του τρόπου ζωής των ανθρώπων, του τρόπου ψυχαγωγίας, κοινωνικής επαφής.

Η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει επιτύχει την άνευ προηγουμένου πρόοδο της παραγωγής στις ανεπτυγμένες βιομηχανικά κοινωνίες και έχει δημιουργήσει τα σύγχρονα μέσα επικοινωνίας που συμβάλλουν στην σταδιακή αλλαγή νοοτροπίας σε κάθε χώρα βιομηχανικά ανεπτυγμένη.

Ο Bell (1973) έχει τονίσει τη σημασία της νέας τεχνολογίας στην επαγγελματική δομή. Αυτός προέβλεψε μία νέα κοινωνία στην οποία η δημιουργία και η χρήση των νέων γνώσεων θα αποτελέσουν τον άξονα για ένα στρωματοποιημένο σύστημα. Προέβλεψε επίσης ότι συνεχώς θα εκτοπίζονταν όσοι απασχολούνταν στη βιομηχανία σε ένα τριτογενή παράγοντα.

Αυτή η νέα εμφανιζόμενη κοινωνία δίδει περισσότερη σημασία και εκτίμηση σε εκείνους τους "λίγους και εκλεκτούς που κατέχουν θεωρητικές γνώσεις και διπλώματα και μετά στους τεχνικούς και διοικητικούς που έχουν γνώση της βιομηχανίας". Ο Bell τονίζει επίσης τη σημασία των νέων βιομηχανιών, οι οποίες εκμεταλλεύονται τη νέα τεχνολογία. Αυτός υποστηρίζει ότι η νέα τεχνολογία έχει δημιουργήσει τη μεταβιομηχανική κοινωνία, όπως ακριβώς έχει δημιουργήσει και τη βιομηχανική κοινωνία.

Οι νέες εξευρέσεις στην αγροτική παραγωγή δε βοήθησαν στο να παράγονται ικανοποιητικές ποσότητες προϊόντων, για να αρκούν όλους τους υπολοίπους.

Παράλληλα οι βιομηχανικές εξευρέσεις έχουν βοηθήσει στην ελάττωση του αριθμού των ατόμων που χρειάζονται να εργάζονται στις βιομηχανίες, για να παράγουν τα διάφορα προϊόντα, με αποτέλεσμα πολλοί εργάτες να είναι άνεργοι.

2.2.1 Τεχνολογικές αλλαγές στην Κύπρο

Πριν μερικά χρόνια παραδοσιακά η εργασία στην Κύπρο εκτιμάτο ιδιαίτερα, διότι στο παρελθόν (μόνο 20-30 χρόνια) η ζωή ήταν πολύ δύσκολη και κυρίως στις αγροτικές και ορεινές περιοχές. Να αναφέρουμε μόνο ότι ηλεκτρισμός σε πολλές αγροτικές περιοχές της Κύπρου όχι πολύ μακριά από την πρωτεύουσα δεν υπήρχε. Η ζωή ήταν δύσκολη και η διατήρηση και επιβίωση της οικογένειας γινόταν κατορθωτή με τη σκληρή εργασία όχι μόνο του πατέρα, αλλά και της μητέρας και των παιδιών. Στη Κύπρο η παροιμία “η εργασία είναι προσευχή” είναι ευρέως διαδεδομένη.

Σήμερα εκτός από την ανάγκη για εξασφάλιση εισοδημάτων για τη συντήρηση της οικογένειας, υπάρχουν και άλλοι λόγοι, για να εργάζεται ένα άτομο, όπως είναι η κοινωνική αναγνώριση, οικονομικοί πόροι για απόκτηση και άλλων αγαθών και για εκπαίδευση όχι μόνο Μέση αλλά και Ανώτερη ή Ανώτατη τόσο στην Κύπρο όσο και στο εξωτερικό. Χιλιάδες είναι οι Κύπριοι νέοι που φοιτούν σε Πανεπιστήμια σε διάφορες χώρες του εξωτερικού, στην Ελλάδα, Ηνωμένο Βασίλειο, Αμερική, Ανατολικές Χώρες, κτλ. (παράρτημα 2, πίνακες από το Τμήμα Στατιστικής και Ερευνών Υπουργείου Οικονομικών, 1996-1997, πίνακες 1-14).

Η μετάβαση από την αγροτική στη βιομηχανική οικονομία προξένησε διάφορες αλλαγές και επηρέασε και τον τρόπο ζωής της κυπριακής κοινωνίας. Η οικονομία της Κύπρου η οποία στο παρελθόν ήταν κυρίως αγροτική, γεωργική, κτηνοτροφική τώρα σιγά σιγά γίνεται βιομηχανική και σήμερα έχουμε μια οικονομία που στηρίζεται στον τουρισμό και τις υπηρεσίες. Ακόμα και οι επιχειρήσεις που παρέμειναν καθαρά γεωργικές στηρίζονται σε μια βιομηχανική μορφή πολύ διαφορετική από το παρελθόν (παράρτημα 3, πίνακες από το Τμήμα Στατιστικής και Ερευνών Υπουργείου Οικονομικών, 1996-1997, πίνακας 1). Όλες αυτές οι αλλαγές έχουν σημαντική επίδραση στους πιο κάτω τομείς της κυπριακής κοινωνίας.

α) Μεγαλύτερη εξειδίκευση στον τομέα της εκπαίδευσης.

β) Μετακίνηση από τις αγροτικές περιοχές στις αστικές περιοχές. Ο πιο κάτω πίνακας 1 δείχνει τις αλλαγές που αφορούν την αστικοποίηση από το 1973 μέχρι το 1991.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
Αστικοποίηση 1973 - 1991

Ετος	Αστικές	Αγροτικές
1973	42.2%	57.3%
1979	52.7%	47.3%
1988	65.0%	35.0%
1991	66.5%	33.5%

Η μετακίνηση του αγροτικού πληθυσμού στις αστικές περιοχές και η μετακίνηση των 200 χιλιάδων προσφύγων από τις πόλεις και τα χωριά τους στη Βόρεια Κύπρο στις 20 Ιουλίου 1974 και 14 Αυγούστου 1974 έφερε πολλές αλλαγές. Ο βίαια ξεριζωμένος πληθυσμός μαζεύτηκε στις 4 μεγαλύτερες πόλεις του νησιού Λεμεσό, Λευκωσία, Λάρνακα και Πάφο. Ψάχνοντας για απασχόληση, επέφεραν πολλές αλλαγές στη στάση των Κυπρίων όσον αφορά την εργασία, την εκπαίδευση, τη λειτουργία, τους ρόλους της οικογένειας και ακόμη και στις σχέσεις των δύο φύλων.

Ιδιαίτερα όμως τους ρόλους της οικογένειας επηρέασε η απασχόληση της γυναίκας εκτός της οικίας σε προσοδοφόρο εργασία. Επηρέασε επίσης και τον τρόπο λειτουργίας της οικογένειας, διότι αυτή αποτελεί τον πλέον σημαντικό θεσμό που ενώνει την κοινωνική και ποιοτική αλλαγή (δες παράρτημα 2 - Τμήμα Στατιστικής και Ερευνών, 1996-1997).

Παρά τις πολλές αλλαγές που συνέβησαν, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια των τριάντα χρόνων, όσον αφορά το φύλο και την εργασία, συνεχίζουν να υπάρχουν ανισότητες μεταξύ των δύο φύλων σε μεγάλο βαθμό, π.χ. υπάρχει ανισότητα στην αμοιβή. Ακόμη και όταν μία γυναίκα εκτελεί την ίδια εργασία με έναν άνδρα, συνήθως η γυναίκα αμείβεται με χαμηλότερο μισθό, παρά τις συνεχείς διακηρύξεις των συντεχνιών και της πολιτείας για ίση αμοιβή των δύο φύλων (εκτός από τη Δημόσια Υπηρεσία και τους Ημικρατικούς Οργανισμούς όπου υπάρχει ισότητα των μισθών και των ωφελημάτων μεταξύ ανδρών και γυναικών), (παράρτημα 2 - Τμήμα Στατιστικής και Ερευνών, 1996-1997).

Υπάρχει επίσης ανισότητα στις προσλήψεις, ιδιαίτερα σε ορισμένα επαγγέλματα, τα οποία παραδοσιακά θεωρούνται ανδρικά, καθώς επίσης και στις προαγωγές. Οι άνδρες προάγονται πολύ ευκολότερα από τις γυναίκες, έστω και αν μερικές φορές έχουν λιγότερα προσόντα και πείρα.

Ο Lewis (1968) υποστηρίζει ότι εάν οι Κύπριοι άνδρες είναι όπως τους Αμερικάνους, τότε αυτοί ερμηνεύουν το ρόλο των γυναικών στην κοινωνία σε στενότερα πλαίσια παρά ότι οι ίδιες οι γυναίκες. Στην Κύπρο οι γυναίκες που θέλουν καριέρα συναντούν περισσότερα προβλήματα από τους άνδρες, όταν κυρίως ψάχνουν για εργασία, λόγω της στάσης των περισσότερων ανδρών, διότι σήμερα τις περισσότερες και πιο σημαντικές θέσεις, διευθυντικές, προϊσταμένων κατέχουν άνδρες. Ως επακόλουθο, οι ίδιοι αυτοί άνδρες αποφασίζουν ποιοι θα γίνουν δεκτοί για τις πιο σημαντικές θέσεις, ποιοι θα προσληφθούν στις διάφορες κυβερνητικές θέσεις ή σε Ημικρατικούς Οργανισμούς ακόμα και στον ιδιωτικό τομέα.

Εάν μια γυναίκα θέλει να ακολουθήσει καριέρα ή να επιτύχει επαγγελματικά, πρέπει να προσπαθήσει πολύ να αποδείξει την αξία της σε ένα ανδροκρατούμενο κόσμο.

2.3 Οικονομική Ανάπτυξη

Τα τελευταία χρόνια η αύξηση των οικογενειακών εισοδημάτων είναι πολύ σημαντική. Το κατά κεφαλήν εισόδημα είναι κατά πολύ μεγαλύτερο των προπολεμικών χρόνων. Εκτός από τα πολύ υψηλά εισοδήματα έχουμε λιγότερες ώρες εργασίας, καλύτερες συνθήκες εργασίας, καθώς επίσης και τα διάφορα προγράμματα για την ευημερία των ασθενέστερων οικονομικά πληθυσμών μιας κοινωνίας. Τώρα οι βασικές ανάγκες για συντήρηση έχουν εξασφαλιστεί σε μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού (πίνακας 1, παράρτημα 3 - Τμήμα Στατιστικής και Ερευνών, 1996-1997).

Ο συνδυασμός της οικονομικής ανάπτυξης με την τεχνολογική πρόοδο έχει επιφέρει τεράστιες αλλαγές στη φύση της εργασίας των Δυτικών κοινωνιών.

Η πρώτη θεμελιώδης αλλαγή κατά του Inglehart (1977) είναι η μετάβαση από τη γεωργία στην προσφορά υπηρεσιών. Βλέπουμε τα παραδοσιακά επαγγέλματα να αντικαθίστανται από νέα επαγγέλματα τα οποία απαιτούν νέες δεξιότητες και εξειδικευμένη εκπαίδευση. Πολλά επαγγέλματα έχουν σχέση με τα computers και σχεδόν όλοι ειδικεύονται στη χρήση τους. Στην Κύπρο μετά το 1974 η οικονομική άνοδος είναι εντυπωσιακή. Οι Κύπριοι είτε στη χώρα τους είτε στο εξωτερικό αμείβονται με πολύ καλούς μισθούς. Το βιοτικό επίπεδο είναι αρκετά ψηλό. Σιγά σιγά άρχισε να φαίνεται ο υπερκαταναλωτισμός και οι νέοι σήμερα ξοδεύουν άπληστα τα χρήματα, που τους παραχωρούνται από τους γονείς τους. Όμως και οι μεγάλοι ξοδεύουν πολλά λεφτά σε μη αναγκαία και απαραίτητα αγαθά, αλλά αναγκάζονται να ασκούν πολλές φορές δύο ή και τρία ακόμη επαγγέλματα. Δε γίνεται σωστή αξιοποίηση των εισοδημάτων τους. Επισκεπτόμενος κάποιος την Κύπρο θα διαπιστώσει την τεράστια σπατάλη που γίνεται και θα δει παντού ότι τα χρήματα δεν αξιοποιούνται σωστά. Τεράστια σπίτια των πολλών χιλιάδων λιρών που για να συντηρηθούν χρειάζονται ξένους εργάτες ή τις λεγόμενες οικιακές βοηθούς.

Πολλά κέντρα αναψυχής νέων, μπυραρίες, καφετερίες, όπου οι νέοι σπαταλούν και τις ώρες τους αλλά και τα λεφτά των γονιών τους. Η οικονομική αυτή ευμάρεια έχει πολλές επιπτώσεις στην οικογένεια. Οι γονείς, καλύπτουν τα κενά από την απουσία τους, γιατί εργάζονται πολλές ώρες, με τα λεφτά που δίνουν στα παιδιά τους. Η σπατάλη είναι φαινόμενο συνηθισμένο σε όλα τα κοινωνικά στρώματα της κυπριακής κοινωνίας. Τα πολλά χρήματα και η μη σωστή αξιοποίησή τους γίνονται επικίνδυνα όπλα στα χέρια των Κυπρίων. Αλλάζουν τον τρόπο συμπεριφοράς τους προς την οικογένεια, τα παιδιά, τους φίλους τους (συνέντευξη παιδιών - παράρτημα 5).

Το χρήμα αποξενώνει τους ανθρώπους και τους κάνει άπληστους. Καταστρέφουν τις ηθικές αξίες και την αγάπη προς τον πλησίον, όταν γίνεται κακή χρήση. Πολλές είναι οι οικογένειες που καταστρέφουν τις σχέσεις τους εξ αιτίας του χρήματος ή των περιουσιακών στοιχείων που διεκδικούν.

Ο ρόλος των γονιών έχει διαφοροποιηθεί προς το αρνητικό, γιατί πιστεύουν ότι δίνοντας λεφτά στα παιδιά τους μπορούν να γεμίσουν την ψυχή τους με όλα τα ανθρώπινα συναισθήματα (παράρτημα 6).

Κάποτε σε μια εορτή του σχολείου (28η Οκτωβρίου) κάποιος μαθητής Γ' τάξης Γυμνασίου μπήκε στον περίβολο του σχολείου με την μοτοσυκλέττα. Ο καθηγητής της Γυμναστικής του έκανε παρατήρηση να φύγει από το χώρο του σχολείου γιατί ενοχλούσε. Ο νεαρός μαθητής αντί να φύγει ύβρισε τον καθηγητή του και αυτός προσπαθώντας να τον πείσει να φύγει αθόρυβα τον απείλησε ότι θα τον αποβάλει από το σχολείο. Ο μαθητής θύμωσε και κτύπησε τον καθηγητή του. Η Διευθύντρια του σχολείου κάλεσε την επομένη τους γονείς του, για να συζητήσουν για τη συμπεριφορά του γιου τους.

Στο σχολείο πήγε ο πατέρας την επομένη ο οποίος όπως ανέφερε την προηγούμενη είχε έλθει από το εξωτερικό, γιατί διατηρεί τις επιχειρήσεις του στη Σαουδική Αραβία. Η μητέρα δεν παρουσιάστηκε γιατί το βράδυ είχε έξοδο και κοιμήθηκε αργά. Όταν η Διευθύντρια εξήγησε στον πατέρα την απρεπή συμπεριφορά του γιου του και τη χαμηλή απόδοση του στα μαθήματα, ο πατέρας γύρισε προς τον γιο του και απευθύνθηκε σ'αυτόν με τα ακόλουθα λόγια: "Τι παράπονο έχεις γιε μου και με προσβάλλεις στο σχολείο σου; Δε σου στέλλω πολλά λεφτά να αγοράζεις ότι θέλεις;"...

Τότε η Διευθύντρια κατάλαβε πολλά ... και στη συνέχεια προσπάθησε να βοηθήσει το μαθητή να σεβαστεί και άλλες αξίες εκτός από το χρήμα.

Πολλά και αμέτρητα παραδείγματα έχουμε να αναφέρουμε από την κυπριακή οικογένεια σύμφωνα με τα οποία τα πολλά χρήματα καταστρέφουν τα παιδιά μας.

2.4 Επέκταση της Εκπαίδευσης

Οι αλλαγές που αφορούν τα επαγγέλματα και η αύξηση των εισοδημάτων είναι στενά συνδεδεμένα με την επέκταση της ανώτερης εκπαίδευσης.

Η εκπαίδευση είναι ένας από τους βασικότερους παράγοντες αλλαγής σε πολλές χώρες του κόσμου και θεωρείται ένα ισχυρότατο μέσο για την επίτευξη προσωπικών και κοινωνικών στόχων. Η εκπαίδευση είναι η πρώτη δύναμη η οποία συμβάλλει στην αλλαγή σε μια κοινωνία.

Η αξία της εκπαίδευσης αναγνωρίζεται από την εποχή του Σωκράτη - Αριστοτέλη - Πλάτωνα, μόλις όμως στα πολύ πρόσφατα χρόνια της έχει δοθεί ιδιαίτερη σημασία από τους ιθύνοντες. Σήμερα τα σχολεία θεωρούνται σαν μέσα αλλαγής και σημαντικής επένδυσης για την κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας.

Σε πολλές χώρες η εκπαίδευση θεωρείται ως μέσο προσωπικής ανόδου και πολλές κυβερνήσεις ασκούν πιέσεις για καλύτερες ευκαιρίες μάθησης.

Σχεδόν όλοι οι πολιτικοί ηγέτες όλων των ανεπτυγμένων χωρών ασχολούνται με τον προγραμματισμό και την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού συστήματος, γιατί θεωρούν την εκπαίδευση ως το βασικότερο συστατικό για την οικοδόμηση ενός έθνους και τη θεμελίωση της ραγδαίας οικονομικής και κοινωνικής αλλαγής.

Η εκπαίδευση είναι ένας από τους κυριότερους παράγοντες που μεταφέρουν και διαμορφώνουν τα πιστεύω, τις στάσεις και τις αξίες ανάλογα με τις ανάγκες των κοινωνιών.

Όλες οι βαθμίδες εκπαίδευσης διαδραματίζουν σημαντικό και αναντικατάστατο μέρος στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των ατόμων καθώς επίσης και στις διαπροσωπικές τους σχέσεις. Γι' αυτό και επηρεάζουν τη ζωή μας καθόλη τη διάρκεια της.

Έτσι η εκπαίδευση πρέπει να συνάδει με τις προσδοκίες των νέων και των ενηλίκων και τις αναπτυξιακές ανάγκες της κοινωνίας. Αυτή είναι μια διαδικασία, η οποία αρχίζει από τη γέννηση του ατόμου και μπορεί να διαχωρισθεί από τη μάθηση μέσα στην οικογένεια και την εκπαίδευση που γίνεται μέσα στο σχολείο ή την εκπαίδευση που γίνεται έξω από το σχολείο, την κοινωνία. Με αυτό τον τρόπο έχουμε ένα ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό σύστημα το οποίο δένει μαζί την οικογένεια, το σχολείο, την εκπαίδευση, την ψυχαγωγία, την εργασία και την κοινωνική δράση. Η ίδια η κοινωνία είναι ένα πολύπλευρο εκπαιδευτικό σύστημα.

Στην Κύπρο λόγω του ότι αυτή υπήρξε αποικία πολλών κατακτητών, η εκπαίδευση θεωρείτο πάντοτε αναγκαία στην ενδυνάμωση της κληρονομιάς

του τόπου. Η γλώσσα, η ποίηση, η θρησκεία και η φιλοσοφία ήταν τα μέσα για τη διατήρηση της εθνικής και πολιτιστικής ταυτότητας των Κυπρίων. Ήταν ο ενωτικός παράγοντας εναντίον των διαφορών κατά καιρούς κατακτητών.

Έτσι ο σκοπός της εκπαίδευσης και της διδασκαλίας δεν ήταν μόνο η μετάδοση γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων, αλλά και η ενδυνάμωση της ενότητας του λαού και η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στο παρελθόν όλοι οι μορφωμένοι στην Κύπρο, ιερείς, δάσκαλοι, γίνονταν αυτόματα οι αρχηγοί των κοινοτήτων και των χωριών και εκτιμούνταν περισσότερο από τους άλλους κατοίκους. Εξ ου και η παροιμία “Ανθρωπος αμόρφωτος κούτσουρο απελέκητο”, “Η μόρφωση είναι προίκα”, “Μάθε γράμματα”.

Η μόρφωση στην Κύπρο, όπως και σε άλλες χώρες, έχει δύο ρόλους. Να προετοιμάζει τους ανθρώπους και τους νέους για εξεύρεση εργασίας και να τους κοινωνικοποιεί σύμφωνα με την κουλτούρα και τις αξίες της κοινωνίας. Οι ρόλοι αυτοί πολλές φορές έρχονται σε σύγκρουση λόγω των κοινωνικών αλλαγών. Πριν από το 1970 π.χ. οι δάσκαλοι αναμενόταν να διαμένουν με τις οικογένειές τους στις κοινότητες και τα χωριά στα οποία διορίζονταν και να διατηρούν αποδεκτά πρότυπα κοινωνικής ζωής, αναφορικά με θέματα θρησκείας, αξιών, συμπεριφοράς, πολιτικής και να εφαρμόζουν την ίδια πειθαρχία την οποία εφαρμόζει και η ίδια η οικογένεια.

Σταδιακά αυτή η συνήθεια άλλαξε λόγω της βελτίωσης του οδικού δικτύου. Ο δάσκαλος δε διαμένει πλέον στην κοινότητα, αλλά οι περισσότεροι διαμένουν στις αστικές περιοχές και έτσι η κοινότητα δεν έχει πλέον την ευκαιρία να συνεργαστεί στενά με τους μορφωμένους δασκάλους. Εκτός από τα καθήκοντα που έχουν να κάνουν στην εργασία τους δεν αναμιγνύονται σε άλλες δραστηριότητες των μαθητών, δε συναναστρέφονται με τους κατοίκους των χωριών ή δε διαθέτουν χρόνο για εξωσχολικές δραστηριότητες, όπως συνέβαινε πριν είκοσι ή τριάντα χρόνια.

Οι αξίες που μεταδίδονται από το σχολείο άρχισαν να αμφισβητούνται. Σ'ένα σεμινάριο που οργάνωσε η Κοινοπολιτεία για θέματα νεολαίας στο σχολείο των κωφών παιδιών στον κατεχόμενο Γερόλακκο το 1972 το οποίο ακολούθησε μια έρευνα για τους μαθητές, διαφάνηκε ότι πολλοί νεαροί μαθητές αισθάνονταν δυστυχημένοι και καταπιεσμένοι στο σχολείο, λόγω της επιβολής σε αυτούς αξιών που δεν τους αφορούσαν αλλά ήταν αξίες της μεσαίας τάξης. Παρά τις αλλαγές αυτές η μόρφωση συνεχίζει να εκτιμάται ιδιαίτερα στη Κύπρο και να αποτελεί το πρώτο όνειρο των Κυπρίων γονιών, να μορφώσουν τα παιδιά τους, για να πάρουν οικονομικά ωφέληματα και παράλληλα να ωφεληθούν κοινωνικά. Να γίνουν καλοί και άξιοι άνθρωποι στην κοινωνία (παράρτημα 6, συνεντεύξεις από γονείς).

Το ποσοστό των Κυπρίων που ακολουθούν ανώτερες και ανώτατες σπουδές τα τελευταία χρόνια είναι ένα από τα μεγαλύτερα στο κόσμο. Οι γονείς

ανεξαρτήτως κοινωνικής και οικονομικής τάξης επενδύουν μεγάλο ποσοστό από τα εισοδήματά τους για τη μόρφωση των παιδιών τους (παράρτημα 2).

Το ψηλό ποσοστό Κυπρίων νέων που σπουδάζουν οφείλεται κυρίως στο ότι όλα τα ακαδημαϊκά επαγγέλματα στην Κύπρο κατατάσσονται ψηλά στην κοινωνική ιεραρχία και επειδή η Κυπριακή οικογένεια είναι πολύ ανταγωνιστική, οι γονείς προσπαθούν να δώσουν στα παιδιά τους την καλύτερη δυνατή μόρφωση, χωρίς πολλές φορές να αξιολογούν τις ικανότητες ή τις επιθυμίες των παιδιών τους, για να εξασφαλίσουν ψηλή κοινωνική θέση.

Άλλος λόγος είναι γιατί οι γονείς πιστεύουν ότι όσο πιο ψηλό μορφωτικό επίπεδο έχουν τα παιδιά τους, οι πιθανότητες να εξασφαλίσουν καλύτερη εργασία και μεγαλύτερο μισθό είναι περισσότερες.

Όμως αξία για την μόρφωση δε δίνει μόνο η οικογένεια αλλά και η Κυβέρνηση. Αυτό φαίνεται από τα μεγάλα ποσά τα οποία διατίθενται από το Κυπριακό κράτος στον τομέα της εκπαίδευσης που συνεχώς αυξάνονται.

Ο πίνακας 3 είναι ενδεικτικός των δημοσίων δαπανών του Κυπριακού κράτους για την εκπαίδευση και τις σχετικές αυξήσεις τους από το 1965 μέχρι το 1989.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Δαπάνες για την εκπαίδευση στην Κύπρο 1965 - 1989

Ετος	Σύνολο	Δημόσιες Ιδιωτικές Δαπάνες Δαπάνες			% Από Ακαθ. ενθικό προϊόν	% Δημόσιων Δαπανών Προϋπολ.
		Κύπριοι φοιτητές στο εξωτερικό				
1965	4.8	3.7	0.3	0.8	3.3	15.6
1970	9.6	6.9	1.0	1.7	4.1	17.0
1975	17.0	11.6	0.8	4.6	6.3	14.6
1980	42.3	27.9	3.1	11.3	5.4	12.0
1985	91.4	58.7	8.9	23.8	6.1	12.4
1989	125.1	81.9	15.7	27.5	5.5	11.7

Πριν από την ανεξαρτησία το 1960 μικρός αριθμός γυναικών είχαν την ευκαιρία να φοιτήσουν στα σχολεία ή μικρότερος ακόμη αριθμός να σπουδάσει σε Πανεπιστήμια του εξωτερικού. Η εκπαίδευση για τις γυναίκες δε θεωρούνταν αναγκαία και οι γονείς έδιδαν προτεραιότητα να σπουδάσουν τα αγόρια. Παραστατικό είναι το παράδειγμα που ανέφερε ο πατέρας μου, ο οποίος σήμερα είναι 75 χρόνων από τον Άγιο Αμβρόσιο της επαρχίας Κερύνειας. Η οικογένεια του αποτελείτο από τους δύο γονείς γεωργούς, τρία αγόρια και δύο κορίτσια. Ο πατέρας μου ήταν ο μικρότερος στην οικογένεια. Τα δύο αδέλφια του φοίτησαν μέχρι την Γ' τάξη του Δημοτικού και μετά

βοηθούσαν τον πατέρα τους σε αγροτικές εργασίες. Οι αδελφές φρόντιζαν το σπίτι και η μία από τις αδελφές είχε καθήκον να πηγαίνει τον πατέρα μου στο σχολείο και να τον περιμένει μέχρι να σχολάσει. Η αδελφή του δεν επιτρεπόταν να μπει στην τάξη και να παρακολουθήσει μαθήματα. Όμως αυτή επειδή αγαπούσε τα γράμματα καθόταν έξω από την τάξη και κάθετι που ο δάσκαλος δίδασκε το μάθαινε πρώτη με αποτέλεσμα σε μια επίσκεψη του σχολείου από τον επιθεωρητή, όταν την είδε έξω από την τάξη την έβαλε και στην τάξη και όταν ο δάσκαλος έκανε το μάθημα και ρωτούσε τα παιδιά αυτή πρώτη απαντούσε. Ο δάσκαλος ξαφνιάστηκε γιατί πρώτη φορά την έβλεπε στην τάξη και ενδιαφέρθηκε να μάθει ποια ήταν. Όταν του εξήγησε το κοριτσάκι, πήγε τότε στους γονείς της και τους παρακάλεσε να την αφήσουν να παρακολουθεί τα μαθήματα. Αυτοί στην αρχή δεν ήθελαν αλλά μετά επέμενε και έτσι τελείωσε το Δημοτικό.

Τόση ήταν η αγάπη της για μόρφωση που επειδή οι γονείς της δεν της έδωσαν την ευκαιρία να μορφωθεί, μόρφωσε αργότερα αυτή τα παιδιά της και παράλληλα διάβαζε και αυτή.

Ο δε πατέρας μου όταν τελείωσε το Δημοτικό, ακολούθησε και αυτός τα αδέλφια του στα χωράφια. Όταν μεγάλωσε λίγο, έφυγε από το χωριό για να μορφωθεί. Την αγάπη του και την αξία της μόρφωσης την μετέδωσε στα πέντε παιδιά του, τα οποία μόρφωσε με ανώτερες και ανώτατες σπουδές. Πάντα έλεγε ότι ο ρόλος των γονιών είναι να μορφώνουν τα παιδιά τους γιατί είναι η προίκα που δε χάνεται αλλά αποκτά αξία. Θυμάμαι μας έλεγε “τα γράμματα είναι τα μάτια των τυφλών”.

Στην Κυπριακή οικογένεια σήμερα οι νέες έχουν τις ίδιες ευκαιρίες μόρφωσης με τους νέους. Ιδιαίτερα όταν στην οικογένεια δεν υπάρχει οικονομικό πρόβλημα. Και εκεί όμως που υπάρχει, οι γονείς κάνουν δάνειο, για να δώσουν ίσες ευκαιρίες τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια να σπουδάσουν. Αυτό συμβαίνει όχι μόνο διότι η επαγγελματική αποκατάσταση για τη γυναίκα θεωρείται αναγκαία σήμερα, αλλά γιατί η ανώτερη μόρφωση αυξάνει τις πιθανότητες μιας νέας να βρει σύζυγο ανωτέρου κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου. Το πιο σημαντικό όμως είναι γιατί μια μορφωμένη και καλλιεργημένη μητέρα θα διαδραματίσει πιο σωστά το ρόλο της ως μητέρα και σύζυγος. Ας μην ξεχνάμε ότι πίσω από κάθε γυναίκα κρύβεται και ένας σπουδαίος άνθρωπος. Αυτή στην Κυπριακή κοινωνία και σε άλλες χώρες αναλαμβάνει τον πρώτο ρόλο στην ανάπτυξη του παιδιού της, σωματική, πνευματική και ψυχική. Αυτή θα στηρίξει περισσότερο το παιδί της και θα το καθοδηγεί και θα του συμπαραστέκεται στα τόσα καθημερινά του προβλήματα κυρίως την περίοδο της εφηβείας που είναι το πιο δύσκολο μεταβατικό στάδιο που περνά ο άνθρωπος.

Μια μορφωμένη μητέρα αντιμετωπίζει διαφορετικά τις απαιτήσεις των παιδιών της και σήμερα η Κύπρια μάνα μορφώνεται και οι γονείς της προτιμούν αντί να της δώσουν προίκα για να παντρευτεί, όπως γινόταν στο

παρελθόν να την μορφώσουν. Ας μην ξεχνάμε ότι μετά την Τουρκική εισβολή του 1974 που μεγάλο μέρος του πληθυσμού έχασε περιουσίες, υπάρχοντα, η μόρφωση άρχισε ακόμη περισσότερο να εκτιμάται και να θεωρείται σαν μέσον όχι μόνο οικονομικής ασφάλειας αλλά και σαν εφόδιο με το οποίο να μπορούν οι άνθρωποι να εργασθούν οπουδήποτε, ακόμη και εκτός της Κύπρου.

Όλες όμως αυτές οι αλλαγές και οι μεγάλες ευκαιρίες μόρφωσης - εργασίας της γυναίκας εκτός του σπιτιού δημιούργησαν κάποια προβλήματα. Το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι η ανεργία των αποφοίτων των Πανεπιστημίων. Επίσης στην προσπάθειά τους για ανέλιξη επαγγελματική τόσο η μητέρα όσον και ο πατέρας παραμελούν ή βάζουν σε δεύτερη μοίρα την ανατροφή των παιδιών τους. Σε πολλές Κυπριακές οικογένειες, παρόλο που το μορφωτικό επίπεδο των γονιών είναι αρκετά ψηλό, τα εισοδήματα αρκετά, εντούτοις τα παιδιά στερούνται τα πιο απλά πράγματα όπως την αγάπη, την κατανόηση, την καθημερινή κουβεντούλα, να τρώνε μαζί στο ίδιο τραπέζι και να αλλάζει η οικογενειακή ατμόσφαιρα και πολλές φορές να θεωρείται η μόρφωση, η εκπαίδευση εμπόδιο στη σωστή προσέγγιση των παιδιών τους και τα παιδιά να νοιώθουν παραμελημένα.

Παρόλο που η Κύπρος πρόσφατα (6 χρόνια) απέκτησε το δικό της Πανεπιστήμιο, σύμφωνα με τα διεθνή στατιστικά δεδομένα έχει ένα από τα ψηλότερα ποσοστά αποφοίτων Πανεπιστημίων στον κόσμο (παράρτημα 2, Τμήμα Στατιστικής και Ερευνών, 1996-1997).

Πολλοί νέοι και νέες επιστήμονες μεταναστεύουν στο εξωτερικό για εργασία, με αποτέλεσμα να απορροφώνται στις ξένες χώρες (παράρτημα 3). Για να σταματήσει το πρόβλημα αυτό, πρέπει το κράτος να δημιουργήσει και ανάλογες θέσεις για τους αποφοίτους Πανεπιστημίων.

2.5 Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας

Η επέκταση των μέσων μαζικής επικοινωνίας στις αναπτυσσόμενες χώρες έγινε κατορθωτή μέσω των νέων τεχνολογικών εξευρέσεων. Αυτές βοήθησαν ούτως ώστε πληροφορίες, νέες ιδέες και γεγονότα να διαδίδονται ευκολότερα σε περισσότερους ανθρώπους σε πολλές χώρες του κόσμου. Παρατηρητές σε θέματα κοινωνικών αλλαγών συχνά τονίζουν τη μεγάλη σημασία των τεχνολογικών ανακαλύψεων στην επέκταση των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Η μεγαλύτερη ίσως συνεισφορά τους είναι να παρουσιάζουν στους αναγνώστες τους, τους θεατές ή ακροατές, τις γνώσεις εναλλακτικών τρόπων ζωής των οποίων οι αξίες, τα πιστεύω και η συμπεριφορά είναι διαφορετικά από εκείνα της δικής τους κουλτούρας. Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας μεταδίδουν κάποια “ιδεολογία”, κάποιες αξίες - πρότυπα που αντικατοπτρίζουν την υπάρχουσα τάξη των πραγμάτων (stadus quo). Αποτελούν ένα σύνολο αναπαραστάσεων που συγκροτείται από εικόνες, μύθους, έννοιες, ορισμούς, ιδέες, αναλύσεις, απόψεις και που ανταποκρίνονται στο πολιτικό - οικονομικό - κοινωνικό - ιστορικό σύστημα το οποίο επικρατεί. Δεν είναι δυνατόν ή έστω απλό - εύκολο να κατορθώσουν να ανατρέψουν αυτό το ιδεολογικό περιεχόμενο, αυτές τις αξίες. Στις ειδήσεις, τηλεταινίες, κτλ. αναπαράγονται οι ίδιες αξίες, βομβαρδίζουν καθημερινά τους αναγνώστες, τηλεθεατές με τις αρχές της κυρίαρχης ιδεολογίας (Πουланτζάς Ν., “Πολιτική εξουσία και Κοινωνικές τάξεις” Β' τόμος, 1984).

Ας μην ξεχνάμε ότι ο κύριος στόχος των μέσων μαζικής επικοινωνίας είναι η “προσέλκυση” της προσοχής του κοινού.

Σε έρευνα της παιδιατρικής κλινικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, με θέμα τη θέση που κατέχει η τηλεόραση στη ζωή των παιδιών και στις επιδράσεις της, τα αποτελέσματα ήταν αποκαρδιωτικά. Και όμως οι γονείς μπορούν να συμβάλουν καθημερινά στην αλλαγή της συμπεριφοράς των παιδιών απέναντι στο ... μαγικό κουτί.

Έχει υπολογισθεί ότι ένα παιδί του σήμερα αγόρι ή κορίτσι μέχρι την ηλικία των 70 ετών, θα έχει ξοδέψει περίπου επτά χρόνια από τη ζωή του μπροστά στην τηλεόραση. Από το γενικό κανόνα της τηλεθέασης δε θα μπορούσαν, βέβαια, να εξαιρεθούν και τα Κυπριόπουλα.

Υπολογίζεται ότι ο μέσος όρος παρακολούθησης ήταν από 21-32 ώρες τη βδομάδα, ανάλογα με την ηλικία τους. Είναι διεθνώς παραδεκτό ότι η επίδραση της τηλεόρασης στα παιδιά έχει αρνητικές επιπτώσεις. Βεβαιώνεται ότι τα παιδιά μας σήμερα περνούν περισσότερο χρόνο μπροστά στην τηλεόραση από όσο μπροστά στο δάσκαλό τους στην τάξη και είναι γεγονός ότι συγκρατούν πολύ καλύτερα τα διάφορα τηλεοπτικά συνθήματα και ό,τι άλλο τους προσφέρει η μικρή οθόνη της τηλεόρασης. Ειπώθηκε ακόμη ότι εδώ και 20 χρόνια τα παιδιά δεν έχουν πια δύο γονείς αλλά τρεις: τον πατέρα τους, τη μητέρα τους και την τηλεόραση (Έρευνα για νέους, 1988).

Κάθε Κυπριακή οικογένεια αγροτική, αστική, πλούσια ή φτωχή έχει στο σπίτι της τηλεόραση. Η νέα μάλιστα τάση είναι κάθε οικογένεια να διατηρεί όχι μία τηλεόραση, αλλά μία στην κουζίνα για την μητέρα, ή την οικογένεια, όταν θα βρίσκεται στο τραπέζι για φαγητό, μία στο υπνοδωμάτιο να παρακολουθούν οι γονείς όταν ξεκουράζονται και μία στο σαλόνι να παρακολουθούν οι καλεσμένοι. Η τηλεόραση κυρίως και το video έχουν επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό το ρόλο της κυπριακής οικογένειας. Δημιούργησε πολλά προβλήματα στη σύγχρονη κυπριακή οικογένεια, όπως π.χ. ενώ οι γονείς άλλοτε τον ελεύθερο τους χρόνο τον διέθεταν στο διάλογο με τα παιδιά, συζητούσαν τα καθημερινά τους προβλήματα, τα όνειρά τους, τις επιδιώξεις τους, σήμερα, κουρασμένοι από την εργασία, κάθονται μπροστά στην τηλεόραση και παρακολουθούν τα προγράμματα.

Πριν δύο χρόνια κάποιος μαθητής μου ανέφερε στο ερώτημά μου εάν επικοινωνεί με τον πατέρα του, χαρακτηριστικά μου είπε “Κυρία με τον πατέρα μου δεν επικοινωνώ καθόλου. Μόλις επιστρέψει από την εργασία του φορά τις παντόφλες του, κάθεται στο χωλ μπροστά από την τηλεόραση και η μητέρα μου του φέρνει την μπύρα του και αφήνει οδηγίες σ’εμάς τα παιδιά να μην τον ενοχλήσουμε, γιατί θα παρακολουθήσει τηλεόραση. Εάν καμιά φορά του μιλήσουμε θυμώνει τόσο που μας βρίζει”.

Άλλο χαρακτηριστικό είναι “Όταν μαζευτεί η οικογένεια στο σπίτι μου”, έλεγε η Ελένη, μαθήτρια Γ΄ τάξης του Γυμνασίου, από το περιφερειακό χωριό Δάλι, “όλη η οικογένεια σκορπίζεται το κάθε μέλος στο δικό του χώρο και βλέπει ο καθένας το δικό του πρόγραμμα. Όταν ρωτήσουμε τη μητέρα μας τι θα φάμε αμέσως βρίσκει εύκολη λύση να παραγγείλουμε έτοιμο φαγητό να μας φέρουν. Το φαγητό έρχεται και ο καθένας το παίρνει στο δωμάτιό του και το τρώει μπροστά στην τηλεόραση. Αυτή είναι η ζωή μας στο σπίτι”.

Εκεί που δημιουργείται τεράστιο πρόβλημα είναι όταν στην οικογένεια υπάρχει μόνο μια τηλεόραση και δε συμφωνούν όλοι ποιο έργο ή ποιο κανάλι θα παρακολουθήσουν. Ο πατέρας τσακώνεται γιατί με το γιο θέλουν να παρακολουθήσουν ποδόσφαιρο, η μητέρα θέλει να δει “το αγαπημένο της έργο” και η κόρη τα καλλιστεία.

Πριν δύο χρόνια όταν δίδασκα στο Γυμνάσιο Δαλίου κάθε μεσημέρι έβλεπα ένα λεωφορείο να σταματά έξω από ένα περίπτερο και να κατεβαίνει μια μαθήτρια μου, η Σουζάνα, να πηγαίνει στο περίπτερο και το λεωφορείο γεμάτο από μαθητές να την περιμένουν. Μια μέρα τη ρώτησα “Τι σημαντικό ψωνίζεις από το περίπτερο και σε περιμένει ολόκληρο λεωφορείο να το αγοράσεις;”. Με έκπληξη μου απάντησε “Κυρία δανείζομαι κασέτες για το video μου και επιστρέφω της προηγούμενης μέρας”.

Τα σημερινά παιδιά στη Κύπρο από έρευνες που έγιναν κυρίως της ηλικίας 6-13 χρονών παρακολουθούν αρκετές ώρες τηλεόραση με αποτέλεσμα πολλά από τα παιδιά μας να παρουσιάζουν διάφορα προβλήματα, όπως πρόβλημα

με τα μάτια, παχυσарκία, δυσκινητικότητα, υψηλά επίπεδα χολιστερόλης, επιθετικότητας, να είναι απαιτητικά, κτλ. Όλα αυτά οφείλονται και στους γονείς οι οποίοι πολλές φορές παροτρύνουν τα παιδιά τους να παρακολουθούν τηλεόραση γιατί όπως λένε το προτιμούν, νοιώθουν πιο πολλή ασφάλεια όταν τα παιδιά τους δε γυρίζουν ή δεν παίζουν στο γειτονικό χωράφι με τα άλλα παιδιά, που πιθανό να κτυπήσουν.

Έτσι τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, όταν τους κάνουμε κατάχρηση δημιουργούν πολλά προβλήματα και απορροφούν πολλές από τις ελεύθερες ώρες των παιδιών και εκτοπίζουν άλλες δραστηριότητες. Η τηλεόραση είναι υπεύθυνη για την αργοπορία που παρατηρείται στην ώρα που τα παιδιά πέφτουν για ύπνο, εμποδίζει τα παιδιά από τη μελέτη, κ.ά.

Πριν είκοσι ή τριάντα χρόνια αναμενόταν από κάθε Κύπριο, κυρίως βρεγμένο με τον και των παιδιών, να πάνε στην εκκλησία την Κυριακή το πρωί. Αυτό η προδιάθεση ήτο πιο επιτακτική στα χωριά και σε μικρές κοινότητες όπου ο ένας γνώριζε τον άλλο. Ο εκπαίδευσμός του 1/3 του πληθυσμού στο χωριό και οι ραγδαίες τεχνο-οικονομικές αλλαγές που συμβαίνουν τα τελευταία χρόνια έχουν επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό τις αξίες των νέων και των ενήλικων στην οφειδή τη θρησκεία και τον εκκλησιασμό. Ένα μεγάλο ποσοστό των νέων της εσχής μας περνούν τα Σάββατοβραδιά τους σε διασκεδάσεις, σπαρτιατήρια, μπαρ και σε άλλους χώρους διασκέδασης, να πηγαίνουν για ύπνο τις πρωινές ώρες. Αποτέλεσμα τούτου είναι αδύνατο να ανταποδίνω το πρωί για να πάνε στην εκκλησία, με αποτέλεσμα η παραβίαση της εκκλησίας να μειώνεται. Παρόλο τούτο, η εκκλησία αλλαχθεί να επηρεάζει την πολιτική, κοινωνική και εθνική ζωή στον τόπο και να ασκεί αποκλειστικό έλεγχο σε θέματα γάμου, διαζυγίου και μορφής. Κανένας γάμος, διαζύγιο ή υιοθεσία δε θεωρείται νόμιμο στην Κύπρο, εκτός εάν αυτά είχαν γίνει σύμφωνα με τους νόμους και κανονισμούς της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, άρθρο 111 του Συντάγματος. Επί, περίοδο που ο αριθμός αυτών που εκκλησιάζονται έχει μειωθεί, πρόσφατη έρευνα απέδειξε ότι το 85% των Κυπρίων είναι υπέρ του Εκκλησιαστικού γάμου.

Πρώτη ανεξαρτησία το 1960 έως το 1977 ο θεολογικός ηγέτης Δημοκρατικής Μεταρρύθμισης ήταν επίσης και ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας με έτσι αυτομάτως η επίδραση της Εκκλησίας επεκτείνεται και στα κράτος. Μόνο τα τελευταία χρόνια, και ιδιαίτερα μετά το θάνατο του Δημοκρατικού Μεταρρύθμισης, άρχισε ο κόσμος στην Κύπρο να αναθεωρεί και να διαχωρίζεται εάν και οι δύο δυνάμεις (πολιτική και θεολογική), πρέπει να διαχωρίζονται από το ίδιο πρόσωπο. Αποτέλεσμα του διαχωρισμού των δύο είναι ότι η επίδραση της εκκλησίας πάνω σε πολιτικά θέματα έχει μειωθεί.

Έτσι φαίνεται η μείωση της επίδρασης αυτής είναι η αιχμή που έγινε για το άρθρο 111 του Συντάγματος για θέματα γάμου. Οι διάφορες κοινωνικο-οικονομικές και πολιτικές αλλαγές είχαν σαν αποτέλεσμα την

2.6 Θρησκεία

Η Χριστιανή Ορθόδοξη εκκλησία έχει μεγάλη επίδραση στην κοινωνική ζωή του τόπου. Ο ρόλος της εκκλησίας στη διαδικασία κοινωνικοποίησης είναι πολύ σημαντικός, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές, γιατί οι ηθικές αξίες που μεταδίδονται από τους γονείς στα παιδιά τους έχουν τις ρίζες τους στη διδασκαλία της Εκκλησίας. Σήμερα, και ιδιαίτερα από την Τουρκική εισβολή του 1974 και μετά, ένα μεγάλο ποσοστό Κυπρίων, ιδιαίτερα προσφύγων, έχασαν κατά κάποιον τρόπο την πίστη τους προς το Θεό και απομακρύνθηκαν από την Εκκλησία. Το γεγονός αυτό είχε μια απευθείας αρνητική επίδραση στη συμπεριφορά τους προς τα παιδιά τους και την κοινωνικοποίησή τους.

Πριν είκοσι - τριάντα χρόνια αναμενόταν από κάθε Κύπριο, συμπεριλαμβανομένων των νέων και των παιδιών, να πάνε στην εκκλησία την Κυριακή το πρωί. Αυτή η προσδοκία ήτο πιο επιτακτική στα χωριά και σε μικρές κοινότητες όπου ο ένας γνώριζε τον άλλο. Ο εκτοπισμός του 1/3 του πληθυσμού στο νησί μας και οι ραγδαίες τεχνο-οικονομικές αλλαγές, που συμβαίνουν τα τελευταία χρόνια έχουν επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό τις αξίες των νέων και των ενηλίκων όσον αφορά τη θρησκεία και τον εκκλησιασμό. Ένα μεγάλο ποσοστό των νέων της εποχής μας περνούν τα Σαββατόβραδά τους σε δισκοθήκες, σφαιριστήρια, μπυραρίες και σε άλλους χώρους διασκέδασης και πηγαίνουν για ύπνο τις πρωινές ώρες. Αποτέλεσμα τούτου είναι αδύνατο να σηκωθούν το πρωί για να πάνε στην εκκλησία, με επακόλουθο η προσέλευση στις εκκλησίες να μειώνεται. Παρόλο τούτο, η εκκλησία συνεχίζει να επηρεάζει την πολιτική, κοινωνική και εθνική ζωή στον τόπο και να ασκεί αποκλειστικό έλεγχο σε θέματα γάμου, διαζυγίου και υιοθεσίας. Κανένας γάμος, διαζύγιο ή υιοθεσία δε θεωρούνταν νόμιμα στην Κύπρο, εκτός εάν αυτά είχαν γίνει σύμφωνα με τους νόμους και κανονισμούς της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, άρθρο 111 του συντάγματος. Έτσι, παρόλο που ο αριθμός αυτών που εκκλησιάζονται έχει μειωθεί, πρόσφατη έρευνα απέδειξε ότι το 85% των Κυπρίων είναι υπέρ του Εκκλησιαστικού γάμου.

Από την ανεξαρτησία το 1960 έως το 1977 ο θρησκευτικός ηγέτης Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ήταν επίσης και ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας και έτσι αυτομάτως η επίδραση της Εκκλησίας επεκτείνετο και στα πολιτικά θέματα. Μόνο τα τελευταία χρόνια, και ιδιαίτερα μετά το θάνατο του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, άρχισε ο κόσμος στην Κύπρο να αναθεωρεί και να διερωτάται εάν και οι δύο δυνάμεις (πολιτική και θρησκευτική), πρέπει να αναλαμβάνονται από το ίδιο πρόσωπο. Αποτέλεσμα του διαχωρισμού των εξουσιών ήταν ότι η επίδραση της εκκλησίας πάνω σε πολιτικά θέματα έχει μειωθεί.

Ένα δείγμα της μείωσης της επίδρασης αυτής είναι η συζήτηση που έγινε για αλλαγές του άρθρου 111 του Συντάγματος για θέματα γάμου. Οι διάφορες κοινωνικο - οικονομικές και πολιτικές αλλαγές είχαν σαν αποτέλεσμα την

ανάγκη για αναθεώρηση και αναπροσαρμογή της εξουσίας της Εκκλησίας, ούτως ώστε να συνάδει με τους νόμους και κανονισμούς της Πολιτείας, οι οποίοι διέπουν θέματα προσωπικής ζωής. Οι νόμοι αυτοί πρέπει να είναι σύμφωνοι με τις σύγχρονες αρχές της δικαιοσύνης και τις κοινωνικές αντιλήψεις, καθώς επίσης και με τις υποχρεώσεις την Κυβέρνησης της Κύπρου που απορρέουν από τις διεθνείς συμβάσεις και από το Συμβούλιο της Ευρώπης και, γενικά, για να συνάδει η Νομοθεσία μας με τα Ευρωπαϊκά δεδομένα.

Σαν αποτέλεσμα των πιο πάνω υποχρεώσεων, το άρθρο 111 του Συντάγματος που αφορά το γάμο έχει τροποποιηθεί από τη Βουλή το Δεκέμβριο του 1989 με το Νόμο 95/1989, μετά από πολλές και παρατεταμένες συζητήσεις και αντιθέσεις, λόγω ισχυρών αντιθέσεων από την πλευρά της Εκκλησίας. Επίσης με τη ψήφιση από τη Βουλή του Περί Πολιτικού Γάμου Νόμου του 1990 (Ν. 21/90) μεταξύ Ορθοδόξων Κυπρίων, παρά την αντίθετη άποψη της εκκλησίας, έχει εισαχθεί ο πολιτικός γάμος.

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά αυτού του σταδίου στην Κυπριακή οικογένεια είναι η φτώχεια, η οικονομική δυσπραγία στις περισσότερες οικογένειες του νησιού, ο μεγάλος αριθμός ανέργων, η μετανάστευση μεγάλου αριθμού αλλοθνήτων οικογενειών σε διάφορες χώρες, κυρίως Αγγλία, Αυστραλία, Γερμανία, Αμερική. Η μετανάστευση των ή ανδρών συζύγων που εγκαθίστανται την οικογένειά τους να ζουν δουλεύει σε ξένες χώρες για να μπορέσουν να επιδοθούν οι οικογένειές τους. Η μετανάστευση οικογενειών - ή κυρίως των ανδρών - σε οριστικές περιοχές, κυρίως στη Αμερική, για αναζήτηση καλύτερων συνθηκών ζωής και ευτυχίας.

Η μέση παραδοσιακή Κυπριακή οικογένεια εκπαιδευμένη και αυτοδύναμη άρχισε να δέχεται τις έμελες επιδράσεις ενός καταστροφικού Πγκόσμιου Πολέμου, να ζηνταίο το παιδια της και να διασπάται για να μπορέ να ανταποκριθεί στις υλικές ανάγκες των μελών της.

β) Το στάδιο του απελευθερωτικού αγώνα 1955-1959

Αν και χρονολογικά διήρκεσε ένα μικρό διάστημα, εντούτοις ποτεύεται ότι είχε πολύ σοβαρή επίδραση πάνω στην Κυπριακή οικογένεια. Το στάδιο αυτό διακρίνει στοιχεία έντονης ανασφάλειας και πραγματικής απειλής με τις εκτεταμένες συλλήψεις και φυλακίσεις μελών της οικογένειας. Η οικογένεια δεν ελέγχει το μέλη της, κυρίως τα νεαρά μέλη της (εφήβους) που συμμετείχαν στον αγώνα κατά της Αγγλοκρατίας και την απελευθέρωση του νησιού από τους Αγγλους κατακτητές (Περσιάνης 1967, σελ. 12).

Από την άλλη όρως η οικογένεια συσπειρώνεται ενάντια με μοναδικό στόχο της να αντιμετωπίσει τον ξένο κατακτητή. Η οικογένεια θα βγει από αυτό το στάδιο αρκετά διαφοροποιημένη όχι μόνο ως προς τις κοινές αξίες

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.

3.1 Στάδια Εξέλιξης της Κυπριακής οικογένειας

Η οικογένεια είναι ένας δεσμός που ανάγει την ύπαρξή του, με τη μια ή την άλλη μορφή, από τον καιρό της εμφάνισης του ανθρώπου πάνω στη γη.

Η οικογένεια δεν είναι μόνο κοινωνικός θεσμός, είναι ένας ζωντανός πολυοργανισμός που εξελίσσεται, διαφοροποιείται και προσαρμόζεται ανάλογα. Είναι ένα σύστημα που διαμορφώνει το σύνολό του αλλά και αυτοδιαμορφώνεται. Ένας ευαίσθητος δέκτης αλλά και ένας ισχυρός πομπός.

Εξετάζοντας την εξέλιξη της Κυπριακής οικογένειας τα τελευταία 50 χρόνια μπορεί να διακριθεί σε τέσσερα στάδια που είχαν σημαντική επίδραση στη δομή και τη λειτουργία της:

α) Το στάδιο του μεταπολέμου που διήρκεσε μέχρι το 1955.

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά αυτού του σταδίου στην Κυπριακή οικογένεια είναι η φτώχεια, η οικονομική δυσπραγία στις περισσότερες οικογένειες του νησιού, ο μεγάλος αριθμός ανέργων, η μετανάστευση μεγάλου αριθμού ολοκληρών οικογενειών σε διάφορες χώρες, κυρίως Αγγλία, Αυστραλία, Γερμανία, Αφρική. Η μετανάστευση νέων ή ανδρών συζύγων που εγκατέλειπαν την οικογένειά τους να βρουν δουλειά σε ξένες χώρες, για να μπορέσουν να επιβιώσουν οι οικογένειές τους. Η μετακίνηση οικογενειών - ή κυρίως των ανδρών - σε αστικές περιοχές, κυρίως στη Λευκωσία, για αναζήτηση καλύτερων συνθηκών ζωής και εργασίας.

Η μέση παραδοσιακή Κυπριακή οικογένεια εκτεταμένη και αυτοδύναμη άρχισε να δέχεται τις έμμεσες επιδράσεις ενός καταστροφικού Παγκόσμιου Πολέμου, να ξενιτεύει τα παιδιά της και να διασπάται, για να μπορεί να ανταποκριθεί στις υλικές ανάγκες των μελών της.

β) Το στάδιο του απελευθερωτικού αγώνα 1955-1959.

Αν και χρονολογικά διήρκεσε ένα μικρό διάστημα, εντούτοις πιστεύεται ότι είχε πολύ σοβαρή επίδραση πάνω στην Κυπριακή οικογένεια. Το στάδιο αυτό διακρίνει στοιχεία έντονης ανασφάλειας και πραγματικής απειλής με τις εκτεταμένες συλλήψεις και φυλακίσεις μελών της οικογένειας. Η οικογένεια δεν ελέγχει τα μέλη της, κυρίως τα νεαρά μέλη της (εφήβους) που συμμετέχουν στον αγώνα κατά της Αγγλοκρατίας και την απελευθέρωση του νησιού από τους Άγγλους κατακτητές (Περσιάνης 1967, σελ. 12).

Από την άλλη όμως η οικογένεια συσπειρώνεται, ενώνεται με μοναδικό στόχο της να αντιμετωπίσει τον ξένο κατακτητή. Η οικογένεια θα βγει από αυτό το στάδιο αρκετά διαφοροποιημένη όχι μόνο ως προς τις κοινές αξίες,

και τα ιδεώδη της, αλλά και όσον αφορά τους ρόλους και τη θέση των μελών της μέσα στην οικογένεια.

Οι νέοι, ως οι κύριοι πρωταγωνιστές του αγώνα για ελευθερία, κερδίζουν μια ξέχωρη θέση και μια πιο φιλελεύθερη αντιμετώπιση από μέρους των μεγάλων.

Παράλληλα διαφοροποιείται και ο ρόλος της γυναίκας με τη συμμετοχή της στον κοινό αγώνα. Στην πιο φιλελεύθερη αντιμετώπιση των παλαιότερα υποταγμένων μελών της οικογένειας συμβάλλει αποφασιστικά και η παιδεία.

Στην περίοδο αυτή η μόρφωση των παιδιών αποτελεί για την Κυπριακή οικογένεια ένα ιδανικό στόχο. Στελεχώνονται τα σχολεία μέσης εκπαίδευσης και με Ελλαδίτες καθηγητές.

Οι γονείς αυτή την περίοδο πίστευαν ότι μορφώνοντας τα παιδιά τους και κυρίως σε μια ανώτερη σχολή ή Πανεπιστήμιο στην Αγγλία ή Ελλάδα αυτά θα ξεφύγουν από τη μιζέρια και τη δύσκολη ζωή.

γ) Στάδιο της Κυπριακής ανεξαρτησίας, 1960-1974.

Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από ένα πολυτάραχο εθνικοπολιτικό σκηνικό και σημαδεύεται από σημαντικές και ανάλογες επιδράσεις την Κυπριακή οικογένεια. Το στάδιο αυτό δεν έχει ομοιόμορφα χαρακτηριστικά.

Το 1960-1963 υπήρξε κάποια ασφάλεια και οικονομική αναστήλωση με τη δημιουργία του Κυπριακού Κράτους. Τη περίοδο της Τουρκικής ανταρσίας και τα γεγονότα τα τραγικά 1963-1964 και 1967 και η διαμάχη η εσωτερική (1972-1974) επέδρασαν αρνητικά στη Κυπριακή κοινωνία. Διαλύονται πάλι οικογένειες, χάνουν τον προστάτη τους και αισθήματα φόβου και ανασφάλειας κυριαρχούν στην κυπριακή κοινωνία.

Το κλίμα της ενότητας, στο στάδιο του αγώνα, που είχε θετικές επιδράσεις στη Κυπριακή οικογένεια, διαδέχεται ένα κλίμα διάσπασης και εσωτερικής διχόνοιας, που είχε ως συνέπεια μια τάση ενδοστρέφειας της οικογένειας σαν τρόπου προστασίας και άμυνας.

Στις αρχές του σταδίου αυτού, διακρίνουμε μια έντονη εσωτερική μετανάστευση κυρίως προς τις παράλιες μεγάλες πόλεις. Η μετανάστευση που γίνεται βασικά για αναζήτηση καλύτερων συνθηκών εργασίας και ζωής αφορά τόσο τις οικογένειες όσο και μεμονωμένα μέλη τους, κυρίως νεαρά.

Έτσι, παρατηρούμε τη σταδιακή απογύμνωση των αγροτικών περιοχών, κυρίως των απομακρυσμένων και ορεινών κοινοτήτων. Αλλά το κυριότερο από όλα είναι ότι παρατηρούμε να συντελείται η μετάβαση από την

εκτεταμένη οικογένεια στην Κυπριακή - πυρηνική οικογένεια.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό και σημαντικό τη περίοδο αυτή είναι η απασχόληση της γυναίκας σε παραγωγική εργασία έξω από το σπίτι ως αποτέλεσμα των εξελίξεων που παρατηρούσαμε στα προηγούμενα στάδια αλλά και των αυξημένων αναγκών της οικογένειας, που άρχισε να γίνεται περισσότερο καταναλωτική (παράρτημα 3, Τμήμα Στατιστικής και Ερευνών).

δ) Το στάδιο της Τουρκικής Εισβολής και κατοχής, 1974.

Είναι πολλές οι επιπτώσεις της Τουρκικής εισβολής του 1974 πάνω στην Κυπριακή οικογένεια, με το βίαιο ξερίζωμα 70,000 οικογενειών / 200,000 περίπου ατόμων και το διασκορπισμό τους στο υπόλοιπο νησί, με τους νεκρούς και τους 1,600 περίπου αγνοουμένους. Τα σημάδια που άφησε ο πόλεμος στην Κυπριακή κοινωνία είναι:

Απώλεια των μέσων επιβίωσης, ανασφάλεια και εξάρτηση, κατάλυση των παραδοσιακών ρόλων και χάος στην οικογένεια, αποδυνάμωση των συστημάτων εξουσίας και χαλάρωση, αποστέρηση από τις πηγές στήριξης και αποξένωση, αποχωρισμός από πρόσωπα και πράγματα - πένθος, κρίση αξιών στο κοινωνικό και προσωπικό επίπεδο.

Απώλεια της πατρικής οικίας ως εστίας και συμβολής της στην οικογενειακή ταυτότητα (έρευνα Ευδόκα, 1976).

Πώς τα κατάφερε η Κυπριακή οικογένεια να βγει από μια τόσο απερίγραπτα μεγάλη κρίση; Η απάντηση πιθανό να είναι η ηθική και υλική συμπαράσταση που είχε από τους οργανωμένους φορείς και το κοινωνικό σύνολο. Με τα αποθέματα δυναμισμού που είχε από την ιστορική και παραδοσιακή της οργάνωση.

Η κοινωνική οργάνωση του ελεύθερου μέρους του νησιού βοήθησε στην επανένταξη. Ο νόστος για την κατεχόμενη γη και τα πατροπαράδοτα εδάφη καθώς και η συναισθηματική σύνδεση με αυτά, επέβαλε σαν ύψιστη αναγκαιότητα την ανασύνταξη της κυπριακής οικογένειας για την επιστροφή (ίδε έρευνα στο Τσακκιλερό με θέμα "Αντιπροσωπευτική έρευνα ανάμεσα στις 200.000 πρόσφυγες της Κύπρου", 1981).

3.2 Έρευνα - Σχέσεις στην Οικογένεια μετά το 1974

Αντιπροσωπευτική έρευνα ανάμεσα στις 200.000 πρόσφυγες της Κύπρου.

Ομάδα έρευνας:

Τάκης Ευδόκας, ψυχίατρος

Λία Μυλωνά, κοινωνιολόγος

Κώστας Πασχάλης, στατιστικολόγος

Κώστας Ολύμπιος, κλινικός ψυχολόγος

Σούλλα Χειμών, ψυχολόγος

Ελένη Καλαβά, ψυχολόγος

Ναδία Θεοδώρου, ψυχολόγος

Ηβη Δημητριάδου, ψυχιατρική νοσοκόμος

Η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε το 1975 και δημοσιεύτηκε το 1976. Στόχος της ήταν η επισήμανση και εντόπιση των προβλημάτων και τάσεων των προσφύγων από ψυχολογικής και κοινωνικής άποψης, γι' αυτό και οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου κάλυπταν τις περισσότερες πτυχές της κοινωνικής και ψυχικής τους ζωής.

Το ερωτηματολόγιο χωρίζεται σε 5 τμήματα.

Πρώτο τμήμα: "Συνθήκες διαβίωσης".

Δεύτερο τμήμα: "Οικονομική κατάσταση" πριν και μετά τον πόλεμο.

Τρίτο τμήμα: "Κατάσταση υγείας" παθήσεις ψυχικές, σωματικές πριν και μετά τον πόλεμο.

Τέταρτο τμήμα: "Στοιχεία κοινωνικής φύσεως". Το τμήμα αυτό είναι το πιο σημαντικό. Σχετίζεται με την αντίληψη που έχουν οι άλλοι γι' αυτούς (οι μη πρόσφυγες). Τί επιθυμούν οι ίδιοι να πράξουν, πώς τους επηρέασε ο πόλεμος, ποια η στάση τους έναντι του μέλλοντος, κ.λπ.

Πέμπτο τμήμα: "Προσωπικά στοιχεία": οικογενειακή κατάσταση, μόρφωση, κ.λπ.

Σκοπός της έρευνας αυτής είναι να συμβάλει στην πληρέστερη κατανόηση του μεγαλύτερου κοινωνικού προβλήματος που αντιμετώπισε μέχρι τώρα ο τόπος μας. Η έρευνα αυτή κάλυψε τους εκτοπισμένους που διαμένουν στις ελεύθερες περιοχές της Κύπρου. Το μέγεθος του δείγματος αρχικά ήταν 1.028 άτομα, αργότερα όμως ο αριθμός δείγματος ανέβηκε σε 4.151.

Θα γίνει αναφορά στα τμήματα του ερωτηματολογίου "Στοιχεία κοινωνικής φύσεως" (μέρος των ερωτήσεων) και στα "Προσωπικά στοιχεία" (μέρος του ερωτηματολογίου).

A. Επιπτώσεις του πολέμου πάνω στο χαρακτήρα του πρόσφυγα.

Ερώτηση 38: Έχετε προσέξει άλλες αλλαγές στο χαρακτήρα σας και τις

απόψεις σας; (αδιαφορία για όλα, ηθική, σεξ, η φιλοσοφία σας, κτλ.).

Στο ερώτημα αυτό το γενικό συμπέρασμα της έρευνας είναι ότι επηρεάστηκαν στο χαρακτήρα και στις απόψεις τους, νοούμενου ότι όλοι σχεδόν οι άλλοι τομείς της ζωής τους επηρεάστηκαν λίγο ή πολύ.

Στο ερώτημα αυτό φαίνεται ότι (52.3%) οι γεροντότεροι (65 και άνω) έδωσαν την απάντηση ότι δεν παρουσιάζουν σημαντικές αλλαγές, ενώ οι νεώτεροι (60.3%) επηρεάστηκαν.

Β. Επίδραση του πολέμου πάνω στις αξίες των προσφύγων.

Ερώτηση 39: Τι θεωρούσατε/θεωρείτε σαν το πιο σπουδαίο πράγμα στη ζωή: α) πριν τον πόλεμο, β) μετά τον πόλεμο;

Οι απαντήσεις που πήραν στην ερώτηση αυτή ήταν ότι τα πιο σημαντικά πράγματα που βλέπουν στην ζωή τους είναι η οικογένεια και το σπίτι τους και στις πιο αφηρημένες έννοιες, η ευτυχία, η ελευθερία, η αγάπη.

Η οικογένεια, η ζωή, η υγεία και η εργασία είναι οι αξίες που αναφέρθηκαν από τους πρόσφυγες ότι διατηρούνται στο ίδιο επίπεδο πριν τον πόλεμο καθώς επίσης και μετά από αυτό. Οι περισσότεροι όμως πρόσφυγες θεωρούσαν και θεωρούν την οικογένεια σαν το πιο σπουδαίο πράγμα στη ζωή τους. Αυτό φανερώνει τη δύναμη και τη γερή βάση του θεσμού της οικογένειας στον τόπο μας.

Γ. Σχέδια για το Μέλλον.

Ερώτηση 40: Τι σκέφτεστε να κάνετε για το μέλλον;

Οι απαντήσεις που έδωσαν οι περισσότεροι πρόσφυγες στο ερώτημα αυτό φαίνεται να αντιμετωπίζουν το μέλλον με παθητικό και κάπως μοιρολατρικό τρόπο. Μια νεαρή είπε χαρακτηριστικά: "Τίποτε γιατί πριν έκανα όνειρα που σε μια στιγμή τινάχτηκαν στον αέρα. Τώρα γιατί να κάνω σχέδια;"

Μερικά συμπεράσματα της έρευνας αυτής.

Αναφορά σε μερικά συμπεράσματα, θετικά και αρνητικά:

1. Η επιθυμία της επιστροφής των προσφύγων στα σπίτια τους είναι δυνατή και αποφασιστική. Δεν είναι έκφραση εγκεφαλική, χλιαρή. Περιέχει συναισθηματική ένταση και σφοδρότητα. Η επιθυμία της επιστροφής είναι καθολική.
2. Στην περίπτωση του μακροχρόνιου αγώνα τον υποστηρίζει μεγάλο ποσοστό 80%.

3. Οι πρόσφυγες υποφέρουν περισσότερο από κάθε άλλο τμήμα του Κυπριακού πλυθυσμού και επομένως οι απόψεις τους πάνω σε ορισμένα θέματα είναι βγαλμένες μέσα από τη δοκιμασία, μέσα από “τη φωτιά και το ατσάλι”. Στο “τί λείπει από τον αγώνα μας;” σαν πρωταρχικό θέμα θέτουν “την ενότητα, την ομόνια, την συμφιλίωση, την αγάπη, την αλληλεγγύη.
4. Η μετανάστευση δεν εξαρτάται μόνο από τις ευκαιρίες για εργασία και απασχόληση. Ο κυριότερος παράγοντας που ωθεί στη μετανάστευση είναι η ανασφάλεια. Η σκέψη για μετανάστευση υπάρχει όχι μόνο στους άνεργους αλλά και μεταξύ των ειδικευμένων και εκείνων που εργάζονταν όταν έγινε η έρευνα τον Δεκέμβριο του 1975.
5. Η αγάπη για την Κύπρο είναι πραγματικό πάθος, κάτι το συγκλονιστικό. Η αγάπη αυτή μπορεί να αποτελέσει το πιο στερεό ψυχικό υπόβαθρο για προγραμματισμένο αγώνα αντοχής. Υπάρχει και μια παρατήρηση για την αγάπη αυτή. Διαβάζοντας όλες τις απαντήσεις νοιώθεις ένα συναίσθημα λεπτό, τρυφερό, νοσταλγικό. Σαν να έχει ένα ξεχωριστό συναισθηματικό χρώμα η αγάπη αυτή, πολύ συχνά κάτι σαν αισθησιακή αγάπη. Χαρακτηρίζουν την Κύπρο “Το νησί της Αφροδίτης”, “Χρυσάφι”, “Παράδεισο”, “Η ζωή μου”, “Διαμάντι”, “Άνθος”, “Γη της Επαγγελίας”, “Παλάτι”, “Πανόραμα”. Ακόμα και η λύπη τους για το κατόντημα της Κύπρου περιέχει τρυφερότητα όπως π.χ. “Μια σκλάβα”, “Η πατρίδα μου και τελευταία μου κατοικία”, “Νεκρή πολιτεία”.
6. Υπάρχουν και αρνητικά σημεία: Ένα τέτοιο είναι και πολύ σοβαρό, οι τάσεις ψυχοκοινωνικού διαχωρισμού μεταξύ προσφύγων και μη προσφύγων. Ένα 70% θεωρούν τον εαυτό τους ανεπιθύμητο από τους μη πρόσφυγες.
7. Στην κατοίκηση των νέων οικισμών είναι καλό να λαμβάνεται υπόψη για όσους πάνε να υπάρχουν και συντοπίτες, φίλοι ή συγγενείς. Συμβάλλουν στην ενίσχυση του αισθήματος ασφάλειας και της έννοιας της ψυχικής ταυτότητας.
8. Ένα μεγάλο ποσοστό των προσφύγων υποφέρουν ψυχικά, άγχος, μελαγχολία, έμμονες ιδέες, αϋπνία, νευρική κατάσταση, παράξενη συμπεριφορά.

3.3 Έρευνα - Σχέσεις στην Οικογένεια μετά το 1974-1981

Μετά τα τραγικά γεγονότα του 1974 μια ομάδα ερευνητών από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης που την αποτελούσαν οι: Μ. Χαρίτου - Φατούτου, Ε. Συγκολλιτού, Μ. Μάνιου - Βακάλη, Ν. Μπατζιά, Δ. Μαρκουλής, Π. Κωνσταντίνου πραγματοποίησαν το 1981 έρευνα με θέμα "Ψυχοκοινωνικά προβλήματα προσφύγων στην Κύπρο". Η έρευνα έγινε στον προσφυγικό συνοικισμό "Τσιακκιλερό" κοντά στη Λάρνακα της Κύπρου, το 1978 και σκοπό είχε:

- α) Να εντοπίσει τα προβλήματα ενός προσφυγικού συνοικισμού, όπως προκύπτουν από την διαπίστωση των χαρακτηριστικών των συνθηκών της νέας κατοικίας και της ψυχοκοινωνικής συμπεριφοράς των προσφύγων σε σχέση με τις συνθήκες αυτές.
- β) Να διατυπώσει κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών.
- γ) Να γενικεύσει τις κατευθύνσεις για τη λύση των προβλημάτων και σε άλλους παρόμοιους συνοικισμούς, με τη διατύπωση γενικότερων αρχών για την αντιμετώπισή τους.

Οι επί μέρους στόχοι ορίστηκαν ως εξής:

- α) Οικονομική ανεπάρκεια: Εξέτασαν την οικονομική ανεπάρκεια σε σχέση με το ύψος του εισοδήματος, την ηλικία, το επάγγελμα και την κατάσταση πριν και μετά τον πόλεμο. Την αβεβαιότητα της περιόδου που διεξάγεται η έρευνα (1978) και τον οικονομικό σχεδιασμό για την αυτάρκεια. Την επίδραση της κρατικής μέριμνας στον ατομικό και γενικότερα οικονομικό προγραμματισμό.
- β) Οικογένεια: Ό,τι έχει σχέση με το γάμο ή τη διάλυση του, τη σύνθεση και συνοχή της οικογένειας σε σύγκριση με την κατάσταση πριν και μετά τον πόλεμο.
- γ) Σχέσεις με γείτονες: Εδώ εξέτασαν τη σύνθεση της νέας προσφυγικής γειτονιάς, τους τύπους και την ποιότητα των σχέσεων, την εικόνα του πρόσφυγα και του μη πρόσφυγα.
- δ) Παραδόσεις, ήθη, έθιμα και θρησκευτικότητα: Επίδραση της εισβολής και του ξεριζωμού.
- ε) Εγκληματικότητα, σεξουαλικές παρεκκλίσεις, ατομικά και ψυχολογικά προβλήματα: Εδώ εξέτασαν την κατάσταση πριν και μετά τον πόλεμο για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών.

Στο κεφάλαιο τέταρτο Ανάλυση και ερμηνεία των απαντήσεων της ομάδας Μ. Χαρίτου - Φατούτου, Μ. Μάνιου - Βακάλη, Ε. Συγκολλίτου, Δ. Μαρκουλή, αναλύονται, σχολιάζονται και ερμηνεύονται οι απαντήσεις που δόθηκαν στις επιμέρους ερωτήσεις του τελικού ερωτηματολογίου. Ο σχολιασμός των απαντήσεων για όλο τον πληθυσμό, από τον οποίο επιλέχθηκε το δείγμα της έρευνας. Τα δημογραφικά στοιχεία του πληθυσμού παρουσιάζονται στον πίνακα 7 (κεφ. 3 της έρευνας, πίνακας 5, πίνακας 6), (παράρτημα 4).

Δε θα παρατεθούν όλα τα αποτελέσματα, αν και όλα είναι σημαντικά αλλά αυτά που για το θέμα που εξετάζουμε είναι σχετικά, δηλαδή όσα αφορούν την οικογένεια: “Σύγκριση οικογενειακών σχέσεων πριν και μετά τον πόλεμο”. Ερώτηση 14: “Δηλαδή πιστεύετε ότι οι σχέσεις σας μέσα στην οικογένεια άλλαξαν μετά τον πόλεμο, θα λέγατε ότι τώρα είσαστε περισσότερο, λιγότερο ή το ίδιο δεμένοι από πριν”.

Τα 7 στα 10 άτομα αναφέρουν ότι οι σχέσεις ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας δεν άλλαξαν μετά τον πόλεμο. Οι ηλικίας 65 και άνω είναι αυτοί που πιστεύουν περισσότερο (82%) ότι οι σχέσεις μέσα στην οικογένεια δεν άλλαξαν, ενώ οι πολύ νέοι (14-25 ετών) πιστεύουν σ' αυτό λιγότερο. Ωστόσο οι νεότεροι πιστεύουν ότι σε μεγαλύτερο ποσοστό (23%) από όλες τις άλλες ηλικίες δέθηκαν πιο πολύ με την οικογένεια. Το ίδιο πιστεύουν και εκείνοι που είναι μορφωμένοι. Οι άγαμοι επίσης πιστεύουν ότι ο πόλεμος τους έδεσε περισσότερο με την οικογένειά τους σε ποσοστό μεγαλύτερο από τους παντρεμένους. Το ίδιο πιστεύουν και οι άνθρωποι που προέρχονται από αγροτική περιοχή σε σχέση με τους κατοίκους αστικής προέλευσης.

Στην ερώτηση 15: “Μερικοί λένε ότι ο πόλεμος δημιούργησε προβλήματα στις σχέσεις μέσα στην οικογένεια και άλλοι πάλι όχι. Για καθένα από τα προβλήματα θα ήθελα να μου πείτε αν τα έχετε παρατηρήσει και εσείς προσωπικά”.

Οι 3 στους 4 συμφωνούν πάλι ότι ο πόλεμος ήταν αιτία καυγάδων μέσα στην οικογένεια ή ότι προκάλεσε προστριβές μέσα στην οικογένεια. Με μόνη εξαίρεση οι ηλικιωμένοι 65 χρόνων και άνω.

Αύξηση καυγάδων βλέπουν οι νέοι (15-24, 25-44 ετών), με μέση και ανώτερη μόρφωση, οι παντρεμένοι με μικρά παιδιά, οι ανύπανδροι - ίσως γιατί είναι νέοι και ζουν πιο έντονα τα προβλήματα και οι κάτοικοι αστικών περιοχών. Στο σημείο 15Γ “ανυπακοή παιδιών”, όλες οι ομάδες των ερωτώμενων συμφωνούν ότι αυξήθηκε η ανυπακοή των παιδιών με μόνη πάλι εξαίρεση τους 65 χρόνων και άνω.

Όσον αφορά το ποσοστό ανυπακοής των παιδιών είναι πολύ περισσότεροι εκείνοι που συμφωνούν (67%) από εκείνους που διστάζουν να απαντήσουν 20% ή διαφωνούν 13%. Συμφωνούν οι μορφωμένοι και οι ανύπανδροι και οι παντρεμένοι με μικρά παιδιά.

Στο σημείο 15Δ: “Χαλάρωση ηθών”, γύρω στα 3/4 των ατόμων του δείγματος συμφωνούν ότι ο πόλεμος προκάλεσε τη χαλάρωση των ηθών. Ακόμη και οι πολύ ηλικιωμένοι αν και ένα ποσοστό (41%) διστάζει να απαντήσει ενώ 38% είναι αυτοί που διαφωνούν. Σ’ αυτό το πρόβλημα για πρώτη φορά στατιστικά παρατηρείται σημαντική διαφορά μεταξύ ανδρών και γυναικών. Περισσότερο συμφωνούν οι άνδρες (74%) και λιγότερο οι γυναίκες (67%) οι οποίες δε διαφωνούν, αλλά διστάζουν να απαντήσουν.

Στις υπόλοιπες κατηγορίες έχουμε γενικά την ίδια εικόνα. Οι νεότεροι (15-24, 25-44 ετών) συμφωνούν περισσότερο από τους μεγαλύτερους (45-64, 65 και άνω) στο 15Ε: “Αύξηση των προβλημάτων των γυναικών”. Φαίνεται ότι ο πόλεμος αύξησε τα προβλήματα που αφορούν τις γυναίκες. Ως προς αυτό το σημείο υπάρχει γενική συμφωνία με μεγαλύτερο ποσοστό από το 50%, ενώ οι ηλικιωμένοι διχάζονται.

Αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι η ηλικία που συμφωνεί περισσότερο από τις άλλες είναι των 24-45 χρόνων, δηλαδή η ηλικία γάμου (75%).

Ερώτηση 15Ζ: “Αύξηση των προβλημάτων των ανδρών”. Οι ερωτώμενοι συμφωνούν γενικά (61%) ότι ο πόλεμος αύξησε και τα προβλήματα που αφορούν τους άνδρες με μόνη εξαίρεση τους ηλικιωμένους (65 χρόνων και άνω) που σε στατιστικά σημαντικά μεγαλύτερο ποσοστό διστάζουν (53%) να απαντήσουν παρά να συμφωνήσουν (44%). Διαφωνεί μόνο το 3%.

Ερώτηση 15Η: “Αύξηση των προβλημάτων των κοριτσιών”. Ο πόλεμος φαίνεται ότι αύξησε τα προβλήματα των κοριτσιών. 65% συμφωνούν με εξαίρεση τους ηλικιωμένους οι οποίοι διστάζουν να απαντήσουν ίσως γιατί ακολουθούν την άποψη “τα εν οίκω μη εν δήμω”.

Ερώτηση 15Θ: “Αύξηση των προβλημάτων των αγοριών”. Οι 6 στους 10 συμφωνούν ότι ο πόλεμος αύξησε τα προβλήματα των αγοριών με εξαίρεση τους ηλικιωμένους.

Ερώτηση 15Ι: “Περισσότερη ελευθερία στις γυναίκες και στους νέους”. Φαίνεται ότι ο πόλεμος έδωσε περισσότερη ελευθερία στους νέους και στις νέες (69%), (παράρτημα 4).

3.4 Ο Γάμος Σήμερα

Στην παραδοσιακή κοινωνία της Κύπρου ο γάμος θεωρούνταν κάτι πολύ σημαντικό. Ήταν και συνεχίζει να είναι βασική αρχή των περισσότερων Κυπρίων. Στο παρελθόν ο γάμος διευθετείτο από τους γονείς και τους συγγενείς και βασιζόταν ως επί το πλείστον στην προίκα που δινόταν από την πλευρά της νέας (παράρτημα 1). Σήμερα με την κινητικότητα που παρατηρείται σε όλους τους τομείς, ιδιαίτερα στην εκπαίδευση, στον τουρισμό, στα μέσα μαζικής επικοινωνίας και στους νέους που σπουδάζουν στο εξωτερικό έχει επηρεαστεί ο παραδοσιακός τρόπος σκέψης για τα θέματα του γάμου. Στη δική μας εποχή ο γάμος είναι ως επί το πλείστον αποτέλεσμα αλληλογνωριμίας και αγάπης μεταξύ δύο νέων.

Παρά τις πιο πάνω αλλαγές, όσον αφορά το γάμο, σε πολλές περιπτώσεις συνεχίζει να ζητείται προίκα από τους νέους και ιδιαίτερα από τους γονείς τους. Όσο πιο πλούσια είναι η οικογένεια του νέου ή όσο ψηλότερα είναι τα εισοδήματα του ιδίου από την εργασία του, τόσο μεγαλύτερη είναι και η απαίτηση και η προσδοκία της οικογένειάς του για προίκα. Παρόλο που σήμερα παρατηρούνται πολλές αλλαγές, ιδιαίτερα μετά την τουρκική εισβολή, τον εκτοπισμό του 1/3 του πληθυσμού και την απώλεια των περιουσιών τους, εν τούτοις η ύπαρξη της προίκας αυξάνει τις πιθανότητες μιας νέας για ένα καλό γάμο.

Στο παρελθόν η κυπριακή οικογένεια ήταν πατριαρχική και ιεραρχική. Οι σχέσεις μέσα στην οικογένεια δεν ήταν πάνω σε ίση βάση, υπήρχε υποταγή προς τον πατέρα, προς τα ενήλικα μέλη της οικογένειας και των κοριτσιών προς τα αγόρια. Αυτή η υποταγή των γυναικών προς τους άνδρες εκφράζεται και στη θρησκευτική τελετή του γάμου κατά την οποία αναφέρεται ότι “η γυναίκα πρέπει να φοβάται τον άνδρα” εννοώντας ότι η γυναίκα πρέπει να σέβεται το σύζυγο της.

Στο γάμο έχουμε τη διπλή σεξουαλική ηθική, η οποία είναι διάχυτη και σε όλους τους άλλους τομείς της ζωής στην Κύπρο. Η απιστία του συζύγου είναι συνήθως ανεκτή και πολλές φορές αναμενόμενη, ενώ της γυναίκας είναι προσβολή για την ίδια την οικογένειά της και μειώνει την εκτίμηση του συζύγου της προς αυτή και πολλές φορές είναι λόγος διαζυγίου.

Μια άλλη σημαντική αλλαγή της οικογενειακής ζωής στην Κύπρο είναι η σμίκρυνση του μεγέθους της οικογένειας. Το 1960 μια συνήθως οικογένεια είχε 3.94 μέλη, ενώ σήμερα έχει μόνο 3.3 μέλη. Επίσης η οικογένεια από εκτεταμένη έγινε πυρηνική και οι σχέσεις των μελών της από συλλογικές έγιναν ατομιστικές (Τμήμα Στατιστικής και Ερευνών, Λευκωσία 1996).

Ένα άλλο σημαντικό γεγονός κοινωνικής αλλαγής στην Κύπρο που έχει σχέση με το γάμο είναι η σημαντική αύξηση των διαζυγίων που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια. Το ποσοστό διαζευκτικότητας έχει σχεδόν διπλασιαστεί

από 0.26 κατά χιλιάδα το 1966 σε 0.6 κατά χιλιάδα το 1990. Παρόλη την παρατηρούμενη αύξηση το ποσοστό διαζευκτικότητας, συγκρινόμενο με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, είναι πολύ χαμηλό.

Για περισσότερες λεπτομέρεις όσον αφορά το ποσοστό διαζευκτικότητας από το 1964 μέχρι σήμερα δέστε τον πιο κάτω πίνακα 1.

Πίνακας 1
Διαζύγια 1964 - 1990

Έτος	Αριθμός Διαζυγίων
1964	112
1975	121
1977	136
1983	262
1988	312
1989	335
1990	348

Ο τόπος διαμονής των ζευγαριών που πήραν διαζύγιο ήταν κυρίως οι αστικές περιοχές. Για την ακρίβεια 68% των ανδρών που πήραν διαζύγιο κατοικούσαν στις πόλεις, 18% στα χωριά και 12% στο εξωτερικό.

Οι κυριότεροι λόγοι του διαζυγίου ήταν:

- α) Η συμπεριφορά του συζύγου καθιστούσε τη συμβίωση αφόρητη - 47%.
- β) Η απιστία και η εγκατάλειψη της συζυγικής στέγης από το σύζυγο - 37%.

Η απελευθέρωση της γυναίκας, η οποία βασικά οφείλεται στην εκπαίδευση και την επ'αμοιβή απασχόλησή της έξω από το σπίτι, καθώς επίσης και άλλα ευνοϊκά νομοθετικά μέτρα τα οποία θεσπίστηκαν τα τελευταία δέκα χρόνια, "ο νόμος για την προστασία της μητρότητας 1987", "ο νόμος του 1987 για ίση αμοιβή ανδρών και γυναικών για το ίδιο είδος εργασίας" και μερικά άλλα, κατέστησαν τη γυναίκα λιγότερο εξαρτώμενη από το σύζυγό της. Επίσης ένα άλλο μέτρο το οποίο κατέστησε τις γυναίκες λιγότερο εξαρτώμενες από τους συζύγους τους και περισσότερο ικανές να αποφασίσουν για τους εαυτούς τους είναι η διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών 34/81 για την εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης σε βάρος της γυναίκας, την οποία η Κυπριακή κυβέρνηση υιοθέτησε με το νόμο 78/1985.

Οι πιο πάνω αλλαγές βοηθούν τη γυναίκα να αποφασίσει για το διαζύγιο παρά να συνεχίσει να ζει σ'ένα αποτυχημένο γάμο.

3.5 Έρευνα - Γάμος - Η Εξέλιξη, 1982

Η σχέση άνδρα - γυναίκας είναι η πιο ζωτική και ολοκληρωμένη ανθρώπινη σχέση. Είναι η σχέση που πληρεί τις βασικότερες ανάγκες που συντείνουν στην ολοκλήρωση του ανθρώπου, δηλαδή την ανάγκη εμπιστοσύνης, αγάπης, οικειότητας, επικοινωνίας και επιβεβαίωσης. Μέσα στην πραγματικότητα που ζούμε, ο γάμος παρέχει το μόνο πλαίσιο μέσα στο οποίο οι άνθρωποι μπορούν να νοιώσουν ασφάλεια και να τελειοποιηθούν συναισθηματικά. Γι' αυτό άλλωστε ο γάμος είναι ένας θεσμός καθολικός κι έχει επιζήσει μέσα από αιώνες, παρόλες τις κοινωνικές αλλαγές.

“Πώς βλέπει και πώς αντιμετωπίζει το θεμελιώδη τούτο θεσμό η Κυπρία γυναίκα;”

“Είναι αναγκαίο να παντρεύονται οι άνθρωποι;”

Είναι μερικές από τις ερωτήσεις της ομάδας επιστημόνων Κυπρίων (η ομάδα ψυχοκοινωνικών ερευνών) που ιδρύθηκε το Νιόβρη του 1977. Κύριο έργο της ομάδας αυτής υπήρξε από το 1977 η έρευνα για την “Κυπρία γυναίκα” που δημοσιεύτηκε το 1982. Την ομάδα αυτή απαρτίζουν η Λία Μυλωνά - Κοινωνιολόγος, Ελένη Καλαβά - Ψυχολόγος οργανωμένων ομάδων, Νίκη Πατσαλίδη - Κοινωνιολόγος και Αθως Ερωτοκρίτου - Κλινικός Ψυχολόγος.

Δύο θέματα της έρευνας αυτής θα αναφερθούν: “Ο γάμος” (έρευνα 1982) και “Η θέση και ο ρόλος της Κυπρίας γυναίκας σήμερα μέσα στην οικογένεια”.

“Είναι αναγκαίο να παντρεύονται οι άνθρωποι;” είναι η πρώτη ερώτηση της έρευνας. “Οπωσδήποτε Ναι” απαντούν τα 77.9% των Κυπρίων γυναικών. “Μάλλον Ναι”: 14%, “Οπωσδήποτε Οχι”: 1.6% και “Δε Γνωρίζω”: 1.3%. Η μεγάλη πλειονότητα των γυναικών της Κύπρου εξακολουθούν να πιστεύουν χωρίς κανένα ενδοιασμό ότι οπωσδήποτε είναι αναγκαίο να παντρεύονται οι άνθρωποι.

Ανέκαθεν ο γάμος, στο δικό μας περιβάλλον, θεωρείται προορισμός του ανθρώπου, ιδιαίτερα της γυναίκας. Όσο πιο πίσω πάμε χρονικά, τόσο και πιο πολύ πλησιάζουμε την αγροτική, την παραδοσιακή κοινωνία όπου ο γάμος θεωρείται μοναδικός προορισμός μιας κοπέλας. “Με το γάμο πραγματοποιείται ο σκοπός της ζωής της: γίνεται σύζυγος και μητέρα. Ο σκοπός αυτός αποτελεί τη βάση ολόκληρης της παραδοσιακής κοινωνικής ανατροφής που παίρνει η γυναίκα από τη στιγμή που θα γεννηθεί”, παρατηρείται σε σχετική μελέτη του Κυπριακού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (έρευνα Λίας Μυλωνά, 1982).

Ποιος είναι ο λόγος ή οι λόγοι για τους οποίους η σημερινή Κυπρία θεωρεί ότι είναι αναγκαίο να παντρεύονται οι άνθρωποι;

Στην ερώτηση 1.8 που ζητούνται οι λόγοι τόσο για τη καταφατική όσο και για την αρνητική απάντησή τους στην ερώτηση 1.1 (Είναι αναγκαίο να παντρεύονται οι άνθρωποι;) έχουμε τις πιο κάτω απαντήσεις:

Ερώτηση 1.8: “Γιατί είναι αναγκαίο να παντρεύονται οι άνθρωποι;”

Απαντήσεις:	% επί συνόλου ατόμων
1. Δημιουργία οικογένειας/σπιτιού/ παιδιών	53.1
2. Προορισμός του ανθρώπου/ σκοπός της ζωής	20.8
3. Μόνιμο σύντροφο/να μοιράζεται τη ζωή με κάποιον	20.9
4. Συντροφιά στα γηρατειά/ αλληλοβοήθεια	13.2
5. Κοινωνική ανάγκη/προστασία/ ασφάλεια	9.9
6. Διαφύλαξη ηθικής/θρησκευτικός λόγος/“αμαρτία χωρίς στεφάνι”	7.3
7. Διαιώνιση είδους	6.8
8. Σεξουαλικές ανάγκες	5.8
9. “Το έδειξε ο Θεός”	5.2
10. Νομιμότητα του δεσμού	5.0
11. Άλλα	1.0
Σύνολο	149.0*

Οι δέκα κατηγορίες του πίνακα θα μπορούσαν να καταταγούν σε τρεις γενικές ομάδες με κοινά χαρακτηριστικά:

	%
(α) Προορισμός: (1,2,7)	81
(β) Συντροφικότητα: (3,4,5)	44
(γ) Ηθικοί και Θρησκευτικοί λόγοι: (6,8,9,10)	23

Η πλειοψηφία των γυναικών της Κύπρου εξακολουθούν να βλέπουν το γάμο ως προορισμό του ανθρώπου. Η γυναίκα με το γάμο πραγματοποιεί αυτό που θεωρείται ο ουσιαστικότερος ρόλος της ζωής της: της συζύγου, μητέρας, νοικοκυράς. Γι’αυτό και στην ερώτηση 1.4: “Είναι ο γάμος το πιο σημαντικό πράγμα στη ζωή της γυναίκας;”, 86.2% απαντούν καταφατικά.

Η αντιμετώπιση του γάμου ως “προορισμού” δεν είναι αποκλειστικά μόνο της γυναίκας του τόπου μας. Είναι ένα από τα χαρακτηριστικά κοινωνιών όπως η δική μας που βρίσκονται στο μεταβατικό στάδιο από την αγροτική παραδοσιακή κοινωνία στη βιομηχανική - αστική με στενούς ακόμα δεσμούς με τα παραδοσιακά σχήματα. Ένα βασικό χαρακτηριστικό τους είναι ο

*Επειδή ένας αριθμός ατόμων έδωσαν περισσότερες από μία απαντήσεις το σύνολο ξεπερνά το 100%.

διαχωρισμός της θέσης των δύο φύλων και η ιεράρχηση της αξίας τους. Ο άντρας τοποθετείται στην κορυφή, ενώ η γυναίκα είναι δεύτερης τάξης πολίτης. Κι έτσι ο γάμος για τη γυναίκα γίνεται μέσο κοινωνικής αποκατάστασης**. Παρόμοια κατάσταση π.χ. επικρατεί και στην Ελλάδα.

Στις ερωτήσεις: “Είναι ο γάμος το πιο σημαντικό πράγμα στη ζωή του άνδρος;” και “Είναι ο γάμος το πιο σημαντικό πράγμα στη ζωή της γυναίκας;” βλέπουμε ότι στην περίπτωση της γυναίκας θεωρείται σημαντικότερο - 86.2% συμφωνούν, ενώ στην περίπτωση του άνδρα 68.5%. Ο γάμος θεωρείτο πάντα κάτι εντελώς διαφορετικό για τον άνδρα από ότι για την γυναίκα. Γιατί ο άνδρας θεωρείται κοινωνικά ανεξάρτητος, ενώ η γυναίκα χρειάζεται το γάμο για να αποκατασταθεί κοινωνικά. Η ηλικία και η μόρφωση επηρεάζουν σοβαρά τη θέση της γυναίκας στο θέμα τούτο. Ενώ στην ηλικία 15-19 68.9% υποστηρίζουν πως ο γάμος είναι το πιο σημαντικό πράγμα στη ζωή τους, στην ηλικία πάνω από 50 το ποσοστό φτάνει 95%, το ίδιο και στην περίπτωση της μόρφωσης ανώτερη 61.1%, αγράμματη 94%. Ο τόπος διαμονής έχει πολύ λιγότερη επίδραση πάλι 81.9% χωριό 90%.

Η ίδια όμως γραμμή ακολουθείται και στην περίπτωση του άνδρα. Στην ερώτηση “Λιγοστεύουν με το γάμο τα προβλήματα της γυναίκας;” Όχι απαντούν 78.1% του συνόλου των γυναικών με το ποσοστό να παραμένει ψηλό ανεξάρτητα από μόρφωση, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση. Έτσι στην ερώτηση “Είναι προτιμότερο να συνεχίσει η γυναίκα ένα αποτυχημένο γάμο παρά να πάρει διαζύγιο απαντούν 69.6% “Όχι” και 26.2% “Ναι” δηλ. τα 2/3 των Κυπρίων γυναικών πιστεύουν πως ο γάμος πρέπει να διαλυθεί. Τα ποσοστά αυτά είναι μεγαλύτερα στις πιο νέες ηλικίες (87.4%) και στις πιο μορφωμένες (88.5%). Στην ερώτηση “Σε ποιες περιπτώσεις δικαιολογείται το διαζύγιο;” οι γυναίκες της Κύπρου απάντησαν όπως φαίνεται στον πιο κάτω πίνακα:

** Στη μελέτη της για τη γυναίκα, η Σιμόν Ντε Μπωβουάρ παρατηρεί πως ο γάμος είναι η μοίρα που κατά παράδοση πρόσφερε η κοινωνία στις γυναίκες και ότι για τις κοπέλλες ο γάμος είναι ο μόνος τρόπος ν’αποκατασταθούν κοινωνικά - Simon de Beauvoir “The Second Sex” Πρώτη έκδοση, 1949. Αγγική μετάφραση: Jonathan Cape, 1953, Penguin Books, 447-501.

Απαντήσεις	% επί του συνόλου
1. Ασυμφωνία χαρακτήρων / συνεχείς καυγάδες	65.0
2. Απιστία	27.8
3. Ελαττώματα συζύγου / παραμελεί τη σύζυγο	18.9
4. Απιστία της γυναίκας	3.6
5. Δεν εκτιμά ο ένας τον άλλο	2.8
6. Ασυμφωνία στο σεξ	2.6
7. Ζήλεια	1.7
8. Άλλα	5.7
9. Ποτέ	5.3
	133.3*

Σε ερώτηση πώς βλέπει η Κυπρία την προίκα; “Πιστεύετε στο θεσμό της προίικας;” 25.8% απαντούν καταφατικά και 72.2% αρνητικά. Αυτές που υποστηρίζουν την προίικα είναι κυρίως στην ηλικία 50 και άνω (37.9%) συγκριτικών με 6.2% ηλικία 15-19 χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (38.4%), ανώτερη μόρφωση (6.8%) και είναι κυρίως αγρότισσες (38.6%), εργάτριες (35.7%), οικοκυρές (30%) και συνταξιούχοι (37.7%). Ενώ η νέα γενιά των Κυπρίων με μεγαλύτερη μόρφωση και ανεξάρτητη αντιμετώπιση της ζωής τάσσεται εναντίον της προίικας.

Τα πιο πάνω χαρακτηριστικά του παραδοσιακού προτύπου οικογένειας διατηρούνται και ενισχύονται απόλυτα μέσα από τον Ελληνικό Αστικό Κώδικα στο κεφάλαιο “Οικογενειακό Δίκαιο”, με το άρθρο 1357:

“Ο άνδρ είναι η κεφαλή της οικογένειας και αποφασίζει περί παντός εις όν αφορά τον συζυγικόν βίον, ενόσω η απόφασις αυτού δεν παρίσταται ως κατάχρησις δικαιώματος” (Οικογενειακό Δίκαιο με το άρθρο 1357). Ο Έκτος νόμος δίνει στη γυναίκα το ρόλο “της δευτερευούσας του οίκου”, δηλαδή κατοχυρώνει τον παραδοσιακό οικιακό της ρόλο όπου είναι υπεύθυνη για την εκτέλεση των εργασιών που αφορούν το νοικοκυριό και τα παιδιά.

Ο καθαρά πατριαρχικός χαρακτήρας του Ελληνικού Οικογενειακού Δικαίου αντανακλά τις παραδοσιακές αξίες και ηθικές επιταγές της ελληνικής κοινωνίας που έχει πολλά κοινά με την κυπριακή κοινωνία.

Παρόλο αυτό, σήμερα πάλιν σημαντικοί παράγοντες όπως η άνοδος του μορφωτικού επιπέδου της γυναίκας, η επαγγελματική της απασχόληση, η αποδοχή του γάμου σαν υπεύθυνη σύζευξη συμβάλλουν στην αλλαγή των οικογενειακών αξιών και χαρακτηριστικών που οδηγούν πρ αλλαγών πρς πιο σύγχρονα και επίσημα καθιερωμένα και το ρόλο των δύο συζυγων. Γιαυτό

*Επειδή ένας αριθμός ατόμων έδωσαν περισσότερες από μία απαντήσεις το σύνολο ξεπερνά το 100%.

3.6 Έρευνα - Η Θέση και ο Ρόλος της Κυπρίας στην Οικογένεια, 1982

Ένα από τα βασικότερα χαρακτηριστικά του παραδοσιακού προτύπου οικογένειας είναι ο πολύ σαφής διαχωρισμός των ρόλων των δύο συζύγων, με συνακόλουθο το διαχωρισμό της θέσης τους τόσο στον ιδιωτικό χώρο της οικογένειας όσο και στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο. Ο σύζυγος εργάζεται για να εξασφαλίσει τα “προς το ζην” και εκπροσωπεί την οικογένεια στο κοινωνικό και δημόσιο χώρο, δηλαδή αναλαμβάνει ένα ρόλο αρχηγού και προστάτη. Από την άλλη, η σύζυγος περιορισμένη στο σπίτι μακριά από το δημόσιο χώρο, φροντίζει το νοικοκυριό και τα παιδιά, δηλαδή έχει ένα ρόλο οικιακό, συναισθηματικό και δευτερεύοντα.

Σ’ένα τέτοιο πρότυπο οι θέσεις των δύο φύλων ακολουθούν ένα ιεραρχικό σχήμα εξουσιάζοντα - εξουσιαζομένου, όπου ο πατέρας ή σύζυγος θεωρείται ο αρχηγός, ο αφέντης, η “κεφαλή” της οικογένειας με απόλυτη και αναμφισβήτητη εξουσία. Αντίθετα η σύζυγος θεωρείται εξαρτώμενή του και οφείλει να τον υπακούει και να τον σέβεται. Αυτές οι αξίες και επιταγές ενισχύονται και από την Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία. Συγκεκριμένα, στη γαμήλια τελετή η Επιστολή του Παύλου προς Εφεσίους που διαβάζεται στους νεόνυμφους δείχνει καθαρά ορισμένες ηθικές επιταγές, όπως η γυναίκα να υπακούει στο σύζυγό της, ο άντρας πρέπει να είναι ο αφέντης της γυναίκας και η γυναίκα πρέπει να φοβάται τον άντρα.

Τα πιο πάνω χαρακτηριστικά του παραδοσιακού προτύπου οικογένειας διαφαίνονται και ενισχύονται απόλυτα μέσα από τον Ελληνικό Αστικό Κώδικα στο κεφάλαιο “Οικογενειακό Δίκαιο”, με το άρθρο 1387:

“Ο ανήρ είναι η κεφαλή της οικογένειας και αποφασίζει περί παντός εις ότι αφορά τον συζυγικόν βίον, ενόσω η απόφασις αυτού δεν παρίσταται ως κατάχρησις δικαιώματος” (Οικογενειακό Δίκαιο με το άρθρο 1387). Ο ίδιος νόμος δίνει στη γυναίκα το ρόλο “της διευθύνσεως του οίκου”, δηλαδή κατοχυρώνει τον παραδοσιακό οικιακό της ρόλο όπου είναι υπεύθυνη για την εκτέλεση των εργασιών που αφορούν το νοικοκυριό και τα παιδιά.

Ο καθαρά πατριαρχικός χαρακτήρας του Ελληνικού Οικογενειακού Δικαίου αντανakλά τις παραδοσιακές αξίες και ηθικές επιταγές της ελληνικής κοινωνίας που έχει πολλά κοινά με την κυπριακή κοινωνία.

Παρόλα αυτά, σήμερα πολλοί σημαντικοί παράγοντες όπως η άνοδος του μορφωτικού επιπέδου της γυναίκας, η επαγγελματική της απασχόληση, η αποδοχή του γάμου σαν υπόθεσης εκλογής, συμβάλλουν στην αλλαγή των παραδοσιακών αξιών και αντιλήψεων που διέπουν τη λειτουργία της οικογένειας και κατ’επέκταση τη θέση και το ρόλο των δύο συζύγων. Γι’αυτό το ερώτημα που τίθεται είναι κατά πόσο στην κυπριακή οικογένεια του σήμερα υπάρχει ισοτιμία μεταξύ των συζύγων σ’ότι αφορά στην άσκηση εξουσίας.

Με κριτήριο το βαθμό συμμετοχής της γυναίκας στη λήψη αποφάσεων για οικογενειακά και προσωπικά της ζητήματα, προσπάθησαν να εξακριβώσουν το βαθμό εξουσίας που ασκεί η γυναίκα μέσα στη σύγχρονη κυπριακή οικογένεια και κατ'επέκταση το βαθμό στον οποίο η σχέση της με το σύζυγο χαρακτηρίζεται από ισοτιμία.

Για το σκοπό αυτό οι ερωτηθείσες¹ είχαν ν'απαντήσουν αν αποφασίζουν οι ίδιες, ο σύζυγος τους ή από κοινού σε θέματα όπως:

1. την αγορά ακριβών οικιακών ειδών,
2. την αγορά κάτι ακριβού για τις ίδιες,
3. τη μόρφωση των παιδιών, και
4. τη μόνιμη επαγγελματική τους απασχόληση.

Η επιλογή ειδικά αυτών των θεμάτων είχε σκοπό να καλύψει αποφάσεις που αφορούν την ίδια τη γυναίκα, το νοικοκυριό, τη διαχείριση λεφτών και τα παιδιά και που ταυτόχρονα μπορούν να θεωρηθούν σημαντικές σε σχέση με τα κυπριακά δεδομένα.

Επειδή στόχος της έρευνας (Ελένης Καλαβά, 1982) ήταν να εντοπίσει γενικά πώς βλέπει η Κυπρία και τι θέσεις παίρνει πάνω στα διάφορα θέματα που συμπεριλαμβάνει η έρευνα, τα αποτελέσματα που αναλύονται πιο κάτω αντιπροσωπεύουν μόνο τις απόψεις των γυναικών/συζύγων. Αναμφίβολα, αν πάνω στο συγκεκριμένο αυτό θέμα ήταν δυνατό να εξασφαλιστούν και οι απόψεις των αντρών/συζύγων θα υπήρχε μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα της λειτουργίας της σύγχρονης οικογένειας. Όμως και με αυτή ακόμη την επιφύλαξη εξασφαλίζεται μια γενική αντιπροσωπευτική εικόνα της θέσης και του ρόλου της Κυπρίας σήμερα μέσα στην οικογένεια.

¹ Η ερώτηση απευθυνόταν μόνο σε παντρεμένες.

² Οι αποφάσεις τέθηκαν στις ερωτηθείσες ξεχωριστά η κάθε μια και με τη σειρά που παρουσιάζονται στον πίνακα 1.

Πίνακας 1

	Κυρίως ο άντρας %	Κυρίως η γυναίκα %	Μαζί %	Σύνολο %
α) Όταν πρόκειται να αγοράσετε κάτι ακριβό για το σπίτι.	21.5	11.7	66.8	100.0
β) Όταν πρόκειται να αγοράσετε κάτι ακριβό για τον ευατό σας.	12.2	38.5	49.3	100.0
γ) Όταν πρόκειται να εργασθείτε κάπου μόνιμα.	28.1	13.6	58.3	100.0
δ) Για τη μόρφωση των παιδιών.	15.6	6.2	78.2	100.0

Από την κατανομή των απαντήσεων παρατηρείται ότι για κάθε θέμα που τέθηκε, η πλειοψηφία των γυναικών δηλώνει ότι αποφασίζουν μαζί με το σύζυγό τους. Άρα, σε πρώτη αντίκριση μια γενική διαπίστωση που προκύπτει είναι ότι η σύγχρονη κυπριακή οικογένεια δεν ανταποκρίνεται στο παραδοσιακό πατριαρχικό πρότυπο σ'ό,τι αφορά την άσκηση εξουσίας. Αντίθετα, φαίνεται να υπερισχύει σε αρκετά μεγάλο βαθμό το δημοκρατικό πρότυπο, όπου οι αποφάσεις λαμβάνονται από κοινού και επικρατεί ένα ισοζύγιο εξουσίας.

Πέρα όμως από αυτή τη γενική διαπίστωση, από την κατανομή των ποσοστών κατά απόφαση φαίνεται καθαρά ότι το είδος της απόφασης επηρεάζει και το βαθμό στον οποίο είτε αποφασίζουν μαζί ή ο ένας από τους δύο. Γι'αυτό, η ανάλυση των στοιχείων που προέκυψαν για την κάθε απόφαση ξεχωριστά, έχει ιδιαίτερη σημασία.

“Ποιος αποφασίζει όταν πρόκειται να αγοράσετε κάτι ακριβό για το σπίτι;” - ήταν η πρώτη ερώτηση που τέθηκε στα άτομα που ρωτήθηκαν. Το θέμα της απόφασης αυτής δεν αφορά άμεσα τον ένα από τους δύο συζύγους αλλά τον κοινό τους χώρο. Παρόλο ότι η απόφαση αυτή προσιδιάζει περισσότερο στον οικιακό ρόλο της γυναίκας, ο προσδιορισμός “ακριβό” έμμεσα τον συσχετίζει και με τη διαχείριση του οικογενειακού προϋπολογισμού των χρημάτων που προσιδιάζει περισσότερο στον παραδοσιακό ρόλο του άντρα.

Από τις απαντήσεις παρατηρείται ότι το 67% δηλώνουν ότι αποφασίζουν μαζί για το θέμα αυτό, το 21% “κυρίως ο άντρας” και το 12% “κυρίως η γυναίκα”. Έτσι διαπιστώνεται ότι στη σύγχρονη κυπριακή οικογένεια, όταν πρόκειται να αγοραστεί κάτι το ακριβό για το σπίτι, επικρατεί σε μεγάλο βαθμό η συμμετοχή και των δύο συζύγων στη λήψη της απόφασης. Η κατηγορία των γυναικών που απάντησε “κυρίως ο άντρας” και που σε πρώτη όψη φαίνεται

μεγάλη (21.5%), στη συσχέτιση με τους παράγοντες της ηλικίας και της μόρφωσης φαίνεται καθαρά ότι ανταποκρίνεται κυρίως στις λιγότερο μορφωμένες και προχωρημένης ηλικίας γυναίκες. Αντίθετα, παρατηρείται ότι όσο πιο νέες και όσο πιο μορφωμένες είναι, τόσο αυξάνεται και η από κοινού λήψη αποφάσεων. Για παράδειγμα, από τις γυναίκες ηλικίας 20-24 το 88% δηλώνει “μαζί”, το 5% “κυρίως ο άντρας” και το 8% “κυρίως η γυναίκα”, ενώ αυτές με ηλικία 40-49, δηλώνουν, “μαζί” το 56%, “κυρίως ο άντρας” 34% και “κυρίως η γυναίκα” 10%.

Η μόρφωση φαίνεται να διαδραματίζει πιο σημαντικό ακόμη ρόλο στην τακτική λήψεως τέτοιου είδους αποφάσεων. Όπως φαίνεται στον πίνακα 2 πιο κάτω, όσο πιο ψηλό είναι το μορφωτικό επίπεδο της γυναίκας τόσο περισσότερο επικρατεί η συμμετοχή και των δύο συζύγων στη λήψη της απόφασης. Τούτο φαίνεται πιο έντονα με τις απαντήσεις των γυναικών με ανώτερη/πανεπιστημιακή μόρφωση. Όχι μόνο η συντριπτική πλειοψηφία απάντησαν ότι αποφασίζουν μαζί με το σύζυγό τους αλλά είναι αξιοσημείωτο ότι υπερισχύει έστω και ελαφρά η δική τους απόφαση (κυρίως ο άντρας 2%, κυρίως η γυναίκα 6%), (έρευνα Ελένης Καλαβά, 1982).

Πίνακας 2
Τακτική λήψεως αποφάσεως και μόρφωση

Επίπεδο Μόρφωσης	κυρίως ο άντρας	κυρίως η γυναίκα	μαζί	σύνολο
1. Αγράμματη	31.9	16.5	51.6	100.0
2. Δημοτικό	23.5	12.4	64.1	100.0
3. Μέση εκπαίδευση	9.5	6.0	84.5	100.0
4. Κολλέγιο/ Πανεπιστήμιο	2.1	6.3	91.6	100.0
Σύνολο	21.6	11.7	66.7	100.0

Μια άλλη αξιοπρόσεκτη διαφορά παρατηρείται στις απαντήσεις ανάμεσα στις γυναίκες που διαμένουν στις αστικές και τις αγροτικές περιοχές. Ενώ δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στα αντίστοιχα ποσοστά που απαντούν “μαζί” (αστικές περιοχές 68%, αγροτικές 65%), στις περιπτώσεις που αποφασίζει ο ένας από τους δύο διαπιστώνεται ότι στις αγροτικές περιοχές επιβάλλεται η κυριαρχία του συζύγου. Συγκεκριμένα, στις αστικές περιοχές απαντούν “κυρίως ο άντρας” 17% και “κυρίως η γυναίκα” 14%, στις αγροτικές τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 26% και 9%.

Αναμφίβολα, εκτός από τη μόρφωση και την ηλικία, βασικό ρόλο στο βαθμό που η γυναίκα/σύζυγος συμμετέχει ή και παίρνει μόνη της τέτοιου είδους αποφάσεις διαδραματίζει η οικονομική της ανεξαρτησία, και συγκεκριμένα αν είναι εργαζόμενη ή αν έχει δικούς της οικονομικούς πόρους. Μέσα από τα αποτελέσματα της έρευνας γενικά, φαίνεται καθαρά η σημασία της εργασίας στη χειραφέτηση της γυναίκας.

Ένα άλλο είδος οικογενειακής αποφάσεως που ετέθη και που πάλι αφορά έμμεσα και τους δύο συζύγους είναι η μόρφωση των παιδιών. Η μεγάλη πλειοψηφία απάντησαν ότι αποφασίζουν “μαζί” με το σύζυγό τους (78%), ενώ από τις υπόλοιπες 16% και 6% απάντησαν “κυρίως ο άντρας” και “κυρίως η γυναίκα” αντίστοιχα. Έτσι διαπιστώνεται ότι η πλειοψηφία των παντρεμένων γυναικών της Κύπρου όχι μόνο συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων που αφορούν το νοικοκυριό (67%) αλλά και σε μεγαλύτερο ακόμη βαθμό σε αποφάσεις που αφορούν τη μόρφωση των παιδιών τους (78%). Αξίζει να σημειωθεί ότι το ποσοστό που απάντησαν ότι αποφασίζουν “μαζί” για τη μόρφωση των παιδιών τους, σε σύγκριση με όλες τις άλλες αποφάσεις, είναι το ψηλότερο, μια ενδιαφέρουσα διαπίστωση που πιθανό να είναι ακόμη μια ένδειξη της μεγάλης σημασίας που δίνει ο Κύπριος για τη μόρφωση των παιδιών του και που κατ’επέκταση συντείνει στο να διαδραματίζουν και οι δύο οι γονείς σημαντικό ρόλο στη λήψη μιας τέτοιας απόφασης.

Για σκοπούς συγκρίσεως είναι ενδιαφέρον να αναφερθεί ότι σε μια άλλη έρευνα³ που έγινε στην Ελλάδα προέκυψε ότι οι αποφάσεις που αφορούν τη μόρφωση των παιδιών εμπίπτουν στη δικαιοδοσία της συζύγου. Συγκεκριμένα, σε 62% των περιπτώσεων, τα θέματα που αφορούσαν τη μόρφωση των παιδιών ήταν αποφάσεις γυναικών.

Οι απαντήσεις που δόθηκαν για την απόφαση της μόρφωσης των παιδιών σε συσχέτισμό με τους παράγοντες της μόρφωσης, ηλικίας και τόπου διαμονής, ακολουθούν σχεδόν το ίδιο πρότυπο με την προηγούμενη απόφαση. Δηλαδή, οι πιο νέες και πιο μορφωμένες στη συντριπτική τους πλειοψηφία αποφασίζουν μαζί με το σύζυγό τους για τη μόρφωση των παιδιών. Αντίθετα, στην περίπτωση των γυναικών μεγαλύτερης ηλικίας και με χαμηλότερο επίπεδο μόρφωσης, το ποσοστό αυτό μειώνεται και αυξάνει η κυριαρχία του συζύγου.

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, οι αποφάσεις για το νοικοκυριό και τη μόρφωση των παιδιών δεν αφορούν άμεσα μόνο τον ένα από τους συζύγους, είναι μάλλον οικογενειακά ζητήματα που αφορούν και τους δύο. Τι γίνεται όμως στην περίπτωση που πρέπει να ληφθούν αποφάσεις που αφορούν άμεσα την ίδια τη γυναίκα⁴. Για το σκοπό αυτό τέθηκαν δύο διαφορετικά είδη αποφάσεων. Συγκεκριμένα, “Ποιος αποφασίζει όταν πρόκειται ν’αγοράσετε κάτι ακριβό για τον εαυτό σας” και “όταν πρόκειται να εργαστείτε κάπου μόνιμα”.

³ Κ. Σαφιλίου Rothschild “Η διάρθρωση οικογενειακής εξουσίας και αι εκ του γάμου ικανοποιήσεις”, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών 13, 1972 σελ. 92-100. Η έρευνα αυτή έγινε στην Αθήνα το 1964 και γι’αυτό αφορά μόνο την αστική ελληνική οικογένεια.

⁴ Φυσικά το “άμεσα” ισχύει μέσα στα πλαίσια μιας θεωρητικής προσέγγισης και δεν παραβλέπουμε ότι στην πρακτική εφαρμογή αφορούν άμεσα όλη την οικογένεια.

Από τις απαντήσεις παρατηρείται μια άξια λόγου διαφορά ανάμεσα στις δύο αυτές αποφάσεις. Όταν πρόκειται ν'αγοράσουν κάτι το ακριβό για τον εαυτό τους οι μισές δηλώνουν ότι αποφασίζουν "μαζί" με το σύζυγό τους (49%), λίγο περισσότερες από το 1/3 ότι αποφασίζουν κυρίως οι ίδιες (38%), ενώ μόνο 12% δηλώνουν "κυρίως ο άντρας". Αξίζει να σημειωθεί ότι από όλα τα θέματα των αποφάσεων που τέθηκαν είναι το μόνο όπου υπερισχύει η απόφαση της γυναίκας και όχι του άντρα. Παρά την ενδιαφέρουσα αυτή διαπίστωση που προκύπτει στο σημείο αυτό, το γεγονός παραμένει ότι το ψηλότερο ποσοστό των γυναικών κι όταν ακόμα θα αγοράσουν κάτι για τον εαυτό τους, δεν παίρνουν από μόνες τους την απόφαση αλλά συμβουλευονται και το σύζυγό τους και αποφασίζουν μαζί. Άραγε αυτή η συμπεριφορά της Κυπρίας συνδέεται με δημοκρατικές τάσεις ή οφείλεται στη δική της έλλειψη πρωτοβουλίας να πάρει μόνη της την απόφαση, ή και ακόμη στις πατριαρχικές αντιλήψεις του συζύγου, σύμφωνα με τις οποίες έχει το δικαίωμα να αποφασίζει ή τουλάχιστο να ενημερώνεται προκειμένου η σύζυγός του να πάρει μια απόφαση; Ακόμη πιο βασικό, νοομένου ότι γίνεται λόγος για κάτι το ακριβό, ίσως οφείλεται και στο γεγονός ότι δεν έχει δικούς της πόρους οικονομικούς.

Έγινε προσπάθεια να δοθεί μια απάντηση στα ερωτήματα αυτά, αναλύοντας τις απαντήσεις που έδωσαν οι πιο νέες και περισσότερο μορφωμένες⁵, νοομένου ότι οι κατηγορίες αυτές των γυναικών όπως διαπιστώθηκε και στις προηγούμενες ερωτήσεις, φαίνεται να κατέχουν μια πιο ισότιμη θέση στην άσκηση εξουσίας μέσα στην οικογένεια. Η βασικότερη διαπίστωση που προέκυψε είναι:

- μιά τάση να αυξάνεται κατακόρυφα η συμμετοχική τακτική όσο πιο νέες και όσο πιο μορφωμένες είναι οι γυναίκες.
- για παράδειγμα, 56% και 62% των γυναικών με πανεπιστημιακή μόρφωση και ηλικίας 20-24 αντίστοιχα, απάντησαν "μαζί", ενώ 47.9% και 45% των γυναικών χωρίς καθόλου μόρφωση και ηλικίας 50 χρόνων και πάνω, αντίστοιχα, απάντησαν "μαζί".

Γενικά φαίνεται ότι οι πιο μορφωμένες και νεαρότερες όταν πρόκειται να αγοράσουν κάτι ακριβό για τον εαυτό τους, είτε παίρνουν μόνες τους την απόφαση είτε συμβουλευονται το σύζυγο. Αντίθετα, στις περιπτώσεις των γυναικών με χαμηλό επίπεδο μορφώσεως και μεγαλύτερης ηλικίας, φαίνεται ότι οι από κοινού αποφάσεις δεν είναι στον ίδιο βαθμό συχνές, ενώ οι περιπτώσεις που αποφασίζει ο άντρας αυξάνονται.

⁵ Μια σημαντική παράμετρος στην προκειμένη περίπτωση είναι και κατά πόσο ήταν εργαζόμενες ή οικοκυρές, αλλά λόγω ελλείψεως στοιχείων δεν είναι δυνατή μια τέτοια ανάλυση.

Η απόφαση για την επαγγελματική απασχόληση της γυναίκας που είναι το άλλο θέμα που αφορά άμεσα⁶ την ίδια τη γυναίκα, έχει ίσως μεγαλύτερη σημασία, γιατί συνεπάγεται και “σπάσιμο” της παράδοσης σύμφωνα με την οποία ο ρόλος της γυναίκας είναι σπίτι-παιδιά, ενώ η νόμιμη εργασία έξω από το σπίτι είναι αποκλειστικό δικαίωμα του άντρα. Από τα αποτελέσματα διαπιστώνεται ότι η πλειοψηφία (58%) των γυναικών αποφασίζουν “μαζί” με το σύζυγό τους όταν πρόκειται να εργαστούν κάπου μόνιμα⁷. Όμως, ίσως δεν πρέπει να περάσει απαρατήρητο το γεγονός ότι ένα άλλο ποσοστό 28% απάντησαν ότι αποφασίζει ο σύζυγός τους, ενώ μόνο 14% αποφασίζουν οι ίδιες, που πολύ πιθανό να αποτελεί μια ένδειξη ότι εξακολουθούν να υπάρχουν ορισμένα κατάλοιπα της πιο πάνω παράδοσης. Στην περίπτωση των γυναικών με ανώτερη/πανεπιστημιακή μόρφωση παρατηρούμε όμως μια διαφορά, δηλαδή περισσότερες γυναίκες δηλώνουν “κυρίως η γυναίκα” (13%) παρά “κυρίως ο άντρας” (7%), και “μαζί” η συντριπτική πλειοψηφία (80%). Επίσης η μόρφωση γενικά φαίνεται να έχει μια κατακόρυφη σχέση με το βαθμό εξουσίας του συζύγου, όσο πιο χαμηλού επιπέδου είναι η μόρφωση της γυναίκας τόσο αυξάνεται ο βαθμός εξουσίας του συζύγου στη λήψη της απόφασης για την επαγγελματική της απασχόληση. Συγκεκριμένα, “κυρίως ο άντρας” απάντησαν:

- το 33% των γυναικών χωρίς καθόλου μόρφωση
- το 31% των γυναικών με πρωτοβάθμια εκπαίδευση
- το 20% των γυναικών με Μέση Εκπαίδευση
- το 7% των γυναικών με Ανώτερη/Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση.

Όσον αφορά τον τόπο διαμονής κι εδώ πάλι όπως φαίνεται και στον πίνακα 3 πιο κάτω, παρατηρείται μια σημαντική διαφορά στις περιπτώσεις που η απόφαση λαμβάνεται μονομερώς.

⁶ Στον πολιτικό τομέα π.χ. στις βουλευτικές εκλογές του Μαΐου, 1981, έβαλαν υποψηφιότητα 23 γυναίκες στα διάφορα κόμματα. Τελικά εκλέγηκε για πρώτη φορά γυναίκα βουλευτής.

⁷ Η μονιμότητα εισήχθη με σκοπό να μειώσει όσο το δυνατό περισσότερο τις περιπτώσεις που αναγκάζονται να εργαστούν προσωρινά λόγω οικονομικής ανάγκης.

Πίνακας 3
Ποιός αποφασίζει για την επαγγελματική απασχόληση
της συζύγου κατά τόπο διαμονής.

Τόπος διαμονής	κυρίως ο άντρας %	κυρίως η γυναίκα %	μαζί %
Αστικές περιοχές	23	19	58
Αγροτικές περιοχές	33	8	59
Σύνολο	28	14	58

Βασικά διαπιστώνεται ότι στις αγροτικές περιοχές ο βαθμός που η γυναίκα παίρνει μόνη της την απόφαση όταν πρόκειται να εργασθεί κάπου μόνιμα είναι μικρότερος σε σύγκριση με τις αστικές περιοχές (8%). Μια τέτοια απόφαση λαμβάνεται είτε από κοινού με το σύζυγό της (59%), είτε μονομερώς από το σύζυγο (33%). Αντίθετα στις αστικές περιοχές παρόλο ότι ένα σχετικά ψηλό ποσοστό δηλώνουν ότι αποφασίζει κυρίως ο σύζυγος (23%) εντούτοις σχεδόν το ίδιο ποσοστό (19%) δηλώνουν ότι αποφασίζουν μόνες τους.

Η διαφορά αυτή αποτελεί μια ένδειξη ότι η αλλαγή στις παραδοσιακές αντιλήψεις τουλάχιστο σ'ότι αφορά το συγκεκριμένο θέμα της πατριαρχικής εξουσίας, ακολουθεί ένα πιο αργό ρυθμό στις αγροτικές περιοχές. Ναι μεν η εξωσπιτική εργασία της γυναίκας έχει γίνει πια αποδεκτή αλλά φαίνεται ότι ο σύζυγος διαδραματίζει αποφασιστικό ρόλο στην άσκηση αυτού του δικαιώματός της.

Συμπεράσματα:

Το παραδοσιακό πρότυπο Κυπριακής οικογένειας όπου "ο σύζυγος πατέρας έχει απόλυτη εξουσία και αποφασίζει για όλα τα θέματα που αφορούν τα μέλη της"⁸ φαίνεται να μην είναι πια αντιπροσωπευτικό της κυπριακής κοινωνίας. Από τις απαντήσεις των γυναικών του δείγματος παρατηρείται ότι στο σύγχρονο πρότυπο οικογένειας υπάρχει η τάση για αμοιβαιότητα, συνεργασία και γενικά ισοτιμία σ'ό,τι αφορά την άσκηση εξουσίας από τους συζύγους. Το αποφασιστικό ή αυταρχικό δικαίωμα του άντρα που επέβαλαν οι παραδοσιακές αξίες και αντιλήψεις έχει αρχίσει να διαβρώνεται από τη συμμετοχική διαδικασία, τουλάχιστο σ'ότι αφορά τη λήψη οικογενειακών αποφάσεων. Ορισμένα κατάλοιπα πατριαρχικής εξουσίας που διαφαίνονται, περιορίζονται κυρίως στις απαντήσεις που δίνουν οι λιγότερο μορφωμένες γυναίκες κι οι ηλικιωμένες και περισσότερο αναφορικά με την απόφαση για την επαγγελματική απασχόληση της γυναίκας.

⁸ Βλ. "Cypriot woman Rise and Downfall" by Cyprus Social Research Centre, Nicosia, 1975.

Η μόρφωση της γυναίκας φαίνεται να διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στη μείωση της αντρικής εξουσίας⁹ και στην προαγωγή της αμοιβαιότητας και ισοτιμίας ανάμεσα στους συζύγους. Ειδικά, η ανώτερη/πανεπιστημιακή μόρφωση ανυψώνει τη θέση της γυναίκας όχι μόνο σε σημείο που να συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων, αλλά και να παίρνει μόνη της τέτοιες αποφάσεις σε θέματα που αφορούν την ίδια.

Παρόλο ότι το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι η απόλυτη αντρική εξουσία έχει εξασθενήσει και η γυναίκα στη σχέση της με τον σύζυγό έχει αρχίσει να καταλαμβάνει μια πιο ισότιμη θέση, δεν είναι δυνατό όμως από αυτά και μόνο τα στοιχεία να εκτιμηθεί ο βαθμός στον οποίο το παραδοσιακό πρότυπο οικογένειας έχει αντικατασταθεί από το γνήσιο δημοκρατικό πρότυπο που εξυπακούει διάλογο και συνεργασία. Για παράδειγμα, όταν απαντούν “μαζί” δε σημαίνει κατ’ανάγκη ότι πάντοτε ακολουθείται η δημοκρατική διαδικασία. Ίσως σε ορισμένες περιπτώσεις το “μαζί” να σημαίνει ότι ουσιαστικά αποφασίζει ο σύζυγος κι απλώς ενημερώνει τη γυναίκα, ίσως να σημαίνει ότι συζητούν μεν, αλλά σε περίπτωση διαφωνίας επικρατεί πάντα η άποψη του συζύγου ή και ακόμη να σημαίνει επιμονή του ενός και υποχώρηση του άλλου. Όπως και να είναι, δεν μπορεί να αποσιωπηθεί ότι η θέση της Κυπρίας μέσα στην οικογένεια βρίσκεται σε μια εξελικτική πορεία ή όπως εξάλλου διαφαίνεται μέσα από τα αποτελέσματα της έρευνας στο σύνολό της, σ’ένα μεταβατικό στάδιο προς την ισοτιμία.

Ποσοστά Νεολόγων Κυπρίων

1. Μηδενισμός Μέσης εκπαίδευσης	78.1
2. Φακίτης/φοιτητής	13.3
3. Εργαζόμενος	4.8
4. Ανεργούμενος σε αναζήτηση δουλειάς	4.0
5. Εργαζόμενος/εργαζόμενη	47.0
6. Οικιακός	4.2
7. Άλλος	0.9
8. Δεν απάντησαν	4.5

⁹ Η επαγγελματική απασχόληση της γυναίκας είναι εξίσου σημαντικός παράγοντας, όπως εξάλλου φαίνεται μέσα από ολόκληρη την έρευνα.

3.7 Έρευνα - Πρόσληψη Σχέσεων Νέων με Γονείς - Χάσμα Γενεών - Καινούργιες Αντιλήψεις

Θεωρείται σημαντική και απαραίτητη μια αναφορά σε ακόμη μία έρευνα επιστημονική που πραγματοποιήθηκε ανάμεσα στους νέους (ηλικίας 15-29 χρόνων), ώστε να εξεταστούν οι σημαντικότερες πτυχές της ζωής των όπως ο ελεύθερος χρόνος, η εκπαίδευση, η εργασία, η οικογένεια και οι διαπροσωπικές σχέσεις, οι αντιλήψεις και οι αξίες καθώς επίσης οι προβληματισμοί και ανησυχίες πάνω στο Κυπριακό, την πολιτική και άλλα προβλήματα δικά τους και της Κύπρου.

Την έρευνα αυτή πραγματοποίησε το Κέντρο Ερευνών και Ανάπτυξης - Intercollege για λογαριασμό του Οργανισμού Νεολαίας. Διεξήχθη σε Παγκύπρια κλίμακα.

Οι συνεντεύξεις έγιναν από τις 24 Νοεμβρίου μέχρι τις 19 Δεκεμβρίου 1995. Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για τις συνεντεύξεις περιλάμβανε ορισμένες ερωτήσεις από ερωτηματολόγιο παλαιότερης έρευνας ανάμεσα στους νέους, έτσι που να δοθεί η δυνατότητα για συγκρίσεις με το παρελθόν. Η έρευνα διεξήχθη από την Εθνική Επιτροπή Κύπρου για το έτος Νεολαίας (1995).

Οι νέοι τους οποίους περιλαμβάνει αυτή η έρευνα είναι: ("Ελεύθερος χρόνος των νέων στη Κύπρο, 1996", σελ. 9).

Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου

%

1. Μαθητές/τριες Μέσης εκπαίδευσης	18.1
2. Φοιτητές/φοιτήτριες	16.5
3. Στρατιώτες	4.8
4. Ανεργοί/άνεργες σε αναζήτηση δουλειάς	4.0
5. Εργαζόμενοι/εργαζόμενες	47.0
6. Οικοκυρές	4.2
7. Άλλο	0.9
8. Δεν απάντησαν	4.5

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζονται διάφορα βασικά στοιχεία του οικογενειακού περιβάλλοντος, όπως χαρακτηριστικά των γονέων, σχέσεις με τους γονείς καθώς και το θέμα της διαμονής με την οικογένεια ή μακριά από αυτήν.

Ερώτηση 1: “Με ποιους μένεις σε αυτό το σπίτι;”

Οι περισσότεροι νέοι (55.4%) ζουν με τους γονείς τους. Ακόμα και όταν παντρευτούν ή είναι αρραβωνιασμένοι ένα επιπρόσθετο ποσοστό 7.7% ζουν με τους γονείς τους ή τα πεθερικά τους.

Σε σύγκριση πάντως με το παρελθόν (1985) έχουν επέλθει αρκετές διαφοροποιήσεις στο θέμα της διαμονής.

Με εξαίρεση την κατηγορία των παντρεμένων ή αρραβωνιασμένων που ζουν με τους γονείς ή τα πεθερικά τους (στην οποία παρατηρείται αυξημένο ποσοστό - από 6.1% σε 7.7%) - που ίσως να σχετίζεται με τη μείωση του ποσοστού όσων ζουν με τη δική τους οικογένεια μακριά από τους γονείς από 23.1% σε 20.8% - τα άλλα ποσοστά δείχνουν σημαντική στροφή προς τη διαμονή μακριά από τους γονείς, ακόμα και μακριά από τους συγγενείς των γονιών: μένω “μόνος” (από 0.7% το 1985 σε 2.3% το 1995), “με τους γονείς και τα αδέλφια μου” (από 66.1% το 1985 σε 55.4% το 1995), “με τα ανύπανδρα αδέλφια μου μακριά από τους γονείς μας” (από 0.9% σε 3.5%), “με τον/την αρραβωνιαστικό/ιά μου μόνοι μας” (από 0.9% σε 3.9%), “με άλλους συγγενείς” (από 1.9% το 1985 σε 0.3% το 1995). Πρόκειται για σοβαρές διαφοροποιήσεις που αξίζει να διερευνηθούν περισσότερο.

Πόσο αυστηροί είναι οι γονείς απέναντι στα παιδιά τους;

Τα μεγαλύτερα ποσοστά πατέρων και μητέρων (49.0% και 54% αντιστοίχως) δεν είναι ιδιαίτερα αυστηροί/ές. Το ποσοστό αυστηρότητας (“Γενικά” και “Πολύ”) είναι, όπως θα ανέμενε κανείς, πιο ψηλό στην περίπτωση των πατέρων (25.1%) και πιο χαμηλό στις μητέρες (15.3%).

Παρόλο που οι Κύπριοι γονείς δε φαίνονται να είναι ιδιαίτερα αυστηροί, 42.9% των νέων (ένα αρκετά ψηλό ποσοστό) αισθάνονται, αραιά ή τακτικά, ότι θα έπρεπε να υπάρχει περισσότερη στοργή και συναισθηματική επαφή/επικοινωνία ανάμεσα στα μέλη της οικογένειάς τους.

Οι νέοι έχουν συχνά διαφορετικές απόψεις από αυτές των γονιών τους πάνω σε διάφορα θέματα.

Ερώτηση 4: “Πόσο συμφωνούν ή διαφωνούν οι δικές σου απόψεις με τις απόψεις των γονιών σου στα παρακάτω θέματα;”

Βλέπουμε ψηλά ποσοστά συμφωνίας (συμφωνούν / συμφωνούν πολύ) πέραν

του 60% με εξαίρεση το πώς ξοδεύουν τα λεφτά τους οι νέοι όπου η συμφωνία συγκεντρώνει ποσοστό 49.9%. Τα ψηλά ποσοστά συμφωνίας ανάμεσα σε γονείς και παιδιά ίσως να σημαίνει ότι υπάρχει σημαντικός βαθμός εξάρτησης των παιδιών από τους γονείς. Το πιο ψηλό ποσοστό συμφωνίας παρουσιάζεται στο θέμα της θρησκείας (81%), ενώ στα πολιτικά συναντούμε το μεγαλύτερο ποσοστό νέων που “δεν ξέρουν” αν συμφωνούν ή διαφωνούν με τους γονείς τους (23.4%) και επίσης το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών που δεν απάντησαν (6.4%). Αυτά τα ποσοστά (για τα πολιτικά) επιβεβαιώνουν, με έμμεσο τρόπο, ότι σημαντικό ποσοστό πολιτών δε νιώθουν ελεύθεροι να εκφράσουν τις πολιτικές τους πεποιθήσεις.

Πώς βλέπουν το ρόλο των γονιών τους στη ζωή τους οι νέοι και πόσο “ανεξάρτητοι” νιώθουν στο πλαίσιο της οικογένειας;

Σχετικά μικρό (16.1%) είναι το ποσοστό των νέων που λένε ότι οι γονείς τους επεμβαίνουν στο κάθε τι και πιο μικρό (12.2%) αυτών που λένε ότι οι γονείς τους δεν επεμβαίνουν καθόλου. Στα 66.1% των περιπτώσεων επεμβαίνουν σε ορισμένα σημαντικά θέματα.

Ερωτήσεις 6, 7 και 8: “Όταν θέλεις να πας κάπου: α) ρωτάς, β) το αναφέρεις, γ) δεν λες τίποτε σε κανένα, δ) δεν ισχύει;

Κοιτάζοντας πρώτα τα ποσοστά για το 1995, και στις τρεις περιπτώσεις ενεργειών (να πας κάπου κλπ.) οι περισσότεροι νέοι (γύρω στο 59.0%) αναφέρουν απλώς τις προθέσεις τους στους γονείς ή συζύγους τους. Φυσικά εδώ πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι νέοι ηλικίας από 18 μέχρι 29 αντιπροσωπεύουν κάπου 80.5% του δείγματος.

Η πιο σημαντική διαφορά σε σύγκριση με το 1985 είναι ότι πολύ μεγαλύτερα ποσοστά ρωτούσαν (ζητούσαν άδεια) από τους γονείς / σύζυγο τους και στις τρεις περιπτώσεις. Φαίνεται να έχει γίνει πιο ελεύθερο, πιο δημοκρατικό το οικογενειακό περιβάλλον.

Ας δούμε τώρα τις απόψεις των νέων για το θέμα της διαμονής με τους γονείς και την απόκτηση κατοικίας.

Είναι πλατιά διαδεδομένη η άποψη ότι οι νέοι θα πρέπει (όταν φτάσουν στα 20 περίπου) να ζουν μακριά από τους γονείς τους, με σημαντικά ποσοστά πέραν του 50% - με μόνη εξαίρεση τη διαμονή των κοριτσιών μόνων τους όπου βλέπουμε μόνο ποσοστό 38.9% να συμφωνούν / συμφωνούν πολύ και 52% να διαφωνούν / διαφωνούν πολύ. Τα πιο ψηλά ποσοστά εναντίον της συμβίωσης (79.7% και 79.8%) εμφανίζονται σε σχέση με τη διαμονή των παντρεμένων με τους γονείς ή πεθερικά, είτε έχουν είτε δεν έχουν μικρά παιδιά.

Είναι ενδιαφέρον να δούμε ποιες απόψεις είχαν οι νέοι για τα ίδια θέματα

δέκα χρόνια προηγουμένως, συγκρίνοντας ταυτόχρονα με τα δεδομένα του 1995.

Είναι εμφανής η διαφοροποίηση: μεγαλύτερα ποσοστά νέων (σε σύγκριση με το 1985) πιστεύουν ότι οι νέοι πρέπει να ζουν μακριά από τους γονείς τους - με μια μόνο εξαίρεση που αφορά τα ζευγάρια χωρίς παιδιά. Σε αυτή την περίπτωση το ποσοστό "συμφωνίας" με τη διαμονή μακριά από τους γονείς μειώθηκε από 89.9% το 1985 σε 79.7%. Σημαντικές επίσης οι διαφοροποιήσεις στα ποσοστά υπέρ της διαμονής με άτομο του αντίθετου φύλου με το οποίο ο νέος ή η νέα διατηρεί δεσμό (Συμφωνώ / Συμφωνώ Πολύ: από 25.5% το 1985 σε 38.7%). Σε ό,τι αφορά την απόκτηση κατοικίας η κατάσταση παρουσιάζεται κάπως συγκεχυμένη και αβέβαιη. Ενώ από τη μια υπάρχει αύξηση του ποσοστού αυτών που διαφωνούν / διαφωνούν πολύ με την παραχώρηση κατοικίας από τους γονείς (από 60.1% το 1985 σε 65.6% το 1995), παρατηρείται από την άλλη μείωση του ποσοστού όσων συμφωνούν / συμφωνούν πολύ με την απόκτηση κατοικίας από ένα ζευγάρι με δικές του οικονομίες (από 88.3% το 1985 σε 75.6% το 1995). Επίσης το 1995 παρουσιάζονται αυξημένα τα ποσοστά όσων "δεν ξέρουν" και στα δύο ενδεχόμενα: να δίνεται σπίτι από 4.9% σε 12.1% και να αποκτάται στέγη με τις οικονομίες του ζευγαριού από 2.9% σε 5.7%).

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο που εξάγεται από τις στατιστικές είναι πως στο σύνολο των γάμων του 1991 ένα σέτατο υπήλπε ποσοστό γάμων στο 17%, μερικά χρόνια πριν στο 15-19 ετών. Συγκρίνοντας, όμως, μια δεκάετη στατιστική, τα ποσοστά αυτά φαίνεται να μειώνεται σταθερά με αργό ρυθμό και κατά μέσο όρο 0.12%. Αντίθετα, οι γάμοι γυναικών στην ηλικία των 30-35 αυξάνονται σταθερά κατά ετήσιο ποσοστό 0.23%. Παρόλα αυτά το ποσοστό τους στο σύνολο μειώνεται δεκαετίες καθ' όλη τη δεκαετία, για τις γυναίκες από το 30ο έτος της ηλικίας, ενώ για τους άνδρες η σφαιρική μείωση αρχίζει μετά τα 35. Από την ηλικία των 30 και άνω, τα ποσοστά των ανδρών που νυμφεύονται είναι περίπου τοποθέσει εκείνων των γυναικών, καθ' όλη τη δεκαετία. Αξιοποιώντας αυτό τα στοιχεία, είναι δυνατό να ελεγχθεί το συμπέρασμα πως η κυπριακή κοινωνία είναι αρκετά συντηρητική στο θέμα και συνεχίζουν να ισχύουν οι ίδιες αντιλήψεις όσον αφορά την ιδανική ηλικία για το γάμο, που για τις γυναίκες τοποθετείται μεταξύ του 20-25 (45%) και για τους άνδρες μεταξύ του 25-30 (35%).

Μια άλλη διάσταση του θέματος, ο πολιτικός γάμος, δε φαίνεται να επηρεάζει σοβαρά τη συμπεριφορά του κοινωνικού συνόλου, στη δεκαετία όμως που αυξήθηκαν, έχουν αυξηθεί σχεδόν κατά 100% σε απόλυτους αριθμούς (449-981), ενώ το ποσοστό τους στους ηλικιακούς γάμους έχει αυξηθεί από 7.2% σε 15.8%, με τη διευκρίνιση πως το ποσοστό των κυπρίων υπήκοων σ' αυτούς τους γάμους είναι χαμηλό και δεν αυξάνεται

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ:

4.1 Η Κυπριακή Οικογένεια Σήμερα - Γενικές Διαπιστώσεις

Με την παρουσίαση της ιστορικής διαδρομής της οικογένειας τα τελευταία πενήντα χρόνια, θα επιχειρηθεί να σκιαγραφηθεί το σημερινό της πρόσωπο, να δωθεί όσο πλησιέστερα είναι δυνατό το στίγμα της κυπριακής οικογένειας. Λόγω απουσίας εξειδικευμένων μελετών πάνω στο θέμα, θα χρησιμοποιηθούν επί μέρους έρευνες που έγιναν τα τελευταία χρόνια και στοιχεία επίσημων στατιστικών. Για να προσεγγιστεί όσο καλύτερα γίνεται το θέμα, θα αναλυθεί σε τρεις σημαντικούς τομείς, που συνθέτουν βασικά τη δομή και τη λειτουργία της Κυπριακής οικογένειας.

α) Γάμος και Διαζύγιο - Αντιλήψεις και Τάσεις.

Με τη βοήθεια κάποιων στατιστικών στοιχείων (Τμήμα Στατιστικής και Ερευνών), θα καταβληθεί προσπάθεια να εξεταστεί πώς συμπεριφέρεται και πώς ενεργεί η σημερινή Κυπριακή οικογένεια σχετικά μ'αυτό το τόσο σοβαρό θέμα, που είναι και η αρχή του κεφαλαίου οικογένεια.

Ο αριθμός των γάμων για τα έτη 1975-1991 δεν παρουσιάζει σοβαρή αύξηση και το ίδιο ισχύει και για τα ποσοστά γαμηλιότητας. Για τα έτη, όμως που θεωρούνται δίσεκτα, οι γάμοι μειώνονται κατακόρυφα, στοιχείο που δείχνει πως ακόμη ισχύουν προλήψεις και δεισιδαιμονίες.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο που εξάγεται από τις στατιστικές είναι πως στο σύνολο των γάμων του 1991 ένα αρκετά ψηλό ποσοστό, γύρω στο 17%, αφορά γυναίκες από 15-19 ετών. Συγκρίνοντας, όμως, μια δεκαετία στατιστικών, το ποσοστό αυτό φαίνεται να μειώνεται σταθερά με αργό ρυθμό και κατά μέσο όρο 0.12%. Αντίθετα, οι γάμοι γυναικών στην ηλικία των 30-35 αυξάνονται σταθερά κατά ετήσιο ποσοστό 0.23%. Παρόλα αυτά το ποσοστό τους στο σύνολο μειώνεται δραστικά καθ'όλη τη δεκαετία, για τις γυναίκες από το 30ο έτος της ηλικίας, ενώ για τους άνδρες η σοβαρή μείωση αρχίζει μετά τα 35. Από την ηλικία των 50 και άνω, τα ποσοστά των ανδρών που νυμφεύονται είναι περίπου τριπλάσια εκείνων των γυναικών, καθ'όλη τη δεκαετία. Αξιοποιώντας αυτά τα στοιχεία, είναι δυνατό να εξαχθεί το συμπέρασμα πως η Κυπριακή οικογένεια είναι αρκετά συντηρητική στο θέμα και συνεχίζουν να ισχύουν οι ίδιες αντιλήψεις όσον αφορά την ιδανική ηλικία για το γάμο, που για τις γυναίκες τοποθετείται μεταξύ του 20-25 (45%) και για τους άνδρες μεταξύ του 25-30 (38%).

Μια άλλη διάσταση του θέματος, ο πολιτικός γάμος, δε φαίνεται να επηρεάζει σοβαρά τη συμπεριφορά του κοινωνικού συνόλου, στη δεκαετία όμως που συζητούμε, έχουν αυξηθεί σχεδόν κατά 100% σε απόλυτους αριθμούς (449-981), ενώ το ποσοστό τους στους ολικούς γάμους έχει αυξηθεί από 7.2% σε 15.8%, με τη διευκρίνιση πως το ποσοστό των Κυπρίων υπηκόων σ'αυτούς τους γάμους είναι χαμηλό και δεν αυξάνεται

σημαντικά. Οι γάμοι με αλλοδαπούς συντρόφους, μια άλλη ενδιαφέρουσα διάσταση, παρουσιάζει σοβαρές διαφοροποιήσεις. Σε μια δεκαετία παρουσιάζουν αύξηση 100% οι γάμοι κυπρίων γυναικών με ξένους άνδρες (495-982), ενώ οι γάμοι κυπρίων ανδρών με ξένες γυναίκες εμφανίζουν αύξηση 144% (480-1154).

Άλλο ένα σημαντικό στοιχείο, στο οποίο εμφανίζεται διαφοροποίηση, είναι η σύναψη δευτέρου γάμου. Μεταξύ των ετών 1989 και 1991 έχουν σχεδόν διπλασιαστεί οι γάμοι που είναι δεύτεροι και για τους δύο συντρόφους, τόσο σε πραγματικούς αριθμούς όσο και σε ποσοστά πάνω στο σύνολο των γάμων (1981 - 144, 2.4%, 1991 - 251μ 4.1%). Δυνατό έτσι να εξαχθεί το συμπέρασμα πως το διαζύγιο ή η χηρεία δε θεωρείται πια στίγμα ή πως ο γάμος και η ολοκληρωμένη οικογενειακή ζωή συνεχίζει να θεωρείται μια σημαντική αξία ή ακόμα πως οι γάμοι διαλύονται πιο εύκολα. Το τελευταίο μας φέρνει στο θέμα των διαζυγίων, που είναι ένας σημαντικός δείκτης και που θα σχολιαστεί στη συνέχεια. Συγκρίνοντας πάλι τα στοιχεία της δεκαετίας 1981 και 1991, παρατηρείται μια αύξηση του ποσοστού διαζευκτικότητας από 0.34% σε 0.53%. Όμως, με εξαίρεση την Ιταλία, η Κύπρος έχει το χαμηλότερο ποσοστό διαζευκτικότητας από όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες.

Σε πραγματικούς αριθμούς, παρατηρείται αύξηση των διαζυγίων από 175 το 1981 σε 304 το 1991, δηλαδή έχουμε μια αύξηση της τάξης του 7.4% ετήσια.

Είναι, όμως, οι αριθμοί των επίσημων διαζυγίων αντιπροσωπευτικοί της συνοχής της κυπριακής οικογένειας; Το μεγάλο κεφάλαιο των χωρισμών και των διαστάσεων είναι δύσκολο να το αγγίξουν οι αριθμοί και τα στατιστικά στοιχεία. Εμπειρικά μόνο κατατίθεται πως υπάρχει ανησυχία για αύξηση του φαινομένου.

β) Σχέσεις γονιών - παιδιών / επικοινωνία / ρόλοι.

Έχουν αναφερθεί δύο έρευνες που εξυπηρετούν το σκοπό της εισήγησης. Η πρώτη είναι η έρευνα της Εθνικής Επιτροπής για το Διεθνές Έτος Παιδιού "Η δομή της Κυπριακής οικογένειας και η θέση του έφηβου σ' αυτή", που έγινε το 1982, και η δεύτερη είναι η έρευνα του Τμήματος Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας "Η ανατροφή του παιδιού στην Κύπρο", που έγινε το 1989. Και οι δύο έρευνες επισημαίνουν τα πιο κάτω χαρακτηριστικά:

- I. Υπάρχει συναλλαγή στην κυπριακή οικογένεια και οι σχέσεις γονιών - παιδιών λειτουργούν σε ικανοποιητικά επίπεδα.
- II. Η αγάπη και το ενδιαφέρον των γονιών εκφράζονται με ποικίλους τρόπους (προστασία, φροντίδα, συντήρηση, παροχή εκπαιδευτικών ευκαιριών, κ.ά.).

III. Οι δημοκρατικοί θεσμοί λειτουργούν μέσα στην κυπριακή οικογένεια ανάλογα με το κοινωνικό μορφωτικό επίπεδο των γονιών. Διαφωνίες και συγκρούσεις παρουσιάζονται σε θέματα που αφορούν κυρίως τις εξόδους, τη μελέτη, τις παρέες, τη συμπεριφορά.

IV. Η έρευνα του 1982 επισημαίνει σχετικό πρόβλημα στο θέμα της επικοινωνίας γονιών παιδιών με περισσότερη επικοινωνία στα πρακτικά θέματα, φαγητό, μαθήματα, παρέες, βοήθεια στο σπίτι και λιγότερη σε άλλα θέματα, όπως οι συζητήσεις, οι κοινές ασχολίες και άλλα ενδιαφέροντα. Σαν εμπόδιο στην επικοινωνία αναφέρεται από τους γονείς κυρίως ότι είναι απασχολημένοι, ενώ από τους εφήβους μπαίνει το θέμα της διαφωνίας.

V. Η νεότερη έρευνα του 1989 φέρνει περισσότερο στην επιφάνεια τη διάσταση του περιορισμένου χρόνου των γονιών για ουσιαστική επικοινωνία με τα παιδιά τους. Σύμφωνα με την έρευνα, οι μισοί από τους γονείς του δείγματος διαθέτουν μέχρι $\frac{1}{2}$ ώρα την ημέρα για το παιχνίδι και την ψυχαγωγία των παιδιών τους, ενώ για τους άλλους μισούς ο χρόνος μειώνεται κλιμακωτά μέχρι που φτάνει 1 στους 5 πατέρες και 1 στις 10 μητέρες να μην διαθέτουν κανένα χρόνο για το σκοπό αυτό.

Ποια η εξήγηση γι' αυτό το εύρημα; Η κυπριακή οικογένεια, ριγμένη στην καθημερινή βιοπάλη για να εξασφαλίσει τις καλύτερες συνθήκες και τις καλύτερες ευκαιρίες για την ίδια και τα μέλη της, ξεχνά στο δρόμο τον ουσιαστικό της ρόλο; Ή άραγε επαναπαύεται πως οι σταθμοί, τα νηπιαγωγεία, τα σχολεία, τα ιδιαίτερα, η τηλεόραση, οι φίλοι, ασκούν από μόνα τους το ρόλο της ανατροφής του παιδιού και περιττεύει η δική της εμπλοκή; Ή μήπως οι συνθήκες μιας διεθνούς ανταγωνιστικής καταναλωτικής κοινωνίας έχουν επιβάλει αυτά τα επίπεδα επικοινωνίας και στη σημερινή κυπριακή οικογένεια θα ισορροπήσει το θέμα της επικοινωνίας και αλληλοστήριξης των μελών της, όσο είναι ακόμα καιρός;

VI. Μια θετική όμως εξέλιξη στο θέμα της επικοινωνίας γονιών - παιδιών είναι η προσέγγιση του πατέρα προς τα παιδιά, μια στενότερη θερμή σχέση που αντικαθιστά τη μακρινή πατριαρχική σχέση σεβασμού που επικρατούσε στην κυπριακή οικογένεια σύμφωνα με τη μελέτη του Baslwick "The Greek Cypriot Family in a changing society" 1972.

VII. Στον τομέα του τύπου των σχέσεων των συζύγων και της κατανομής των ρόλων η νεότερη έρευνα του 1989 φέρνει στο φως τη πτυχή της συμμετοχής των ανδρών στη φροντίδα (τάισμα) του παιδιού κατά 34.3% του δείγματος. Παρόλο που η μεγάλη πλειοψηφία (37.1%) ποτέ δε βοηθά, εντούτοις θεωρείται μια σημαντική αλλαγή. Προηγούμενες

έρευνες (1973 - 1974 "Lysi - Social Change in a Cypriot village", Markidis, Nikita and Rangou, 1978) παρουσιάζουν τον πατέρα να μην ασχολείται ποτέ με το ντύσιμο και το τάισμα των παιδιών.

Όσον αφορά τη γενικότερη κατανομή των ρόλων μέσα στην οικογένεια, η έννοια της "οικοκυράς" και του "κουβαλητή" φαίνεται να διαφοροποιούνται με τη συμμετοχή της γυναίκας στην παραγωγή, όμως παραδοσιακά στερεότυπα επηρεάζουν ακόμα πολύ σοβαρά την κατανομή των ρόλων ανάλογα με το κοινωνικό και μορφωτικό επίπεδο των συζύγων.

Μια άλλη διάσταση στο θέμα των ρόλων που δεν πρέπει να μας διαφύγει είναι πως οι διευρυμένοι ρόλοι της γυναίκας (οικογένεια / σπίτι, εργασία, κοινότητα) εξαντλούν το χρόνο της ή ακόμα και τον παρατείνουν σε βάρος της ξεκούρασής της αλλά και της προσωπικής της ανάπτυξης. Η αναγνώριση αυτού του διευρυμένου ρόλου εξυπακούει και αναγνώριση των αναγκών της στη διαμόρφωση πολιτικής και τη λήψη αποφάσεων σε θέματα που αφορούν την οικογένεια.

γ) Αξίες, Ιδανικά και Προσδοκίες.

Θα εξεταστούν στη συνέχεια οι αξίες, τα ιδανικά και οι προσδοκίες της σημερινής κυπριακής οικογένειας ενόψει των επιδράσεων που δέχεται σ'αυτούς τους τομείς από την αναπόφευκτη εισροή πληροφοριών και από τη σκληρή πραγματικότητα, όπως αυτή εκτυλίσσεται στο παγκόσμιο σκηνικό.

Η έρευνα του 1989 στην οποία αναφερόμαστε, φέρνει τις μητέρες να τοποθετούν σαν τις ψηλότερες αξίες εκείνη του καλού πολίτη και καλού ανθρώπου (κατά 54%), την αξία της μόρφωσης και επαγγελματικής επιτυχίας (κατά 46%) και την αξία της τιμότητας (κατά 14%). Παράλληλα φαίνεται να προσδοκούν από τα παιδιά κατά σειρά την ειλικρίνεια, το σεβασμό των γονιών, την αφοσίωση και εργατικότητα, την υπακοή, την αγάπη για την πατρίδα, την αγάπη για όλους.

Πόσο όμως οι προσδοκίες, οι αξίες και τα ιδανικά της κυπριακής οικογένειας εναρμονίζονται με την εμπειρία της καθημερινής ζωής, είναι ένα ερώτημα δύσκολο. Εδώ κατατίθεται η αγωνία για την αντίφαση ανάμεσα στις παραδεκτές αξίες και τους στόχους που επιδιώκονται. Εμπειρικά θα'λεγε κανείς πως η μέση κυπριακή οικογένεια τοποθετεί στην πράξη πολύ ψηλά την αξία της ευμάρειας (σε αντιδιαστολή με τον πλούτο ως αξία παλαιότερων εποχών). Ακόμη και η παρατεταμένη οικονομική εξάρτηση των παιδιών (άλλο ένα χαρακτηριστικό της λειτουργίας της σημερινής οικογένειας) σχετίζεται με την αξία που αποδίδει στη μόρφωση κυρίως ως πηγή δύναμης και κύρους και συνδέεται άμεσα με την

προσδοκία της άνετης ζωής των παιδιών στο μέλλον.

Οι λόγοι για αυτή τη μεταστροφή έγκεινται στην εκμηδένιση των ανθρώπινων ιδανικών και αξιών, κυρίως με την εισβολή και κατοχή, αλλά και με την κρίση της παγκόσμιας ηθικής, στην ανασφάλεια για το μέλλον και παράλληλα στο δελεασμό που ασκεί η σημερινή καταναλωτική κοινωνία με την πληθώρα των αγαθών. Κάτι καινούργιο είναι πως η θρησκευτικότητα που σαν αξία παρουσιάζει στην κυπριακή οικογένεια μεταπτώσεις, εμφανίζει τα τελευταία χρόνια μια άνοδο στην κλίμακα των οικογενειακών αξιών. Ακολουθώντας μια τάση που διαφαίνεται και σε αναπτυγμένες χώρες επανέρχεται στο προσκήνιο ίσως σαν το αντίβαρο της σύγχυσης και του αποπροσανατολισμού, στα οποία αποδίδονται τα σύγχρονα μεγάλα κοινωνικά προβλήματα.

γ) Να γίνει υγιής.

δ) Να δημιουργήσουν μια σωστή οικογένεια.

ε) Να αποκτήσουν τις απαραίτητα εφόδια να να επικοινωνήσουν στη σημερινή ανταγωνιστική κοινωνία.

2. Στις απαντήσεις για το ερώτημα: "Ποια είναι τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι γονείς στην ανατροφή των παιδιών τους," επισημάνθηκαν τα εξής:

α) Έλλειψη αρκετού ελεύθερου χρόνου για επικοινωνία με τα παιδιά τους.

β) Οι πολλές απαιτήσεις της καταναλωτικής κοινωνίας στην οποία ζούμε.

γ) Ο κίνδυνος των νορκευτικών είναι μεγάλος.

δ) Το οικονομικό πρόβλημα (σχετικά με σπουδές τους στο εξωτερικό και στην κατάρτιση των πολλών παραλογών αποτήσεων τους).

ε) Η παραπαιδία.

στ) Οι συχνές ερήδες των παιδιών τους και οι κίνδυνοι για τους νεαρούς από τη νυχτερινή ζωή (αλκοολισμός, κάπνισμα).

ζ) Η ανάπτυξη των παιδιών.

3. Τα περίσπαρα που βγαίνουν από τις συνεντεύξεις που πήρα από τους γονείς σχετικά με τον τρόπο που μεγαλώνουν αυτοί σε αντιπαραβολή με τον τρόπο που μεγαλώνουν αυτοί τα παιδιά τους. Εδώ φαίνεται ότι οι γονείς τους ήταν:

α) Αυστηρότεροι.

4.2 Γενικές διαπιστώσεις από συνεντεύξεις γονιών και παιδιών, 1998

Με βάση το ερωτηματολόγιο το οποίο δόθηκε σε γονείς των μαθητών από διάφορα σχολεία διαπιστώνονται τα πιο κάτω:

1. Σχετικά με το ερώτημα: "Τι όνειρα έχετε για τα παιδιά σας;" οι περισσότεροι γονείς φαίνεται ότι επιθυμούν:

α) Να μορφωθούν τα παιδιά τους.

β) Να αποκατασταθούν επαγγελματικά.

γ) Να είναι υγιείς.

δ) Να δημιουργήσουν μια σωστή οικογένεια.

ε) Να αποκτήσουν τα απαραίτητα εφόδια για να επιζήσουν στη σημερινή ανταγωνιστική κοινωνία.

2. Στις απαντήσεις για το ερώτημα: "Ποια είναι τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι γονείς στην ανατροφή των παιδιών τους;" επισημάνθησαν τα εξής:

α) Έλλειψη αρκετού ελεύθερου χρόνου για επικοινωνία με τα παιδιά τους.

β) Οι πολλές απαιτήσεις της καταναλωτικής κοινωνίας στην οποία ζούμε.

γ) Ο κίνδυνος των ναρκωτικών είναι μεγάλος.

δ) Το οικονομικό πρόβλημα (σχετικά με σπουδές τους στο εξωτερικό και στην ικανοποίηση των πολλών παράλογων απαιτήσεων τους).

ε) Η παραπαιδεία.

στ) Οι συχνές εξόδοι των παιδιών τους και οι κίνδυνοι για τους νέους από τη νυκτερινή ζωή (αλκοολισμός, κάπνισμα).

ζ) Η ανυπακοή των παιδιών.

3. Τα πορίσματα που βγαίνουν από τις συνεντεύξεις που πήρα από τους γονείς σχετικά με τον τρόπο που μεγαλώσαν αυτοί σε αντιπαράβολή με τον τρόπο που μεγαλώνουν αυτοί τα παιδιά τους: Εδώ φαίνεται ότι οι γονείς τους ήταν:

α) Αυστηρότεροι.

β) Πιο απαιτητικοί.

γ) Δεν υπήρχε οικονομική άνεση, αλλά τα μεγάλωναν με στερήσεις.

δ) Δεν υπήρχαν τόσο σημαντικά κοινωνικά προβλήματα όπως ναρκωτικά, AIDS.

ε) Ο τρόπος ψυχαγωγίας ήταν διαφορετικός.

στ) Ο ελεύθερος χρόνος ήταν περισσότερος.

ζ) Υπήρχε περισσότερος σεβασμός και φόβος προς τους γονείς.

η) Η ελευθερία των παιδιών ήταν περισσότερη.

θ) Τα παιδιά σήμερα εκφράζονται πιο ελεύθερα και συζητούν πιο άνετα με τους γονείς τους.

ι) Οι απαιτήσεις των νέων σήμερα είναι περισσότερες.

4. Στο τέταρτο ερώτημα "Ποιες είναι οι εξωτερικές επιδράσεις που επηρέασαν τον τρόπον της αλλαγής της ανατροφής των παιδιών τους σήμερα;" ανέφεραν ότι οι παράγοντες είναι:

α) Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και κυρίως η τηλεόραση.

β) Ο καταναλωτισμός, η νέα αντίληψη για τη ζωή και οι αξίες της.

γ) Ο τουρισμός.

δ) Ο κλονισμός ηθικών αξιών.

ε) Η απομάκρυνση από τη θρησκεία.

στ) Η μίμηση κακών προτύπων.

ζ) Οι εξεζητημένοι τρόποι διασκέδασης.

η) Η οικονομική ευμάρεια.

θ) Η πολλή ελευθερία που παρέχουν οι γονείς σήμερα.

ι) Η ανώτερη μόρφωση των γονιών, που τους βοηθά, ώστε να πλησιάζουν ευκολότερα τα παιδιά τους και να κατανοούν τις ανάγκες τους.

κ) Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Βρισκόμαστε στα πρόθυρα του 21ου αιώνα και ο θεσμός της οικογένειας, αν και περνά τον δικό του επαναπροσδιορισμό και εντάσεις, εν τούτοις είναι ακόμη γενικά αποδεκτό από τους ειδικούς μελετητές του αντικειμένου αυτού ότι διαδραματίζει το σημαντικότερο παράγοντα στη σωματική, πνευματική και ψυχική ανάπτυξη του παιδιού.

Αν το παιδί θα γίνει άνθρωπος δίκαιος, ενάρετος, ελεύθερος, αυτόνομος, συνεργάσιμος, αν θα είναι αγαπητός στους γύρω, στοργικός, σωστός, με πρωτοβουλίες και με ανθρωπιά, αντοχή, ευσυνειδησία, ηρεμία, ψυχική γαλήνη, ανωτερότητα, είναι γιατί θα βρει στην οικογένεια την απαιτούμενη υποστήριξη και την δέουσα σχέση (αυτό αναλύεται στο Κεφάλαιο Πρώτο - Οικογένεια και Γονεϊκός Ρόλος).

Πόσο όμως είναι εύκολο να δοθούν όλα αυτά από τους γονείς σήμερα, που ο θεσμός της οικογένειας είναι γενικά παραδεκτό ότι βάλλεται διεθνώς; Πώς είναι δυνατόν να αναπτυχθεί η εποικοδομητική σχέση ανάμεσα στην οικογένεια και το παιδί; Σήμερα λόγω των ραγδαίων και σε ευρεία κλίμακα κοινωνικών αλλαγών, εξασκούνται μεγαλύτερες πιέσεις πάνω στα άτομα. Οι κυριότερες αλλαγές που έγιναν και επηρεάζουν την κοινωνία και κατ'επέκταση την οικογένεια κατά τον κοινωνιολόγο Iglehart, R. (1977) είναι:

1. Τεχνολογικές αλλαγές οι οποίες δίδουν την ώθηση στην ανάπτυξη της βιομηχανίας, την εξειδίκευση στους διάφορους τομείς της εργασίας, με επακόλουθο την αλλαγή του ωραρίου εργασίας και την αλλαγή του τρόπου ζωής των ατόμων.
2. Οικονομική ανάπτυξη. Αποτέλεσμά της είναι η αλλαγή στον τρόπο ζωής, λόγω της μεγάλης αύξησης των οικογενειακών εισοδημάτων.
3. Επέκταση της εκπαίδευσης. Η επέκταση της εκπαίδευσης, και ιδιαίτερα της ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης, αποτελεί έναν από τους κυριότερους παράγοντες κοινωνικής αλλαγής, γιατί αυτή συμβάλλει στην καλύτερη επαγγελματική αποκατάσταση και στη βελτίωση του εισοδήματος.
4. Η επέκταση των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Η ανάπτυξη αυτή είναι στενά συνδεδεμένη με τις τεχνολογικές αλλαγές οι οποίες συνέβαλαν στην εξάπλωση του ραδιοφώνου, της τηλεόρασης, των εφημερίδων, τη χρήση των κομπιούτερς (Κεφάλαιο Δεύτερο - Εξωτερικές Επιδράσεις).

Όπως είναι φυσικό, η Κύπρος έχει επηρεαστεί από τους 4 αυτούς παράγοντες, επιπρόσθετα όμως και άλλοι ιδιαίτεροι παράγοντες επηρέασαν, όπως η Τουρκική Εισβολή του 1974 και η συνεχιζόμενη κατοχή των εδαφών μας. Ο ξεριζωμός του 1/3 του πληθυσμού και η μετακίνηση τους στις ελεύθερες περιοχές του νησιού ή ο αναγκαστικός ξεριζωμός τους από την πατρίδα τους και η εγκατάστασή τους σε άλλες χώρες για την επιβίωσή τους. Άλλος παράγοντας κοινωνικής αλλαγής είναι η ραγδαία ανάπτυξη του

τουρισμού, η εισροή περίπου δύο εκατομμυρίων ξένων τουριστών κάθε χρόνο στη χώρα μας οι οποίοι με το συνάλλαγμα τους ενισχύουν το εισόδημα του κράτους, από την άλλη όμως εισδύουν και επηρεάζουν θετικά ή και αρνητικά τον τρόπο ζωής των Κυπρίων.

Άλλος παράγοντας είναι η έξοδος των Κυπρίων που μεταβαίνουν σε άλλες χώρες κυρίως για σπουδές, εργασία, ψυχαγωγία.

Πέρα όμως του γεγονότος ότι η Κύπρος και κατ'επέκταση η Κυπριακή οικογένεια έχει επηρεαστεί από αυτούς όλους τους παράγοντες, εδώ πρέπει να τονισθεί ότι ο ρυθμός αλλαγής στο τρόπο ζωής συγκρινόμενος με άλλες δυτικές χώρες είναι βραδύτερος και ένας λόγος είναι γιατί η Κυπριακή κοινωνία είναι μικρή και κλειστή. Η ζωή περιστρέφεται γύρω από την οικογένεια, το σχολείο, την εκκλησία και την κοινότητα, που λειτουργούν με τρόπο που βοηθούν στη διατήρηση του κατεστημένου (status quo).

Εάν όμως κάνουμε σύγκριση με τον προηγούμενο τρόπο ζωής της κυπριακής οικογένειας - της παραδοσιακής, θα διαπιστώσουμε ότι οι επιδράσεις αυτές στη σημερινή κυπριακή κοινωνία και κατ'επέκταση κυπριακή οικογένεια είναι τεράστιες, κυρίως στις αστικές περιοχές.

Το παραδοσιακό πρότυπο της οικογένειας όπου ο πατέρας σύζυγος είχε την απόλυτη εξουσία να αποφασίζει για όλα τα θέματα που αφορούν τα μέλη της οικογένειάς του αρχίζει να υποχωρεί, όπως φάνηκε και από σχετικές έρευνες. Η μόρφωση της γυναίκας, η έξοδος της στην εργασία, η οικονομική συνεισφορά της στο σπίτι βοήθησαν στη μείωση της ανδρικής "εξουσίας" και οδήγησαν στην αμοιβαιότητα και ισοτιμία ανάμεσα στους συζύγους.

Σήμερα επίσης η γνώμη των παιδιών λαμβάνεται υπόψη με τον εποικοδομητικό διάλογο και την επικοινωνία (αναλύονται στο Τρίτο Κεφάλαιο).

Παρόλο που πολλά από τα παραδοσιακά στοιχεία (ήθη, έθιμα, αξίες, κουλτούρα, πολιτισμός) υπάρχουν στην κυπριακή οικογένεια, είναι φανερό ότι η κυπριακή οικογένεια, (όπως και οι οικογένειες άλλων χωρών) γίνεται πιο ευάλωτη και ασταθής, αλλά ταυτόχρονα και πιο σημαντική για τα άτομα - μέλη της. Είναι πολύ σημαντική και θεωρείται απαραίτητο εφόδιο στις ημέρες μας για την αντιμετώπιση των προκλήσεων του 21ου αιώνα η εκπαίδευση των γονιών μέσα από την δημιουργία σχολών γονέων, βιβλία που αναφέρονται στο ρόλο του γονιού, παρακολούθηση και ενεργό συμμετοχή σε σεμινάρια, διαλέξεις για τους γονείς. Οι γονείς σήμερα χρειάζονται στήριξη, για να συνειδητοποιήσουν τον ρόλο τους και να τον προσφέρουν σωστά, να κατανοήσουν την καθημερινή συμπεριφορά των παιδιών τους.

"Η γονική φροντίδα είναι η πιο πολύπλοκη δουλειά του κόσμου" και ευτυχώς διδάσκεται. Είναι υποχρέωση μας να εκπαιδευτούμε στο ρόλο του γονιού,

γιατί αναμφισβήτητα και εμείς με το ρόλο που αναλαμβάνουμε να μεγαλώσουμε το παιδί μας σωστά διαδραματίζουμε ρόλο εκπαιδευτικό, κοινωνικό και οικονομικό και είναι καθήκον και υποχρέωση μας αυτό το ρόλο να παίξουμε σωστά.

Λέχθηκε: “Τι θα΄ταν ο κόσμος αν δεν είχαμε παιδιά; Πίσω ερημιά, μπροστά σκοτεινά”. Σοφό το ρητό, αγγίζει τις λεπτές και ευαίσθητες χορδές κάθε γονιού και κάθε ατόμου και μας θυμίζει πόσο πρέπει να φροντίζουμε μέσα ακριβώς στο μικρότερο κύτταρο της κοινωνίας, μέσα στην οικογένεια, εκεί που το παιδί κάθε οικογένειας, κάθε γονιού θα νοιώθει ασφάλεια και σιγουριά. Πέρα από την προσφορά μας για την σωστή σωματική του ανάπτυξη, πρέπει να συμβάλουμε και στο να ωριμάσει συναισθηματικά, να αναπτυχθεί και κοινωνικά, με το να το σεβόμαστε, να του παρέχουμε τη δέουσα ελευθερία, να επικοινωνούμε μαζί του με διάλογο, να το ενθαρρύνουμε να αυτενεργεί, να το βοηθήσουμε να κάνει τις σωστές επιλογές, ακόμη να το επαινούμε για τις σωστές του πράξεις και σκέψεις πιστεύοντας στα λόγια του Γκαίτε ότι “Όταν επαινούμε ένα παιδί, επαινούμε όχι εκείνο που είναι αλλά εκείνο που ελπίζουμε πως θα γίνει”. Γιατί και εμείς ελπίζουμε έτσι απλά ότι τα παιδιά μας θέλουμε να γίνουν σωστοί, χρήσιμοι, ευτυχισμένοι και υγιείς άνθρωποι και να προσφέρουν στον εαυτό τους και στο κοινωνικό σύνολο.

Βιβλιογραφία

1. Αποστολόπους Δ. Κωνσταντίνου, 1996. Μαθήματα Κοινωνιολογίας της Οικογένειας. Εκδόσεις Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.
2. Αγγελίδου Βάσω, 1984. Η τέχνη του γονιού. Εκδόσεις Θουκυδίδη, Αθήνα.
3. Αντλέρ - Ράσσελ Φρομ, 1977. Αγάπη. Έκδοση Μπουκουμόνη, Αθήνα.
4. Γκριγκάτ Ράλφ, 1978. Κατανόηση για τους νέους. Εκδόσεις Νότος Ε.Π.Ε., Αθήνα.
5. Παγκάκης Λ. Γρ., 1997. Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία, ανθρωπολογία. Εκδόσεις Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.
6. Δοκλέρη Τέσσα, 1990. Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και ισότητα των δύο φύλων. Εκδόσεις Παπαζήση - Β' Έκδοση, Αθήνα.
7. Ευδόκας Τ., 1976. Αντιπροσωπευτική έρευνα ανάμεσα στις 200,000 πρόσφυγες της Κύπρου. Έκδοση Ομάδα Ψυχοκοινωνικών μελετών, Κύπρος.
8. T. M. Besse Ferrerd, 1989. Το παιδί και το κόμπλεξ του. Έκδοση Πυρφόρα, Λευκωσία.
9. Κ. Διοικητικό συμβούλιο Ομίλου Πνευματικής Ανανέωσης, 1990. Εκδόσεις Όμιλος Πνευματικής Ανανέωσης, Λευκωσία.
10. Κωνσταντινίδης Κ. Άδωνη, 1981. Οι γονείς μπροστά στα εφηβικά προβλήματα. Έκδοση Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, Λευκωσία.
11. Κυπριακή Δημοκρατία, 1997. Στατιστική της εκπαίδευσης. Έκδοση Τμήμα Στατιστικής και Ερευνών Υπουργείου Οικονομικών, Λευκωσία.
12. Περσιάνη Κ. Τ., 1998. Ιστορία της Εκπαιδευτικής των κοριτσιών στην Κύπρο. Έκδοση Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Λευκωσία.
13. Λεοντίου Ν., 1989. Γονείς δάσκαλοι των παιδιών μας. Εκδόσεις "Θεοπρές Λτδ", Λευκωσία.
14. Μαρόπουλου Μαρίνα, 1994. Οικογένεια και περιουσία στην Ελλάδα και την Κύπρο. Εκδόσεις Βιβλιοπωλείον της "Εστίας", Αθήνα.
15. MICHEL A., 1985. Κοινωνιολογία της οικογένειας και του γάμου. Gutenberg.
16. Μυλωνά Λία, 1982. Η Κύπρια γυναίκα. Έκδοση Ομάδα Ψυχικών Ερευνών Κύπρου.

17. Νεοφύτου Χαράλαμπος, 1996. Μπορούμε να γίνουμε καλύτεροι γονείς. Εκδόσεις Γ. Γιαλούρη και Υιοί Λτδ, Λευκωσία.
18. Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου. Ο ελεύθερος χρόνος των νέων στην Κύπρο, 1996. Εκδόσεις "Οργανισμός Νεολαίας", Λευκωσία 1997.
19. ΤΣΑΟΥΣΗΣ Δ. Γ. Στοιχεία κοινωνιολογίας, τόμος Ι (α' έκδοση), 1979.
20. Φάρος Φιλόθεος. Γονείς και παιδιά / Παπαφιλόθεος Φάρος. Εκδόσεις Παπασταύρος Κοφίνου, Αθήνα, 1986.
21. NT. DREIKURS Rudolf. Η πρόκληση του γάμου. Εκδόσεις Κέδρος, 1974.
22. Χαϊμ Τζ. Τζιβόττ. Μεταξύ Γονέων και Παιδιών. Πανεπιστήμιο Νέα Υόρκης, Εκδόσεις Μπεργάση, Αθήνα 1969.
23. Χαρίτου - Φατούρο Μ. Ψυχοκοινωνικά προβλήματα προσφύγων στην Κύπρο. Εκδόσεις Ομάδα Επιστημών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, Θεσσαλονίκη, 1981.
24. Χατζηδημητρίου Κάτια. Ιστορία της Κύπρου. Εκδόσεις Αυγή Λτδ, Λευκωσία, 1978.
25. Χριστοδουλίδης Α. Δ. Για τους γονείς (ομιλίες). Α' έκδοση, 1967.
26. Χριστοδουλίδης Δ. Ανδρέας. Εμείς και τα παιδιά μας. Έκδοση Τυπογραφεία Ταβαλλή Λτδ, Λευκωσία, 1981.
27. David Fontana, 1988. Ψυχολογία για εκπαιδευτικούς. Εκδόσεις Σαββάλη.
28. Τσιριντάνης Α. Δ. Οι νέοι και η εποχή. Εκδόσεις Χώρες (α' έκδοση), 1971.
29. QUINN J. A. and REPKE T. B. Η ζωή εις τον κοινωνικόν κόσμον. Εκδόσεις Πεχλιβανίδης & Σία Α. Ε., 1956.

Πατέρας: Να γίνουν καλοί και χρήσιμοι άνθρωποι στην κοινωνία, να εκπαιδεύσουν ένα επανορθωτικό επόγγειμα και να δημιουργήσουν με επιτυχία οικογένεια.

Πατέρας: Να γίνουν σωστοί άνθρωποι, να είναι καλοί μετέχτες παντού και στο σχολείο αλλά και στην ζωή μετά και τέλος να παντρευτούν ένα καλό άνθρωπο που θα σταθεί δίπλα τους σωστός σύζυγος και πατέρας των παιδιών τους.

Απάντηση 2:

Πατέρας: Τα κυριότερα προβλήματα είναι η έλλειψη επικοινωνίας λόγω της τεχνολογικής και κοινωνικής αλλαγής και η έλλειψη χρόνου των γονέων για να περάσουν χρόνο με τα παιδιά τους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α' - ΓΟΝΕΙΣ

Απάντηση 1:

Τα όνειρα που έχω για τα παιδιά μου είναι να τους δω σωστούς ανθρώπους στην κοινωνία. Να σπουδάσουν, να μπορούν να εξασφαλίσουν μια δουλειά που θα τους δίνει αρκετά χρήματα και να δημιουργήσουν μια ευτυχισμένη οικογένεια.

Απάντηση 2:

Η έλλειψη αρκετού ελεύθερου χρόνου για επικοινωνία με τα παιδιά μου, οι πολλές απαιτήσεις την καταναλωτικής κοινωνίας στην οποία ζούμε, η αυξημένη ελευθερία που παρέχεται στους νέους τους κάνουν πιο απαιτητικούς και οξίθυμους. Το κυριότερο όμως πιστεύω πρόβλημα στις μέρες μας είναι τα ναρκωτικά.

Απάντηση 3:

Τα παιδιά σήμερα έχουν σαφώς περισσότερη ελευθερία απ'ότι παλαιότερα. Σήμερα τα παιδιά είναι ανεξάρτητα, παίρνουν περισσότερες πρωτοβουλίες. Τα παιδιά είναι να συζητήσουν τα πάντα με τους γονείς κάτι το οποίο εμείς δεν μπορούσαμε λόγω προκατάληψης.

Απάντηση 4:

Πιστεύω ότι είναι η αρκετή ελευθερία που υπάρχει στις μέρες μας. Οι τάσεις των νέων σήμερα για πλήρη ανεξαρτησία. Πολλές φορές ακόμη είναι οι νέες παρέες (κάπως πιο ανεξάρτητες) που παρασύρουν. Ακόμη νομίζω ότι επιδρά και ο τρόπος διασκέδασης.

Απάντηση 1:

Μητέρα: Να γίνουν καλοί και χρήσιμοι άνθρωποι στην κοινωνία, να ακολουθήσουν ένα επικοδομητικό επάγγελμα και να δημιουργήσουν μια ευτυχισμένη οικογένεια

Πατέρας: Να γίνουν σωστοί άνθρωποι, να είναι καλοί μαθητές παντού και στο σχολείο αλλά και στην ζωή μετά και τέλος να παντρευτούν ένα καλό άνθρωπο που θα σταθεί δίπλα τους σωστός σύζυγος και πατέρας των παιδιών τους.

Απάντηση 2:

Μητέρα: Τα κυριότερα προβλήματα είναι η έλλειψη επικοινωνίας λόγω της ισχυρογνωμοσύνης καμιά φορά των παιδιών αλλά και η έλλειψη χρόνου των

γονέων λόγω του ότι αναγκάζονται και οι 2 γονείς να λείπουν από το σπίτι για να μπορούν να αντεπεξέλθουν στις ψηλές οικονομικές υποχρεώσεις της οικογένειας.

Πατέρας: Εγώ το μόνο που νομίζω ότι είναι πρόβλημα είναι η διαμόρφωση και η εξέλιξη που ακολουθεί η κοινωνία μας.

Απάντηση 3:

Μητέρα: Οι σημερινοί νέοι εν σύγκριση με τους γονείς όταν ήταν παιδιά είναι οι πολλαπλές απαιτήσεις που έχουν τα σημερινά παιδιά, οι πολλοί τρόποι ψυχαγωγίας τους επικύνδιν οι τις περισσότερες φορές και ο διαφορετικός τρόπος σκέψης των σημερινών νέων.

Πατέρας: Εμείς στον καιρό μας είχαμε πιο λίγα παιχνίδια και δεν είχαμε τόπους ψυχαγωγίας όπως τώρα. Υπήρχαν λίγα χρήματα και έτσι δεν είχαμε πολλές απαιτήσεις. Υπήρχε σεβασμός και φόβος προς τους μεγαλύτερους.

Απάντηση 4:

Μητέρα: Οι επιδράσεις που άλλαξαν τον τρόπο ανατροφής των παιδιών είναι η έλλειψη σεβασμού προς τους γονείς, τα πιο πολλά χρήματα που κερδίζουν και οι δύο γονείς και η πιο χαλαρή ελευθερία που παρέχουν οι γονείς στα παιδιά τους για να μην τους στερήσουν τίποτε.

Πατέρας: Συμφωνώ απολύτως!!!

Απάντηση 1:

Να γίνουν καλοί και ολοκληρωμένοι άνθρωποι με ηθικές αξίες, να σπουδάσουν, να αποκατασταθούν οικονομικά και στη συνέχεια να δημιουργήσουν ευτυχισμένη οικογένεια.

Απάντηση 2:

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε εμείς οι γονείς σήμερα είναι η προπαίδεια, το οικονομικό πρόβλημα σχετικά με τις σπουδές τους και το θέμα της ασφάλειας τους, έχουμε την ευθύνη να προσέχουμε να μην παρασειρθούν από τη μάστιγα του αιώνα μας: τα ναρκωτικά και το aids.

Απάντηση 3:

Παλιά η κοινωνία μας ήταν πιο κλειστή και οι γονείς μας πιο αυστηροί. Ημασταν πιο αφοσιωμένοι στα μαθήματα μας παρά στις εξωσχολικές μας δραστηριότητες. Η διασκέδαση ήταν πάντα στον οικογενειακό μας κύκλο και

όχι έξω. Το cinema απαγορευόταν εκτός από τις μαθητικές παραστάσεις που μας έπερνε το σχολείο από η ώρα 1:30 μέχρι τις 5:00 το απόγευμα.

Απάντηση 1:

Τα όνειρα που θα έκανα για το παιδί μου είναι να το μορφώσω, να το κάνω χρήσιμο μέλος της κοινωνίας και να το δω να δημιουργά δική του οικογένεια.

Απάντηση 2:

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γονείς σήμερα για την ανατροφή των παιδιών τους είναι κοινωνικά και οικονομικά. Τα κοινωνικά είναι πώς να ανταπεξέλθεις των δυσκολιών της σημερινής κοινωνίας που με τα τόσα προβλήματα της πρέπει να είσαι πολύ προσεκτικός. Για τα οικονομικά οι ανάγκες είναι πολλές και δεν πρέπει να στερήσεις τίποτα στο παιδί σου. Υπάρχουν τα προβλήματα του σχολείου και γενικά της μόρφωσης με μεγαλύτερο πονοκέφαλο τα ιδιαίτερα.

Απάντηση 3:

Οι διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των παιδιών μας και εμάς είναι: το βιοτικό επίπεδο της εποχής μας ήταν πολύ διαφορετικό από την σημερινή εποχή. Οι κίνδυνοι στην κοινωνία παλιά ήταν πιο λίγοι όπως και οι πειρασμοί. Σήμερα υπάρχουν διαρροές. Παλιά ένα όχι του πατέρα ήταν αρκετό για εμάς. Σήμερα ο νέος θέλει να του εξηγήσεις γιατί του λες όχι. Οι γονείς σήμερα δέχονται τη συζήτηση ενώ παλιά σχεδόν καθόλου.

Απάντηση 1:

Μητέρα: Τα όνειρα που έχω για τα παιδιά μου είναι να αποκτήσουν πανεπιστημιακή μόρφωση ακολουθώντας και επάγγελμα που θα τους εξασφαλίσει τους απαραίτητους πόρους για να επιβιώσουν. Επίσης να γίνουν σωστοί άνθρωποι στην κοινωνία με ήθος και αρχές και τέλος να δημιουργήσουν μια ευτυχισμένη δική τους οικογένεια.

Πατέρας: Το όνειρο κάθε πατέρα σήμερα είναι να δώσει στο παιδί του τη δυνατότητα να μορφωθεί, να δημιουργήσει το δικό του μέλλον με όλα τα μέσα. Να του δώσει τα εφόδια που χρειάζονται για μια νέα κοινωνία.

Απάντηση 2:

Μητέρα: Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γονείς είναι ότι θέλουν να βγαίνουν συχνά έξω για ψυχαγωγία, σε ακατάλληλες ώρες και σε ακατάλληλους χώρους. Αφιερώνουν τον περισσότερο χρόνο τους στα

μαθήματα και έτσι δεν μένουν αρκετές ώρες για άλλες υποχρεώσεις ή για ξεκούραση. Επίσης υπάρχουν πολλά κοινωνικά προβλήματα (π.χ. ναρκωτικά) εξαιτίας των οποίων κινδυνεύουν τα παιδιά μας. Οι απαιτήσεις της ζωής είναι πολλές και δύσκολα μπορούν να εξασφαλίσουν μια θέση στο πανεπιστήμιο.

Πατέρας: Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι γονείς είναι η τάση των παιδιών για αποφυγή της μελέτης. Με δυσκολία πείθουν τα παιδιά τους για να είναι συνεπείς στο σχολείο και στον εαυτό τους. Και ότι η μελέτη είναι για το δικό τους καλό.

Απάντηση 3:

Μητέρα: Εμείς είχαμε λιγότερα μαθήματα, μπαίναμε πιο εύκολα σε πανεπιστήμια. Είχαμε περισσότερες οικονομικές στερήσεις. Δεν υπήρχαν κοινωνικά προβλήματα. Είχαμε λιγότερες εξόδους σε κανονικές ώρες. Είχαμε περισσότερο χρόνο για ψυχαγωγία και ξεκούραση.

Πατέρας: Οι διαφορές είναι ότι οι γονείς μας, μας μεγάλωσαν με έλλειψη ελευθερίας. Οι απαιτήσεις ήταν περιορισμένες, τα οικονομικά μέσα λίγα. Υπήρχε σεβασμός στους γονείς και στους καθηγητές. Μάθαμε να ξέρουμε τι ζητούμε από τη ζωή και ποιος είναι ο σκοπός της.

Απάντηση 4:

Μητέρα: Οι επιδράσεις οι εξωτερικές είναι οι κακές συνήθειες που φέρνουν οι τουρίστες, οι διάφορες κακές παρέες τους, η πίεση από το φόρτο των μαθημάτων, τα κομπιούτερς και τα ίντερνετ και τα προγράμματα τηλεόρασης.

Πατέρας: Οι εξωτερικές επιδράσεις που αλλάζουν τον τρόπο ανατροφής είναι πολλές. Κυρίως τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, ο καταναλωτισμός, η νέα αντίληψη για τη ζωή και τις αξίες της, η αντικοινωνική συμπεριφορά και ο μιμητισμός.

Απάντηση 1:

Μητέρα: Όταν ήμουν μικρή η γιαγιά μου για κάθε θέλημα που της έκανα μου έλεγε: "Έχε την ευχή μου και να προκόψεις". Λοιπόν, αυτό το όνειρο έχω κι εγώ για τα παιδιά μου, να προκόψουν. Να γίνουν καλοί άνθρωποι αρεστοί στο Θεό και στους ανθρώπους. Σημασία για μένα δεν έχουν τα πλούτη αλλά η μόρφωση, η δημιουργία σωστής οικογένειας και η επαγγελματική αποκατάσταση.

Πατέρας: Κάθε γονιός σήμερα πιστεύω ότι ποθεί να δει το παιδί του να αναπτύσσει μια σωστή προσωπικότητα μέσα από τη μόρφωση και την

οικογενειακή διαπαιδαγώγηση. Μια προσωπικότητα που θα στηρίζεται πάνω σε αξίες και που θα ωθεί το παιδί να κάνει όνειρα, να βάζει στόχους και ν'αγωνίζεται γι'αυτούς.

Απάντηση 2:

Μητέρα: Εγώ προσωπικά δεν αντιμετωπίζω ιδιαίτερα προβλήματα. Αν κυριαρχεί ο διάλογος ως μέσο επίλυσης προβλημάτων όλα τα προβλήματα μπορούν να λυθούν. Ωστόσο, το χάσμα μεταξύ των γενεών, οι απαιτήσεις της σημερινής κοινωνίας και οι αυξημένες ελευθερίες μπορούν να αποτελέσουν εμπόδιο στην ανατροφή των παιδιών.

Πατέρας: Οι γονείς πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι τα παιδιά μας μεγαλώνουν σε μια εντελώς διαφορετική κοινωνία απ'αυτήν που μεγαλώσαμε εμείς. Οι απαιτήσεις της εποχής είναι αυξημένες και οι κίνδυνοι περισσότεροι. Αν οι γονείς κατορθώσουμε να μείνουμε κοντά στα παιδιά μας χωρίς να τα αποξενώσουμε με τη στάση μας θα μπορέσουμε να ξεπεράσουμε όλες τις δυσχαίριες.

Απάντηση 3:

Μητέρα: Εμείς μεγαλώσαμε απλά, λιτά με αρκετές στερήσεις. Αναλαμβάναμε όλες σχεδόν τις δουλειές του σπιτιού ενώ παράλληλα είχαμε να διαβάσουμε. Τα παιδιά μας σήμερα δε στερούνται τίποτα και έχουν την ηθική και οικονομική υποστήριξη μας και φαίνονται σ'αυτά όλα απλά, εύκολα και ρόδινα.

Πατέρας: Ο τρόπος με τον οποίο μεγαλώσαμε εμείς ήταν πολύ διαφορετικός. Πολλή αυστηρότητα, στερήσεις, απαγορεύσεις. Σήμερα εμείς παρέχουμε στα παιδιά μας σχεδόν τα πάντα ενώ οι ελευθερίες τους είναι πολύ αυξημένες.

Απάντηση 4:

Μητέρα: Ο τρόπος ανατροφής των παιδιών σήμερα άλλαξε ριζικά. Οι απαιτήσεις των νέων διαμορφώνονται από το κοινωνικό περιβάλλον. Ο κλονισμός ηθικών αξιών, η απομάκρυνση από τη θρησκεία και γενικά οι υλιστικοί προσανατολισμοί σήμερα διαφοροποιούν την κατάσταση. Ακόμη οι κίνδυνοι από τα ναρκωτικά, από τις κακές συναναστροφές και τη μίμηση κακών προτύπων καθιστούν δυσκολότερο το ρόλο του γονιού.

Πατέρας: Οι νέοι σήμερα ακολουθούν τις σύγχρονες απαιτήσεις της ζωής και αυτό αναγκάζει τους γονείς να τηρούν διαφορετική στάση και να συμβιβάζονται. Εξάλλου βλέπουμε καθημερινά τόσους κινδύνους να παραμονεύουν και που στην εποχή μας ήταν άγνωστοι. Τα ναρκωτικά, οι εξεζητημένοι τρόποι διασκέδασης, η απομάκρυνση από την εκκλησία, κ.ά.

Απάντηση 1:

Να έχω τις δυνατότητες να βοηθήσω να εκπληρωθούν το δικά τους όνειρα. Ν'αποκτήσουν τα απαραίτητα εφόδια για να επιζήσουν στη σημερινή ανταγωνιστική κοινωνία.

Να βρουν τον σύντροφο που θα τους ταιριάζει. Να βοηθά και να κατανοεί ο ένας τον άλλον. Να αποκατασταθούν, να δημιουργήσουν υγιή οικογένεια και να ζουν όσο πιο ευτυχισμένα γίνεται.

Απάντηση 2:

Στην ορθή επικοινωνία λόγω διαφοράς αντιλήψεων. Στην ικανοποίηση των πολλαπλών αναγκών μέσα στη σημερινή εμποροκοινωνική ζωή. Στο σεβασμό του οικογενειακού και συγγενικού θεσμού.

Στην πειθώ με ανταλλαγή απόψεων χωρίς βία και πειθαρχικά μέτρα. Στο σεβασμό και πίστη προς την θρησκεία. Στο να ενδιαφέρονται για την παραδοσιακή μας κληρονομιά.

Απάντηση 3:

Στέριση πολλών αναγκών, ακόμη και βασικών λόγω φτώχειας και πολυμελών οικογενειών. Υποχρεωτικές εργασίες από πάρα πολύ μικρή ηλικία στις γεωργικές και κτηνοτροφικές εργασίες τους.

Πολύ αυστηρή και τρομοκρατική αντιμετώπιση από τους γονείς μας. Σχεδόν ανύπαρκτος χρόνος για διάβασμα και ψυχαγωγία. Η συμβίωση πολλών ατόμων στον ίδιον χώρο. Η έλλειψη ορθής καθοδήγησης.

Απάντηση 4:

Η γνωστοποίηση των ξένων κουλτούρων μέσω του τουρισμού. Τα ταξίδια στο εξωτερικό από τα σχολικά χρόνια.

Η δημιουργία τουριστικών περιοχών με τα πρότυπα των Ευρωπαϊκών χωρών για να προσελκύουμε τον τουρισμό. Η αναξέλεκτη και ραγδαία εισαγωγή των βιομηχανικών προϊόντων. Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας.

Απάντηση 1:

Μητέρα: Τα όνειρα που έχω για το παιδί μου είναι να τελειώσει το λύκειο με ένα γενικό καλό, να τελειώσει τις σπουδές της και να φτιάξει τη δική της οικογένεια έχοντας κάνει τα δικά της παιδιά.

Πατέρας: Πρώτα - πρώτα να τελειώσει το σχολείο της, να παντρευτεί και να τελειώσει τις σπουδές της. Και να έχει μια καλή επαγγελματική αποκατάσταση.

Απάντηση 2:

Μητέρα: Για την ανατροφή των παιδιών σήμερα υπάρχει το πρόβλημα του τσιγάρου και ακόμα χειρότερα το πρόβλημα των ναρκωτικών. Πρέπει να ενημερώνουμε τα παιδιά μας για αυτά τα προβλήματα συνεχώς. Φυσικά υπάρχει και το οικονομικό πρόβλημα γιατί στη σημερινή ζωή όλα είναι πιο ακριβά από άλλες εποχές.

Πατέρας: Σήμερα υπάρχει η νυχτερινή ζωή που είναι ένα κακό παράδειγμα για τα παιδιά. Υπάρχει επίσης το πρόβλημα των ναρκωτικών και σε μεγάλο βαθμό το εγκληματικό στοιχείο.

Απάντηση 3:

Μητέρα: Εμείς μεγαλώσαμε χωρίς πολλές απαιτήσεις από τους γονείς μας. Ημασταν αναγκασμένοι να κάνουμε ό,τι μας έλεγαν. Ενώ τώρα τα παιδιά μας έχουν αμέσως ό,τι ζητήσουν ακόμα και περισσότερα. Επίσης τώρα τα παιδιά θέλουν μόλις τελειώσουν το σχολείο να σπουδάσουν ενώ στην εποχή μας μόλις τελειώναμε το σχολείο ή και κάποτε ούτε αυτό μας άφηναν να κάνουμε έπρεπε να παντρευτούμε για να κάνουμε τη δική μας οικογένεια.

Πατέρας: Στον καιρό μας όλα ήταν διαφορετικά. Εμείς οι ίδιοι ήμασταν διαφορετικοί. Δεν είχαμε τόσες πολλές απαιτήσεις όσες έχουν τώρα τα δικά μας παιδιά αλλά κι αν είχαμε δεν θα μας τις έκαναν λόγω του οικονομικού προβλήματος ή λόγω του ότι δεν το θεωρούσαν σωστό. Ημασταν αναγκασμένοι να βγούμε από το σχολείο για να βοηθούμε τους γονείς μας στα χωράφια ή με τα ζώα. Ενώ τώρα τα παιδιά δεν κάνουν τίποτα, μόνο πηγαίνουν σχολείο. Στη ζωή των παιδιών τώρα μπήκε η διασκέδαση, το ξενύχτι, το ποτό, τα ναρκωτικά, κ.ά. Τα χρόνια όμως που ήμασταν εμείς παιδιά δεν γνωρίζαμε τι πάει να πει διασκέδαση, χορός, τσιγάρο, κτλ. Όλα αυτά είναι κακά παραδείγματα προς τους νέους.

Απάντηση 1:

Μητέρα: Σίγουρα η ευτυχία κάθε γονιού είναι η οικογενειακή και επαγγελματική αποκατάσταση των παιδιών του αλλά πάνω απ'όλα η υγεία τους.

Πατέρας: Θα'θελα τα παιδιά μου να έχουν μια καλύτερη επαγγελματική αποκατάσταση από τη δική μου γι'αυτό κάνω ό,τι μπορώ για να βοηθήσω.

Απάντηση 2:

Μητέρα: Τα προβλήματα είναι πολλά, μερικά από τα οποία είναι η ανυπακοή, οι απαιτήσεις των παιδιών αλλά και οι κίνδυνοι (εξωτερικά, της κοινωνίας) που απειλούν τα παιδιά μας όπως τα ναρκωτικά.

Πατέρας: Ένα πρόβλημα που απασχολεί πολλούς γονείς είναι το πρόβλημα της εξόδου διαίτερα των εφήβων γιατί μπορεί να βλάψει τα παιδιά μας, λόγω των απεριόριστων κινδύνων που υπάρχουν και αντιμετωπίζει η κοινωνία μας σήμερα.

Απάντηση 3:

Μητέρα: Πιο παλιά, τα παιδιά μεγάλωναν με πιο πολλές στερήσεις σ'όλους τους τομείς. Τα παιδιά μας όμως σήμερα χρειάζονται και έχουν πιο πολλές ανέσεις.

Πατέρας: Οι νοοτροπίες τότε ήταν διαφορετικές. Οι γονείς μας μας μεγάλωναν με πολλή αυστηρότητα γι'αυτό και δεν αναπτυσσόταν η φιλική σχέση μεταξύ γονιών και παιδιών όσο αναπτύσσεται σήμερα. Αυτό γίνεται γιατί ο τρόπος που πρέπει να αντιμετωπίσεις τα παιδιά σήμερα είναι με κατανόηση και φιλικότητα όσο αφορά τα προβλήματα τους και με αυστηρότητα μόνο όταν πρέπει να τους επιβάλλεις το σωστό και αρνούνται.

Απάντηση 1:

Μητέρα: Να σπουδάσουν, ν'αποκατασταθούν στην ζωή τους και να είναι ευτυχισμένα πάντα.

Πατέρας: Να γίνουν καλοί άνθρωποι στην κοινωνία, να παντρευτούν και να αποκτήσουν παιδιά.

Απάντηση 2:

Μητέρα: Προβλήματα μη συνεννόησης μεταξύ των παιδιών και των γονιών. Η σημερινή κοινωνία άλλαξε και οι γονείς δεν μπορούν να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις των παιδιών.

Πατέρας: Η άσχημη κοινωνία του σήμερα φοβίζει εμάς τους γονείς για κακές πράξεις και πολλά άλλα.

Απάντηση 3:

Μητέρα: Οι γονείς μας δεν ικανοποιούσαν όλες μας τις ανάγκες ενώ εμείς σήμερα δεν χαλάμε χατήρι στα παιδιά μας. Υπήρχε μεγαλύτερη αυστηρότητα.

Πατέρας: Εμείς υπακούαμε στους γονείς μας ενώ οι σημερινοί νέοι κάνουν πάντα αυτό που θέλουν.

Απάντηση 1:

Μητέρα: Όταν μεγαλώσει να έχει αρχές και σεβασμό. Και στο μέλλον να σπουδάσει ότι επιθυμεί.

Πατέρας: Να μεγαλώσει να έχει εκτίμηση, αγάπη προς τον συνάνθρωπο του, να είναι καλός Χριστιανός, να προκόψει στην ζωή του και του εύχομαι καλή σταδιοδρομία.

Απάντηση 2:

Μητέρα: Τα ιδιαίτερα που ταλαιπωρούν αφάνταστα τους γονείς, είναι πολύ ακριβά τα γούστα τους, και οι απαιτήσεις τους απεριόριστες.

Πατέρας: Οικονομικά προβλήματα. Ιδιαίτερα μεγαλώνουν σε μια καλή οικογένεια με δημοκρατικό περιβάλλον.

Απάντηση 3:

Μητέρα: Εχουν πολλή ελευθερία και πολλές απαιτήσεις. Εμείς δεν είχαμε πολλή ελευθερία. Και οι γονείς ήταν πιο αυστηροί.

Πατέρας: Σήμερα είναι μακριά από την εκκλησία, υπάρχει πολλή ελευθερία. Δεν υπάρχει σεβασμός. Μεγάλωσα σε εντελώς αντίθετο περιβάλλον - υπήρχε σεβασμός. Υπήρχε ελευθερία αλλά όχι ανεξέλεκτη. Ο νέος ήταν πιο κοντά στο Θεό.

Απάντηση 1:

Μητέρα: Να εκπληρώσει τα όνειρα του, στο μέλλον.

Απάντηση 2:

Μητέρα: Τα προβλήματα είναι πάρα πολλά. Τα ναρκωτικά, το κάπνισμα, η αντικοινωνική συμπεριφορά, τα χάσμα μεταξύ γενεών.

Απάντηση 3:

Μητέρα: Τα σημερινά παιδιά είναι εκτεθειμένα σε μεγαλύτερους κινδύνους απ'ότι εμείς τότε. Αυτοί οι κίνδυνοι είναι επακόλουθα της εξέλιξης και της πιστής αντιγραφής ξένων προτύπων.

Απάντηση 1:

Μητέρα: Να πετύχει στη ζωή του κάνοντας αυτό που εκείνο επιθυμεί.

Πατέρας: Να είναι ευτυχισμένο και καλύτερο από μένα.

Απάντηση 2:

Μητέρα: Γενικά τα προβλήματα της εφηβείας, τα οποία λύνονται με υπομονή, κατανόηση και διάλογο.

Πατέρας: Ο πιθηκισμός (μιμητισμός χωρίς ουσία) που υπάρχει σήμερα στην κοινωνία. Δεύτερον οι πολλοί πειρασμοί, για τους οποίους ο γονιός πρέπει να συμβουλευεί και να επιτηρεί το παιδί. Τρίτον, η γενική πτώση των αξιών στην κοινωνία (υλισμός).

Απάντηση 3:

Μητέρα: Σήμερα υπάρχει περισσότερη επαφή και επικοινωνία μεταξύ γονιών και παιδιών.

Πατέρας: Η βασική διαφορά είναι ότι υπήρχε μικρότερη οικονομική άνεση τότε στις οικογένειες. Δεύτερον, η οικογένεια ήταν πιο δεμένη, το ίδιο και η κοινωνία. Οι γειτονιές που ζούσαμε ήταν διαφορετικές από σήμερα, το περιβάλλον ήταν πιο υγιές, ο θεσμός της οικογένειας ήταν πιο τονωμένος και οι απαιτήσεις της ζωής ήταν λιγότερες. Σημαντικό όμως είναι ότι η εθνική διαπαιδαγώγηση των παιδιών της τότε εποχής ήταν πιο έντονη λόγω του αγώνα ('55-'59).

Απάντηση 1:

Μητέρα: Να μορφωθούν και να γίνουν χρήσιμοι στην κοινωνία.

Πατέρας: Να σπουδάσουν και να έχουν ένα ευτυχισμένο μέλλον.

Απάντηση 2:

Μητέρα: Δεν υπάρχουν προβλήματα, αλλά η συμπεριφορά του παιδιού προς το γονιό δεν είναι ικανοποιητική.

Πατέρας: Η αυθάδεια και η μη συνεννόηση στο σπίτι με τη μεγάλη μου κόρη.

Απάντηση 3:

Μητέρα: Εμείς δεν αντιδρούσαμε, πάντα συμφωνούσαμε με τους γονείς μας, ενώ οι σημερινοί νέοι δεν συμφωνούν. Οι αντιλήψεις τους είναι διαφορετικές από τις δικές μας.

Πατέρας: Τεράστιες οι διαφορές. Στην εποχή μας υπήρχαν στερήσεις π.χ. είχαμε ένα ζευγάρι παπούτσια για 3 χρόνια, ενώ το παιδί μου τώρα μπορεί ν'αλλάξει 30 ζεύγη. Υπάρχει περισσότερη ευμάρεια.

Απάντηση 1:

Μητέρα: Πάνω απ'όλα να έχουν υγεία! Μελλοντικά μια καλή επαγγελματική αποκατάσταση και μια ευτυχισμένη οικογένεια.

Πατέρας: Σίγουρα να είναι πάντοτε υγιέστατα, να έχουν ένα επάγγελμα που θα τους ευχαριστεί και να δημιουργήσουν μια οικογένεια πάνω σε σωστές βάσεις.

Απάντηση 2:

Μητέρα: Οι μεγάλες απαιτήσεις της εποχής μας που κάνουν ταυτόχρονα και τα παιδιά να απαιτούν όλο και περισσότερα από τους γονείς. Όμως το σοβαρότερο πρόβλημα είναι ο κίνδυνος των ναρκωτικών που κάνει τους γονείς να φοβούνται και να ανησυχούν. Εκτός από αυτό, όλα όσα συμβαίνουν γύρω μας καθημερινά σίγουρα κάνουν τους γονείς πιο επιφυλακτικούς.

Πατέρας: Ο τεράστιος συναγωνισμός που υπάρχει σήμερα αναγκάζει τους γονείς να δίνουν στα παιδιά τους όλο και περισσότερα εφόδια για να ξεχωρίσουν και να επιτύχουν.

Απάντηση 3:

Μητέρα: Τα παιδιά σήμερα έχουν σαφώς περισσότερη ελευθερία απ'ότι παλαιότερα. Σήμερα τα παιδιά είναι ανεξάρτητα, παίρνουν περισσότερες πρωτοβουλίες. Τα παιδιά μπορούν να συζητήσουν τα πάντα με τους γονείς, κάτι το οποίο στο παρελθόν ήταν προκατάληψη.

Πατέρας: Τώρα τα παιδιά ζουν σε μια εποχή που κυριαρχεί η ευμάρεια και ο καταναλωτισμός. Παλιά οι γονείς ήταν πιο συντηρητικοί με τα παιδιά τους και οι περιορισμοί σίγουρα πολύ περισσότεροι.

Απάντηση 1:

Μητέρα: Να έχουν πάντοτε υγεία και να εκπληρωθούν όλα τους τα όνειρα, να πετύχουν στην ζωή και να είναι πάντοτε ευτυχισμένα.

Πατέρας: Τα όνειρα που έχω για τα παιδιά είναι να σπουδάσουν, ν'αποκατασταθούν, να παντρευτούν και να κάνουν παιδιά.

Απάντηση 2:

Μητέρα: Οι πολλές τους απαιτήσεις τις οποίες έχουν. Η πολλή ελευθερία που θέλουν να έχουν.

Πατέρας: Τα κυριότερα προβλήματα είναι οι παρέες τις οποίες κάνουν, ο καταναλωτισμός, η ανεργία.

Απάντηση 3:

Μητέρα: Εμείς μεγαλώσαμε πολύ πιο αυστηρά από ότι μεγαλώνουν σήμερα τα παιδιά μας. Δεν μπορούσαμε να εκφράσουμε γνώμη ή ν'αποκτήσουμε κάτι. Δεν είχαμε τόση ελευθερία όση παρέχουμε σήμερα. Δεν συζητούσαμε όλα τα προβλήματα μας όπως συζητάμε σήμερα.

Πατέρας: Εμείς δεν είχαμε τέτοια ελευθερία κινήσεων ή εξόδων. Η κάθε πράξη ελεγχόταν και κρινόταν αυστηρά.

Απάντηση 4:

Μητέρα: Κυριότερη επίδραση είναι η τηλεόραση. Η μόρφωση που έχουν σήμερα οι περισσότεροι γονείς, ούτως ώστε να αντιλαμβάνονται ότι και τα παιδιά έχουν τις δικές τους ανάγκες και επιθυμίες.

Πατέρας: Η νυχτερινή ζωή (ψυχαγωγία) η οποία στις μέρες μας είναι λίγο λανθασμένη, οι μη σωστοί τόποι για να περνάς τον ελεύθερο σου χρόνο, η τηλεόραση η οποία σε παρασύρει και ο κάθε είδους ηλεκτρονικός υπολογιστής όπου αποξενώνει τα παιδιά από μας, τα κάνει πιο απόμακρα και τα οδηγεί στην απομόνωση και αντίδραση.

Απάντηση 1:

Μητέρα: Το παιδί μου θέλω να σπουδάσει και να βρει μια καλή θέση στην κοινωνία.

Πατέρας: Θέλω να γίνει δασκάλα. Είναι το καλύτερο επάγγελμα που έχει και καλό μισθό.

Απάντηση 2:

Μητέρα: Το κυριότερο πρόβλημα είναι η έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ γονιών και παιδιών που οφείλεται στη συνεχή απασχόληση του γονιού με την εργασία του και συγχρόνως η έλλειψη χρόνου κι από μέρους του παιδιού που ασχολείται με τα διαβάσματα, τα ιδιαίτερα, τους φίλους του. Ένα άλλο πρόβλημα είναι και το οικονομικό όπου πληρώνουμε εκτός από τα ιδιαίτερα του και τις εξόδους του.

Πατέρας: Το κυριότερο πρόβλημα είναι το οικονομικό όπου τα παιδιά μας συνεχώς ζητούν κι εμείς τους δίνουμε για τα ιδιαίτερα τους και για τις συνεχείς εξόδους τους.

Απάντηση 3:

Μητέρα: Υπάρχουν πολλές διαφορές, από τη γη ως τον ουρανό. Τα σημερινά παιδιά έχουν μεγάλες απαιτήσεις, συνεχώς θέλουν ν'αγοράζουν πράγματα ενώ εμάς μας αγόραζαν μόνο τα Χριστούγεννα και το Πάσχα. Δεν μας έκαναν τα θελήματα μας, οι δικοί μας γονείς ενώ σήμερα ικανοποιούμε όλες τις απαιτήσεις των παιδιών μας. Στα παιδιά μας παρέχουμε όλες τις ανέσεις ενώ αντίθετα στο δικό μας καιρό δεν είχαμε τίποτα.

Πατέρας: Εμείς τα στερούμαστε όλα ενώ τα παιδιά μας τα έχουν ΟΛΑ αφού δεν τους χαλούμε χατήρι και τους δίνουμε ότι μας ζητήσουν.

Απάντηση 1:

Τα όνειρα που έχω για τα παιδιά μου είναι να γίνουν καλά παιδιά, φρόνιμα παιδιά και να είναι πάντοτε καλοί στην κοινωνία, αυτό μου αρέσει εμένα, αλλά να σπουδάσουν αυτό που διάλεξαν εκείνοι.

Απάντηση 2:

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε σήμερα στην ανατροφή των παιδιών είναι τα πολλά ιδιαίτερα που δεν τους αφήνουν περιθώριο να ασχοληθούν με επιμέρους πράγματα (παιγνίδι, χόμπι, καλλιτεχνικές δραστηριότητες, κ.ά.), η απότομη αλλαγή της κοινωνίας που θέλει τα παιδιά να συμπεριφέρονται σαν ενήλικες από την νηπιακή τους ηλικία, άλλα προβλήματα τα ναρκωτικά και η έλλειψη σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

Απάντηση 3:

Στη δική μας εποχή ήταν όλα πιο αυστηρά, είχαμε πιο άμεση επικοινωνία με τους γονείς μας, είχαμε λιγότερα παιγνίδια λόγω δουλειάς και λιγότερα μαθήματα. Η κοινωνία δεν ήταν τόσο πιεστική αλλά είχαμε ελάχιστες προοπτικές ανέλιξης στην κοινωνία. Διασκέδαση υπήρχε αλλά σε μικρότερο βαθμό και για όσους είχαν την οικονομική ευχέρεια.

Απάντηση 4:

Ολοένα γρηγορότερος βαθμός αλλαγής της Κυπριακής κοινωνίας, η καταπιεστική προβολή λανθασμένων προτύπων από την τηλεόραση. Η μη ταυτόχρονη αλλαγή των μαθημάτων για να συμβαδίσουν με τις ανάγκες της κοινωνίας. Η έλλειψη ελεύθερου χρόνου των γονιών για να ασχοληθούν και

να πλησιάσουν περισσότερο τα παιδιά τους.

Απάντηση 1:

Μητέρα: Ο κάθε γονιός κάνει αρκετά όνειρα για τα παιδιά του, ότι το καλύτερο στην πρόοδο των μαθημάτων, να βγουν καλοί πολίτες στην κοινωνία και ότι καλύτερο να πετύχουν στη ζωή τους.

Πατέρας: Το όνειρο για τα παιδιά μου είναι να βελτιώσουν το σχολείο, να βρουν μια καλή εργασία έτσι ώστε να επιτύχουν και να έχουν μια επιτυχημένη και ευτυχισμένη ζωή.

Απάντηση 2:

Μητέρα: Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι γονείς για την ανατροφή των παιδιών τους είναι ο φόβος πρώτα για τα ναρκωτικά, ο φόβος να μην παρασυρθούν από διάφορα περιστατικά που πηγάζουν από την κοινωνία. Το οικονομικό δηλαδή οι απαιτήσεις για μάρκες (αθλητικά ρούχα, παπούτσια, κ.λ.π.).

Πατέρας: Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι γονείς για την ανατροφή των παιδιών τους είναι η σημερινή κοινωνία στην οποία ζούμε δηλαδή τα ναρκωτικά, εγκλήματα και κάθε είδους άλλο τέτοιο πρόβλημα. Αλλά το πιο βασικό είναι το οικονομικό.

Απάντηση 3:

Μητέρα: Στην σημερινή εποχή της μητέρας μου ως προς την απάντηση της μου απάντησε ότι λείπει ο σεβασμός προς τους γονείς, δεν είχαν τις ευκολίες που έχουμε εμείς σήμερα, δηλαδή την ελευθερία που έχει η σημερινή νεολαία.

Πατέρας: Η σημερινή νεολαία έχουν πολλές ανέσεις και ότι χρειάζονται τους παρέχεται. Εκτός από τιμωρίες (ξύλο) αντιθέτως με τη δική μας εποχή την οποία στερηθήκαμε μέχρι και το φαγητό. Δεν είχαμε όλα δηλαδή τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και το οικονομικό (οικονομική άνεση).

Απάντηση 4:

Μητέρα: Είναι η απεριόριστη ελευθερία, η χαλάρωση των θεσμών.

Πατέρας: Οι εξωτερικές επιδράσεις που άλλαξαν τον τρόπο ανατροφής των παιδιών σήμερα κατά τη δική μου άποψη πιστεύω είναι: η χαλάρωση και η απεριόριστη ελευθερία.

Απάντηση 1:

Μητέρα: Τα όνειρα που έχω για τα παιδιά μου είναι να γίνουν καλοί πολίτες στην κοινωνία και να πετύχουν ότι ποθούν. Επίσης να έχουν καλή υγεία και να είναι ευτυχισμένοι.

Πατέρας: Νά πάρουν καλή μόρφωση, επαγγελματική αποκατάσταση, να είναι αυτοδύναμοι οικονομικά, να είναι χρηστοί πολίτες, να έχουν καλή υγεία, να δημιουργήσουν οικογένεια και να είναι ευτυχισμένοι.

Απάντηση 2:

Μητέρα: Λόγω του ότι είναι εργαζόμενοι, δεν αφιερώνουν τον απαιτούμενο χρόνο για την ανατροφή των παιδιών τους και από μικρά παιδιά εμπιστεύονται τα παιδιά τους σε τρίτα πρόσωπα, με αποτέλεσμα να υιοθετούν αρνητικά στοιχεία. Και γενικά η συνεχής επαγρύπνηση, όσον αφορά τη μόρφωση, την υγεία και τις κοινωνικές σχέσεις των παιδιών τους.

Πατέρας: Το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι η μόρφωση των παιδιών τους διότι ο συναγωνισμός είναι μεγάλος. Επίσης η καθοδήγηση όσον αφορά τις σχέσεις παιδιού και γονέων και η δυναμική αντιμετώπιση των προβλημάτων της ζωής.

Απάντηση 3:

Μητέρα: Τότε οι γονείς μας δεν ασχολούνταν τόσο συχνά με τα παιδιά τους, λόγω της σκληρής δουλειάς που έκαναν για να αναθρέψουν μια πολυμελή οικογένεια, δεν είχαμε τις ευκολίες που έχουν σήμερα τα παιδιά, λόγω των δύσκολων συνθηκών ζωής αλλά η οικογένεια τότε ήταν συνδεδεμένη, διότι οι γονείς μεγάλωναν τα παιδιά τους με αυστηρές αρχές.

Πατέρας: Παλιά η ανατροφή των παιδιών δεν ήταν τόσο δύσκολη όσο σήμερα, γιατί δεν υπήρχαν οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν σήμερα τα παιδιά μας και η οικογένεια ήταν συνδεδεμένη και αγαπημένη, με αυστηρές αρχές.

Απάντηση 4:

Μητέρα: Οι εξωτερικές επιδράσεις που άλλαξαν τον τρόπο ανατροφής των παιδιών σήμερα είναι τα ναρκωτικά, η εγκληματικότητα, τα Μ.Μ.Ε. που επηρεάζουν άμεσα τα παιδιά και ο συναγωνισμός σ' όλους τους τομείς.

Πατέρας: Είναι κατά τη γνώμη μου ο συναγωνισμός και ανταγωνισμός σ' όλους τους τομείς, τα ναρκωτικά και η εγκληματικότητα που απειλούν τη ζωή των παιδιών μας.

Απάντηση 1:

Μητέρα: Να τα δω να είναι χρήσιμα άτομα στην κοινωνία. Να είναι ευτυχισμένα και να εξασφαλίσουν καλή επαγγελματική αποκατάσταση και προσωπική ζωή.

Πατέρας: Τα όνειρα μου είναι τα όνειρα των παιδιών μου. Χαρά μου είναι ότι επιθυμούν να γίνει πραγματικότητα.

Απάντηση 2:

Μητέρα: Η επικοινωνία αρχίζει να μειώνεται ειδικά όταν ένα παιδί σου φτάσει τα 16-17 του χρόνια. Αυτό πιστεύω είναι το κυριότερο πρόβλημα, αλλά και σε κάποιο βαθμό το οικονομικό.

Πατέρας: Η έλλειψη επικοινωνίας με άμεσο αποτέλεσμα να δημιουργούνται προϋποθέσεις για ένα σωρό αρνητικές επιπτώσεις στην ατομική ζωή των παιδιών, για παράδειγμα είναι ευκολότερο να παρασυρθούν από εξωγενείς παράγοντες και να μπλεχτούν με τα ναρκωτικά, τον αλκοολισμό.

Απάντηση 3:

Μητέρα: Ήταν σίγουρα δυσκολότερες οι συνθήκες διαβίωσης. Επιπλέον, η γυναίκα δεν μπορούσε, όπως σήμερα να διευρύνει τους επαγγελματικούς της ορίζοντες σπουδάζοντας στο εξωτερικό, γιατί οι γονείς ήταν πολύ αυστηροί.

Πατέρας: Σήμερα είναι βέβαια καλύτερες οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, και είναι πολλές οι ανέσεις που παίρνουν τα παιδιά μας. Υπάρχουν περισσότερα ψυχαγωγικά κέντρα, που κάπου περιορίζουν τις σχέσεις μεταξύ των μελών μιας οικογένειας.

Απάντηση 4:

Μητέρα: Η τηλεόραση, πρώτη και καλύτερη και μετά τα υπόλοιπα ηλεκτρονικά μέσα. Επίσης η κακή χρήση της τεχνολογίας αλλά και η απομάκρυνση από την εκκλησία.

Πατέρας: Η κακή χρήση των Μ.Μ.Ε., αλλά και η προσπάθεια να είμαστε πιο φιλελεύθεροι με τα παιδιά μας, για να μην ακολουθήσουμε την τακτική των δικών μας γονιών που ήταν πάρα πολύ αυστηρή.

Απάντηση 1:

Μητέρα: Τα όνειρα που έχω για τα παιδιά μου είναι πρώτα πρώτα να έχουν

υγεία, να μορφωθούν σωστά, να αποκατασταθούν επαγγελματικά, να δημιουργήσουν οικογένεια σωστή και να είναι ευτυχισμένα.

Πατέρας: Θέλω να έχουν υγεία, να είναι σωστοί άνθρωποι στην κοινωνία με προσωπικότητα, να μορφωθούν, να αποκατασταθούν επαγγελματικά και να δημιουργήσουν μια σωστή οικογένεια.

Απάντηση 2:

Μητέρα: Οι εργαζόμενοι γονείς δυσκολεύονται να μεγαλώσουν τα παιδιά από μόνοι τους διότι υπάρχει έλλειψη χρόνου, την περισσότερη ώρα λείπουν από το σπίτι. Ακόμα κατά τη διάρκεια της εφηβείας των παιδιών οι γονείς αντιμετωπίζουν με τα παιδιά τους πρόβλημα επικοινωνίας και οι ιδέες τους έρχονται αντιμέτωπες. Υπάρχουν γονείς που οι ίδιοι δεν συμφωνούν μεταξύ τους έτσι αντιμετωπίζουν προβλήματα στην ανατροφή των παιδιών τους, τα διαζύγια αποτελούν μεγάλο πρόβλημα. Επίσης και το οικονομικό πρόβλημα υπάρχει σε πολλές οικογένειες με αποτέλεσμα να μην μπορούν να αναθρέψουν σωστά τα παιδιά τους.

Πατέρας: Τα ναρκωτικά και γενικά ο τρόπος με τον οποίο είναι διαμορφωμένη η κοινωνία σήμερα αποτελεί πρόβλημα για τους γονείς ώστε να αντιμετωπίζουν προβλήματα στην ανατροφή των παιδιών τους. Οι κακές παρέες, τα διάφορα κυκλώματα αποτελούν εμπόδια. Ακόμα είναι και το οικονομικό πρόβλημα, πολλοί γονείς παίρνουν λιγοστό εισόδημα ή είναι άνεργοι.

Απάντηση 3:

Μητέρα: Οι διαφορές είναι πολύ μεγάλες. Εγώ μεγάλωσα σε χωριό και οι γονείς μου ήταν γεωργοί. Τότε δεν υπήρχαν νηπιαγωγεία όπως σήμερα. Τα παιχνίδια μου ήταν λιγοστά και δεν υπήρχαν τόποι ψυχαγωγίας όπως σήμερα, και ακόμα δεν είχα εύκολα επαφή κατά τη διάρκεια της ημέρας με τους συμμαθητές μου. Οι γονείς γενικά εκείνη την εποχή δεν συμερίζονταν τα προβλήματα που είχαν τα παιδιά τους και τις επιθυμίες τους ειδικά κατά την περίοδο της εφηβείας.

Πατέρας: Οι οικογένειες παλαιότερα ήταν πολυμελής όπως και η δική μου. Χρήματα πολλά δεν υπήρχαν όπως σήμερα. Η ψυχαγωγία εκείνη την εποχή ήταν λιγοστή και οι κίνδυνοι μικρότεροι. Εκκλησιαζόμασταν τακτικά, σεβόμασταν την εκκλησία όλοι σχεδόν οι νέοι εκείνης της εποχής. Επίσης πηγαίναμε με τα πόδια στο σχολείο και οπουδήποτε αλλού θέλαμε.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β' - ΜΑΘΗΤΕΣ

Απάντηση:

- α) Με τους γονείς μου, μπορώ να πω δεν αντιμετωπίζω σοβαρά προβλήματα. Τα μόνα προβλήματα είναι εφηβικού περιεχομένου και τα δικαιολογώ "κάποτε" ως φυσιολογικά. Όσον αφορά την επικοινωνία επικοινωνούμε μπορώ να πω αρκετά καλά, συζητάμε για θέματα ποικίλου περιεχομένου, κοινωνικά, πολιτικά, θρησκευτικά, όμως τα πιο προσωπικά τα συζητώ με τη μητέρα μου. Αυτό που διαπίστωσα είναι η διαφορά απόψεων και αρχών που έχουμε όσον αφορά θέματα που αφορούν εμένα με το γύρω περιβάλλον. Εκεί υπάρχει κάποιο σοβαρό χάσμα. Εντάξει, με αφήνουν να βγαίνω έξω, όχι κάθε σαββατοκυρίακο, αλλά όσον αφορά τις παρέες, αγόρια με αποθαρύνει και με επηρεάζει πιο πολύ η μητέρα μου. Το θεωρεί ως καθήκον της να με διαμορφώσει σε ένα σοβαρό και αξιοπρεπές κορίτσι. Και εγώ συμφωνώ σ'ένα σημείο να συζητήσουμε και να με ενημερώσει για τους κινδύνους της νύχτας αλλά όχι και να επιμένει τόσο και να είναι τόσο καχύποπτη με όλα και όλους. Μου μεταδίδει αυτό το άγχος μπορώ να πω και δεν διασκεδάζω όπως θα ήθελα. Τη δικαιολογώ όμως αφού η οικογένεια της με τη δική μου έχουν σοβαρές διαφορές και η κοινωνία άλλαξε πάρα πολύ από τότε που ήταν αυτή κορίτσι. Εμένα με εμπιστεύεται λέει και την πιστεύω αλλά αυτή η διαφορά, το χάσμα πάντα παρεμβάλλεται στις σχέσεις μου με τους γονείς μου.
- β) Όσον αφορά τις αποφάσεις με αφήνουν να κάνω με πρωτοβουλία τις δικές μου αν και στο τέλος πάλι με επηρεάζουν με τις δικές τους απόψεις. Είναι όμως πιο εφικτή η κατάσταση. Στο τέλος πάντα εγώ αποφασίζω θέλουν ή δε θέλουν.
- γ) Στα οικονομικά μου είμαι πολύ ικανοποιημένη. Η μητέρα μου δίνει £5,00-κάθε Παρασκευή και εγώ ξέρω πως θα τα χρησιμοποιήσω για να επωφεληθώ. Έτσι έχω αρκετή ελευθερία στα οικονομικά μου. Σαν χτες κατάφερα να συγκεντρώσω με αυτά τα χρήματα ένα αρκετά μεγάλο ποσό και αγόρασα αθλητικά παπούτσια.

Απάντηση:

- α) Όσον αφορά την επικοινωνία με τους γονείς μου άλλοτε επικοινωνούμε και άλλοτε όχι. Για παράδειγμα λόγω του ότι αυτοί μεγάλωσαν διαφορετικά με πιο αυστηρές αρχές δεν με κατανοούν απόλυτα σε όλα τα θέματα όπως της εξόδου. Μπορώ να βγαίνω να πηγαίνω σινεμά, δισκοθήκες αλλά όχι σε εκδηλώσεις. Κάπου τους δικαιολογώ γιατί είναι επικίνδυνο αλλά από την άλλη αν προσπαθήσω να τους πείσω πάλι δε με κατανοούν.
- β) Όσον αφορά τις αποφάσεις της ελευθερίας μπορώ να πω πως έχω κάποια ελευθερία σε διάφορα θέματα όπως για να βγω έξω με μια παρέα, για να αγοράσω κάτι γιατί δε χρειάζεται να πάρω άδεια για να αγοράσω κάτι.

Αυτό πιστεύω πως οφείλεται κυρίως στην εμπιστοσύνη που μου έχουν οι γονείς μου.

γ) Όσον αφορά τα οικονομικά τα δικά μου τα λεφτά κυρίως βρίσκονται στην τράπεζα αλλά αν έχω δικά μου λεφτά στο σπίτι που πήρα απ'τα γενέθλια μου για παράδειγμα θα με συμβουλευσουν να μην τα ξοδέψω σε "άχρηστα" πράγματα αλλά ύστερα μπορώ να τα κάνω ό,τι θέλω. Για το χαρτζιλίκι που μου δίνουν είμαι ευχαριστημένη. Παίρνω σχεδόν κάθε μέρα £1- αν δεν την έχω ξοδέψει την προηγούμενη μέρα. Πρέπει να πω πως δε ζητώ άλλα λεφτά.

Γενικά οι σχέσεις μου με τους γονείς μου είναι καλές εκτός σε μερικές περιπτώσεις που δε βρίσκω κατανόηση σε κάποια θέματα.

Απάντηση:

α) Με τους γονείς μου επικοινωνούμε μέχρι ενός βαθμού. Μπορώ να τους εμπιστευτώ σε ορισμένα πράγματα. Κάποια όμως πράγματα προτιμώ να μην τα συζητώ μαζί τους, αλλά με άτομα της δικής μου ηλικίας που τα εμπιστεύομαι. Είναι και κάποια άλλα πράγματα που προτιμώ να τα κρατώ αποκλειστικά για τον εαυτό μου. Είναι όμως πάντα ενήμεροι για το τι κάνω, που πάω, με ποιους κάνω παρέα. Μου έχουν, πιστεύω, εμπιστοσύνη και οι ίδιοι επιδιώκουν να συζητώ μαζί τους γι'αυτό που με απασχολεί.

β) Με αφήνουν να παίρνω μόνη μου κάποιες αποφάσεις κι όταν χρειάζεται με συμβουλευούν. Με παροτρύνουν να μάθω να σκέφτομαι ώριμα και να παίρνω σωστές αποφάσεις. Με καθοδηγούν και όταν είναι κάτι που αφορά όλους ακούν και τη δική μου γνώμη. Όταν πρόκειται να πάρω μια απόφαση που θα με επηρεάσει στο μέλλον (π.χ. τον κλάδο που θα επιλέξω για το λύκειο και αργότερα το επάγγελμα που θα επιλέξω) με συμβουλευούν, βρίσκονται κοντά μου, χωρίς όμως να επηρεάζουν τη δική μου γνώμη. Μ'αφήνουν να κάνω δικές μου επιλογές κα σέβονται τις αποφάσεις μου.

γ) Οι γονείς μου δεν είναι στην πλεονεκτική θέση να μου δίνουν εβδομαδιαία ή μηνιαία ένα συγκεκριμένο ποσό. Κάποιες φορές χρειάζεται να στερηθώ κάτι που δεν είναι τόσο αναγκαίο, για να ικανοποιηθούν άλλες ανάγκες της οικογένειας. Παρόλ'αυτά όταν ζητήσω για κάποιο λόγο λεφτά (για ανάγκες του σχολείου, για την ενδυμασία μου, κ.λ.π.) μου τα δίνουν με προθυμία και είναι πολλές φορές που οι ίδιοι στερούνται κάποια πράγματα για να ικανοποιήσουν τις δικές μου ανάγκες.

Απάντηση:

α) Με την μητέρα μου μπορώ να πω επικοινωνούμε πάρα πολύ αν και

μερικές φορές τσακωνόμαστε λόγω του ότι δεν βλέπομαστε αρκετές ώρες με την δουλειά της και με τα φροντιστήρια μου. Με τον πατέρα μου δεν τα πηγαίνουμε και τόσο καλά, αφού συμπεριφέρεται όπως συμπεριφερόταν ο πατέρας του πριν 40 χρόνια γι' αυτό και πολλές φορές ερχόμαστε σε διαφορά.

β) Όσον αφορά την ελευθερία στις αποφάσεις μου μου έχουν μεγάλη εμπιστοσύνη γι' αυτό και από αυτή την πλευρά δεν αντιμετωπίζουμε προβλήματα.

γ) Το ίδιο ισχύει και για τον οικονομικό τομέα. Παίρνω από το πατέρα μου καθημερινά £1- εκτός από άλλα που μου δίνει όταν χρειάζομαι κάτι. Ακόμα τα λεφτά που παίρνω στις γιορτές και στα γενέθλια μου με αφήνουν να τα χειριστώ μόνη μου και να τα ξοδέψω όπου θέλω. Πολλές φορές οι ίδιοι μου εμπιστεύονται μεγάλα χρηματικά ποσά για να τα δώσω σε κάποιον ή να τα φυλάξω. Συνήθως με τα λεφτά μου αγοράζω κάτι που χρειάζομαι, αγοράζω ρούχα, περιοδικά, δίσκους με τραγούδια ή κάνω κάποιο δώρο σε φίλους.

Απάντηση:

α) Λόγω της διαφοράς στην ηλικία, οι αντιλήψεις των γονιών μου διαφέρουν κατά πολύ με τις δικές μου αντιλήψεις. Σε μερικές περιπτώσεις, η διαφορά αυτή καταλήγει σε καβγά, μέχρι να βρούμε μια μέση λύση. Κι άλλες φορές καταλήγουμε στο διάλογο όπου το αποτέλεσμα είναι πιο ικανοποιητικό για μένα.

β) Συνήθως αυτό που θέλω είναι σχετικά παράλογο για τους γονείς μου. Έτσι, μου απαγορεύουν αυτό που θέλω να κάνω. Τις περισσότερες φορές καταλήγουμε σε "καβγά" μέχρι να καταλήξουμε κάπου. Για παράδειγμα αν είχα έξοδο την Παρασκευή και το αμέσως επόμενο Σάββατο θέλω να ξαναέχω έξοδο, σίγουρα θα μου το απαγορέψουν. Τότε εγώ θα επιμένω, και θα προσπαθούν οι γονείς μου να μου δείξουν πόσο παράλογο αυτό είναι. Στο τέλος θα καταλήξουμε να πάω την ημέρα που θέλω, αλλά να έρθω σε μια συγκεκριμένη ώρα πίσω.

γ) Στα οικονομικά δεν έχω ιδιαίτερο πρόβλημα γιατί μου δίνουν £30- τον μήνα και εγώ μπορώ να κάνω ό,τι θέλω μ' αυτές. Συνήθως δεν έχω ανάγκη περισσότερα, αλλά αν τύχει και χρειαστώ, θα μου δώσουν αρκεί να είναι σε λογικό πλαίσιο τα λεφτά.

Απάντηση:

Δεν επικοινωνούμε σχεδόν καθόλου εάν όχι καθόλου κι αυτό οφείλεται στο ότι αυτοί μεγάλωσαν μέσα σε μια εντελώς διαφορετική κοινωνία όπου ο κόσμος

ήταν πιο κλειστός / πιο αυστηρός, οι γονείς συνεχώς τιμωρούσαν τα παιδιά τους και δεν τους έδιναν την πρωτοβουλία στο να πάρουν αποφάσεις είτε οικονομικού είτε κοινωνικού θέματος. Αυτό δυστυχώς μεταβιβάστηκε και στους δικούς μου γονείς έτσι υπάρχει ένα χάσμα ανάμεσά μας, για παράδειγμα εάν θέλω να βγω έξω τη νύχτα, δε με αφήνουν ή πρέπει να τσακωθούμε για να με αφήσουν στο τέλος. Όσο για τα οικονομικά μου δίνουν χαρτζιλίκι για να το αξιοποιήσω όπως θέλω. Ευτυχώς δεν με κατακρίνουν σ' αυτό. Ίσως επειδή οι παππούδες μου δεν άφηναν λεφτά στους γονείς μου για να κάνουν ότι θέλουν, επειδή το στερήθηκαν αυτοί, το νοιώθουν έτσι προσπαθούν να μην μου το στερήσουν κι εμένα αυτό. Ενώ με το θέμα της εξόδου επειδή δεν επιδίωκαν να βγουν έξω συχνά δεν το στερήθηκαν έτσι δεν με καταλαβαίνουν σ' αυτό. Έτσι ίσως εγώ όταν γίνω μητέρα επειδή έχω στερηθεί τις εξόδους να μην τις στερήσω στα παιδιά μου αλλά μπορεί να τους στερήσω κάτι άλλο το οποίο εγώ η ίδια δεν έχω στερηθεί χωρίς να το καταλάβω.

Απάντηση:

- α) Κάποια προβλήματα που αντιμετωπίζω με τους γονείς μου είναι και η διαφορά στις αντιλήψεις μας για κάποια πράγματα. Δηλαδή ο τρόπος αντιμετώπισης τους και ερμηνεία κάποιων προβλημάτων που αφορούν τις ιδέες μας για κάτι π.χ. αν κάποια φορά ρωτήσουμε τους γονείς μας για κάτι που εμείς το είχαμε ερμηνεύσει αλλιώς η ερμηνεία που θα μας δώσει ο γονιός μας θα είναι διαφορετική. Αυτό πιστεύω γίνεται λόγω του τρόπου που μεγαλώσαμε. Δηλαδή τα χρόνια που μεγάλωσαν οι γονείς μας, οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν είναι διαφορετικές με τα σημερινά δεδομένα. Επικρατεί ένα χάσμα γενεών.
- β) Όσον αφορά τις αποφάσεις που πέρναμε και τα προβλήματα είναι τα εξής: όταν ήμουν σε πιο μικρή ηλικία δεν είχα την ευχέρεια να έχω και εγώ κάποια άποψη, τις αποφάσεις για μένα τις έπερναν οι γονείς μου. Μέχρι 14ων χρονών δεν είχα ευκολίες που έχω τώρα που είμαι 16 χρονών, δεν πήγαινα σινεμά, αλλά και πουθενά. Όταν πήγα μετά λύκειο τα πράγματα άλλαξαν, οι γονείς μου με άφησαν να αποφασίσω σε ποιο κλάδο να πάω αλλά και πιο σχολείο να ακολουθήσω συμβουλευόντας με όμως να θέλω αλλά φυσικά με κάποιους περιορισμούς, αλλά και να πάω με κάποιον που ξέρουν αλλά και όχι σε μέρη επικύνδυνα. Φυσικά όμως εγώ τώρα επειδή μου έδωσαν κάποια αγωγή και μου μετέφεραν κάποιες ιδέες και αντιλήψεις τους υπάρχουν πράγματα που εγώ δεν κάνω όσον αφορά με τις συνομιλίες μου.
- γ) Στον οικονομικό τομέα, κάθε μέρα για το σχολείο μου δίνουν οι γονείς μου μία λίρα αλλά υπάρχουν και φορές που να μην θέλω να πάρω γιατί μου

περισσεύουν και μου είναι αρκετά αυτά που έχω, αφού δεν τα ξοδεύω στο σχολείο, κα τα χρησιμοποιώ μόνο όταν είναι απόλυτη ανάγκη σε κάτι, ή φορές που να ζητώ γιατί μπορεί να πάμε κάπου που να χρειάζομαι όπως φαγητό ή και μικροπραγματάκια για τον εαυτό μου.

Απάντηση:

Με την μητέρα μου μπορώ να πω ότι επικοινωνώ αρκετά ενώ με τον πατέρα μου σχεδόν καθόλου. Με την μητέρα μου μιλώ άνετα για τα προβλήματα μου, για τους βαθμούς μου, ακόμα και για τις φίλες και τους φίλους μου. Μπορούμε άνετα να ανταλλάξουμε απόψεις και να μου δώσει συμβουλές σε μερικά θέματα που με απασχολούν. Με τον πατέρα μου γίνεται ακριβώς το αντίθετο. Ποτέ δεν με καταλαβαίνει. Λέει πάντα πως ότι πω και ότι ρωτήσω είναι ηλίθιο και ανώριμο. Πως ακόμα είμαι μικρή και δεν έχω την αίσθηση του κινδύνου και αυτός είναι ο λόγος που πολλές φορές δεν με αφήνει να κάνω το δικό μου. Έστω και αν εγώ στο τέλος θα το κάνω λόγω πείσματος.

Όσον αφορά τις αποφάσεις που παίρνω καθημερινά επειδή έμαθα πριν να πάρω μιαν απόφαση να το σκέφτομαι καλά, η μητέρα μου πάντα πρώτα την ακούει και μετά με συμβουλεύει και κάνω αυτό που θεωρώ εγώ σωστό. Όσο για τον πατέρα μου πάντα κάνω το αντίθετο απ'ότι μου πει γιατί το όχι του έμεινε συνήθιο. Μόνο όχι ξέρει να λέει.

Οικονομικά παίρνω περίπου £1- κάθε μέρα και £10- το Σαββατοκυρίακο. Αν χρειαστώ ποτέ να αγοράσω δώρο μιας φίλης μου απλά δεν βγαίνω το Σαββατοκυρίακο. Ποτέ δεν ζητώ περισσότερα λόγω οικονομικών και επειδή τους καταλαβαίνω. Επίσης βοηθώ την μητέρα μου στις δουλειές και μου δίνει κάτι παραπάνω.

Απάντηση:

Συνήθως δεν έχω επικοινωνία με τους γονείς μου στα περισσότερα θέματα. Ίσως δεν μπορώ να τους εμπιστευθώ ή ίσως φοβάμαι να ανοικτώ προς αυτούς. Δεν αισθάνομαι πρώτα εγώ η ίδια άνετα, όμως θα επιθυμούσα πάρα πολύ αν οι γονείς μου μπορούσαν να μιλήσουν άνετα μαζί μου.

Συνεχώς οι γονείς μου επεμβαίνουν στις καθημερινές αποφάσεις που πέρνω και αυτό καταντά εκνευριστικό, νιώθω φυλακισμένη. Δεν μου αρέσει καθόλου αυτή η στάση τους και αυτό είναι που με κάνει να απομακρύνομαι από αυτούς.

Με αυτήν την στάση τους προς απέναντι μου, σκέφτομαι ότι εγώ στα δικά μου παιδιά θα είμαι μια μητέρα όπως την θέλω εγώ τώρα. Μια τέλεια μητέρα γιατί δεν φτάνει να αγαπάς τα παιδιά σου αλλά και αυτά να σε αγαπούν και να νοιώθουν το καλύτερο για σένα.

Απάντηση:

Οι προσωπικές σχέσεις με τους γονείς μου, και με τον πατέρα μου αλλά και με την μητέρα μου, δεν μπορούν να χαρακτηριστούν καλές αλλά ούτε και κακές γιατί απλά οι σχέσεις που υπάρχουν είναι επιφανειακές όπου φαίνονται οι καλές και αγνοούνται οι κακές.

Οι γονείς μου ακούνε από εμένα όλα όσα θέλουν ν'ακούσουν γιατί δεν μπορούν να δεχθούν την πραγματικότητα για μένα (μην μου πείτε ότι είναι απλά η γνώμη που έχουν όλοι στην ηλικία μου και αν δοκιμάσω να τους μιλήσω θα ακούσουν - δοκίμασα και απέτυχα).

Για τις αποφάσεις που παίρνω δεν έχουν ιδέα. Είναι αυτό που λέμε ο καθένας στον κόσμο του ... Οι ίδιοι όμως πιστεύουν ότι γνωρίζουν τα πάντα, γιατί όσα δέχονται τα μαθαίνουν σιγά - σιγά.

Με τα οικονομικά δεν έχουμε πρόβλημα. Ξέρω πότε έχουν την ευχέρεια να μου δώσουν τα χρήματα που θέλω και πότε όχι. Για το που τα ξοδεύω πάνω στο φαγητό, τα ρούχα, κ.ά.

Το μόνο που θα ήθελα από τους γονείς μου είναι να ξυπνήσουν από τον ύπνο τους και να δουν ότι στη ζωή δεν γίνονται όλα όπως τα περιμένουμε και ότι όλοι οι άνθρωποι δεν είναι οι ίδιοι.

Κι απ'τη στιγμή που τόσα χρόνια δεν ήταν και οι καλύτεροι αν τώρα αποφάσισαν να γίνουν εγώ δεν μπορώ μετά από 17 χρόνια να αλλάξω τον χαρακτήρα μου και τώρα ούτε το θέλω. Μου αρέσει ο εαυτός μου όπως είμαι, αν σ'αυτούς δεν αρέσει πρόβλημα δικό τους. Ας το σκέφτονταν πιο γρήγορα.

Απάντηση:

Οι προσωπικές μου σχέσεις με τους γονείς μου είναι μπορώ να πω αρκετά καλές, σε αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο. Υπάρχει επικοινωνία με τους γονείς μου σε διάφορους τομείς. Υπάρχει κατανόηση και αγάπη μεταξύ μας. Με την μητέρα μου το τελευταίο διάστημα υπάρχει μια πιο στενή επαφή και σχέση. Μου μου εκμυστηρεύτηκε ότι θέλει να της λέω τα πάντα για μένα γιατί η ίδια δεν είχε καθόλου επικοινωνία με την μητέρα της. Έτσι η ίδια σαν μητέρα θέλει να δημιουργήσει κάτι όμορφο μεταξύ μας. Για μένα η μητέρα μου είναι η καλύτερη μου φίλη αφού ξέρω ότι δεν θα πει τίποτα σε κανένα. Της λέω τα προβλήματα μου, τι με απασχολεί, τι συμβαίνει στη ζωή μου κι αυτή μου δίνει συμβουλές για το τι πρέπει να κάνω. Με παροτρύνει να έχω πρωτοβουλία και να κάνω αυτό που νομίζω και θεωρώ σωστό. Φυσικά και οι δύο μου γονείς επεμβαίνουν στις καθημερινές μου αποφάσεις χωρίς όμως να μου επιβάλλουν τις δικές τους αποφάσεις. Μου δίνουν συμβουλές και απόψεις, την δική τους γνώμη αλλά μου βάζουν και κάποια όρια π.χ. στις εξόδους μου,

που θα πάω, τι ώρα θα πάω και τι ώρα θα επιστρέψω. Όσον αφορά τα οικονομικά μου ο πατέρας μου μου δίνει περίπου £10- την εβδομάδα και εγώ τα περισσότερα τα φυλάω και δεν τα ξοδεύω αλλά τα χρησιμοποιώ για κάτι που θα χρειαστώ ή για κάτι που θα μου αρέσει.

Απάντηση:

Λόγω του ότι η μητέρα μου βρίσκεται στο σπίτι και ασχολείται με το νοικοκυριό, έχει ελεύθερο χρόνο και μπορώ να επικοινωνήσω μαζί της όποτε θέλω. Μπορώ να της πω τα προβλήματα μου, πως πέρασα τη μέρα μου, τα συναισθήματα μου και ότι άλλο θέλω να συζητήσω μαζί της. Με τον πατέρα μου όμως δεν επικοινωνώ πολύ λόγω της δουλειάς του. Τον βλέπω μόνο το μεσημέρι που πάω σπίτι. Μετά πάω ιδιαίτερα και μπορεί αυτός να ξαναπάει πίσω στη δουλειά.

Στις καθημερινές αποφάσεις που παίρνω επεμβαίνουν μόνο στις εξόδους μου. Όταν θα πάω σε κάποια φίλη μου ή σε πάρτυ πρέπει να ξέρουν ποιοι άλλοι θα πάνε, που θα γίνει, την ώρα που θα επιστρέψω και μπορεί να μην με αφήσουν να πάω.

Από οικονομικής πλευράς είμαι ανεξάρτητη. Μου δίνουν ας πούμε £10- και τις ξοδεύω όπως εγώ νομίζω. Δεν κάνω σπατάλες και προσέχω που τα ξοδεύω. Όταν χρειαστώ άλλα θα τους ζητήσω και θα μου δώσουν.

Απάντηση:

Οι προσωπικές μου σχέσεις με τους γονείς μου είναι κακές. Δεν υπάρχει επικοινωνία γιατί ο πατέρας μου συνήθως δουλεύει από το πρωί μέχρι το βράδυ και όταν δεν δουλεύει βγαίνει έξω με τους συναδέλφους του. Το μόνο πράγμα που μου λέει όποτε με δει είναι να διαβάζω, να έχω καλούς βαθμούς. Όταν του λέει η μητέρα μου ότι δεν διαβάζω αρχίζει να μου λέει ότι δεν ντρέπομαι να έχω τόσο χαμηλούς βαθμούς και οι άλλοι να έχουν καλύτερους κ.ά. για το διάβασμα. Η μητέρα μου δουλεύει, έρχεται σπίτι η ώρα 2:45, μαγειρεύει, τρώει, κοιμάται, καθαρίζει και φωνάζει. Ποτέ δεν μιλήσαμε ανοικτά για το τι με προβληματίζει, πως νιώθω γιατί δεν μπορούν να καταλάβουν. Το μόνο που θέλουν από μένα είναι να διαβάζω όλη μέρα.

Τις αποφάσεις μου συνήθως τις πέρνω εγώ γιατί δεν ασχολούνται με το τι κάνω και που πάω. Το μόνο που τους νοιάζει είναι να μην πει κανείς ότι η κόρη τους έκανε κάτι κακό. Και όχι να μου πουν ξέρουν πως αν θέλω να κάνω κάτι θα το κάνω.

Λεφτά δεν μου δίνουν και τόσα πολλά, συνήθως μου δίνουν £5- ή £6- τη βδομάδα και μερικές φορές μαζεύω λεφτά από μόνη μου. Συνήθως τα

ξοδεύω για κάτι που θέλω να αγοράσω και δεν μου το αγοράζουν όπως παπούτσια ή ρούχα.

Απάντηση:

Οι προσωπικές σχέσεις με τους γονείς μου σε επίπεδο επικοινωνίας είναι καλές. Δεν μπορώ να πω ότι είναι άριστες δηλαδή πολύ καλές, αλλά όχι και πολύ άσχημες. Είναι κάπως ικανοποιητικές. Για παράδειγμα εγώ καθημερινά έχω ιδιαίτερα και δεν μένω αρκετές ώρες στο σπίτι. Εξάλλου και οι γονείς μου εργάζονται ως αργά το απόγευμα. Αυτοί έρχονται από τις δουλειές τους κουρασμένοι και κάθονται να ξεκουραστούν και εγώ διαβάζω. Όταν τελειώσω το διάβασμα κι έχουν κι αυτοί λίγο χρόνο, κουβεντιάζουμε. Αυτό συνήθως γίνεται το Σαββατοκύριακο. Τις καθημερινές επειδή έχω πολύ διάβασμα και συχνά τελειώνω αργά το βράδυ, δεν μπορούμε να συζητήσουμε.

Αρκετές φορές επεμβαίνουν στις διάφορες αποφάσεις που παίρνω, και αυτοί με το δίκαιο τους. Για παράδειγμα όταν εγώ αποφασίσω να βγω με τους φίλους μου να πάμε σε κάποιο café ή σινεμά ή σε club, μερικές φορές αντιδρούν με την δικαιολογία ότι βγαίνω κάθε Σάββατο έξω, και ότι πρέπει να μένω και λίγο στο σπίτι. Από τη μια ανησυχούν από τα όσα ακούουν από τη τηλεόραση και γίνονται τις νύκτες, και από την άλλη χρειάζομαι £15- κάθε Σάββατο όταν βγω έξω.

Όσον αφορά τα οικονομικά, εγώ χρειάζομαι £25- το λιγότερο περίπου κάθε βδομάδα, επίσης έχω και άλλα δύο αδέρφια τα οποία χρειάζονται κι αυτά τόσα περίπου την βδομάδα. Έτσι κάναμε μια συμφωνία να βγαίνω τουλάχιστον ένα μ'ένα Σάββατο αν γίνεται.

Απάντηση:

Επειδή η μητέρα μου δουλεύει και έρχεται περίπου η ώρα 2:00 έχει το διάβασμα της μικρής μου αδελφής, το μαγείρεμα, τις δουλειές του σπιτιού, υπάρχει περιορισμένο ωράριο από πλευράς της αλλά και από πλευράς μου, αφού πηγαίνω ιδιαίτερα, αλλά κάνουμε ότι το δυνατό για να βρούμε χρόνο να μιλήσουμε. Θα της πω τα προβλήματα που αντιμετωπίζω καθημερινά στο σχολείο, θα της μιλήσω για τις σχέσεις μου με τα αγόρια. Αυτή θα με συμβουλεύσει τι θα κάνω. Θα ήθελα πάρα πολύ να γίνω και εγώ σαν την μητέρα μου και τα παιδιά μου να έχουν ένα πατέρα σαν τον πατέρα μου. Είμαι πολύ ευχαριστημένη και από τους δύο μου γονείς, τους αγαπώ γιατί με καταλαβαίνουν. Της μιλώ ανοιχτά αλλά και αυτή σ'εμένα. Λέμε τι μας βασανίζει, τι μας ενοχλεί. Όταν με βλέπει στεναχωρημένη θα έρθει πάνω μου και θα μου πει αν μπορεί να με βοηθήσει. Έχουμε πολύ στενή σχέση και την βλέπω σαν μια καλή μου φίλη. Όταν συζητούμε όμως για αγόρια υπάρχει λίγη διαφορά μεταξύ μας, υπάρχουν λίγες αντίθετες γνώμες. Μου λέει να προσέχω

τον ένα γιατί ο χαρακτήρας του δεν της αρέσει, ενώ εγώ τον βλέπω διαφορετικά. Με τον πατέρα μου δεν επικοινωνούμε και πολύ γιατί πιστεύει ότι ότι λέει είναι το σωστό. Το ξέρω ότι κάνει είναι επειδή με αγαπά. Θα μου δείξει την αγάπη του καθημερινά με το να με ρωτήσει πως πέρασες τη μέρα σου σήμερα και σαν ένδειξη κάτι θα μου φέρει έστω κι ασήμαντο. Θα μου αγοράσει σοκολάτα. Είμαι γι'αυτόν ακόμα μωρό.

Όταν με καλέσει σπίτι της μια φίλη μου για πάρτυ θα ζητήσω πρώτα την άδεια τους. Τις περισσότερες φορές το εγκρίνουν αλλά μερικές φορές αρνούνται γιατί φοβούνται από τους διάφορους κινδύνους που έχουμε σήμερα.

Κάθε βδομάδα ο πατέρας μου μου δίνει £5- για να περάσω την εβδομάδα μου στο σχολείο. Όταν μπορώ εξοικονομώ μερικά απ'αυτά τα χρήματα και τα ξοδεύω όταν θέλω να αγοράσω κάτι για εμένα ή για δώρο μιας φίλης μου.

Απάντηση:

Οι προσωπικές μου σχέσεις μαζί με τους γονείς μου είναι αρκετά καλές, όμως παραπάνω η καλύτερη σχέση είναι μαζί με την μητέρα μου παρά με τον πατέρα μου. Γιατί έχω καλύτερη σχέση μαζί με την μητέρα μου; Επειδή υπάρχουν νύχτες που ο πατέρας μου δουλεύει και έρχεται το πρωί την ώρα που ξυπνώ εγώ (τώρα μιλώ για Σαββατοκυριακό) και πάει για ύπνο. Ύστερα το απόγευμα μπορεί να ξυπνήσει αλλά εγώ τα απογεύματα φεύγω από σπίτι ή πάω σε μερικές φίλες μου, ή έχω προπόνηση βόλεϋ, ή θα είμαι στο café του θείου μου. Και καθημερινά όταν έρχεται σπίτι είναι πολύ κουρασμένος για να συζητήσει. Υπάρχουν όμως μερικές φορές που μιλούμε γενικά για την οικογένεια μας εδώ ή στην Ιταλία, για τα προβλήματα που υπάρχουν στην οικογένεια μας. Ενώ μαζί με την μητέρα μου περνούμε αρκετή ώρα μαζί, κάθε απόγευμα μόλις σχολάνουμε λέμε τα πάντα. Η μητέρα μου ξέρει όλα τα μυστικά, ότι αφορά εμένα ή για τους φίλους μου, τις παρέες που κάνω.

Ναι οι γονείς μου επεμβαίνουν στις καθημερινές μου αποφάσεις, δηλαδή τι εννοώ; Σαν τώρα που η καλύτερη μου φίλη έκανε εγχείρηση και σχεδόν κάθε μέρα πάω σπίτι της και οι γονείς μου μερικές φορές δεν με αφήνουν γιατί θέλουν να με δουν επειδή μπορεί μόλις να έχουν σχολάσει ή γιατί δεν έχω διαβάσει. Και πάντα όποτε βγω από το σπίτι οι γονείς μου θέλουν να ξέρουν που πάω, τι ώρα θα επιστρέψω, με ποιους θα είμαι, εάν θα επιστρέψω σπίτι μόνη μου ή με παρέα και πως θα επιστρέψω.

Την εβδομάδα περίπου ξοδεύω εννέα λίρες, τις πέντε για το σχολείο και οι υπόλοιπες τέσσερις στο ταξί όταν πάω ιδιαίτερα και εκείνη την ώρα οι γονείς μου είναι δουλειά και δεν μπορούν να έρθουν να με πάρουν τότε παίρνω ταξί. Και κάθε Σάββατο μου δίνουν £10- για να βγω έξω.

Απάντηση:

Λόγω του ότι μαζί με την οικογένεια μου ζει και η γιαγιά δεν μπορώ να μιλώ ανοικτά με τους γονείς μου. Η επικοινωνία όμως με την μητέρα μου ολοκληρώνεται, πολλές φορές συζητήσα με την μητέρα μου για τα προβλήματα μου στο δρόμο προς στα φροντιστήρια, την νύχτα πριν κοιμηθώ. Η σχέση μου με την μητέρα μου μπορώ να πω είναι άριστη. Μου στερεί αυτά που πρέπει κα μου δίνει αυτά που πρέπει. Για τις εξόδους μου τα βράδυα, για τα ρούχα που θα αγοράσω. Η σχέση μου με τον πατέρα μου όμως δεν είναι και τόσο καλή. Λόγω του ότι ο πατέρας σχολάνει το βράδυ και είναι κουρασμένος, κάνει το μπάνιο του και πέφτει να ξεκουραστεί δεν μπορώ να τον υποχρεώνω να ακούει τα προβλήματά μου. Φοβάμαι φυσικά να συζητήσω με τον πατέρα μου γιατί όσες φορές το επιδίωξα δεν τα κατάφερα. Είναι πολύ αρνητικός π.χ. του λέω θέλω αυτό το Σάββατο να βγω έξω και θέλω £10- Η απάντηση του θα είναι δεν είμαι μηχανή να κόβω λεφτά. Του λέω θα μου δώσει η μάμα λεφτά εντάξει; Θα βγω; Το επόμενο του είναι να μου πει κάθισε λίγο σπίτι όλη μέρα γυρίζεις, διάβασε, κάνε δουλειές, το ένα το άλλο. Και έτσι καταλήγω στην μητέρα μου. Στην μητέρα μου μπορώ να μιλήσω και για αγόρια και για τον δεσμό μου. Ενώ με τον πατέρα μου όχι. Δεν είναι ότι θα φωνάζει αλλά δεν θα μου δώσει την σημασία που θα ήθελα να μου δώσει. Ξέρουν οι γονείς μου πάντα με ποιους βγαίνω και αυτό το επέλεξα εγώ γιατί κατά την γνώμη μου είναι σωστό. Πάντα μου αρέσει οι γονείς μου να ξέρουν με ποιους είμαι. Ο πατέρας μου πιστεύω πως αυτή του η στάση είναι επειδή είναι κλειστός, δεν βγαίνει έξω καθόλου, δεν γνωρίζει κόσμο. Η επικοινωνία μου με την μητέρα μου είναι αυτή που με ολοκληρώνει. Οι γονείς μου δεν μου διαλέγουν τις φίλες, μπορεί όμως να μου πουν την γνώμη τους (η μητέρα).

Στα οικονομικά μπορώ να πω πως δεν με έχουν μάθει να είμαι απαιτητική. Πέρασαμε και περνούμε δύσκολα οικονομικά προβλήματα αλλά δεν είμαι στερημένη από τίποτε. Οι γονείς μου δεν μου απαγορεύουν να αγοράσω ότι θέλω αλλά μου το απαγορεύουν κάποτε στην τιμή. Pocket money δεν μου δίνουν αλλά όταν τους ζητήσω μου δίνουν για οτιδήποτε. Μου δίνουν £1- καθημερινά για το σχολείο και £2- £3- για τα απογεύματα εκτός τα επιπλέον για οτιδήποτε.

Απάντηση:

Οι σχέσεις που έχω με την μητέρα μου είναι εντελώς διαφορετικές με τις σχέσεις που έχω με τον πατέρα μου. Τι εννοώ; Εννοώ ότι η επικοινωνία που έχω με την μητέρα μου είναι μεγαλύτερη. Η μητέρα μου είναι η καλύτερη μου φίλη γιατί μ'αυτήν θα μιλήσω για τα προβλήματά μου σαν μητέρα προς κόρη και σαν φίλη προς φίλη. Κάθε πρόβλημα που έχω θα το συζητήσω με την μητέρα μου και, πάντα, είμαι σίγουρη πως είναι ειλικρινής μαζί μου. Μπορώ να συζητήσω μαζί της οτιδήποτε. Είναι ήρεμη και πάντα βρίσκεται στο

πλευρό μου. Τώρα θα μου πείτε δεν καβγαδίζετε ποτέ; Και εγώ σας λέω ότι από καβγάδες άλλο τίποτα, αν οι μικροσυγκρούσεις μπορούν να ονομαστούν και έτσι. Αν είναι σοβαρός ο λόγος για τον οποίο είμαστε τσακωμένες, η μητέρα μου δεν θα μου πει αλλά το καταλαβαίνω από την πρώτη στιγμή όπως και η μητέρα μου το ίδιο. Όταν είμαστε για μέρες τσακωμένες (που έγινε και αυτό) νιώθω ένα κενό γιατί υπάρχουν τόσα πολλά που δεν συζητήσαμε αυτό το διάστημα. Τώρα με τον πατέρα μου δεν έχουμε συγκεκριμένο τρόπο επικοινωνίας γιατί εξαρτάται από την διάθεση μας. Παλιά δεν συνεννοούμασταν γιατί άλλα λέγαμε και άλλα καταλαβαίναμε. Τώρα άλλαξαν τα πράγματα μπορεί να μην του λέω τα μυστικά μου αλλά όταν έχω κάποιο πρόβλημα μαζί του το λέω αμέσως.

Δεν επεμβαίνουν στις καθημερινές μου αποφάσεις γιατί πιστεύουν ότι είμαι σε ηλικία που μπορώ να κρίνω τι είναι σωστό και τι όχι. Το μόνο που μου λένε είναι η συμβουλή τους και αν διαφωνούμε το συζητούμε και καταλήγουμε σε κοινή απόφαση.

Δεν ξοδεύω πολλά την βδομάδα, μπορεί £2- τη βδομάδα εκτός και αν βγω έξω το Σάββατο (cinema, café) μου δίνουν τα ανάλογα χρήματα.

Στα οικονομικά μπορώ να πω πως δεν με έχουν μάθει να είμαι απαιτητική. Πέρασαμε και περνούμε δύσκολα οικονομικά προβλήματα αλλά δεν είμαι στερημένη από τίποτε. Οι γονείς μου δεν μου απαγορεύουν να αγοράσω ότι θέλω αλλά μου το απαγορεύουν κάποτε στην τιμή. Pocket money δεν μου δίνουν αλλά όταν τους ζητήσω μου δίνουν για οτιδήποτε. Μου δίνουν £1- καθημερινά για το σχολείο και £2- £3- για τα απογεύματα εκτός τα επιπλέον για οτιδήποτε.

Απάντηση:

Η σχέση μου με τους γονείς μου δεν είναι ούτε η τέλεια αλλά ούτε και η χειρότερη. Περισσότερη επικοινωνία υπάρχει μεταξύ εμένα και του πατέρα μου που αν και είναι λίγο αυστηρός, άρχισε να συνειδητοποιεί ότι μεγάλωσα κι ότι δεν είμαι πια το μικρό του κοριτσάκι. Συζητούμε μαζί, λέει ο καθένας τις απόψεις του και με συμβουλεύει. Καταλαβαίνει πολλές φορές τι νοιώθω κι όταν αποτύχω καμιά φορά σε κάποιο διαγώνισμα δεν μου αρχίζει τις φωνές, αλλά με συμβουλεύει και κατανοεί τις όποιες δυσκολίες. Δυστυχώς όμως δουλεύει πολλές ώρες και δεν έχουμε αρκετό χρόνο μαζί, αλλά όταν μιλούμε μεταξύ μας νιώθω ότι μιλώ σ'έναν φίλο μου, γιατί η προσέγγιση είναι θετική εκ μέρους του. Αξίζει να σημειωθεί ότι όταν ήμουν σε μικρότερη ηλικία ήταν πολύ διαφορετικός. Δεν μιλούσαμε, ήταν αυστηρός και δεν με αστείευε όπως τώρα. Όμως με την πάροδο του χρόνου κατάλαβε ότι μεγάλωσα και από μόνος του άλλαξε. Μπορεί να είναι πιο φιλικός απέναντί μου, αλλά συνδιάζει και την αυστηρότητα και την προστασία πάντα με μέτρο. Με την μητέρα μου μιλούμε και πολλές φορές τσακωνόμαστε. Μπορεί να είναι καλός ακροατής

αλλά δεν με συμβουλεύει, αλλά ούτε και με καταλαβαίνει μερικές φορές.

Οι αποφάσεις που παίρνω κάποτε ανήκουν σ'εμένα εξολοκλήρου και κάποτε σ'εμένα και τους γονείς μου. Ποτέ δεν με πιέζουν για κάτι, αλλά με συμβουλεύουν και παίρνω αποφάσεις μόνη μου σύμφωνα με την καθοδήγηση τους.

Αυτό που δεν αποδέχομαι στους γονείς είναι η υπερπροστασία, η έλλειψη εμπιστοσύνης και το ότι δεν αφήνουν τα παιδιά τους να κάνουν τα δικά τους λάθη για να μάθουν απ'αυτά, π.χ. πριν ένα χρόνο μια φίλη μου έκανε παρέα με ένα αγόρι κι ο πατέρας της συνέχισε της φώναζε και της έλεγε άσχημα λόγια για το αγόρι αυτό. Αυτή όμως από πείσμα έκλεινε τα αυτιά και δεν άκουγε τι της έλεγε. Όταν ο πατέρας της ηρέμησε και πέρασε λίγος καιρός κατάλαβε από μόνη της χωρίς τις πιέσεις του πατέρα της ότι σε τελική ανάλυση ο πατέρας της είχε δίκαιο, ότι το αγόρι αυτό δεν ταίριαζε με το χαρακτήρα της και διέκοψε το δεσμό αυτό. Μ'αυτό το παράδειγμα βλέπουμε ότι οι γονείς θέλουν το καλό μας γιατί μας αγαπούν, αλλά μας το δείχνουν με λανθασμένο τρόπο.

Θα ήθελα οι γονείς μου να είναι καλοί ακροατές, να με συμβουλεύουν με τον κατάλληλο τρόπο, να μου έχουν εμπιστοσύνη (πράγμα το οποίο πρέπει να κερδίσω από μόνη μου εγώ και να αποδείξω ότι είμαι άξια εμπιστοσύνης), να μην είναι υπερπροστατευτικοί και να σέβονται τις γνώμες και τις απόψεις μου.

Απάντηση:

Με τους γονείς μου έχω μια πολύ καλή σχέση. Επικοινωνώ μαζί τους (περισσότερο με την μητέρα μου) συζητώ τα προβλήματα μου μ'αυτούς, όπως επίσης όταν χρειάζομαι κάποια συμβουλή πηγαίνω σ'αυτούς να με συμβουλευθούν. Με την μητέρα μου έχουμε μια ιδιαίτερη σχέση ίσως γιατί οι χαρακτήρες μας μοιάζουν πολύ και λόγω του ότι μας έχει υπερβολική αγάπη (σ'εμένα και την αδελφή μου) που εκδηλώνεται με την ευαισθησία της.

Φυσικά οι αποφάσεις που παίρνω ανήκουν σ'εμένα αλλά πάντα ακούω και την δική τους γνώμη πριν ενεργήσω και μετά θα πάρω την τελική μου απόφαση. Το μόνο πράγμα που θα ήθελα να είχαν διαφορετικό οι γονείς μου είναι να μην ήταν τόσο υπερβολικά προστατευτικοί, π.χ. αν θέλω να πάω σε κάποιο πάρτυ θα μου πουν τι πρέπει να προσέχω, και γενικά όταν έχω να πάω νύχτα κάπου μου λένε ότι εμένα μ'εμπιστεύονται, είναι τον ξένο που δεν εμπιστεύονται (με τόσα που ακούν στις τηλεοράσεις για το τι γίνεται γύρω μας) και γι'αυτό μου λένε όλες αυτές τις συμβουλές και κάποτε έχουν ενδοιασμούς να με αφήσουν να πάω. Έτσι παρόλο που δεν μου πολυαρέσει αυτή τους η στάση γνωρίζω ότι έχουν δίκαιο και τους κατανοώ. Βασικά θα ήθελα κάτι ν'αλλάξει.

Ο χρόνος που έχω να επικοινωνώ με τους γονείς μου είναι μόλις έρθουν από την δουλειά στις 3:30μ.μ. εγώ είμαι έτοιμη για τα ιδιαίτερα μου και έχω περίπου 20 λεπτά. Αυτοί κάθονται να φάνε και εγώ αρχίζω να τους λέω για την μέρα μου, τα νέα μου, τους βαθμούς μου και αυτοί όσο κουρασμένοι και να είναι με ακούνε και συζητούμε. Ακόμη την νύχτα ότι ώρα και να τελειώσουμε τα μαθήματα μας καθόμαστε λίγο όλοι μαζί και συζητάμε. Αν έχω κάτι να συζητήσω σοβαρό μαζί τους τα λέμε όταν έρθω από τα ιδιαίτερα μου πριν μπω να διαβάσω.

Απάντηση:

Η σχέση μου με τους γονείς μου όσον αφορά την επικοινωνία είναι πολύ καλή. Με την μητέρα μου όμως είμαι πιο συνδεδεμένη γιατί μαζί της μπορώ να συζητήσω περισσότερα θέματα απ'ότι με τον πατέρα μου. Είμαστε σαν δύο καλές φίλες. Όταν έχω κάποιο πρόβλημα της το λέω κι αυτή με συμβουλεύει για το τι θα κάνω. Οι αποφάσεις που παίρνω ανήκουν σ'εμένα αλλά μου λένε κι αυτοί την γνώμη τους μερικές φορές. Πολλές φορές πριν αποφασίσω κάτι ζητάω την γνώμη τους. Αυτό που δεν αποδέχομαι στους γονείς μου είναι το ότι μερικές φορές είναι υπερπροστατευτικοί. Δεν λέω ότι δεν πρέπει να μας προστατεύουν. Ειδικά μ'αυτά που συμβαίνουν στην σημερινή κοινωνία αλλά όχι σε τόσο μεγάλο βαθμό. Γενικά δεν έχω κανένα πρόβλημα με τους γονείς μου. Είμαι πολύ ευχαριστημένη γιατί και όταν θέλω να βγω με τις φίλες μου να πάω σινεμά, σε κάποιο club κ.λ.π. ποτέ δεν μου αρνούνται σε αντίθεση με άλλους γονείς που δεν αφήνουν τα παιδιά τους να πάνε να διασκεδάσουν γιατί δεν το θεωρούν σωστό να πηγαίνουν σε τέτοια μέρη. Οι γονείς μου μου αρέσουν έτσι όπως είναι και δεν θα ήθελα ν'αλλάξουν τίποτα.

Όπως ανέφερα πιο πάνω με την μητέρα μου είμαι πιο συνδεδεμένη και για το ότι δεν εργάζεται και περνάμε μαζί αρκετές ώρες ενώ αντίθετα τον πατέρα μου περισσότερο τον βλέπω τα Σαββατοκυρίακα εξαιτίας της δουλειάς του.

Απάντηση:

Μπορώ να πω ότι υπάρχει μόνο λίγη επικοινωνία με το παπά, μόνο όταν θα το φέρει η ώρα για συζήτηση όπως για κάτι στο σπίτι. Δεν υπάρχει όμως συζήτηση για κάτι που με απασχολεί εμένα γιατί ίσως να μην υπάρχει το θάρρος μου για συζήτηση όσο και για κάτι στο σχολείο π.χ. αν μου συμβεί κάτι στο σχολείο όπως να μην έγραψα στο διαγώνισμα δεν θα υπάρξει ο χρόνος για να το αναφέρω. Όσο αφορά τη μαμά μου της έχω θάρρος και ότι θα ήθελα θα της το ανάφερα. Όταν θέλω να πάω έξω με κάποιες φίλες μου και ξέρω ότι δεν θα με αφήσει ο παπάς ή φοβάμαι να του το πω θα το πω της μαμάς και θα του αναφέρει. Αλλά για να με αφήσει θέλει σίγουρα να ξέρει που θα πάω, κ.ά. Δηλαδή δεν αποφασίζω εγώ για το τι θα κάνω. Για ότι αγοράσω

μπορεί να είμαι με τη μαμά ενώ ο παπάς θέλει να γνωρίζει και τι ρούχα θα φορώ για π.χ. να βγούμε έξω οικογενειακώς θέλει να ξέρει αν ντύνομαι ορθά.

Μπορώ να πω ότι δεν βγαίνω και πολύ έξω όμως εγώ θα το 'θελα γιατί κάποτε νιώθω πως είμαι κλειστή στον εαυτό μου. Το ξέρω ότι οι γονείς μου φοβούνται τον έξω κόσμο από παρασυρμούς, κ.ά. Εγώ όμως νιώθω πως ξέρω να συντηρώ τον εαυτό μου γι'αυτό θέλω να βγαίνω με τις φίλες μου.

Θα ήθελα με τους γονείς μου να υπάρχει πιο πολλή κατανόηση και επικοινωνία γιατί ο χρόνος δεν μας αφήνει από τις ασχολίες τους και τα ιδιαίτερα μου.

Όσο για αυτές τις μέρες που λείπει η μαμά από το σπίτι λόγω του ότι είναι έξω γιατί θα κάνει εγχείριση η αδελφή μου και έχω πιο πολλές εργασίες να κάνω από το σχολείο, στο σπίτι να διαβάσω, διαγωνίσματα, τις δουλειές και έτσι δεν έχω ούτε και εγώ το χρόνο για επικοινωνία με το παπά.

Απάντηση:

Η σχέση μου με τους γονείς μου είναι πολύ καλή. Ιδιαίτερα με την μητέρα μου η οποία με καταλαβαίνει. Επειδή στους καιρούς της οι γονείς της δεν την αφήναν να βγαίνει έξω ή να σπουδάσει αλλά και για άλλα πράγματα, η μητέρα μου δεν θέλει να πάθω και εγώ τα ίδια. Για ότι πρόβλημα έχω ή κάτι που με απασχολεί μπορώ να βασιστώ στην μητέρα μου η οποία με βοηθά δίνοντας μου συμβουλές ή κάποιες λύσεις από τις εμπειρίες που είχε αυτή. Θέλει ότι δεν έκανε αυτή στη ζωή της να το κάνω εγώ δηλαδή, να πάω να σπουδάσω αυτό που θέλω, να κάνω αυτό που μου αρέσει γιατί αν δεν κάνεις εκείνο που έχεις όνειρο, που επιθυμείς μετά το μετανιώνεις. Η μητέρα μου τα ξέρει όλα για μένα, για τις εξόδους μου, για την πρόοδο μου στο σχολείο, τις παρέες μου, τις σχέσεις μου με το άλλο φύλο, τα πάντα, και αυτό με ευχαριστεί. Η σχέση μου αυτή με την μητέρα μου μου αρέσει πολύ και έτσι ήθελα να είναι. Είμαι πολύ ευχαριστημένη από τους γονείς μου γενικά, με αφήνουν να βγαίνω έξω τη νύχτα με φίλους μου αλλά όχι συστηματικά και εμένα έτσι μου αρέσει.

Η σχέση μου με τον πατέρα μου δεν είναι ακριβώς έτσι. Ο πατέρας μου τα ξέρει και αυτός όλα για μένα, για τις παρέες μου, τις σχέσεις μου με το άλλο φύλο. Αλλά όλα αυτά δεν τα μιλώ εγώ με τον πατέρα μου αλλά η μητέρα μου τα λέει του πατέρα μου.

Η μητέρα μου δεν δουλεύει γι'αυτό και εγώ μπορώ να επικοινωνώ περισσότερο με την μητέρα μου. Έχω τα ιδιαίτερα μου αλλά δεν θα υπάρξει μέρα με την οποία δεν θα μιλήσω με την μητέρα μου. Κάθε μέρα μιλούμε. Ο πατέρας μου δουλεύει γι'αυτό δεν μπορούμε να συζητούμε αλλά ξέρει τα πάντα για μένα. Από τους γονείς μου δεν κρύβω τίποτα. Δεν μπορώ να μην

τους λέω την αλήθεια, τίποτα δεν τους κρύβω. Ποτέ μου δεν τους λέω ψέματα.

Έχω ακόμη έναν αδελφό ο οποίος είναι μικρότερος μου. Μπορώ να του μιλώ για μένα αλλά το ίδιο και εκείνος όταν κάτι τον απασχολεί έρχεται και τον βοηθάω μιλώντας του και δίνοντας του συμβουλές.

Απάντηση:

Θα μπορούσα να πω ότι η σχέση μου μαζί με τους γονείς μου είναι καλή αλλά όχι τόσο καλή όσο θα ήθελα να ήταν. Με τον μπαμπά μου διατηρώ μια καλή σχέση, πιο καλή απ'τη σχέση με την μαμά μου, ίσως γιατί με τον μπαμπά μου έχουμε τα ίδια ενδιαφέροντα, με καταλαβαίνει πιο πολύ, με ακούει όταν έχω προβλήματα και δεν ντρέπομαι να του εκφράσω οποιαδήποτε γνώμη έστω κι αν αυτή η γνώμη που του εκφράζω αφορά ένα λάθος που έκανε εκείνος ή ένα λάθος που έκανε κάποια αδελφή μου και εκείνος δεν το χειρίστηκε σωστά. Πάντα συμφωνεί μαζί μου όταν πρέπει και διορθώνεται. Το ίδιο ισχύει και για μένα, πάντα τον ακούω και προσπαθώ να καταλάβω το ρόλο του μέσα στην οικογένεια και πάντοτε το βοηθώ όσον αφορά στη σχέση του ανάμεσα σε εκείνον και τις πιο μικρές μου αδελφές.

Εκείνο όμως που με πειράζει μαζί του είναι το γεγονός ότι στέκεται λίγο συντηρητικός απέναντι στις απαιτήσεις που έχω σαν νέα, έστω κι αν θέλει και προσπαθεί να γίνεται πιο προοδευτικός.

Με την μητέρα μου η σχέση μου είναι εντελώς διαφορετική. Έστω κι αν έχει πιο ανοικτές ιδέες απ'ότι ο πατέρας μου πολλές φορές και πιο συχνά έρχομαι σε αντιπαράθεση μαζί της.

Είμαι η πρωτότοκη και αυτό την κάνει να με χειρίζεται διαφορετικά απ'τις άλλες αδελφές μου. Το συχνό μας πρόβλημα είναι πιστεύω το ότι αυτή θέλει να έχει πιο πολλή σημασία από μένα απ'ότι δίνω στον μπαμπά μου. Το γεγονός, πιστεύω ότι εγώ τα πάω πάρα πολύ καλά με τον μπαμπά μου την κάνει να θέλει να ξεχωρίσει εκείνη. Όταν εγώ και η μητέρα μου διαφωνούμε πολλές φορές ο μπαμπάς μου μπαίνει στη μέση, κρατά το ρόλο "ΟΗΕ". Βασικά δεν μπορώ να πω ότι η σχέση μας δεν είναι καλή γιατί και η μητέρα μου κάποτε σαν γυναίκα με καταλαβαίνει και χαίρομαι για εκείνη. Με καταλαβαίνει σαν μαθήτριά, με καταλαβαίνει σαν έφηβη, με καταλαβαίνει σαν 16χρονη. Πολλές φορές την παρακολουθώ που θέλει να έχει μια καλή σχέση με τις κόρες της. Με βοηθά στα μαθήματα μου ασχέτως αν η μόρφωση της είναι κατώτερη απ'αυτή.

Τις αποφάσεις τις παίρνω πάντα μαζί με τους γονείς μου. Οι γονείς μου θεωρούν το διάλογο ως το καλύτερο θεμέλιο για μια καλή σχέση. Πάντα

έχουν χρόνο για μένα και αν δεν μου δώσουν κάποτε σημασία εγώ τους το ζητώ και ποτέ αυτοί δεν μου αρνούνται.

Απάντηση:

Ευτυχώς μπορώ να πω έχω επικοινωνία με τους γονείς μου εκτός από μεμονομένα περιστατικά π.χ. όταν κάτι με απασχολεί, πηγαίνοντας σπίτι δεν είμαι τόσο καλά και τότε αρχίζουν οι φωνές κι εγώ προτιμώ να σκάσω και να φύγω παρά να συζητώ. Σε άλλα θέματα - καίρια έχουμε πιστεύω επικοινωνία. Οι αποφάσεις που παίρνω ανήκουν, ευτυχώς, σ'εμένα. Ευτυχώς μου έχουν εμπιστοσύνη και μου το αποδεικνύουν. Αυτό που δεν αποδέχομαι είναι όταν εγώ δεν είμαι καλά είτε αυτοί έχουν κάτι από τη δουλειά βγάζουν τα απωθημένα τους στο σπίτι με αντικείμενο εμένα. Εγώ επειδή δεν είμαι και πολύ ήρεμη αρχίζω κι εγώ τις φωνές βγάζοντας τα δικά μου απωθημένα. Οι γονείς μου ελπίζω να μου συμπεριφέρονται έτσι όπως και τώρα. Είμαι ευτυχισμένη γιατί είμαι ο πρώτος άνθρωπος που μαθαίνει τα προβλήματα της οικογένειας και ο πρώτος που τα λύνει.

Ξέρω ότι πολλοί γονείς λένε με τα παιδιά τους: “Θα σπουδάσεις στην Ελλάδα, θα γίνεις δασκάλα και να έχεις δουλειά”. Εμένα οι γονείς μου, ξέροντας πόσο φοβάμαι την αποτυχία των σπουδών και ότι δεν μ’αρέσει να επιμένω στο μέλλον, μου λένε: “Έχεις γίνει σωστός άνθρωπος. Εμείς αυτό θέλαμε από σένα. Αν θα σπουδάσεις, καλώς. Αν όχι και πάλι θα είμαστε περήφανοι για σένα”. Συμφωνούμε και έχουμε επικοινωνία στο καίριο αυτό θέμα.

Το ότι η μητέρα μου εργάζεται, είναι πολύ αισθητή η απουσία της από το σπίτι. Όχι επειδή χρειάζομαι κάποιο άτομο να του πω τα προβλήματα μου, αλλά μου λείπει η θερμή όταν επιστρέφω από το σχολείο και δεν βρίσκω κανένα. Αυτό μου λείπει πραγματικά.

Απάντηση:

Εγώ, επειδή είμαι το μόνο κορίτσι στην οικογένεια μου, έχω καλύτερη σχέση με την μητέρα μου. Όμως δεν μπορώ να πω ότι δεν έχω καλή σχέση με τον πατέρα μου. Οι γονείς μου έχουν 4 παιδιά. Τώρα οι τρεις είμαστε σε ώριμη ηλικία, και μπορούμε να παίρνουμε ώριμα αποφάσεις. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι είμαστε ανεξέλεχτοι. Εγώ τώρα είμαι 16½ χρονών και νομίζω ότι οι αποφάσεις μου έχουν τον κύριο λόγο από μένα. Οι γονείς μου απλά ακούν τις σκέψεις μου, και με την σειρά τους με συμβουλεύουν. Γενικά οι αποφάσεις ανήκουν και στους δύο. Στους γονείς μου δεν έχω κάτι που δεν το αποδέχομαι. Είναι εντάξει απέναντι σε μένα. Ότι θέλω μου κάνουν αλλά με μέτρο. Δηλαδή αν τους πω θα πάω Αγγλία 1 βδομάδα μόνη μου θα δουν πιο τα θετικά / αρνητικά της σκέψης μου. Θέλω όμως να χειρίζονται λίγο πιο

Απάντηση:

Πιστεύω ότι οι σχέσεις μου με τους γονείς μου είναι καλές. Με την μητέρα μου δεν μπορώ να πω ότι έχουμε διαφορές αλλά δεν μπορώ να πω το ίδιο και για τον πατέρα μου. Οι σχέσεις μας δεν είναι και καλές. Δεν ξέρω αν φταίω μόνο εγώ. Νομίζω ότι φταίμε και οι δύο. Καταρχάς τον ντρέπομαι υπερβολικά. Ακούω τις φίλες μου, που είναι τόσο συνδεδεμένες με τον πατέρα τους. Τον φιλούν, συζητούν και σκέφτομαι από μέσα μου και λέω γιατί δεν είμαι και εγώ έτσι. Ίσως φταίει η ηλικία του. Είναι 34 χρόνων. Ίσως φταίω εγώ. Μπορεί να περάσει ολόκληρη βδομάδα και να μην μιλήσουμε. Μπορώ να πω ότι τσακωνόμαστε πιο συχνά παρά όταν μιλούμε. Η μητέρα μου βλέπει την κατάσταση και μου φωνάζει να μην συμπεριφέρομαι έτσι. Έφτασα σε σημείο ώρες ώρες να μην τον καταλαβαίνω. Όταν τσακωνόμαστε, μου δίνει συμβουλές που πιστεύω είναι σωστές. Αλλά σκέφτομαι ότι πρέπει να τσακωνόμαστε για να μιλήσουμε; Μερικές φορές προτιμώ να τσακωνόμαστε γιατί έτσι του δείχνω ότι δεν τον φοβούμαι, ότι δεν ντρέπομαι. Όμως κατά βάθος νιώθω ότι τον ντρέπομαι πάρα πολύ. Δεν μπορώ να του πω καλημέρα, ούτε ένα γεια όταν σχολάσει. Αλλά ούτε και αυτός. Τα πάει καλύτερα με την μικρή μου αδελφή που την υπεραγαπά και τον 14χρονο αδελφό μου. Εγώ είμαι η μεγάλη. Νιώθω ότι μερικές φορές στέκομαι εμπόδιο στην οικογένεια. Οι τέσσερις μεταξύ τους τα πάνε μια χαρά. Εγώ και ο πατέρας μου όμως καθόλου καλά. Πιο πολύ αυτό που με πληγώνει είναι όταν είναι τρίτοι μπροστά μας με αποκαλεί "Αντρη μου", "κούκλα μου". Όταν είμαστε μόνοι μας όμως, ούτε καν με τ'όνομα μου με φωνάζει.

Απάντηση:

Η σχέση μου με τους γονείς μου είναι ευτυχώς καλή. Δεν μπορώ να πω είναι άσχημη, αλλά το καλή εξηγείται με τον τρόπο επικοινωνίας, εγώ προσωπικά με τους γονείς μου επικοινωνούμε. Όταν έχω κάποιο πρόβλημα το αντιμετωπίζω στο να το αναφέρω στους γονείς μου και με αυτό μου δίνουν μια εξήγηση του προβλήματος μου να προβληματιστώ και εγώ η ίδια.

Κάποτε όμως δεν μας καταλαβαίνουν με αυτά που θα τους πούμε και αντιδρούν, φωνάζουν, κ.ά.

Παραδείγματα είναι:

Όταν θέλουμε να πάμε σ'ένα τόπο (party, café, ή δηλαδή να βγούμε έξω να ξεσκάσουμε λίγο, πόση ώρα κλεισμένοι στο δωμάτιο) και τους λέμε πρώτα αν μας αφήνουν για να ξέρουμε και εμείς οι ίδιοι να κανονίζουμε με την παρέα μας, και αρχίζουν και μας κάνουν ανάκριση που αυτό δεν είναι εναντίον μας αλλά για το καλό (δηλαδή ποιος είναι που έχει το party, και ποιος θα σας πάρει και τι ώρα θα πάτε - να έρθετε και έτσι απορίες) εμείς τις απαντάμε αλλά μου λέει η μητέρα μου ρώτα τον πατέρα σου και αν σ'αφήνει πήγαινε. Δηλαδή πρέπει και οι δύο γονείς να παίρνουν την ευθύνη του παιδιού τους.

Όχι ο ένας. Αλλά πρέπει οι γονείς να καταλαβαίνουν τα παιδιά τους και φυσικά και τα παιδιά τους γονείς, στο θέμα της “εξόδου”. Δεν ζητώ πολλά πράγματα απλά να βγαίνω 2 - 3 φορές τον μήνα και να μου επιτρέπουν να πηγαίνω σε τόπους ειλικρινείς - και ικανούς φυσικά.

Η επικοινωνία με τους γονείς μου είναι πολύ λίγη διότι εγώ πηγαίνω ιδιαίτερα 5 φορές την βδομάδα και εκτός τούτου οι γονείς μου δουλεύουν. Σαν η μητέρα μου δουλεύει με βάρδιες (νυχτερινά, δειλινά και πρωινά) που δεν επικοινωνούμε και τόσο που με αυτό κάποτε μου έρχεται παράπονο που δεν την βλέπω συχνά. Μόνο όταν είναι πρωινά και ερχόμαστε ένα από το σχολείο εγώ και η μητέρα μου από τη δουλειά. Και πάλι το ίδιο με τον πατέρα μου, δηλαδή δουλεύει αλλά όχι και αυτός με βάρδιες αλλά δεν τον βλέπω από το δικό μου που πηγαίνω ιδιαίτερα. Όμως όταν τύχει να βρεθούμε αναλύουμε το κάθε τι που με απασχολεί και μου λέει συμβουλές για να έχω υπόψη μου διότι ώσπου μεγαλώνουμε αρχίζουμε να αλλάζει το ενδιαφέρον μας.

Απάντηση:

Συχνά σκέφτομαι πως δεν επικοινωνώ με τους γονείς μου, νιώθω ότι κινούμαστε σε διαφορετικά μήκη πνεύματος. Εκείνοι βλέπουν και αντιμετωπίζουν κάποιες καταστάσεις της ζωής με διαφορετικό τρόπο, κάποια επιφυλακτικότητα θα έλεγα. Πριν από κάθε τους κίνηση ελέγχουν τα πιθανά γεγονότα που ίσως προκύψουν. Δεν λέω, αυτό είναι καλό και πρέπει όλοι να το κάνουμε μα οι γονείς μου πάντα θα βρουν κακά αποτελέσματα. Νομίζω πως γνώρισαν μια ζωή σκληρή, γνώρισαν τον πόνο, την εκμετάλλευση και τώρα κρατούν κάποιες αποστάσεις, μια επιφυλακτικότητα, δίνουν πάντα ερμηνίες που για μένα δεν ευσταθούν. Δεν συμφωνώ μ'αυτούς και συχνά τσακωνόμαστε, αφού δεν μπορούμε να επικοινωνήσουμε, να κάνουμε ένα όμορφο διάλογο όπου θα ακουστούν οι γνώμες, οι απόψεις και οι δικαιολογίες μας, καταλήγουμε σε λογομαχία, στην οποία μερικές φορές λέμε και πράγματα που πληγώνουν, πράγματα που δεν θέλουμε να πούμε. Έτσι για θέματα όπως εξόδους και που θα γίνουν αυτές οι εξόδοι, με ποιους και γιατί, αν θα βγαίνεις με αγόρι ή όχι καταλήξαμε να μην συζητάμε, αφού ξέρουμε την άποψη του κάθενος γ'αυτό το θέμα, ίσως επειδή προσπάθησα να τους κάνω να με εμπιστευτούν, τους έδειξα πως αξίζω περισσότερης εμπιστοσύνης και τώρα να βασίζονται περισσότερο στις αποφάσεις μου, να με εμπιστεύονται πιο πολύ.

Νιώθω την υπερβολική αγάπη που μου έχουν και πόσο πολύ θέλουν να με προστατεύσουν, εκτιμούν τις αποφάσεις μου, τις σέβονται και με αφήνουν να τις ακολουθήσω. Πάντα είναι δίπλα μου, πάντα τους λέω τι θα κάνω, μου λένε την γνώμη τους αλλά η απόφαση θα είναι δική μου. Μου αρέσει να τους λέω τις ανησυχίες μου, τους προβληματισμούς και τα όνειρα μου, αυτοί με ακούνε, λένε τη γνώμη τους, επηρεάζομαι, αποφασίζω και πράττω. Αυτοί θα με βοηθήσουν οικονομικά και ψυχικά.

Απάντηση:

Όπως πολλοί γνωρίζουμε η εφηβεία είναι μια από τις δύσκολες περιόδους της ζωής. Έτσι και εγώ, ένα 15χρονο κορίτσι θα προσπαθήσω να σας κατατοπίσω όσο το δυνατόν μπορώ πως περνώ με τους γονείς μου!

Κατ'αρχήν πιστεύω ότι η σχέση μου με την μητέρα μου είναι πιο συνεδεμένη παρά με τη σχέση που έχω με τον πατέρα μου. Με την μητέρα μου μπορώ να μιλήσω μαζί της για όποιο πρόβλημα με απασχολεί, για οτιδήποτε νομίζω εγώ ότι είναι σωστό παρ'όλο που μπορεί να μην συμφωνήσει. Με τις δικές μου σκέψεις που τις πλείστες φορές επιχειρηματολογώ μπορώ με την δική μου θέληση να την πείσω (όχι απλά συμφωνεί για να μη μου χαλάσει ένα χατίρι) αλλά συμφωνεί γιατί πιστεύει πως εν μέρει έχω δίκαιο. Αν για κάτι δεν συμφωνεί τότε η ίδια συζητά μαζί μου για να βγούμε σε ένα αποτέλεσμα. Με όλα αυτά που είπα πιο πάνω θα ήθελα να αναφερθώ και στο γεγονός ότι σίγουρα υπάρχουν και κάποιες διαφωνίες που εξελίσσονται σε φοβερούς καβγάδες καμιά φορά λόγω του ότι η μητέρα μου μεγάλωσε με διαφορετικό τρόπο ζωής απ'ότι μεγαλώνω εγώ τώρα.

Αντίθετα με τον πατέρα μου μπορεί να μην συζητώ κάποια πράγματα που με απασχολούν αλλά ο πατέρας μου μπορώ να πω ότι δεν είναι αυστηρός όσο άλλοι γονείς είναι. Γνωρίζω ότι η εμπιστοσύνη που έχει για μένα είναι αρκετή και αυτό πιστεύω ότι παίζει κάποιο ρόλο ο τρόπος ζωής όπου μεγάλωσε. Μπορώ να πω ότι τον βλέπω περισσότερο σαν αδελφό μου παρά ως πατέρα μου. Είναι πιο κοινωνικός χαρακτήρας από τη μητέρα μου και μπήκε στο νόημα ότι οι καιροί αλλάξαν σε σύγκριση με τον δικό του καιρό. Καταλαβαίνει την ανάγκη που έχω όταν θέλω να βγω έξω, καταλαβαίνει την ανάγκη να βγω με την φίλη μου να μιλήσω μαζί της. Για να θέσω ένα παράδειγμα μπορεί να βρίσκομαι όλη μέρα στην φίλη μου και να μην τον πειράξει καθόλου αλλά να ξέρει ότι θα βγω με το αγόρι μου και να ξέρω ότι κάτι λίγο θα τον πειράξει.

Για να φανώ ειλικρινής ο πατέρας μου δουλεύει όλη μέρα και ίσως γι'αυτό να μην έχω τον χρόνο να συζητώ μαζί του ενώ η μητέρα μου δουλεύει από το πρωί ως το μεσημέρι και όποια στιγμή την χρειαστώ είναι εκεί έτοιμη για να με ακούσει.

Απάντηση:

Η σχέση μου με τους γονείς μου είναι αρκετά καλή, η επικοινωνία που πρέπει σε κάθε σχέση γονιού - παιδιού να υπάρχει, υπάρχει σε αρκετούς τομείς. Όμως σχέσεις χωρίς κάποιες ουσιώδεις διαφορές δεν μπορούν να υπάρξουν, έτσι και μεταξύ εμένα και των γονιών μου. Οι διαφορές αυτές κυρίως οφείλονται στον τρόπο σκέψης γιατί εγώ σαν έφηβη σκέφτομαι πιο ιδεαλιστικά και ονειροπόλα ενώ οι γονείς μου λόγω του ότι έχουν κάποιες εμπειρίες από τη ζωή είναι πιο ρεαλιστές και αντιμετωπίζουν τους κινδύνους

και τα προβλήματα της ζωής διαφορετικά. Υπάρχουν συγκρίσεις της εποχής μας και της εποχής τους, εδώ σ' αυτό το σημείο συγκρούονται οι απόψεις.

Προσωπικά έχω κάποια ανεξαρτησία και ελευθερία γνώμης. Μπορώ να πω τις απόψεις μου, τι θέλω να κάνω στη ζωή μου αλλά από μόνη μου αναζητώ τη συμβουλή τους. Εγώ αποφασίζω τι θέλω να κάνω αφού τελειώσω το σχολείο αλλά η συμβουλή τους για μένα είναι πολύτιμη. Από τη στιγμή που οι αποφάσεις για τη ζωή μου είναι δικές μου είναι ευνόητο ότι εγώ θα είμαι υπεύθυνη για το αποτέλεσμα των αποφάσεων που θα πάρω. Όσον αφορά τις αποφάσεις για κάποιες εξόδους μου οι εισηγήσεις είναι δικές μου αλλά η τελική απόφαση τις περισσότερες φορές είναι δική τους και ιδιαίτερα της μητέρας μου η οποία γνωρίζει τους κινδύνους και προβλήματα της ηλικίας μου διότι τα ζει μέσω του επαγγέλματος. Για τη διασκέδαση βέβαια υπάρχουν κάποιοι περιορισμοί που είναι ο χώρος που θα πάω και τα άτομα με τα οποία θα πάω.

Στους γονείς μου δεν αποδέχομαι το ότι κάνουν κάποιες συγκρίσεις της εποχής που ζούμε με την εποχή που αυτοί ήταν στην ηλικία μου.

Απάντηση:

Η σχέση μου με τους γονείς μου δεν είναι και τόσο καλή. Όσον αφορά την επικοινωνία μας η κατάσταση είναι απελπιστική. Υπάρχουν βέβαια και χειρότερες καταστάσεις. Αλλά δεν μπορώ να κρύψω ότι πλέον δεν μπορούμε να συνεννοηθούμε. Με τη μητέρα μου, συζητάμε κάποια πράγματα, χωρίς όμως να φτάνουμε ποτέ σε πολύ προσωπικά για μας πράγματα. Με τον πατέρα μου όμως τα πράγματα είναι διαφορετικά. Ίσως κάποτε να μιλούμε μπροστά στην τηλεόραση, αλλά ο πατέρας δεν μπορεί σε καμία δύναμη να ακούσει και να δεχτεί πάνω από όλα, μια αντίθετη άποψη. Είναι καρφωμένος πάνω στα δικά του και αν επιμένεις πάνω σε κάτι άλλο θυμώνει και σου λέει ότι είσαι το "πνεύμα της αντιλογίας". Ένα μεγάλο παράπονο που έχω από τον πατέρα μου είναι: όταν έχει πάρα πολλή δουλειά (τραπεζικός) αγχώνεται σε τέτοιο βαθμό που όταν επιστρέψει σπίτι η συμπεριφορά του προς εμάς είναι νευρική και απαίσια.

Το ότι δεν μου δίνεται μεγάλη ελευθερία για τις εξόδους μου και τις αγορές μου (ρούχα, παπούτσια, κτλ.) δεν έχει τόσο μεγάλη σημασία για μένα. Εκείνο που με πληγώνει είναι που δεν κάθονται να μιλήσουν μαζί μου και να με κατανοήσουν αν και μας δίνεται χρόνος - δεν μπορώ να πω ότι αυτό οφείλεται σε έλλειψη χρόνου.

Όσον αφορά τα σχολικά οι γονείς μου δεν είναι πάρα πολύ πιεστικοί γιατί ξέρουν ότι κάνω ότι μπορώ. Τώρα που τα έχω καταγράψει αυτά τα πράγματα δεν είναι και τόσο τραγικά. Πιστεύω αν προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε ο ένας τον άλλο, να κάτσουμε και να μιλήσουμε ειλικρινά ο ένας στον άλλο τα

πράγματα θα βελτιωθούν. Δεν ξέρω ίσως να φάνηκα λίγο υπερβολική, ίσως αυτά να μην ισχύουν πάντα αλλά δεν νιώθω οι σχέσεις μου με τους γονείς μου είναι ικανοποιητικά καλές.

Απάντηση:

Τους γονείς μου τους αγαπάω πάρα πολύ. Η αγάπη μου για αυτούς μεγαλώνει κάθε μέρα. Τους ευχαριστώ γιατί με έφεραν στον κόσμο - ασχέτως αν πολλές φορές εγώ το αγνοώ - και που με ανάθρεψαν τόσο σωστά και με τόση αγάπη. Τους ευγνωμονώ για τα δύο μεγαλύτερα αδέρφια που έχω τους οποίους λατρεύω. Τον αδερφό μου που μερικές φορές τσακωνώμαστε αλλά αμέσως μετά όλα είναι γαλήνια και με την αδερφή μου που κοιμόμαστε στο ίδιο δωμάτιο, της λέω πράγματα για μένα όπως και αυτή με τον εαυτό της. Αν δεν είχα αυτή την οικογένεια και τους λατρεμένους μου γονείς θα ήμουν χαμένη στον κόσμο. Γιατί δεν συμφωνώ καθόλου με αυτούς που λένε ότι οι φίλοι είναι σαν μια δεύτερη οικογένεια. Εμένα πολλοί από τους παλιούς μου φίλους και φίλες με έχουν προδώσει, με έχουν κατηγορήσει, με έχουν σκοτώσει και θάψει ψυχικά. Γι'αυτό και τώρα μου είναι δύσκολο να πιστέψω στην φιλία τους και εμπιστοσύνη. Πηγαίνω σπίτι και συναντώ τον πατέρα μου που σχολάνει το μεσημέρι όπως και η αδερφή μου. Θα καθήσουμε να φάμε, να πιούμε, να μιλήσω στον πατέρα μου και να συζητήσω μαζί του. Πως πέρασα την μέρα μου, αν τσακώθηκα με καμιά, αν τα πήγα καλά με τους καθηγητές μου, έγραφα στο διαγώνισμα, αν όχι ποια δυσκολία συνάντησα. Όμως με τον πατέρα μου δεν μιλάω τα προσωπικά μου και πιστεύω πως αυτό είναι γιατί είμαι κορίτσι και ντρέπομαι. Όμως θα συζητήσουμε για το τι ρούχα θα αγοράσω, πηγαίνω μαζί του για ψώνια και με συμβουλεύει τι ρούχα θα φορέσω. Όταν θα βγω έξω θα του πω που θα πάω και μετά εντυπώσεις μου και τι έγινε. Με συμβουλεύει στα διάφορα μου προβλήματα και ιδίως στην φιλία. Ευτυχώς που με βοήθησε ο Θεός και άλλαξα τμήμα γιατί ευτυχισμένη που οι συμμαθητές μου είναι "τέλειοι" και χαίρομαι που είμαι στην τάξη τους. Και σ'αυτό το θέμα με βοήθησαν και οι δύο και έκανα καινούργιες φιλίες. Η επικοινωνία με την μητέρα μου είναι εξίσου καλή και αναπτυσσόμενη. Την λατρεύω. Το απόγευμα στις 4:00 που σχολάνει και έρχεται στο σπίτι την υποδέχομαι, τους φτιάχνω καφέ. Αργότερα της λέω τα νέα μου όπως και με τον πατέρα μου. Την βοηθάω αν δεν έχω πολλά μνημόνια στις δουλειές. Αυτής είναι που λέω οτιδήποτε έχει σχέση με το άλλο φύλο. Γιατί εγκρίνει τις σχέσεις με το άλλο φύλο φτάνει αυτός που θα διαλέξω να είναι καλός και όχι κανένας αλήτης, άγριος, απατεώνας, χούλιγκαν. Και αυτό μου αρέσει γιατί και σε μένα αυτό αρέσει. Δεν της λέω όμως π.χ. αν τα έχω με ένα αγόρι και μου πάρει το χέρι, αλλά αυτή ξέρει και με συμβουλεύει να προσέχω και να μην προχωρώ περισσότερο στις σχέσεις μου. Από αυτήν παίρνω συμβουλές για τα μαλλιά μου, το κόψιμο τους, το χρώμα τους, το χτένισμα τους. Αυτή με συμβουλεύει περισσότερο από τον μπαμπά ως γυναίκα τι θα φορέσω για να βγω έξω, και με συμβουλεύει πως να βαφτώ. Τι θα αγοράσω και θα κρατήσω, τι θα διαλέξω, οι γονείς μου είναι που με βοηθούν. Ακόμη με την μητέρα μου

έχουμε παρόμοια γούστα στο διάβασμα βιβλίων και μου δίνει λογοτεχνικά βιβλία, ωραία με διδάγματα να διαβάζω. Ειλικρινά ευχαριστώ τον Θεό που με έστειλε σ'αυτούς τους γονείς. Τους λατρεύω και αυτοί με λατρεύουν. Πιστεύω πως το έχω αποδείξει.

Δεν επεμβαίνουν καθόλου στις καθημερινές μου αποφάσεις. Αντίθετα όπως και πιο πάνω έχω πει αυτοί με καθοδηγούν. Δεν μου επιβάλλουν καθόλου. Με αφήνουν να τους πω εγώ πρώτα την άποψη μου και την απόφαση μου και αργότερα αυτοί θα με συμβουλέψουν και θα πάρω έτσι καλύτερα τις αποφάσεις μου. Όμως κάποιες φορές θέλοντας το καλό μου όπως π.χ. όταν βλέπω τηλεόραση μου λένε "πρώτα το διάβασμα και μετά τα άλλα" και αυτό κάπως με εκνευρίζει γιατί βαριέμαι να διαβάζω όλη την ώρα και θέλω να βλέπω και λίγη τηλεόραση. Αλλά αυτό ποτέ δεν στέκεται εμπόδιο στις σχέσεις μας. Και τις ίδιες σχέσεις έχουνε και με τα άλλα δύο αδέρφια μου. Όσο για τα λεφτά Δόξα σοι ο Θεός δεν έχουμε πρόβλημα. Μου δίνουν £15- την βδομάδα, £3- για να βγάλω κάρτα και τα υπόλοιπα για να βγω έξω και να περάσω την βδομάδα μου. Αν μέχρι το επόμενο Σαββατοκυριακό δεν με φτάσουν δεν θα υπάρξει πρόβλημα να τους ζητήσω και άλλα, αλλά εγώ δεν θέλω να το παρακάνω.

Λέγοντας τα όλα αυτά σε εσάς σας έχω εμπιστοσύνη ότι αυτά θα μείνουν μεταξύ μας και ανώνυμα. Και σας ευχαριστώ που μου δώσατε την ευκαιρία να σας μιλήσω για τα προσωπικά μου θέματα και νιώθω καλύτερα τώρα.

ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΟΝ

«Ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριᾶδος, τῆς Παρθένου Μαρίας, τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα καὶ τῆς Κοκῶνας Μαρνανοῦς».

Προικοσύμφωνον τῆς πρώτης κόρης μας τῆς μεγάλης, θυγατρὸς ἐμένα τοῦ Κωνσταντῆ τῆς Μαρικοῦς καὶ τῆς μακαρίτισσας τῆς γενναίας μου τῆς Μαρτισσοῦς, νὰ πάρῃ νόμιμον ἄντραν τῆς τὸν Γιωρκάτζην τοῦ Πασκάλη καὶ τῆς καρδιάς μας ὄλην τὴν εὐχὴν μας. Δεύτερον 4 κορίσματα τὸ πρῶτον σὲ ξύλον οὐλὸν ζῆρκα καὶ χοντρὸν δκυὸ δάκτυλα, καὶ τὰ τρία ἄλλα σὲ πευκόξυλον ποὺ στᾶσαι πῶσαν ποὺ τὴν μιὰν μερκὰν τὴν ἀπογιάστην. Τρία πουκῆμισα τὸ δκυὸ μισοῖα καὶ τὸναν μεῶλον ὡς χαμῆ, δκυὸ πορείανα τέλεια ἀνρύμητα καὶ ὀλόγερα, δκυὸ μεσοφόρκα παστρικά σαπουνισμένα στὸν Πηδκιᾶν, ἕνα ἥμισυ ζευγάρι κλάτσες (τὴν ἄλλην ἕως νὰ γίνῃ ὁ γάμος ἔχει καιρὸν νὰ τὴν πλέξῃ), ἕναν φουστᾶνιν ἀλατζέρον δῆμητον καὶ ριστὸν καὶ ἄλλον ἕνα ποὺ ἀατζιὰν χρουματιστὴν ποὺ τὴν ἐφουῦμνισα ἐγὼ ὁ Κωνσταντῆς τῆς Μαρικοῦς πρόνεροι ποὺ τὸ παναῦριν τῆς Ἐληῆς, δκυὸ παννιά (τὸ ἕνα ἔχει ἄλγες τρύπες ἀλλὰ ράβκουνται) γιὰ τὸ καλορίζικον, δκυὸ ζευκάρκα παπούτοια (τὸ ἕνα μισοσολισμένον ἐν ἔχει μῆναν), 45 πῆχες βρακοζῦνιν ποὺ φυτῆλιν, τρεῖς κουβαρους νῆμα 1671/2 πῆχες, 25 ριάλια, 22 παρᾶες καὶ 3 ἄσπρα, δκυὸ μαερίνοες καλαμῆνες καὶ ἕνα τηάνιν ἀγάνωτον, δκυὸ καντήλες μὲ φκιουρούδκια, τέσσερα πιᾶτα βαθουὰ τὸ ἕνα ἄλλον παισμένον, ἕναν μαστραμπᾶν τῆς μακαρίτισσας τῆς στερῆς μου, ἕναν φεντζιάνιν, ἕναν κόσσηνον καὶ μιὰν τασιάν, ἕναν μισοῖν μαῖρισσοῦν χωρὶς καμπάτζιν, ἕναν χαρτζόξυλον ποὺ ξύλον ζωντανόν, ἕνα λυχνάριν χωματένον, ἕναν στρώμα μὲ στοῦπτες καὶ τρεῖς μπακάριδες γιὰ νὰ ράβουν ἂν θέλουν τῆς ἄλλον καλλίτερον, ἕνα κομματιοῦν χωράφιν ἴσια μὲ μιὰν κυλιστραν ἐνὸς γαίρου, 2 ὄρνιθες μὲ ἕναν πετεινάρην καννέουρον, μισὴν ὀκκᾶν μακαρούνια τοῦ οριεκοῦ (καὶ ἂν προφτᾶσσομεν κάμνουμεν τους τῆς ἄλλα), 2 ἄιτρες Ἀδιν καὶ 121/2 δρέμια χαλλούμιν, 40 κλωστῆς σκόρτους καὶ δυὸ βάζους κουτρούβιν νὰ τὰ μαδάξουν κῆμποοι καὶ νὰ τὰ κάμουν ὅλα θάλασσαν νὰ τρῶν, νὰ πίνουν, νὰ γλέν-

τοῦν ὄλον τὸ σήμερον καὶ τὸ αὔριον, γαμβρός, νύφη καὶ ὅλα τὰ συμπεθερικά οἱ μὲ κοντὰ γειτόνοι, ὅπως καὶ ἡ Κοκῶνα ἡ Μαρνανοῦ ἡ δασκάλα μας, ποὺ γράφει αὐτὴν τὴν προικοσυμφῶναν, Ἀμήν.

Ὁ πνεθερός

Κωνσταντῆς τῆς Μαρικοῦς

καὶ ἡ πνεθερά τους ἡ συγχωρεμένη

Μαρτισσοῦ

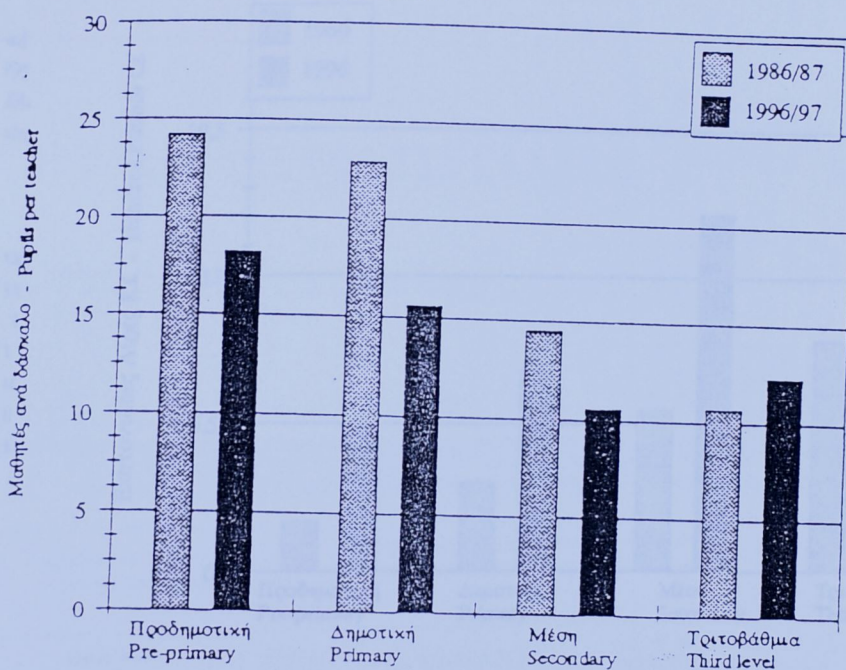
Μαρτυρικόν:

Κοκῶνα Μαρνανοῦ

8/11/1803

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2. ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΜΑΘΗΤΩΝ/ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, 1986/87 ΚΑΙ 1996/97

FIGURE 2. STUDENTS/TEACHER RATIO BY LEVEL OF EDUCATION, 1986/87 AND 1996/97

ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

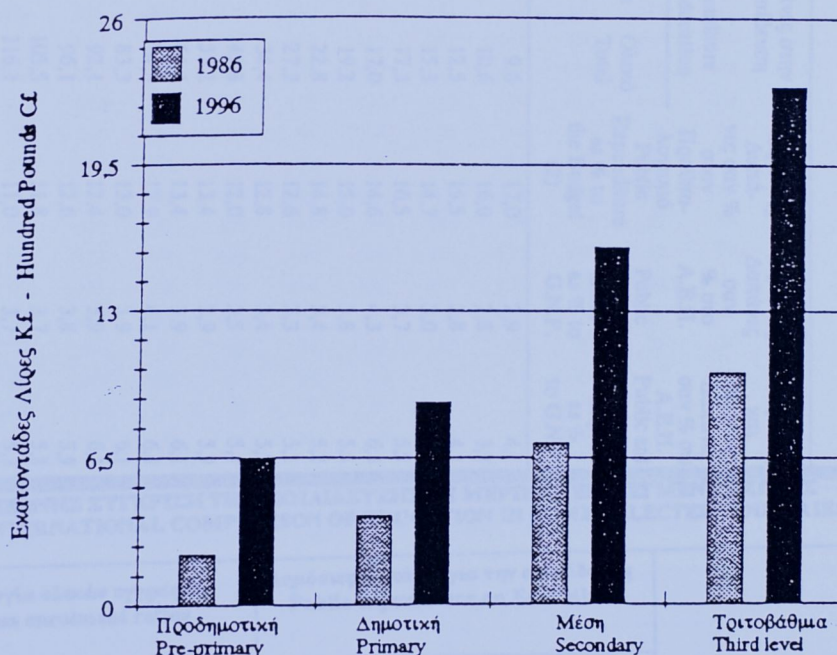
Κατά το 1996/97 λειτούργησαν 35 δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα με συνολικό αριθμό εγγεγραμμένων 9.982 σπουδαστές, σε σύγκριση με 8.874 το 1995/96. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στον αυξημένο αριθμό των φοιτητών που ενεγράφηκαν στο Πανεπιστήμιο Κύπρου καθώς επίσης και στους φοιτητές της Αστυνομικής Ακαδημίας που περιλήφθηκε για πρώτη φορά στις σχολές Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Από το σύνολο των σπουδαστών, 49,9% ήταν στις δημόσιες και το υπόλοιπο 50,1% στις ιδιωτικές σχολές. Οι άρρενες αποτελούσαν το 44,3% του συνόλου των εγγεγραμμένων και οι θήλεις το 55,7%.

THIRD LEVEL EDUCATION

In 1996/97, there were 35 public and private institutions with a total enrolment of 9.982 students, compared to 8.874 in 1995/96. This increase can mainly be attributed to a larger number of students who enrolled at the University of Cyprus as well as to the students of the Cyprus Police Academy which is included for first time at Third Level Education. Of the third level students 49,9% were enrolled in public and the remaining 50,1% in private institutions. Males accounted for 44,3% of the total and females for 55,7%.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
FIGURE

4. ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΔΑΠΑΝΗ ΤΡΕΧΟΥΣΗΣ ΦΥΣΕΩΣ, 1986 ΚΑΙ 1996
4. PER CAPITA CURRENT EXPENDITURE, 1986 AND 1996

Η προδημοτική εκπαίδευση απορρόφησε το 5,5% της συνολικής δαπάνης για τη δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση, η δημοτική το 23,0%, η μέση γενική και τεχνική το 36,4%, η μεταγυμνασιακή το 7,9%, η ειδική και η συμπληρωματική το 7,6%, οι γενικές διοικητικές δαπάνες που δεν κατανέμονται κατά επίπεδο εκπαίδευσης το 1,9% και οι σπουδές στο εξωτερικό το 17,7%.

Η τρέχουσα δαπάνη κατά μαθητή στα δημόσια και ιδιωτικά σχολεία κατά το 1996 ήταν £785 για τη δημόσια προδημοτική, £492 για την ιδιωτική προδημοτική, £881 για τη δημόσια δημοτική, £1.177 για την ιδιωτική δημοτική, £1.514 για τη δημόσια μέση γενική, £2.541 για τη δημόσια τεχνική/επαγγελματική, £1.468 για την ιδιωτική μέση, £2.398 για τη δημόσια μεταγυμνασιακή μη πανεπιστημιακή, £4.135 για τη δημόσια πανεπιστημιακή, £1.550 για την

Pre-primary education absorbed 5,5% of total expenditure on public and private education, primary 23,0%, secondary general and technical vocational 36,4%, local post-secondary 7,9%, special and informal education 7,6%, general administrative expenditure not allocated by level of education 1,9% and for studies abroad 17,7%.

The cost per student for public and private schools, in 1996 measured in terms of current expenditure was £785 for public pre-primary, £492 for private pre-primary, £881 for public primary, £1.177 for private primary, £1.514 for public secondary general, £2.541 for public technical/vocational, £1.468 for private secondary, £2.398 for public local third level non-university education, £4.135 for public university, £1.550 for private third level, £4.847 for

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ 25. ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
SUMMARY TABLE 25. SHARE OF EXPENDITURE ON EDUCATION TO THE BUDGET AND GROSS NATIONAL PRODUCT

(Κε εκατ.) - (Ct million)

Έτος Year	Προϋπο- λογισμός Budget (1)	A.E.Π. G.N.P.	Δαπάνες στην Εκπαίδευση Expenditure on Education	Ολικό Total	Δαπάνες Αυτά- ντες στον Προϋπο- λογισμό Public Expenditure as % to the Budget (2)	Δαπάνες Αυτά- ντες στον A.E.Π. Public Expen- diture as % to G.N.P.	Δαπάνες και Ιδιωτικές Δαπάνες στον A.E.Π. Private Expend as % to G.N.P.
1970	40,6	234,0	6,9	9,6	17,0	2,9	4,1
1971	46,9	269,6	7,5	10,6	16,0	2,8	3,9
1972	55,5	306,0	8,6	12,5	15,5	2,8	4,1
1973	70,1	341,0	10,3	15,3	14,7	3,0	4,5
1974	71,5	316,5	11,8	17,3	16,5	3,7	5,5
1975	79,6	271,2	11,6	17,0	14,6	4,3	6,3
1976	88,2	347,8	13,2	19,2	15,0	3,8	5,5
1977	101,0	441,9	14,9	22,8	14,8	3,4	5,2
1978	138,7	526,8	17,5	27,3	12,6	3,3	5,2
1979	175,5	651,9	22,4	34,4	12,8	3,4	5,3
1980	232,0	787,0	27,9	42,8	12,0	3,5	5,4
1981	264,1	903,0	35,3	53,2	13,4	3,9	5,9
1982	310,1	1055,4	41,5	64,4	13,4	3,9	6,1
1983	370,7	1158,5	48,0	74,3	12,9	4,1	6,4
1984	406,0	1361,6	52,9	83,3	13,0	3,9	6,1
1985	474,3	1508,0	58,7	92,1	12,6	3,9	6,1
1986	495,1	1626,4	62,5	96,1	12,6	3,8	5,9
1987	573,9	1807,4	67,5	105,5	11,8	3,7	5,8
1988	674,2	2026,4	74,3	116,1	11,0	3,7	5,7
1989	706,4	2290,8	81,9	126,5	11,6	3,6	5,5
1990	799,9	2597,3	91,0	141,6	11,4	3,5	5,5
1991	921,5	2719,5	106,4	166,0	11,5	3,9	6,1
1992	951,7	3141,8	123,0	190,9	12,9	3,9	6,1
1993	1087,2	3320,6	139,1	210,1	12,8	4,3	6,3
1994	1263,6	3684,8	159,4	239,1	12,6	4,4	6,5
1995	1320,5	4021,6	177,8	267,0	13,4	4,4	6,6
1996	1488,7	4167,5	192,5	289,9	12,9	4,6	7,0

(1) Δαπάνες από τον Τακτικό και τον Προϋπολογισμό Ανάπτυξης καθώς και από το Ειδικό Ταμείο Προσφύγων. Το 1994 στο Ειδικό Ταμείο Προσφύγων περιλαμβάνονται £54.340 για διάφορες δαπάνες προσφύγων.
(2) Προσλαμβάνονται επίδομα και επίδομα.

ΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ
Y TABLE

26. ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΕ ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ
26. INTERNATIONAL COMPARISON OF EDUCATION IN SOME SELECTED COUNTRIES

Χώρα	Αναλογία ολικών εγγραφών Gross enrolment ratios		Δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση Public expenditure on Education		Country	
	Δημοτική Εκπαίδευση Primary Education	Μέση εκπαίδευση Secondary Education	Ως % στο Α.Ε.Π. As % of G.N.P.	Ως % των Δημοσίων δαπανών As % of total Govt. expend.		
Διαφορές χώρες					Development countries	
Καναδάς	1993	103	106	1992 7,6	14,3	Canada
Ηνωμένες Πολιτείες	1993	107	97	1992 5,5		United States
Νέα Ζηλανδία	1994	102	112	1992 7,3	...	New Zealand
Νορβηγία	1993	99	116	1993 9,2		Norway
Φινλανδία	1993	100	119	1993 8,4	12,8	Finland
Γαλλία	1994	105	...	1993 5,8	10,4	France
Ολλανδία	1993	97	123	1993 5,5	9,2	Netherlands
Αυστραλία	1994	107	84	1992 6,0	14,2	Australia
Ισραήλ	1993	95	86	1992 6,0	11,1	Israel
Ρωσική Ομοσπονδία	1994	109		1993 4,4	9,6	Russian Federation
Γερμανία	1993	97	101	1993 4,8	9,5	Germany
Δανία	1993	99	115	1993 8,5	13,0	Denmark
Ιταλία	1993	98	81	1993 5,2	9,0	Italy
Αυστρία	1993	103	107	1993 5,5		Austria
Βέλγιο	1991	99	103	1993 5,6	9,9	Belgium
Ηνωμένο Βασίλειο	1993	114	94	1992 5,4	11,2	United Kingdom
Ιαπωνία	1994	102	...	1991 4,7	16,6	Japan
Ελλάδα	1993	95	98	1991 3,0	...	Greece
Τσεχική Δημοκρατία	1994	100	92	1993 5,9	12,7	Czech Republic

(Συνεχίζεται-Cont'd)

(Συνεχίζεται-Cont'd)

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ 21. ΚΥΠΡΙΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΦΥΛΟ
SUMMARY TABLE 21. CYPRIOT STUDENTS ABROAD BY COUNTRY OF STUDY AND SEX

α) Απόλυτοι αριθμοί - (a) Absolute number

Χώρα σπουδών	Φύλο	1981/82	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91	1991/92	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	Sex	Country
Ελλάδα	Ολικό	5.315	4.191	4.027	4.049	3.953	3.744	3.474	3.581	3.714	3.581	3.499	3.613	3.762	4.201	Total	Greece
	Άρρενες	2.758	2.043	2.003	2.025	2.004	1.905	1.849	1.815	1.823	1.742	1.624	1.664	1.731	1.799	Males	
	Θήλειες	2.557	2.148	2.024	2.024	1.949	1.839	1.625	1.766	1.891	1.839	1.875	1.949	2.031	2.402	Females	
Η.Π.Α.	Ολικό	1.464	2.139	2.231	2.120	1.972	1.885	1.808	1.736	1.809	1.775	1.790	1.835	1.817	1.876	Total	U.S.A.
	Άρρενες	1.195	1.696	1.753	1.679	1.583	1.490	1.414	1.358	1.390	1.350	1.323	1.328	1.308	1.355	Males	
	Θήλειες	269	443	478	441	389	395	394	378	419	425	467	507	509	521	Females	
Ενωμένο Βασίλειο	Ολικό	1.588	1.297	1.668	1.751	1.868	2.061	2.250	2.243	2.457	2.391	2.379	2.481	2.584	2.739	Total	United Kingdom
	Άρρενες	1.108	916	1.133	1.143	1.176	1.317	1.435	1.402	1.540	1.497	1.437	1.472	1.506	1.548	Males	
	Θήλειες	480	381	535	608	692	744	815	841	917	894	942	1.009	1.078	1.191	Females	
Γερμανία	Ολικό	636	824	818	806	744	653	474	473	399	341	271	231	198	165	Total	Germany
	Άρρενες	438	536	534	513	477	421	297	291	245	202	156	133	112	86	Males	
	Θήλειες	198	288	284	293	267	232	177	182	154	139	115	98	86	79	Females	
Γαλλία	Ολικό	816	427	358	297	214	172	132	130	118	123	115	109	95	82	Total	France
	Άρρενες	376	176	160	127	80	64	50	38	34	33	35	31	31	23	Males	
	Θήλειες	440	251	198	170	134	108	82	92	84	90	80	78	64	59	Females	
Ιταλία	Ολικό	377	391	383	352	324	283	211	227	211	184	161	145	132	114	Total	Italy
	Άρρενες	238	226	209	187	168	137	91	103	98	79	69	66	64	54	Males	
	Θήλειες	139	165	174	165	156	146	120	124	113	105	92	79	68	60	Females	
Αυστρία	Ολικό	59	183	198	205	203	174	134	131	132	122	104	91	76	52	Total	Austria
	Άρρενες	34	108	118	123	115	100	77	82	85	79	68	60	50	32	Males	
	Θήλειες	25	75	80	82	88	74	57	49	47	43	36	31	26	20	Females	
Ρουμανία	Ολικό	278	153	127	102	57	43	32	23	21	19	17	22	27	31	Total	Romania
	Άρρενες	189	102	90	71	39	32	26	17	15	13	10	14	18	21	Males	
	Θήλειες	89	51	37	31	18	11	6	6	6	6	7	8	9	10	Females	

(Συνεχίζεται)

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ 21(Συνεχ.). ΚΥΠΡΙΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΦΥΛΟ
SUMMARY TABLE 21(Cont'd). CYPRIOT STUDENTS ABROAD BY COUNTRY OF STUDY AND SEX

α) Απόλυτοι αριθμοί - (a) Absolute number

Χώρα σπουδών	Φύλο	1981/82	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91	1991/92	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	Sex	Country
Ε.Σ.Σ.Δ.	Ολικό	300	70	63	50	39	41	45	50	51	53	63	88	85	90	Total	U.S.S.R.
	Άρρενες	185	31	27	20	18	21	22	26	31	32	41	55	52	52	Males	
	Θήλειες	115	39	36	30	21	20	23	24	20	21	22	33	33	38	Females	
Γιουγκοσλαβία	Ολικό	147	69	52	41	32	27	17	17	12	6	4	3	2	1	Total	Yugoslavia
	Άρρενες	113	53	41	32	25	22	14	13	11	6	4	3	2	1	Males	
	Θήλειες	34	16	11	9	7	5	3	4	1	0	0	0	0	0	Females	
Καναδάς	Ολικό	93	64	59	57	42	44	55	66	67	57	47	46	43	44	Total	Canada
	Άρρενες	71	48	45	45	32	30	37	45	47	39	34	33	28	27	Males	
	Θήλειες	22	16	14	12	10	14	18	21	20	18	13	13	15	17	Females	
Βουλγαρία	Ολικό	135	63	59	56	59	56	48	54	62	76	77	78	73	74	Total	Bulgaria
	Άρρενες	116	45	38	35	37	39	29	34	34	40	40	39	31	35	Males	
	Θήλειες	19	18	21	21	22	17	19	20	28	36	37	39	42	39	Females	
Ελβετία	Ολικό	32	52	64	68	59	55	70	93	106	117	102	94	73	52	Total	Switzerland
	Άρρενες	14	20	27	30	26	26	37	47	60	76	70	63	44	26	Males	
	Θήλειες	18	32	37	38	33	29	33	46	46	41	32	31	29	26	Females	
Τσεχοσλοβακία	Ολικό	100	51	44	39	33	21	18	20	24	24	25	26	29	48	Total	Czech Republic
	Άρρενες	80	31	26	24	20	11	11	14	19	20	22	21	21	26	Males	
	Θήλειες	20	20	18	15	13	10	7	6	5	4	3	5	8	22	Females	
Ουγγαρία	Ολικό	59	33	33	36	32	45	69	95	119	129	137	137	157	177	Total	Hungary
	Άρρενες	43	22	19	21	18	22	36	46	68	73	83	84	93	114	Males	
	Θήλειες	16	11	14	15	14	23	33	49	51	56	54	53	64	63	Females	
Πολωνία	Ολικό	49	32	36	38	23	22	21	20	20	15	15	13	10	12	Total	Poland
	Άρρενες	40	31	34	35	21	20	18	17	16	11	10	9	6	8	Males	
	Θήλειες	9	1	2	3	2	2	3	3	4	4	5	4	4	4	Females	

(Συνεχίζεται)

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ 24. ΔΑΠΑΝΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΠΗΓΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ
SUMMARY TABLE 24. EXPENDITURE ON EDUCATION BY SOURCE OF FINANCE

(Χιλ. 000'ς) - (C£000's)

Έτος Year	Υπουργείο Παιδείας Ministry of Education	Βοήθεια Ταμείου Εκτο- πισθέντων Special Refugee Fund Grants	Άλλα Υπουργεία Other Ministries	Συνδέσμοι Γονέων Parents Associa- tions	Σχολικές Εφορείες Δημοτικών Σχολείων School Committees for Primary Education	Σχολ. Εφορείες Σχολών Μέσης School Committees for Secondary	Ιδιωτική Εκπαί- δευση Private Education	Ξένη Βοήθεια Foreign Aid	Δαπάνες Φοιτητών Εξωτε- ρικού Students Expenditure Abroad	ΟΛΙΚΟ TOTAL
1970	4.919	0	341	0	767	573	948	332	1.700	9.580
1971	5.499	0	486	0	729	463	1.104	308	2.000	10.589
1972	6.288	0	431	0	868	702	1.176	312	2.744	12.521
1973	8.010	0	477	0	902	786	1.578	187	3.400	15.340
1974	9.480	0	447	0	917	787	1.642	163	3.900	17.336
1975	9.481	269	363	0	836	492	815	165	4.600	17.021
1976	10.552	545	388	0	790	655	1.000	287	5.000	19.217
1977	11.791	850	481	0	878	681	1.382	215	6.500	22.778
1978	14.231	740	685	260	895	447	2.042	237	7.755	27.292
1979	18.748	736	820	369	969	564	2.971	261	8.999	34.437
1980	23.580	752	1.128	492	1.204	389	3.627	377	11.292	42.841
1981	29.774	1.128	1.408	648	1.113	641	4.282	572	13.606	53.172
1982	35.444	1.087	1.628	745	1.176	608	5.627	869	17.230	64.414
1983	40.514	1.027	2.017	868	1.391	841	6.856	1.318	19.500	74.332
1984	43.710	1.007	2.088	974	1.859	1.231	8.024	2.000	22.400	83.293
1985	48.562	1.100	2.342	1.113	2.268	1.289	9.670	2.000	23.800	92.144
1986	51.987	915	2.346	1.218	2.260	1.797	10.631	1.985	23.000	96.139

(Συνεχίζεται-Cont'd)

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ 24(Συνεχ.). ΔΑΠΑΝΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΠΗΓΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ
SUMMARY TABLE 24(Cont'd). EXPENDITURE ON EDUCATION BY SOURCE OF FINANCE

(Κ£ 000'ς) - (C£000's)

Έτος Year	Υπουργείο Παιδείας Ministry of Education	Βοήθεια Ταμείου Εκτο- πισθέντων Special Refugee Fund Grants	Άλλα Υπουργεία Other Ministries	Συνδέσμοι Γονέων Parents Associa- tions	Σχολικές Εφορείες Δημοτικών Σχολείων School Committees for Primary Education	Σχολ. Εφορείες Σχολών Μέσης School Committees for Secondary	Ιδιωτική Εκπαί- δευση Private Education	Ξένη Βοήθεια Foreign Aid	Δαπάνες Φοιτητών Εξωτε- ρικού Students Expenditure Abroad	ΟΛΙΚΟ TOTAL
1987	56.611	759	2.596	1.373	2.804	1.357	14.002	1.985	24.000	105.487
1988	64.338	873	2.472	1.669	2.379	995	16.062	1.573	25.700	116.061
1989	70.606	955	2.575	1.937	2.580	1.504	17.098	1.778	27.500	126.533
1990	78.868	1.066	2.920	1.911	3.287	1.532	20.138	1.456	30.400	141.578
1991	90.518	1.385	3.341	2.292	3.367	3.645	23.360	1.807	36.300	166.015
1992	105.056	1.323	3.487	2.701	4.833	4.064	27.034	1.539	40.900	190.937
1993	118.752	1.167	4.073	2.684	5.073	5.235	29.311	2.105	41.700	210.100
1994	137.016	1.292	4.789	3.189	5.095	5.553	33.800	2.466	45.900	239.100
1995	152.583	1.652	5.260	3.520	5.643	6.618	44.580	2.558	44.600	267.014
1996	164.906	1.592	5.722	3.737	5.851	7.654	47.409	2.763	50.300	289.934

Σημείωση: Οι δαπάνες των σχολικών εφορειών δημοτικής και μέσης εκπαίδευσης δεν περιλαμβάνουν οιαδήποτε επιχορήγηση.
Note: Primary and secondary school committees' expenditure is net of any grants.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7. ΑΠΛΟΜΟΣ ΑΝΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ 1980, 1987, 1989, 1991 & 1996
TABLE 7. EMPLOYED POPULATION BY SEX AND EDUCATIONAL LEVEL, 1980, 1987, 1989, 1991 & 1996

Μορφωτικό Επίπεδο	1980			1987			1989			1991			1996			Educational Level
	Σύνολο Total	Αντρες Males	Γυναίκες Females	Σύνολο Total	Αντρες Males	Γυναίκες Females	Σύνολο Total	Αντρες Males	Γυναίκες Females	Σύνολο Total	Αντρες Males	Γυναίκες Females	Σύνολο Total	Αντρες Males	Γυναίκες Females	
Χωρίς Μόρφωση	6,8	1,4	4,6	5,4	1,4	4,0	4,0	1,2	2,8	3,4	1,0	2,4	2,7	0,9	1,8	No schooling
Στοιχειώδης	97,7	62,0	35,7	99,7	61,0	38,7	100,1	62,0	38,1	85,0	51,8	33,2	91,0	56,8	34,2	Primary
Μέση	69,6	46,5	23,1	86,5	57,6	28,9	102,6	64,1	38,5	119,7	75,4	44,3	127,2	79,7	47,5	Secondary
Κολέγιο	19,2	12,9	6,3	17,9	8,8	9,1	18,4	8,9	9,5	24,1	12,4	11,7	29,6	12,9	16,7	College
Πανεπιστήμιο				21,4	15,3	6,1	25,5	17,2	8,3	26,8	17,9	8,9	37,3	24,2	13,1	University
ΣΥΝΟΛΟ	192,5	122,8	69,7	238,9	144,1	86,8	250,6	153,4	97,2	259,0	158,5	100,5	287,8	174,5	113,3	TOTAL

(Χιλιάδες άτομα - Thousand Persons)

ΠΙΝΑΚΑΣ 9Α. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ Σ.
ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ, 1976-1989

TABLE 9A. EMPLOYMENT BY OCCUPATIONAL GROUP AND SEX AT
REGISTRATION YEARS, 1976-1989

ISCO 1968	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ- ΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Φύλο	1976	1981	1985	1989	Sex	OCCUPATION, GROUP
0/1	Προσόντιοι, Τεχνικό Προσωπικό και συναφή Επαγγέλματα	Σύνολο	12.973	14.192	21.103	25.377	Total	Professional, technical and related workers
		Αντρες	8.310	11.274	12.850	15.006	Males	
		Γυναίκες	4.663	6.918	8.253	10.371	Females	
2	Διοικητικό και Διευθυντικό Προσωπικό	Σύνολο	2.487	3.519	3.042	4.754	Total	Administrative and managerial workers
		Αντρες	2.328	3.242	2.841	4.269	Males	
		Γυναίκες	159	268	201	485	Females	
3	Γραφειακό και συναφές Προσωπικό	Σύνολο	17.552	22.434	29.954	34.087	Total	Clerical and related workers
		Αντρες	9.970	10.938	13.316	14.547	Males	
		Γυναίκες	7.582	11.496	15.738	19.540	Females	
4	Πωλητές	Σύνολο	13.755	17.511	21.921	25.453	Total	Sales workers
		Αντρες	9.667	11.259	13.975	15.264	Males	
		Γυναίκες	4.088	6.252	7.946	10.189	Females	
5	Υπάλληλοι Υπηρεσιών	Σύνολο	18.244	20.053	26.670	30.488	Total	Service workers
		Αντρες	11.834	11.865	14.949	16.663	Males	
		Γυναίκες	6.430	8.188	11.721	13.825	Females	
6	Γεωργοί, Κτηνοτρόφοι, Δασικοί Εργάτες και Ψαράδες	Σύνολο	306	1.121	1.908	750	Total	Agricultural, animal husbandry and forestry workers, fishermen and hunters
		Αντρες	292	951	839	675	Males	
		Γυναίκες	14	170	169	75	Females	
7/8/9	Τεχνίτες και Εργάτες Παραγωγής	Σύνολο	51.444	72.826	77.499	82.166	Total	Production and related workers, transport equipment operators and labourers
		Αντρες	39.139	54.597	58.280	61.115	Males	
		Γυναίκες	12.305	18.229	19.219	21.051	Females	
	ΣΥΝΟΛΟ	Σύνολο	116.781	155.647	180.297	203.075	Total	TOTAL
		Αντρες	81.540	104.126	117.030	127.539	Males	
		Γυναίκες	35.241	51.521	63.267	75.536	Females	

Σημ.: Δεν περιλαμβάνονται στοιχεία για τον τομέα της Γεωργίας.

Note: Data for the sector of agriculture are not included.

ΠΡΩΤΑΚΑΣ 9B. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΙΣ ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ, 1989-1995

TABLE 9B. EMPLOYMENT BY OCCUPATIONAL GROUP AND SEX AT REGISTRATION YEARS, 1989-1995

ISCO 1988	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ- ΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Φύλο	1989	1995	Sex	OCCUPATIONAL GROUP
1	Διευθυντές, Νομοθετικοί και Ανώτεροι Διοικητικοί Λειτουργοί	Σύνολο Αντρες Γυναίκες	6.526 5.966 560	5.620 4.961 659	Total Males Females	Legislators, senior officials and managers
2	Προσόντιοι και Άλλοι Ειδικοί	Σύνολο Αντρες Γυναίκες	18.391 10.666 7.725	24.234 13.016 11.218	Total Males Females	Professionals
3	Τεχνικοί Βοηθοί, Ειδικοί Γραφείς και Παρόμοιοι	Σύνολο Αντρες Γυναίκες	26.847 15.208 11.642	28.578 19.128 9.450	Total Males Females	Technicians and associate professionals
4	Γραφείς, Δακτυλογράφοι, Ταμίες και Παρόμοιοι	Σύνολο Αντρες Γυναίκες	17.922 7.043 10.879	37.193 12.362 24.831	Total Males Females	Clerks
5	Υπάλληλοι Υπηρεσιών και Πωλητές	Σύνολο Αντρες Γυναίκες	37.139 21.442 15.697	46.725 25.401 21.324	Total Males Females	Service workers and shop and market sales workers
6	Γεωργοί, Κτηνοτρόφοι, Ψαράδες και Ειδικευμένοι Γεωργικοί Εργάτες	Σύνολο Αντρες Γυναίκες	623 603 20	629 610 19	Total Males Females	Skilled agricultural and fishery workers
7	Τεχνίτες Παραγωγής και Συναφή Επαγγέλματα	Σύνολο Αντρες Γυναίκες	40.719 36.371 4.348	42.255 39.344 2.911	Total Males Females	Craft and related workers
8	Χειριστές Μηχανών και Εργαλείων και Συναρμοιοι	Σύνολο Αντρες Γυναίκες	25.442 15.272 10.170	25.275 17.576 7.699	Total Males Females	Plant and machine operators and assemblers
9	Πισκόδοιοι, Καθαριστές, Ψάλλοι, Κλητήρες, Εργάτες και Παρόμοιοι	Σύνολο Αντρες Γυναίκες	29.466 14.971 14.495	36.369 17.232 19.137	Total Males Females	Elementary occupations
	ΣΥΝΟΛΟ	Σύνολο Αντρες Γυναίκες	203.075 127.539 75.536	246.878 149.630 97.248	Total Males Females	TOTAL

Δεν περιλαμβάνονται στοιχεία για τον τομέα της Γεωργίας.
Data for the sector of agriculture are not included.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3(α) (συν.). ΕΠΙΧΕΙΡΑΣΕ ΑΠΛΕΧΘΑΟΥΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΚΑΛΑΟ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΥΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΦΥΛΟ, 1984-1996

TABLE 3(a) (cont'd). GAINFULLY EMPLOYED AND ECONOMICALLY ACTIVE POPULATION BY DIVISION OF ECONOMIC ACTIVITY AND SEX, 1984-1996 (Χιλιάδες-Thousands)

ΔΣΤΟΔ 1968 ISIC 1968	1984 1985 1986 1987 1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 (pt.)													Division of Economic Activity
Κλάδος Οικονομικής Δραστηριότητας														Unemployed
Ανέργοι														Total
Σύνολο	8,0	8,3	9,2	8,7	7,4	6,2	5,1	8,3	5,2	7,6	8,0	7,9	9,4	Females
Γυναίκες	3,5	3,7	4,4	4,3	3,7	3,3	2,6	4,5	2,8	4,4	4,3	4,3	5,1	Other economically active
Άλλος οικονομικά ενεργός πληθυσμός														population
Σύνολο	9,9	9,4	9,3	9,0	9,0	9,0	8,7	8,1	7,2	7,0	7,3	7,3	7,6	Total
Γυναίκες	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	Females
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ														ECONOMICALLY ACTIVE POPULATION
Σύνολο	242,3	249,1	251,6	257,2	265,7	273,2	276,0	278,4	285,6	286,7	294,3	303,1	304,8	Total
Γυναίκες	84,9	87,6	89,2	92,6	98,5	101,6	103,0	103,5	109,1	108,0	113,2	117,0	118,4	Females

Σημ.: Από το 1987 τέθηκαν σε εφαρμογή οι ακόλουθες αλλαγές στην ταξινόμηση των Κατηγοριών Τμημάτων:

1. Το μόνιμο προσωπικό του Τμήματος Αναπτύξεως Υδάτων και των Δημοσίων Έργων ταξινομείται στο ΔΣΤΟΔ 91 αντί του ΔΣΤΟΔ 53.
2. Το Τμήμα Μηχανοργάνων Υπηρεσιών και η Ηλεκτρομηχανολογική Υπηρεσία ταξινομούνται στο ΔΣΤΟΔ 91 αντί του ΔΣΤΟΔ 83.
3. Το Τμήμα Γεωλογικής Επιστήμης, ταξινομείται στο ΔΣΤΟΔ 93 αντί του ΔΣΤΟΔ 91.
4. Από το 1995 όλοι το προσωπικό προαπαιθωμένων και των μηχανών υποβλήτων του Τμήματος Δημοσίων Έργων ταξινομείται στο ΔΣΤΟΔ 53.
5. Από το 1996 οι Κατηγορίες του εργάσιμου στο εξωτερικό δεν περιλαμβάνονται στο ετήσιο δημοσίευο.

Notes:

1. As from 1987 the following changes in the classification of Government Departments were effected.
2. The permanent staff of the Water Development and the Electromechanical Service are classified in ISIC 91 instead of ISIC 53.
3. The Geological Survey Department is classified in ISIC 93 instead of ISIC 91.
4. As from 1995 all the staff of the Public Works Department (including permanent staff) is classified in ISIC 53.
5. As from 1996 Cypriots working abroad are excluded from the economically active population.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Δημογραφικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού του δείγματος σε σχέση με όρισμένους ενδιαφέροντες παράγοντες

	ΠΛΗΘΥ- ΣΜΟΣ %	ΕΠΙΘΥΝΙΑ ΝΑ ΓΥΡΙΣΟΥΝ %	ΨΥΧΟΛΟΓ. ΑΛΛΑΓΕΣ ΛΟΓΩ ΠΟΛΕΜΟΥ %	ΠΗΓΑΙΝΟΥΝ ΣΥΧΝΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑ %	ΘΑ ΓΥΡΙΣΟΥΝ ΜΕ ΒΟΗΘΕΙΑ ΘΕΟΥ %	ΘΕΩΡΟΥΝ ΔΙΑΜΟΝΗ ΜΟΝΙΜΗ/ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ %	ΕΠΙΣΚΕΠΤΟΝΤΑΙ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΝΕΟΤΗΤΑΣ %
<u>ΦΥΛΟ</u>							
ΑΝΔΡΕΣ	45	42	48	28	29	62 38	78
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	55	58	52	72	71	38 62	22
<u>ΗΛΙΚΙΑ</u>							
15-24 ετών	27	21	26	13	15	32 26	54
25-44 ετών	35	35	39	27	28	32 35	33
45-64 ετών	23	26	23	30	29	22 24	13
65 ετών και άνω	15	18	12	31	28	14 15	-
<u>ΜΟΡΦΩΣΗ</u>							
ΚΑΤΩΤΕΡΗ	77	82	75	86	86	61 80	54
ΜΕΣΗ/ΑΝΩΤΕΡΗ	23	18	25	14	14	39 20	46
<u>ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ</u>							
ΠΑΝΤΡΕΜΕΝΟΙ	74	80	74	84	83	72 75	44
ΑΝΥΠΑΝΤΡΟΙ	26	20	26	16	17	28 25	56
ΜΕ ΜΙΚΡΑ ΠΑΙΔΙΑ	54	51	55	38	44	47 55	66
ΧΩΡΙΣ ΜΙΚΡΑ ΠΑΙΔΙΑ	46	49	45	62	56	53 45	34
<u>ΚΑΤΑΓΟΙΗ</u>							
ΠΟΛΗ	29	27	28	22	27	35 28	25
ΧΩΡΙΟ	71	73	72	77	72	65 72	75
ΜΕΣΛΟΡΙΑ	64	63	66	63	63	55 66	67
ΚΑΡΜΙΛΣΙΑ	14	16	12	18	16	9 15	13
<u>ΕΡΓΑΣΙΑ</u>							
ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	27	25	29	10	14	35 26	51
ΕΡΓΑΤΗΣ/ΑΓΡΟΤΗΣ	13	13	14	16	14	14 13	13
ΗΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΣ	60	62	57	74	72	51 61	36
<u>ΕΙΣΟΔΗΜΑ</u>							
-70 λίρες	44	44	43	61	55	46 44	39
71-120 λίρες	52	53	53	37	43	45 53	53
120 λίρες και άνω	4	3	4	2	2	9 3	8
<u>ΚΑΤΟΙΚΙΑ</u>							
ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ	85	87	83	87	86		79
ΜΟΝΙΜΗ	15	13	17	13	14		21

8 ωοιφωη/-

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Κατανομή τοῦ Πληθυσμοῦ τοῦ συνοικισμοῦ Τσιακκιλεροῦ σέ κατηγορίες ἡλικιῶν*

ΟΛΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: 2178

ΗΛΙΚΙΕΣ	Μέχρι 6 ἐτῶν	7-12 ἐτῶν	13-18 ἐτῶν	19-20 ἐτῶν	21-30 ἐτῶν	31-40 ἐτῶν	41-50 ἐτῶν	51-60 ἐτῶν	61-65 ἐτῶν	66 ἐτῶν καί ἄνω
ΦΥΛΟ	Α. Ο.	Α. Ο.	Α. Ο.	Α. Ο.	Α. Ο.	Α. Ο.	Α. Ο.	Α. Ο.	Α. Ο.	Α. Ο.
ΑΡΙΘΜΟΣ	117 104	120 139	185 171	54 40	205 177	95 122	81 128	84 95	34 43	75 105
ΣΥΝΟΛΑ	221	259	356	94	382	217	209	179	77	184

* Τά στοιχεῖα προῆλθαν ἀπό τό τμήμα Πολεοδομίας τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας τῆς Κύπρου. Ἀπό τόν Πίνακα ἀπουσιάζουν μερικές περιπτώσεις γιά τίς ὁποῖες δέν ὑπῆρχαν πληροφορίες γιά τήν ἡλικία. Ὁ Πίνακας περιλαμβάνει ὅμως περιπτώσεις στίς ὁποῖες μερικά ἄτομα εἶναι δηλωμένα ὅτι κατοικοῦν σέ ἓνα σπίτι ἢ ἀνήκουν σέ μιά οἰκογένεια, ἀλλά τή μέρα πού ἔγινε ἡ ἔρευνα τοῦ Τμήματος Πολεοδομίας ἀπουσίαζαν, εἴτε στό στρατό (ἡ πλειοψηφία τῶν ἀρρένων ἡλικίας 19-20 ἐτῶν) εἴτε στό ἐξωτερικό, εἴτε ἄλλοῦ. Ἡ ἔρευνα τοῦ Τμήματος Πολεοδομίας ἔγινε τό καλοκαίρι τοῦ 1977.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Χαρακτηριστικά πληθυσμοῦ καί δείγματος: Φύλο, ἡλικία

	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΔΕΙΓΜΑ
ΦΥΛΟ	%	%
Ἄρρενες	47	45
Θήλειες	53	55
ΗΛΙΚΙΑ		
15-24 ἐτῶν	26	27
25-44 ἐτῶν	34	35
45-64 ἐτῶν	25	23
65 ἐτῶν καί ἄνω	15	15

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΑΤΟΜΟ

Ερώτηση 37: Πώς σας έπηρεασε ο πόλεμος;

Κατά οικογενειακή κατάσταση:

Πίνακας 39

Βάση: Σύνολο ατόμων (%)

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ					
	ΣΥΝΟΛΟ	Παντρε- μένοι	Παντρε- μένες	Ανύπαν- τροι	Ανύπαν- τρες
α) Έχετε λιγώτερο κουράγιο;	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
NAI	67.2	60.3	76.8	54.2	65.0
OXI	31.5	38.0	21.9	45.8	33.6
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ ..	1.3	1.7	1.3	*	1.4
β) Μήπως αποκτήσατε περισσότερο κουράγιο;	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
NAI	19.1	24.4	12.5	26.9	18.4
OXI	79.1	73.6	86.6	69.8	78.4
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ ..	1.8	2.0	0.9	3.3	3.2
γ) Αγαπάτε πιο πολύ την ζωή;	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
NAI	42.9	47.6	38.0	44.8	42.5
OXI	55.6	50.1	61.1	53.9	56.6
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ ..	1.5	2.3	0.9	1.3	0.9
δ) Γίνατε πιο θρησκευ;	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
NAI	28.7	27.1	33.6	13.0	26.9
OXI	68.1	68.9	64.3	85.1	67.5
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ ..	3.2	4.0	2.1	1.9	5.6
ε) Ύστερα από όσα πάθατε νομίζε- τε αξίζει τον κόπο να ζήτε;	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
NAI	89.8	92.0	88.5	89.3	86.6
OXI	10.2	8.0	11.5	10.7	12.5
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ ..	*	*	*	*	0.9

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ
ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΑΤΟΜΟ

Ερώτηση 37: Πώς σας επηρέασε ο πόλεμος;

Κατά Μόρφωση:

Πίνακας 40

Βάση: Σύνολο ατόμων (%)

		Μ Ο Ρ Φ Ω Σ Η				
		ΣΥΝΟΛΟ	Δημοτικό	Γυμνάσιο	Ανώτερη	Χωρίς Μόρφωση
α)	Έχετε λιγώτερο κουράγιο;	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
	NAI	67.2	71.8	57.6	53.7	94.2
	OXI	31.5	27.5	40.0	43.5	5.8
	ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ ..	1.3	0.7	2.4	2.8	*
β)	Μήπως αποκτήσατε περισσότερο κουράγιο;	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
	NAI	19.1	16.2	23.0	35.4	4.3
	OXI	79.1	82.4	74.0	64.6	95.7
	ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ ..	1.8	1.4	3.0	*	*
γ)	Αγαπάτε πιο πολύ την ζωή;	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
	NAI	42.9	38.4	49.2	58.9	36.2
	OXI	55.6	60.5	48.2	40.3	63.8
	ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ ..	1.5	1.1	2.6	0.8	*
δ)	Γίνατε πιο θρησκευτικός;	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
	NAI	28.7	31.7	21.7	16.3	63.8
	OXI	68.1	65.2	75.5	75.2	36.2
	ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ ..	3.2	3.1	2.8	8.5	*
ε)	Ύστερα από όσα πάθατε νομίζε- τε αξίζει τον κόπο να ζήτε;	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
	NAI	89.8	87.0	95.0	97.2	76.1
	OXI	10.2	13.0	4.7	2.8	23.9
	ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ ..	*	*	0.3	*	*

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΑΤΟΜΟ

Ερώτηση 37: Πώς σας επηρέασε ο πόλεμος;

Κατά ηλικία:

Πίνακας 41

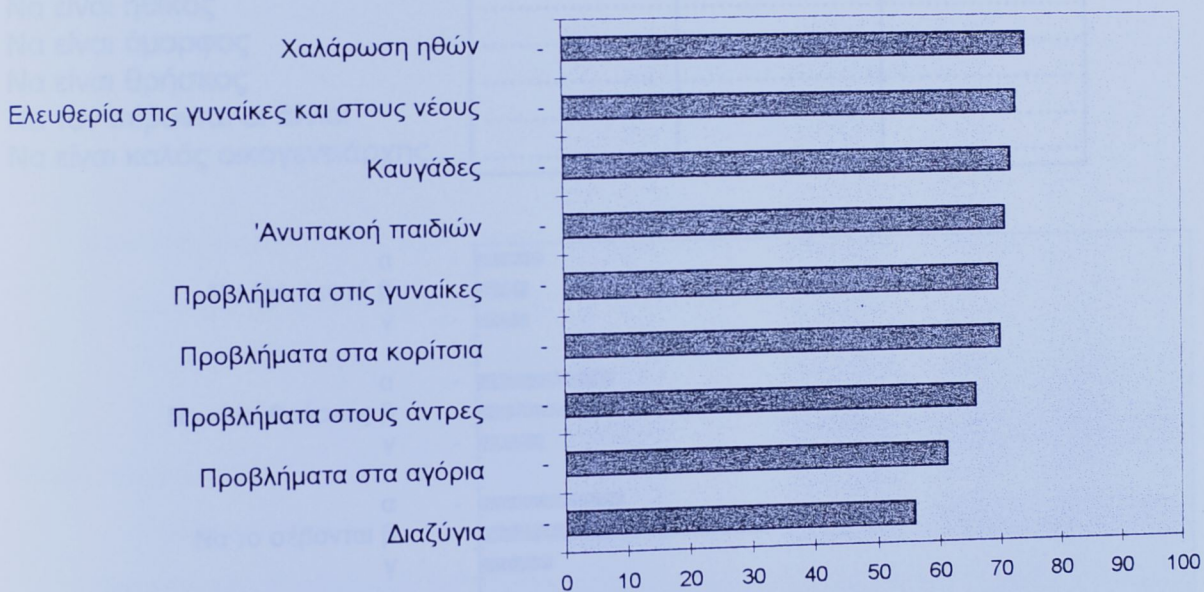
Βάση: Σύνολο ατόμων (%)

		Η Λ Ι Κ Ι Α				
	ΣΥΝΟΛΟ	—25	26—35	36—45	46—55	56+
α) Έχετε λιγώτερο κουράγιο;	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
NAI ..	67.2	62.3	65.6	66.4	77.6	68.6
OXI ..	31.5	35.4	33.9	32.3	21.5	29.1
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ	1.3	2.3	0.5	1.3	0.9	2.3
β) Μήπως αποκτήσατε περισσότερο κουράγιο;	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
NAI ..	19.1	18.3	24.7	15.7	16.5	17.2
OXI ..	79.1	78.4	74.1	82.8	83.3	80.1
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ	1.8	3.3	1.2	1.5	0.2	2.7
γ) Άγαπάτε πιο πολύ την ζωή;	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
NAI ..	42.9	44.6	50.4	40.0	36.6	35.7
OXI ..	55.6	54.6	47.2	58.4	62.2	63.2
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ	1.5	0.8	2.4	1.6	1.2	1.1
δ) Γίνετε πιο θρησκευτικός;	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
NAI ..	28.7	23.8	20.9	28.6	38.0	46.7
OXI ..	68.1	71.6	74.8	69.2	61.4	49.9
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ	3.2	4.6	4.3	2.2	0.6	3.4
ε) Ύστερα από όσα πάθατε νομίζετε αξίζει τον κόπο να ζήτε;	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
NAI ..	89.8	88.3	90.4	90.5	94.9	82.2
OXI ..	10.2	11.3	9.6	9.5	5.1	17.8
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ	*	0.4	*	*	*	*

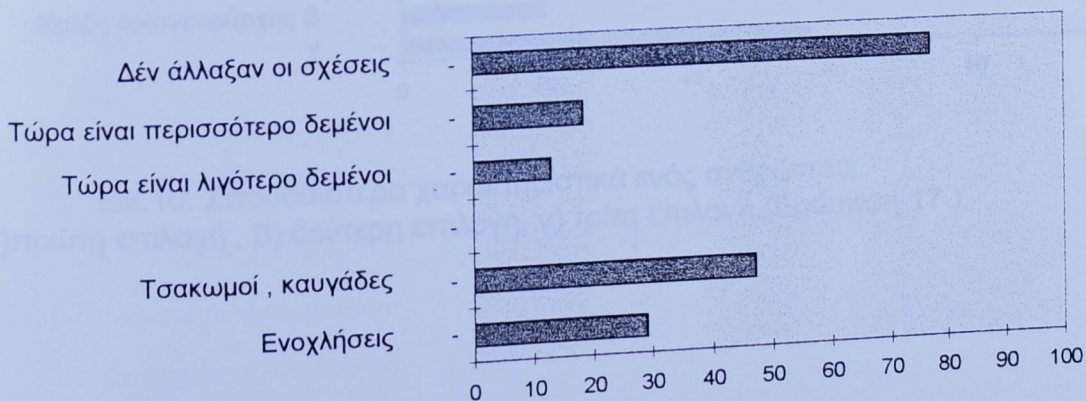
προβλημάτων στις προβλεπόμενες σχέσεις (Ερώτηση 15, 138)

Ερώτηση 15Θ : " Αύξηση των προβλημάτων των αγοριών". Οι 6 στους 10 συμφωνούν ότι ο πόλεμος αύξησε τα προβλήματα των αγοριών με εξαίρεση τους ηλικιωμένους.

Ερώτηση 15Ι: "Περισσότερη ελευθερία στις γυναίκες και στους Νέους". Φαίνεται ότι πόλεμος έδωσε περισσότερη ελευθερία στους νέους και στις νέες (69%).

Εικ.9: Είδος προβλημάτων που δημιούργησε ο πόλεμος (Ερώτηση 15)

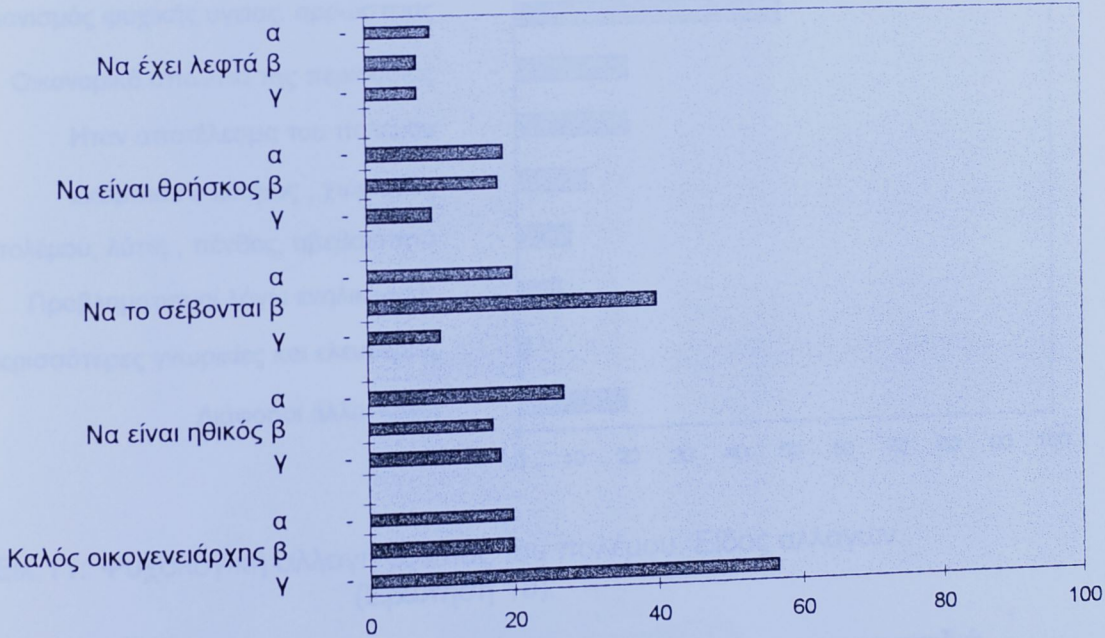

ΕΙΚ.8: Σύγκριση οικογενειακών σχέσεων πριν και μετά τον πόλεμο . Είδος προβλημάτων στις προβληματικές σχέσεις.Ερώτηση 15,13β)

Στην ερώτηση 17: "Κοιτάξτε αυτή την κάρτα και πείτε μου πόσο απ'αυτά βρίσκετε εσείς προσωπικά ότι είναι το πιο σπουδαίο για ένα άνθρωπο σήμερα. Μετά τι άλλο ; Μετά".

- Να έχει λεφτά
- Να είναι ηθικός
- Να είναι όμορφος
- Να είναι θρήσκος
- Να τον σέβονται οι άλλοι
- Να είναι καλός οικογενειάρχης

ΠΡΩΤΟ	ΔΕΥΤΕΡΟ	ΤΡΙΤΟ

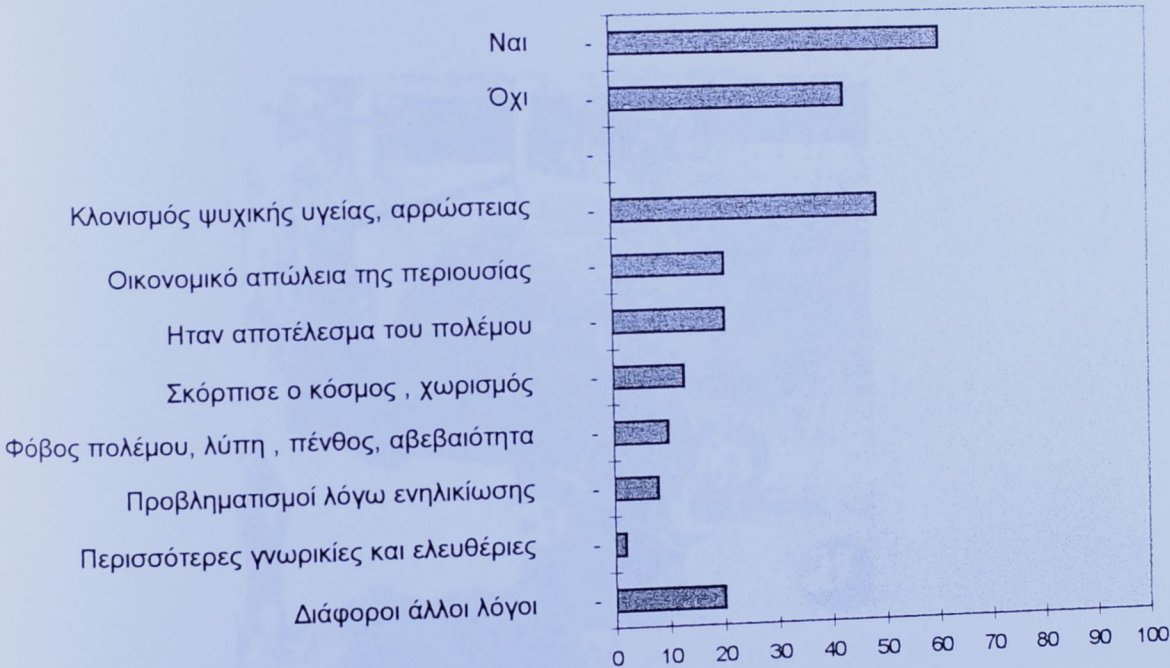
Εικ.10: Σπουδαιότερα χαρακτηριστικά ενός ανθρώπου: α)πρώτη επιλογή , β) δεύτερη επιλογή, γ) τρίτη επιλογή.(Ερώτηση 17).

Ερώτηση 18: "Αισθάνεσθε ότι έχετε αλλάξει σαν άνθρωπος τα τελευταία 2-3 χρόνια".

ΝΑΙ.....

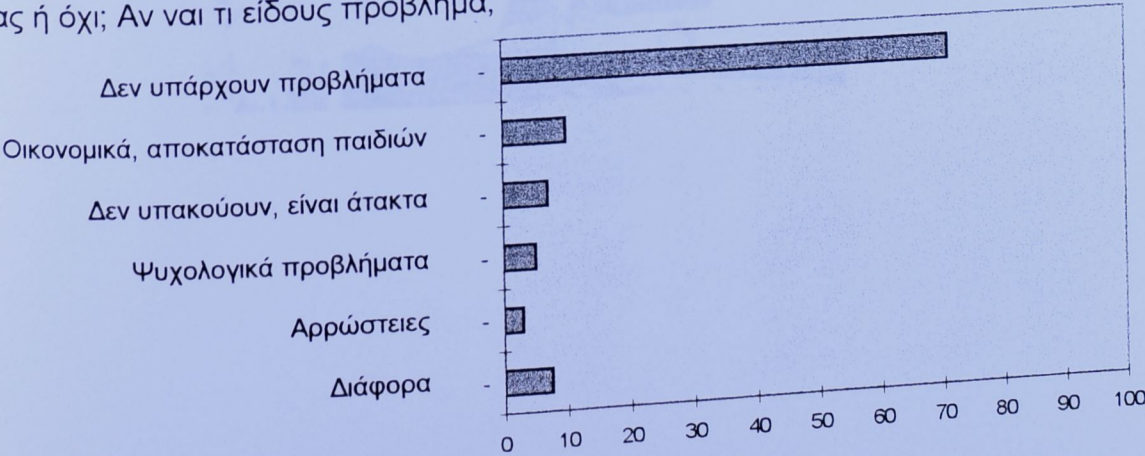
ΟΧΙ.....

'Αν ναι τι ακριβώς έχει αλλάξει'; Ποιοι νομίζετε ότι είναι οι λόγοι γι'αυτό;"

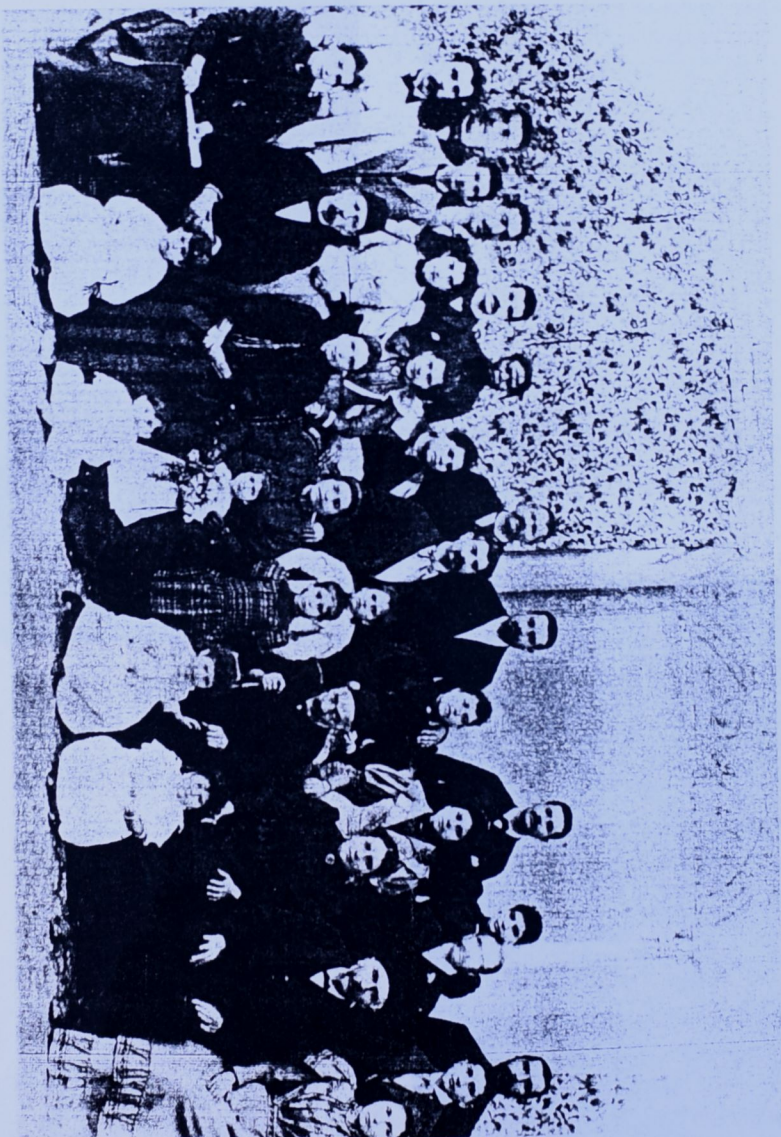

Εικ.11: Ψυχολογική αλλαγή εξαιτίας του πολέμου. Είδος αλλαγών. (Ερώτηση 18).

Ερώτηση 19: " Μήπως συμβαίνει να αντιμετωπίζετε προβλήματα με τα παιδιά σας ή όχι; Αν ναι τι είδους πρόβλημα;"

Μοναδική φωτογραφία Κυπρίων συγγενών του Αντώνη Λαζαρίδη, που σώζεται. Στάληκε σ' αυτόν το 1928 από την αδελφή του Μαρία Φλωρίδου.

Οικογενειακή φωτογραφία του Αντώνη Λαζαρίδη στη Θεσσαλονίκη. Πίσω απ' αυτήν είναι σημειωμένα τα ονόματα των παιδιών του κι οι ημερομηνίες γεννήσεώς τους.

[illegible]

6122

3772

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Υπ. Βιβλίου/κής Χαροκόπειου Παν/μίου.957705

* 6 1 2 2 *

HU

